

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЛЕСІ
УКРАЇНКИ
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

ЦИБУЛЬСЬКА Олена Валеріївна

УДК 378:373.3]:796(043.3)

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ
ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ВИХОВАННЯ У МОЛОДШИХ
ШКОЛЯРІВ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'Я ЗБЕРЕЖЕННЯ

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

015 Педагогічні науки

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук.
Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне
джерело _____ О.В.Цибульська

(підпис)

Науковий керівник: Пріма Раїса Миколаївна,
доктор педагогічних наук, професор

Анотація

Цибульська О.В. Формування готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук (доктора філософії) за спеціальністю 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти». – Волинський національний університет імені Лесі Українки, Луцьк, 2021, Хмельницький національний університет, Хмельницький, 2021.

Дослідження присвячене вивченню проблеми формування готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження. На основі аналізу й узагальнення наукових досліджень обґрунтовано актуальність порушеної проблеми, окреслено термінологічний апарат дослідження. Теоретично обґрунтовано генезу поняття «здоров'язбережувальне виховання» у контексті історичного розвитку, зроблено теоретичний екскурс у сутність здоров'язбереження як соціокультурного феномену. Схарактеризовано коло понять, що відображають сутнісну основу дослідження, серед яких – «здоров'я», «здоров'язбереження», «культура здоров'язбереження», «сприяння здоров'ю» («healthpromotion»); проаналізовано основні аспекти здоров'язбереження.

Досліджено науково-педагогічні підходи до проблеми здоров'язбереження у вітчизняних і зарубіжних джерелах. На основі порівняльного аналізу виокремлено основні дефініції понять, що пов'язані з педагогічним контекстом порушеного питання в іноземних науково-педагогічних джерелах: «healthpromotion» – процес формування здорового способу життя, відповідальної поведінки за своє здоров'я та здоров'я інших; пропаганда, популяризація здорового способу життя, що полягає в

поширенні політики сприяння здоров'ю, створенні здоров'язбережувального середовища, розвитку партнерської взаємодії, особистісних навичок і підвищенні рівня доступності медичних послуг з охорони здоров'я.

Готовність до здоров'язбережувальної педагогічної діяльності по трактована як соціально-професійна позиція вчителя, що охоплює світоглядні позиції, переконання, усвідомлення суспільного обов'язку й громадянської відповідальності за формування особистості молодшого школяра, інтелектуальну активність і потребу в здоров'ятворчій та екологічній самоосвіті, захопленість педагогічною роботою, організаторські здібності. Готовність майбутніх учителів початкової школи до виховання в молодших школярів культури здоров'язбереження витлумачена як інтегративне утворення, що містить сукупність особистісних якостей, психолого-педагогічних знань і вмінь, які вможливають провадження майбутньої професійної діяльності в просторі початкової школи, що спрямована на виховання в молодших школярів культури здоров'язбереження.

Із позицій структурно-компонентного аналізу виокремлено компоненти готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання в молодших школярів культури здоров'язбереження: мотиваційно-особистісний, когнітивний, операційно-діяльнісний.

Мотиваційно-особистісний компонент готовності слугує базисом підготовленості майбутнього вчителя початкової школи в психолого-педагогічній, пізнавальній та особистісній сферах; акумулює ціннісно-сміслову самовизначення особистості, мотиваційно-ціннісне ставлення до власного здоров'язбереження й здоров'язбережувальної професійно-педагогічної діяльності. Мотиваційно-ціннісний складник готовності майбутніх учителів початкових класів до провадження здоров'язбережувальної діяльності, спрямованої на виховання культури здоров'язбереження молодших школярів, відображає наявність

позитивної емоційної налаштованості студентів на здоров'язбережувальну діяльність і передбачає формування в майбутніх педагогів активної життєвої та професійної позиції у сфері здоров'язбереження. Пізнавальні мотиви представлені у вигляді прагнень до постійного розвитку своїх знань, спрямованості на вивчення теоретичних і методичних проблем здоров'язбережувальної освіти, на оволодіння способами проєктування ситуацій виховання культури здоров'язбереження молодшого школяра. Особистісні мотиви впливають на процес самореалізації особистості під час підготовки до зазначеної діяльності. Мотиви професійно-творчих досягнень виявляються у вигляді прагнень до вивчення, узагальнення й використання педагогічного досвіду, накопичення методичного матеріалу для вдосконалення здоров'язбережувальної освіти.

Когнітивний компонент віддзеркалює специфіку здоров'язбережувальної компетентності майбутнього вчителя початкової школи, що базоване на системі психолого-педагогічних, предметних і спеціальних знань, загальнометодичних та спеціальних методичних знань, розуміння студентами важливості процесу виховання в молодших школярів культури здоров'язбереження. Когнітивний компонент досліджуваного феномену потрібно реалізувати як на основі знань здоров'язбережувальної педагогіки, так і на підставі створення полісуб'єктної середовищної взаємодії (учитель – учень – батьки) в умовах початкової школи. Когнітивний компонент готовності майбутнього вчителя початкової школи до виховання культури здоров'язбереження молодших школярів залежить від рівня опанування ним системи знань для забезпечення практичної реалізації завдань професійної здоров'язбережувальної діяльності.

Операційно-діяльнісний компонент уможливує безпосереднє розв'язання теоретичних і практичних проблем у сфері здоров'язбереження молодших школярів, передбачає сформованість рефлексивних, комунікативних, організаційних умінь і навичок майбутньої

професійно-педагогічної здоров'язбережувальної діяльності; активізацію вольової сфери особистості; удосконалення вмінь та навичок у галузі самопізнання, саморозвитку; розуміння творчої природи професійно-педагогічної діяльності й розвиток педагогічної творчості майбутніх учителів початкової школи. Важливою характеристикою операційного складника зазначеного компонента готовності майбутнього вчителя початкової школи до виховання культури здоров'язбереження молодших школярів є здатність до усвідомленої саморегуляції, самовдосконалення як почуття власної компетентності й ефективності в процесі здоров'язбереження та організації середовища початкової школи на його основі.

Виокремлено критерії оцінювання досліджуваного феномену: *спонукально-мотиваційний, пізнавально-інформаційний, рефлексивно-поведінковий*. Якісний аналіз ознак критеріальних характеристик дав змогу визначити вихідні рівні сформованості готовності студентів до виховання культури здоров'язбереження молодшого школяра: низький (репродуктивний), середній (продуктивний), достатній (пошуково-творчий).

Теоретично обґрунтовано педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання в молодших школярів культури здоров'язбереження: забезпечення позитивної мотивації студентів до провадження здоров'язбережувальної професійної діяльності в просторі початкової школи; організація освітнього процесу закладу вищої освіти за принципами природодоцільності, культуродоцільності з позиції здоров'язбережувальної особистісно орієнтованої педагогіки, інтеграції освітніх курсів і запровадження систем емпіричного навчання; активізація використання в процесі фахової підготовки майбутніх учителів початкової школи інтерактивних методів навчання, спрямованих на виховання в молодших школярів культури здоров'язбереження.

Розроблено модель формування готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання в молодших школярів культури здоров'язбереження, що вможливило чітке цілеспрямоване формування досліджуваної якості, постаючи як сукупність взаємопов'язаних блоків: цільового, теоретико-методологічного, змістово-технологічного, діагностувально-результативного.

Цільовий блок (цілевизначення) акумулює наявність конкретної мети – формування готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання в молодших школярів культури здоров'язбереження. Доцільність такої мети зумовлена сучасними тенденціями професійної підготовки, що репрезентовано в соціальному замовленні держави на підготовку компетентного вчителя, здатного до створення середовища початкової школи, яке спрямоване на виховання в молодших школярів культури здоров'язбереження та потреб студентів у поглибленні власного здоров'язбережувального досвіду, його поширення на суб'єктів майбутньої професійної діяльності.

Обґрунтування *теоретико-методологічного блоку* моделі досліджуваного процесу передбачає окреслення методологічних підходів (*системний, особистісно-діяльнісний, компетентнісний, аксіологічний, культурологічний*) і *принципів* (загальнодидактичні (науковості, системності, активності та свідомості в навчанні, зв'язку теорії з практикою, індивідуального підходу), специфічні (*гуманістичної спрямованості, здоров'язбереження, суб'єкт-суб'єктної взаємодії, міждисциплінарної інтеграції, динамічності, природодоцільності, культуродоцільності, прогностичності*), взаємозв'язок яких забезпечує ефективну організацію підготовки майбутнього вчителя до виховання в молодших школярів культури здоров'язбереження.

Змістово-процесуальний блок моделі формування готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання в молодших школярів культури здоров'язбереження презентує педагогічні умови, етапність їх

упровадження (адаптаційно-настановчий, пізнавально-збагачувальний, креативно-діяльнісний), а також зміст (навчальні дисципліни, педагогічна практика), форми й методи реалізації модельованого процесу.

Діагностувально-реультативний блок моделі акумулює її структурні складники (критерії, показники вияву, рівні), що дають змогу цілісно дослідити ефективність процесу формування готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання в молодших школярів культури здоров'язбереження та його діагностичного інструментарію.

На констатувальному етапі педагогічного експерименту з'ясовано стан сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання в молодших школярів культури здоров'язбереження в сучасній практиці закладів вищої освіти. Результати констатувального зрізу щодо вихідних рівнів сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання в молодших школярів культури здоров'язбереження засвідчили, що за спонукально-мотиваційним критерієм 1,7 % студентів ЕГ і 1,8 % КГ мають достатній рівень сформованості досліджуваного феномену; пізнавально-інформаційний критерій – відповідно 1,4 % в ЕГ та КГ; процесуально-операційний критерій – 1,7 % в ЕГ й 1,3 % – КГ. Інші рівневі дані такі: спонукально-мотиваційний критерій – низький рівень: ЕГ – 63,9 %, КГ – 63,6 %; середній рівень: ЕГ – 34,4 %, КГ – 34,6 %; пізнавально-інформаційний критерій – низький рівень: ЕГ – 64,6 %, КГ – 65,0 %; середній рівень: ЕГ – 34,0 %, КГ – 33,6 %; рефлексивно-поведінковий критерій – низький рівень: ЕГ – 64,9 %, КГ – 65,0 %; середній рівень: ЕГ – 33,3 %, КГ – 33,6 %. Статистично доведено, що домінантним рівнем сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання в молодших школярів культури здоров'язбереження є низький рівень.

На формувальному етапі педагогічного експерименту перевірено ефективність педагогічних умов формування готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання в молодших школярів культури

здоров'язбереження в процесі їх поетапної реалізації в освітньому процесі ЗВО на адаптаційно-настановчому, пізнавально-збагачувальному й креативно-діяльнісному етапах.

Адаптаційно-настановчий етап був спрямований на активізацію мотиваційної сфери майбутніх учителів початкової школи щодо зміцнення та збереження здоров'я, формування ціннісних орієнтацій стосовно власного здоров'я і здоров'я здобувачів початкової освіти, професійної спрямованості особистості студентів до провадження майбутньої здоров'язбережувальної педагогічної діяльності (перша педагогічна умова). Змістовий ресурс експериментальної роботи був реалізований у процесі викладання навчальних дисциплін «Фізична культура», «Біологія та екологія», «Анатомія та основи медичних знань», «Теорія і методика виховання», позааудиторних форм фізкультурно-оздоровчої діяльності студентів (заняття в спортивних секціях) і роботи інституту кураторства. Це слугує суттєвим стимулом і провідним чинником щодо професійного зростання й самовдосконалення через використання інформаційних джерел, дистанційних платформ (інтернет-ресурс, стартап-проект «Відеолекторій зі здоров'язбереження»), активними користувачами яких є сучасні студенти (мотиваційні ролики здоров'язбережувальної спрямованості, навчальні кінофільми, відеолекції провідних учених світу), дотримання вільної атмосфери полілогу (приклади життєвих ситуацій, STEM-лайфхаки для сучасного вчителя); створення власного мотиваційного ролика («Вибирай здоровий спосіб життя», «Здоровим бути модно» та ін.), досягнення синергії, узгодженої взаємодії роботи мікрогруп.

На пізнавально-збагачувальному етапі освітній процес закладу вищої освіти організований за принципами природодоцільності, культуродоцільності з позиції здоров'язбережувальної особистісно орієнтованої педагогіки, інтеграції освітніх курсів і запровадження систем емпіричного навчання, де домінував розвиток когнітивного компонента

досліджуваного феномену (друга педагогічна умова). Більш глибокому усвідомленню студентами цінності здоров'я, необхідності здоров'язбережувальної професійної діяльності, спрямованої на виховання в молодших школярів культури здоров'язбереження, сприяло посилення інформаційного наповнення деяких дисциплін («Педагогіка», «Теорія і методика виховання», «Основи педагогічної майстерності», «Методика навчання соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі»). Крізь призму міждисциплінарності, засадничих постулатів природодоцільності (обов'язковий аналіз біологічних закономірностей розвитку молодших школярів), культуродоцільності (ціннісне ядро змісту здоров'язбережувального виховання) забезпечено систематизацію й поглиблення знань і вмінь майбутніх учителів початкової школи та практичного досвіду реалізації ключових завдань здоров'язбереження молодших школярів у початковій ланці освіти через ресурс емпіричного навчання. В основу покладено ідею психологічної зрілості й соціальних ролей, а також характерологічні ознаки емпіричного навчання (дія, рефлексія, феноменологічний атрибут, суб'єктивний людський досвід). Для цього етапу характерне критичне осмислення майбутніми вчителями початкової школи категорій, закономірностей, технологій формування культури здоров'я індивіда та особливостей виховання в молодшому шкільному віці. Докладено зусиль до стимулювання вияву в студентів власної здоров'язбережувальної позиції, що забезпечене через створення ситуацій вибору, успіху.

Креативно-діяльнісний етап передбачав активізацію використання в процесі фахової підготовки майбутніх учителів початкової школи інтерактивних форм і методів навчання (інтерактивні заняття «Здоров'я – найбільше благо», інтерактивні вправи («Уявний мікрофон», «Карусель» тощо)), здоров'язбережувальні технології взаємодії (ділові, рольові, організаційні ігри, тренінги та ін.), що спрямовані на виховання в молодших школярів культури здоров'язбереження. Ефективним засобом

підготовки на цьому етапі стало моделювання практико-імітаційних ситуацій, ділові, імітаційні ігри, розроблення захист творчих проектів із формування культури здоров'язбереження молодшого школяра, сценарії майстер-класів із використанням здоров'язбережувальних технологій: «Психогімнастика», «Імунна гімнастика», «Дихальна гімнастика», «Ароматерапія», «Фітотерапія», «Арт-терапія (пісочна терапія, кольоротерапія, музикотерапія, ізотерапія)», «Фітотерапія», «Сміхотерапія», що передбачало використання всього багажу знань і вмінь, опанованих на попередніх етапах.

Позитивна динаміка у розрізі констатувального та прикінцевого етапів свідчить про експериментальне підтвердження результативності запроваджених педагогічних умов формування готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

уперше теоретично обґрунтовано педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання в молодших школярів культури здоров'язбереження: забезпечення позитивної мотивації студентів до провадження здоров'язбережувальної професійної діяльності в просторі початкової школи; організація освітнього процесу закладу вищої освіти за принципами природодоцільності, культуродоцільності, інтеграції знань із позиції здоров'язбережувальної особистісно орієнтованої педагогіки; активізація використання в процесі фахової підготовки майбутніх учителів початкової школи інтерактивних методів навчання, спрямованих на виховання в молодших школярів культури здоров'язбереження; розроблено модель підготовки майбутніх учителів початкової школи до виховання в молодших школярів культури здоров'язбереження (цільовий, теоретико-методологічний, змістово-технологічний, діагностувально-результативний блоки); обґрунтовано структуру готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання в

молодших школярів культури здоров'язбереження (мотиваційно-особистісний, когнітивний, операційно-діяльнісний компоненти);

– *удосконалено* критерії (спонукально-мотиваційний, пізнавально-інформаційний, рефлексивно-поведінковий), рівні сформованості готовності майбутнього вчителя початкової школи до виховання в молодших школярів культури здоров'язбереження (достатній, середній, низький), діагностичний інструментарій для дослідження сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання в молодших школярів культури здоров'язбереження, відповідно до розроблених критеріїв і показників; *уточнено* сутність поняття «готовність майбутнього вчителя початкової школи до виховання в молодших школярів культури здоров'язбереження» як інтегративного утворення, що містить сукупність особистісних якостей, психолого-педагогічних знань і вмінь, які вможливають провадження майбутньої професійної діяльності в просторі початкової школи, що спрямована на виховання в молодших школярів культури здоров'язбереження;

– *подальшого розвитку* набули форми й методи підготовки майбутніх учителів початкової школи до виховання в молодших школярів культури здоров'язбереження.

Практичне значення результатів дослідження аргументоване розробленням навчально-методичного забезпечення для підготовки майбутніх учителів початкової школи до виховання в молодших школярів культури здоров'язбереження, зокрема: навчально-методичних посібників «Фізіологія людини у дослідях» та «STEM – освітній тренд Нової української школи», робочих програм навчальних дисциплін «Основи валеології», «Методика формування і збереження здоров'я»; упровадженням в окремі теми навчальних дисциплін «Основи медичних знань та охорони здоров'я», «Біологія і екологія» тематичних завдань та ситуацій, зорієнтованих на формування готовності майбутніх учителів

початкової школи до виховання в молодших школярів культури здоров'язбереження.

Матеріали дослідження можуть бути використані на практичних заняттях із фахових навчальних дисциплін у закладах вищої освіти, під час написання студентами курсових і кваліфікаційних робіт; учителями Нової української школи, викладачами-практиками ЗВО в процесі професійної підготовки бакалаврів (спеціальність 013 «Початкова освіта»).

Ключові слова: готовність, виховання, здоров'язбережувальна професійна діяльність, культура здоров'язбереження, модель, молодший школяр, педагогічні умови.

Список опублікованих праць за темою дисертації

Опубліковані праці, що відображають основні наукові результати дисертації

Навчально-методичні посібники

1. Цибульська, О.В. (2019). *Фізіологія людини у дослідях*. Володимир-Волинський: ВВПК.
2. Цибульська, О.В., & Патріарх, Ю.М. (2019). *STEM –освітній тренд Нової української школи*. Володимир-Волинський: ВВПК.

Статті у фахових наукових виданнях України та у виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз

3. Цибульська, О.В. (2019). Деякі аспекти готовності майбутніх учителів до виховання в учнів початкової школи культури здоров'язбереження. *Наукові записки Серія: Педагогічні науки*, 186, 221–224 (3 міжнар. наук. бази).
4. Цибульська, О.В. (2019). Історико-педагогічний аналіз здоров'язбережувального виховання дитини. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія: Педагогічні науки*, 19, 20–27 (2 міжнар. наук. бази).

5. Цибульська, О.В. (2019). Сутнісні характеристики базових понять проблеми культури здоров'язбереження. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*, 6, 301–309 (6 міжнар. наук. баз).

6. Tsybulska, O. (2020). Socio-cultural phenomenon of healthcare and its place in the system of pedagogical categories. *KELM*, 1, 187–197 (4 міжнар. наук. бази).

7. Пріма, Р. М., & Цибульська, О. В. (2020). Компонентно-структурний аналіз феномену «готовність майбутнього вчителя початкової школи до виховання культури здоров'язбереження молодших школярів». *Молодь і ринок*, 6-7(185–186), 37-42 (2 міжнар. наук. бази).

Опубліковані праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

8. Цибульська, О.В. (2017). *Показники фізичного розвитку молодших школярів м. Володимир-Волинський*. Матеріали XI Міжнародної науково-практичної конференції студентів і аспірантів «Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень». Луцьк: СЛУ ім. Лесі Українки.

9. Цибульська, О.В., & Дмитроца, О.Р. (2017). *Експрес-оцінка фізичного здоров'я молодших школярів, котрі проживають на радіоактивно забрудненій території*. Матеріали XV Міжнародної наукової конференції студентів та молодих вчених «Шевченківська весна: досягнення біологічної науки / BIOSCIENCE ADVANCES». Київ: КНУ ім. Т. Шевченка.

10. Цибульська, О.В., Дмитроца, О.Р., Швайко, С.Є., & Поручинський, А. І. (2018). *Оцінка адаптаційних можливостей молодших школярів залежно від системи підготовки до навчання*. Матеріали XVIII Всеукраїнської науково-практичної конференції «Громадське здоров'я: проблеми та перспективи розвитку». Острів: Національний університет «Острозька академія».

11. Цибульська, О.В. (2020). *Актуалізація проблеми підготовки майбутніх учителів до формування в учнів початкової школи культури здоров'язбереження*. Матеріали II Міжнародної наукової конференції

«Освіта і наука у мінливому світі: проблеми та перспективи розвитку». Дніпро: Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара.

12. Цибульська, О.В. (2020). *До питання культури здоров'язбереження у професійній підготовці майбутнього вчителя початкових класів*. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку». Переяслав: Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди.

Annotations

Tsybulska O.V. Forming the Readiness of Future Preschool Teachers to Educate Junior Schoolchildren for Health Preserving Culture. – Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.

Thesis for an Candidate's Degree in Pedagogical Sciences (Doctor of Philosophy). Specialty 13.00.04 – Theory and Methods of Professional Education. – Lesya Ukrainka Volyn National University, Lutsk, 2021, Khmelnytskyi National University, Khmelnytskyi, 2021.

The study is devoted to the study of forming the readiness of future preschool teachers to educate junior schoolchildren for health preserving culture. On the basis of analysis and generalization of scientific researches the urgency of the raised problem has been substantiated, the terminological device of research has been outlined. The genesis of the concept of health education in the context of historical development has been theoretically substantiated, a theoretical digression into the essence of health as a socio-cultural phenomenon has been made. The range of concepts that reflect the essential basis of the study, including – health, health preserving, health preserving culture, health promotion; the main aspects of health preserving have been analyzed.

Scientific and pedagogical approaches to the problem of health preserving in domestic and foreign sources have been studied. Based on the comparative analysis, the main definitions of concepts related to the pedagogical context of the issue in foreign scientific and pedagogical sources are identified:

“healthpromotion” – the process of forming a healthy lifestyle, responsible behavior for their own health and the health of others; advocacy, promotion of a healthy lifestyle, which is to spread health promotion policies, create a healthpreserving environment, develop partnerships, personal skills and increase the availability of health care services.

Readiness for health preserving pedagogical activity has been interpreted as a teacher’ socio-professional position, which includes worldviews, beliefs, awareness of social duty and civic responsibility for the formation of the junior ’s schoolchild personality intellectual activity and the need for health and environmental self-education, enthusiasm pedagogical work, organizational skills. The readiness of future preschool teachers to educate junior schoolchildren for health preserving culture has been interpreted as an integrative formation that contains a set of personal qualities, psychological and pedagogical knowledges and skills that allow future professional activities in primary school, aimed at educating junior schoolchildren health preserving culture.

From the standpoint of structural and component analysis, the components of the readiness of future preschool teachers to educate junior schoolchildren for health preserving culture: motivational-personal, cognitive, operational-activity.

Motivational and personal component of readiness serves as a basis for the training of future preschool teachers in the psychological, pedagogical, cognitive and personal spheres; accumulates value-semantic self-determination of the individual, motivational-value attitude to one’s own health and health preserving professional and pedagogical activity. Motivational and value component of the readiness of future preschool teachers for health preserving activities aimed at educating the health preserving of junior schoolchildren, reflects the positive emotional attitude for health activities and provides the formation of future teachers active life and professional position in health care. Cognitive motives are presented in the form of aspirations to the constant development of their knowledge, focus on the study of theoretical and

methodological problems of health education, to master the methods of designing situations of education of the health preserving culture of junior schoolchildren. Personal motives affect the process of self-realization of the individual in preparation for this activity. The motives of professional and creative achievements are manifested in the form of aspirations to study, generalize and use pedagogical experience, accumulation of methodical material for improvement of health education.

The cognitive component reflects the specifics of health preserving competence of the future preschool teacher, which is based on the system of psychological-pedagogical, subject and special knowledge, general methodological and special methodological knowledge, students' understanding of the importance of educating junior schoolchildren in health preserving culture. The cognitive component of the studied phenomenon should be realized both on the basis of knowledge of health pedagogy and on the basis of creation of polysubjective environmental interaction (teacher – schoolchild – parents) in the conditions of primary school. The cognitive component of the readiness of the future preschool teacher to cultivate a health care of junior schoolchildren depends on the level of their mastery of the knowledge system to ensure the practical implementation of the tasks of professional health preserving activity .

The operational component enables direct solution of theoretical and practical problems in the field of health preserving of junior schoolchildren, provides for the formation of reflective, communicative, organizational skills and abilities of future professional and pedagogical health preserving activities; activation of the volitional sphere of the individual; improvement of skills and abilities in the field of self-knowledge, self-development; understanding of the creative nature of professional and pedagogical activity and development of pedagogical creativity of future preschool teachers. An important characteristic of the operational component of this component of the readiness of future preschool teachers to cultivate a health preserving culture of junior schoolchildren is the ability to conscious self-regulation, self-improvement as a

sense of competence and efficiency in health preserving and organization of primary school environment.

The criteria for evaluating the studied phenomenon have been defined: motivational, cognitive-informational, reflexive-behavioral. Qualitative analysis of the characteristics of the criteria allowed to determine the initial levels of students' readiness to educate a health preserving culture of junior schoolchild: low (reproductive), medium (productive), sufficient (exploratory and creative).

The pedagogical conditions for forming the readiness of future preschool teachers to educate junior schoolchildren for health preserving culture have been theoretically substantiated: providing positive motivation of students to carry out health preserving professional activity in the space of primary school; organization of the educational process of a higher education institution according to the principles of natural expediency, cultural expediency from the standpoint of health preserving personality-oriented pedagogy, integration of educational courses and introduction of empirical learning systems; intensification of the use in the process of professional training of future preschool teachers of interactive teaching methods aimed at educating junior schoolchildren for health preserving culture.

A model of formation the readiness of future preschool teachers for education of junior schoolchildren for the health preserving culture has been developed, which allows a clear purposeful formation of the studied quality, appearing as a set of interconnected blocks: target, theoretical-methodological, content-technological, diagnostic-effective.

The target block (goal setting) accumulates the presence of a specific goal – to form the readiness of future preschool teachers to educate junior schoolchildren for health preserving culture. The expediency of this goal is due to modern trends in training, which is represented in the social order of the state to train a competent teacher capable of creating a preschool environment, which aims to educate junior schoolchildren for health preserving culture and students' needs to deepen their own health experience, extension to the subjects of future

professional activity.

Substantiation of the theoretical and methodological block of the model of the studied process outlines methodological approaches (systemic, personal-activity, competence, axiological, culturological) and principles (general didactic (scientific, systematic, activity and consciousness in teaching, connection of theory with practice, individual approach), specific (humanistic orientation, health preserving, subject-subject interaction, interdisciplinary integration, dynamism, naturalness, cultural expediency, prognosticity), the relationship of which provides an effective organization of training future teachers to educate junior schoolchildren for health preserving culture.

The content-technological block of the model of forming the readiness of future preschool teachers to educate junior schoolchildren for health preserving culture presents pedagogical conditions, stage-by-stage implementation (adaptive-instructional, cognitive-enriching, creative-activity), as well as content (disciplines, pedagogical practice), forms and methods of realization of the modeled process.

The diagnostic-effective block of the model accumulates its structural components (criteria, indicators, levels), which allow to comprehensively investigate the effectiveness of the process of forming the readiness of future preschool teachers to educate junior schoolchildren for health preserving culture and its diagnostic tools.

At the ascertaining stage of the pedagogical experiment, the state of formation of the readiness of future preschool teachers to educate junior schoolchildren for health preserving culture in the modern practice of higher education institutions was clarified. The results of the statement on the initial levels of readiness of future preschool teachers to educate junior schoolchildren for health preserving culture showed that the motivational criteria 1.7% of students of EG and 1.8% of CG have a sufficient level of formation of the phenomenon; cognitive-informational criterion – 1.4% in EG and CG, respectively; reflexive-behavioral – 1.7% in EG and 1.3% – CG. Other level

data are as follows: motivational criterion – low level: EG – 63.9%, CG – 63.6%; average level: EG – 34.4%, CG – 34.6%, cognitive and information criterion – low level: EG – 64.6%, CG – 65.0%; average level: EG – 34.0%, CG – 33.6%; reflexive-behavioral criterion – low level: EG – 64.9%, CG – 65.0%; average level: EG – 33.3%, CG – 33.6%. It is statistically proved that the dominant level of readiness of future preschool teachers to educate junior schoolchildren for health preserving culture is a low level.

At the formative stage of the pedagogical experiment, the effectiveness of pedagogical conditions for forming the readiness of future preschool teachers to educate junior schoolchildren for health preserving culture in the process of their gradual implementation in the educational process at the adaptive-instructional, cognitive-enriching and creative stages.

The adaptation-instructional stage was aimed at activating the motivational sphere of future preschool teachers to strengthen and maintain health, the formation of value orientations regarding their own health and the health of junior schoolchildren, professional orientation of students to future health preserving pedagogical activities (the first pedagogical condition). The semantic resource of experimental work was realized in the process of teaching disciplines “Physical Culture”, “Biology and Ecology”, “Anatomy and Fundamentals of Medical Knowledge”, “Theory and Methods of Education”, extracurricular forms of physical culture and health activities of students (classes in sports sections) and the work of the institute of mentors. This serves as a significant stimulus and a leading factor for professional growth and self-improvement through the use of information sources, remote platforms (Internet resource, startup project “Video lectures on health care”), active users of which are modern students, motivational videos for health, educational films, video lectures of the world’s leading scientists), observance of the free atmosphere of the polylogue (examples of life situations, STEM life hacks for a modern teacher); creating your own motivational video (“Choose a healthy lifestyle”, “Healthy to be fashionable”, etc.), achieving synergy, coordinated interaction of

microgroups.

At the cognitive and enriching stage, the educational process of higher education is organized according to the principles of natural expediency, cultural expediency from the standpoint of health-oriented personality-oriented pedagogy, integration of educational courses and introduction of empirical learning systems, dominated by the development of the cognitive component of the studied phenomenon. Deeper awareness of the value of health, the need for health preserving professional activities aimed at educating junior schoolchildren for the health preserving culture, contributed to the strengthening of the content of some disciplines (“Pedagogy”, “Theory and methods of education”, “Fundamentals of pedagogical skills”, “Methods of teaching social and health education”). Through the prism of interdisciplinarity, basic postulates of natural expediency (obligatory analysis of biological laws of development of junior schoolchildren), cultural expediency (value core of the content of health education) the systematization and deepening of knowledge and skills of future preschool teachers and practical experience is provided students in primary education through the resource of empirical learning. It is based on the idea of psychological maturity and social roles, as well as characterological features of empirical learning (action, reflection, phenomenological attribute, subjective human experience). This stage is characterized by a critical understanding by future preschool teachers of the categories, patterns, technologies of forming a culture of individual health and the peculiarities of education in primary school age. Efforts have been made to stimulate students to show their own health position, which is ensured through the creation of situations of choice and success.

The creative and activity stage provided for the intensification of the use of interactive forms and methods of teaching in the process of professional training of future preschool teachers (interactive classes “Health is the greatest good”, interactive exercises (“Imaginary microphone” etc), health technologies interactions (business, role-playing, organizational games, trainings, etc.) aimed

at educating junior schoolchildren for the health preserving culture. An effective means of training at this stage was the simulation of practical simulation situations, business, simulation games, the development of protection of creative projects for the formation of the health preserving culture of junior schoolchildren, scenarios of master classes using health technologies: “Psychogymnastics”, “Immune Gymnastics”, “Breathing gymnastics”, “Aromatherapy”, “Phytotherapy”, “Art therapy (sand therapy, color therapy, music therapy)”, “Phytotherapy”, “Laughter therapy”, which involved the use of all the knowledge and skills mastered in previous stages.

The positive dynamics in the context of the ascertaining and final stages testifies to the experimental confirmation of the effectiveness of the introduced pedagogical conditions for the formation the readiness of future preschool teachers to educate junior schoolchildren for the health preserving culture.

The scientific novelty of the obtained results is that:

for the first time the pedagogical conditions of forming the readiness of future preschool teachers to educate junior schoolchildren for health preserving culture are theoretically substantiated: providing positive motivation of students to carry out health preserving professional activities in the primary school space; organization of the educational process of higher education on the principles of nature, cultural expediency, integration of knowledge from the standpoint of health preserving personality-oriented pedagogy; intensification of the use in the process of professional training of future preschool teachers of interactive teaching methods the model of preparation of future preschool teachers to educate junior schoolchildren for the health preserving culture (target, theoretical-methodological, content-technological, diagnostic-effective blocks) is developed; the structure of readiness of future preschool teachers for education of junior schoolchildren for the health preserving culture is substantiated (personal, cognitive, operational components);

criteria (motivational, cognitive-informational, reflexive-behavioral), levels of readiness of the future preschool teacher for education of junior

schoolchildren for the health preserving culture (sufficient, average, low), diagnostic tools for research of formation of readiness of future preschool teachers are improved to educate junior schoolchildren for the health preserving culture, in accordance with the developed criteria and indicators; the essence of the concept “readiness of the future preschool teacher to educate junior schoolchildren for the health preserving culture” as an integrative education containing a set of personal qualities, psychological and pedagogical knowledge and skills that allow future professional activities in primary school, aimed at education of junior schoolchildren in the health preserving culture;

forms and methods of training future preschool teachers for the education of junior schoolchildren for the health preserving culture have been further developed.

The practical significance of the results is substantiated by the development of educational and methodological support for the training of future preschool teachers to educate junior schoolchildren for the health preserving culture, in particular: textbooks “Human Physiology in Experiments” and “STEM – educational trend of the New Ukrainian School”, work programs academic disciplines “Fundamentals of Valeology”, “Methods of Formation and Preservation of Health”; introduction of thematic tasks and situations in certain topics of the disciplines “Fundamentals of medical knowledge and health care”, “Biology and Ecology”, focused on the formation of the readiness of future preschool teachers to educate junior schoolchildren for the health preserving culture.

Research materials can be used in practical classes in professional disciplines in higher education institutions, when students write term papers and qualification papers; teachers of the New Ukrainian School, teachers of the higher education institutions in the process of professional bachelors training (specialty 013 “Primary Education”).

Key words: readiness, education, health preserving professional activity, health preserving culture, model, junior schoolchild, pedagogical conditions.

LIST OF PUBLISHED WORKS ON THE TOPIC OF THE DISSERTATION

Published works reflecting the main scientific results of the dissertation

1. Tsybulska, O. V. (2019). Human physiology in experiments. Volodymyr-Volynskyi: VVPK.

2. Tsybulska, O.V., & Patriarch, Y. M. (2019). STEM is an educational trend of the New Ukrainian School. Volodymyr-Volynskyi: VVPK.

Articles in professional scientific publications of Ukraine and in publications included in international scientometric databases

3. Tsybulska, O. V. (2019). Some aspects of the readiness of future preschool teachers to educate junior schoolchildren for health preserving culture. Scientific notes Series: Pedagogical sciences, 186,221 – 224 (3 international scientific bases).

4. Tsybulska, O. V. (2019). Historical and pedagogical analysis of health education of the child. Scientific Bulletin of the Lesia Ukrainka East European National University. Series: Pedagogical Sciences, 19, 20 – 27 (2 international scientific bases).

5. Tsybulska, O. V. (2019). Essential characteristics of the basic concepts of the problem of health culture. Spirituality of the individual: methodology, theory and practice, 6, 301 – 309 (6 international scientific bases).

5. Tsybulska, O. (2020). Socio-cultural phenomenon of healthcare and its place in the system of pedagogical categories. KELM, 1, 187 – 197 (4 international scientific bases).

7. Prima, R.M., & Tsybulska, O. V. (2020). Component-structural analysis of the phenomenon “readiness of future preschool teachers to educate junior schoolchildren for health preserving culture”. Youth and the Market, 6-7 (185 – 186), 37-42 (2 international scientific bases).

Published works certifying the approbation of the Thesis materials

8. Tsybul'ska, O. V. (2017). Indicators of physical development of junior schoolchildren in Volodymyr-Volyn'skyi. Proceedings of the XI International Scientific and Practical Conference of Students and Postgraduates "Young Science of Volyn: Priorities and Prospects for Research". Lutsk: Lesya Ukrainka National University.

9. Tsybul'ska, O. V., & Dmytrot'sa, O. R. (2017). Rapid assessment of the physical health of primary school children living in a radioactively contaminated area. Proceedings of the XV International Scientific Conference of Students and Young Scientists "Shevchenko Spring: Achievements of Biological Science / BIOSCIENCE ADVANCES". Kyiv: KNU named after T. Shevchenko.

10. Tsybul'ska, O.V., Dmytrot'sa, O. R., Shvaiko, S. E., & Poruchyn'skyi, A. I. (2018). Assessment of adaptive abilities of junior schoolchildren depending on the system of preparation for learning. Proceedings of the XVIII All-Ukrainian scientific-practical conference "Public health: problems and prospects for development". Oyster: National University "Ostroh Academy".

11. Tsybul'ska, O. V. (2020). Updating the problem of preparing future teachers for the formation of health preserving culture in preschoolchildren. Proceedings of the II International Scientific Conference "Education and Science in a Changing World: Problems and Prospects for Development". Dnipro: Oles Honchar Dnipro National University.

12. Tsybul'ska, O. V. (2020). On the issue of health preserving culture in the professional training of future preschool teachers. Proceedings of the All-Ukrainian scientific-practical Internet conference "Domestic science at the turn of the era: problems and prospects for development." Pereyaslav: Pereyaslav-Khmeln'ytskyi State Pedagogical University named after Hryhoriy Skovoroda.

ЗМІСТ

ВСТУП	28
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ВИХОВАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖЕННЯ	36
1.1. Здоров'язбережувальне виховання: історико-педагогічний аналіз	36
1.2. Феноменологія культури здоров'язбереження	50
1.3. Готовність майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження як наукова проблема	64
Висновки до першого розділу	74
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ВИХОВАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖЕННЯ	77
2.1. Критерії, показники та рівні сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження	77
2.2. Модель формування готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження	96
2.3. Педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження	112
Висновки до другого розділу	131
РОЗДІЛ 3. ДОСЛІДНИЦЬКО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА РОБОТА З ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ	

ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ВИХОВАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖЕННЯ	136
3.1. Реальний стан сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження (констатувальний експеримент)	136
3.2. Результативність упровадження спроектованої моделі і педагогічних умов формування готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження	157
Висновки до третього розділу	202
ВИСНОВКИ	207
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	212
ДОДАТКИ	240

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ЕГ – експериментальна група

КГ – контрольна група

ЗЗСО – заклад загальної середньої освіти

ЗВО – заклад вищої освіти

ІКТ – інформаційно-комунікаційні технології

МОН – Міністерство освіти і науки

НУШ – Нова українська школа

ООН – Організація Об'єднаних Націй

ЮНЕСКО – Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (англ. *United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, UNESCO*)

ВСТУП

Актуальність дослідження. У сучасних умовах життєдіяльності соціуму проблема збереження здоров'я особистості й суспільства загалом украй актуалізована. Ситуація, пов'язана з пандемією COVID-19, суттєво змінює весь світ і потребує осмислення низки проблем, які стосуються здоров'язбереження. Досвід боротьби з ковідною інфекцією засвідчив, що фактор здоров'я може відігравати вирішальну роль у розвитку економіки, політики, культури, освіти та інших сферах. Усесвітня пандемія оголила безліч питань, що постали внаслідок порушення здоров'язбереження суспільства. У таких умовах відбувається переосмислення цінностей і пріоритетів. Особливого значення набувають цінності життя, здоров'я, формування культури здоров'язбереження особистості, що підтверджує необхідність активізації здоров'яспрямованої спільної діяльності органів освіти та охорони здоров'я, реалізації міжнародних програм у сфері охорони здоров'я, зокрема Європейської мережі шкіл сприяння здоров'ю (European Network of Health Promoting Schools) у країнах Європи.

У вітчизняних нормативних документах (Указ Президента «Про національну стратегію з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація» (2016), Закон України «Про охорону дитинства» (2001), «Національна доктрина розвитку освіти» (2002), «Державна національна програма «Освіта. Україна XXI століття», «Концепція формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя у дітей та молоді» (2004)) виокремлено завдання щодо збереження здоров'я дітей, акцентовано на переході до гнучкої, динамічної ступеневої системи підготовки педагогів-вихователів, здатних забезпечувати становлення й розвиток фізично та морально здорової особистості дитини.

Отже, турбота про здоров'я дітей у процесі навчання, формування в них культури здоров'язбереження стають актуальними педагогічними завданнями. Сутність педагогічного аспекту забезпечення

здоров'язбереження юного покоління полягає у вихованні в дитини з раннього віку індивідуального стилю здорового способу життя, що є основою культури здоров'язбереження особистості.

Особлива роль у цьому процесі належить учителеві початкової школи, який, відповідно до специфіки своєї педагогічної діяльності, може застосовувати комплекс освітніх і виховних ресурсів здоров'язбережувальної взаємодії в початковій ланці освіти для цілісного розв'язання проблеми збереження та зміцнення фізичного, духовного й соціального здоров'я учнів, формування їхньої здоров'язбережувальної компетентності, культури здоров'язбереження. Педагог Нової української школи має бути не лише професійно запотребуваним, конкурентоспроможним, мобільним, а й здатним раціонально організувати життєдіяльність, демонструвати ціннісне ставлення до здоров'я із позицій культури здоров'язбереження – власної та учнів початкової школи. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до виховання в молодших школярів культури здоров'язбереження покликана сприяти виконанню пріоритетних завдань системи освіти, одне з яких – виховання відповідального ставлення до власного здоров'я та здоров'я оточення як до найвищої індивідуальної й суспільної цінності. Це вимагає вдосконалення професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи щодо виховання в молодших школярів культури здоров'язбереження й експериментальної перевірки ефективності запропонованих змін.

Конструктивними в контексті дослідження є наукові розвідки з професійної підготовки фахівців у вищій школі, а саме: Н. Бідюк, Н. Бугаєць, О. Будник, В. Гриньової, Р. Гуревича, І. Зязюна, Л. Карпової, Н. Кічук, О. Комар, Л. Кондрашової, Р. Кузьменко, Р. Пріми та ін. Серед досліджень, які репрезентують способи реалізації здоров'язбережувальної стратегії в процесі підготовки майбутніх педагогів, варто назвати праці Н. Белікової, О. Біди, С. Бобровник, М. Божик, Н. Денисенко,

П. Джуринського, Н. Карапузової, А. Петрова та ін. На необхідності запровадження здоров'язбережувального виховання в загальноосвітніх навчальних закладах і формування в дітей, підлітків та молоді культури здоров'я, ціннісного ставлення до здоров'я, здорового способу життя наголошено в розвідках сучасних дослідників (Т. Бережна, В. Горашук, В. Оржеховська та ін.). Науково вартісними є різноаспектні дослідження, пов'язані зі створенням й організацією здоров'язбережувального (здоров'яорієнтованого) середовища в різних закладах освіти: О. Бельорін-Еррера, С. Дудко, Н. Левінець, Н. Лісневська, А. Циплюк та ін. У колі наукових інтересів вітчизняних учених (О. Бондаренко, Є. Єфімова, В. Коваленко, О. Марків, Г. Остапенко, А. Петров й ін.) представлені можливості здоров'язбережувальних технологій в удосконаленні системи професійної підготовки майбутніх фахівців. Окремі аспекти порушеної проблеми з'ясовано в працях О. Бондаренко, Т. Бойченко, В. Войтенко, М. Гриньової й ін.

Водночас формування готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання в молодших школярів культури здоров'язбереження перебуває поза увагою науковців. Теоретичний аналіз зазначеної проблеми, ознайомлення з сучасною практикою професійної педагогічної освіти дає змогу виокремити низку *суперечностей* між: соціальним замовленням на підготовку вчителів початкової школи, здатних до виховання в молодших школярів культури здоров'язбереження, і реальними можливостями його повноцінного забезпечення в умовах традиційної системи опанування фаху; вимогами до підготовки майбутніх учителів початкової школи щодо виховання в молодших школярів культури здоров'язбереження й відсутністю для цього науково обґрунтованих педагогічних умов; необхідністю формування готовності вчителів початкової школи до виховання в молодших школярів культури здоров'язбереження та недостатнім розробленням навчально-методичного забезпечення цього процесу.

Отже, актуальність окресленої проблеми, брак її теоретичного й практичного опрацювання, а також необхідність ліквідації зазначених суперечностей зумовили вибір теми дисертації: **«Формування готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження».**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана відповідно до теми науково-дослідницької роботи Волинського національного університету імені Лесі Українки «Вплив фізичної активності на якість життя різних груп населення» (державний реєстраційний номер 0119U001191). Тема дослідження затверджена вченою радою Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки (протокол № 14 від 31.10.2019 року).

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні й експериментальній перевірці ефективності педагогічних умов формування готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання в молодших школярів культури здоров'язбереження.

Відповідно до мети, сформульовано **завдання дослідження:**

- 1) проаналізувати стан опрацювання порушеної проблеми в науковій літературі й освітній практиці, уточнити зміст ключових понять;
- 2) визначити компоненти, критерії, показники, схарактеризувати рівні й виявити стан готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання в молодших школярів культури здоров'язбереження;
- 3) теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити ефективність педагогічних умов формування готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання в молодших школярів культури здоров'язбереження; розробити модель досліджуваного процесу;
- 4) підготувати й упровадити в освітню практику закладів вищої освіти (ЗВО) навчально-методичне забезпечення для формування готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання в молодших школярів

культури здоров'язбереження.

Об'єкт дослідження – підготовка майбутніх учителів початкової школи в закладах вищої освіти.

Предмет дослідження – педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання в молодших школярів культури здоров'язбереження.

Для розв'язання зазначених завдань використано такі **методи**: *теоретичні* – аналіз, синтез, порівняння, узагальнення наукової літератури для з'ясування стану наукового опрацювання проблеми, формування термінологічного апарату дослідження; моделювання для розроблення моделі формування готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання в молодших школярів культури здоров'язбереження; *емпіричні* – спостереження, бесіда, опитування, анкетування, діагностичні методики, які дали змогу з'ясувати стан сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання в молодших школярів культури здоров'язбереження; педагогічний експеримент (констатувальний і формувальний етапи) для перевірки ефективності педагогічних умов формування готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання в молодших школярів культури здоров'язбереження; *методи математичної статистики* – кількісний та якісний аналіз отриманих результатів, опрацювання даних для визначення їхньої вірогідності й об'єктивності.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

– *уперше* теоретично обґрунтовано педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання в молодших школярів культури здоров'язбереження: забезпечення позитивної мотивації студентів до провадження здоров'язбережувальної професійної діяльності в просторі початкової школи; організація освітнього процесу закладу вищої освіти за принципами природодоцільності, культуродоцільності, інтеграції знань із позиції здоров'язбережувальної

особистісно орієнтованої педагогіки; активізація використання в процесі фахової підготовки майбутніх учителів початкової школи інтерактивних методів навчання, спрямованих на виховання в молодших школярів культури здоров'язбереження; розроблено модель підготовки майбутніх учителів початкової школи до виховання в молодших школярів культури здоров'язбереження (цільовий, теоретико-методологічний, змістово-технологічний, діагностувально-результативний блоки); обґрунтовано структуру готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання в молодших школярів культури здоров'язбереження (мотиваційно-особистісний, когнітивний, операційно-діяльнісний компоненти);

– *удосконалено* критерії (спонукально-мотиваційний, пізнавально-інформаційний, рефлексивно-поведінковий), рівні сформованості готовності майбутнього вчителя початкової школи до виховання в молодших школярів культури здоров'язбереження (достатній, середній, низький), діагностичний інструментарій для дослідження сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання в молодших школярів культури здоров'язбереження, відповідно до розроблених критеріїв і показників; *уточнено* сутність поняття «готовність майбутнього вчителя початкової школи до виховання в молодших школярів культури здоров'язбереження» як інтегративного утворення, що містить сукупність особистісних якостей, психолого-педагогічних знань і вмінь, які вможливають провадження майбутньої професійної діяльності в просторі початкової школи, що спрямована на виховання в молодших школярів культури здоров'язбереження;

– *подальшого розвитку набули* форми й методи підготовки майбутніх учителів початкової школи до виховання в молодших школярів культури здоров'язбереження.

Практичне значення результатів дослідження аргументоване розробленням навчально-методичного забезпечення для підготовки майбутніх учителів початкової школи до виховання в молодших школярів

культури здоров'язбереження, зокрема: навчально-методичних посібників «Фізіологія людини у досліджах» та «STEM – освітній тренд Нової української школи», робочих програм навчальних дисциплін «Основи валеології», «Методика формування і збереження здоров'я»; упровадженням в окремі теми навчальних дисциплін «Основи медичних знань та охорони здоров'я», «Біологія і екологія» тематичних завдань та ситуацій, зорієнтованих на формування готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання в молодших школярів культури здоров'язбереження. Матеріали дослідження можуть бути використані на практичних заняттях із фахових навчальних дисциплін у закладах вищої освіти, під час написання студентами курсових і кваліфікаційних робіт; учителями Нової української школи, викладачами-практиками ЗВО в процесі професійної підготовки бакалаврів (спеціальність 013 «Початкова освіта»).

Результати дослідження **впроваджено** в освітній процес Волинського національного університету імені Лесі Українки (довідка № 03-28/01/3130а від 01.12.2020 р.), КЗВО «Луцький педагогічний коледж» (довідка № 489 від 01.12.2020 р.), Володимир-Волинського педагогічного фахового коледжу імені А. Ю. Кримського (довідка № 334/01-07/20 від 01.12.2020 р.), КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» (довідка № 01-13/633 від 02.12.2020 р.), Криворізького державного педагогічного університету (довідка № 09/1-497/3 від 04.12.2020 р.).

Особистий внесок автора. У праці [2] розроблено інноваційні моделі та здоров'язберезувальні технології навчання під час вивчення природничих і математичних дисциплін у ЗВО й у загальній середній освіті; у статті [6] виконано компонентно-структурний аналіз феномену «готовність майбутнього вчителя початкової школи до виховання культури здоров'язбереження молодших школярів»; тези [9] презентують експрес-оцінювання фізичного здоров'я молодших школярів, [10] – опис адаптаційних можливостей молодших школярів.

Апробація результатів дослідження. Основні положення й результати пошуку оприлюднено на науково-практичних конференціях різних рівнів: міжнародних – «Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень» (Луцьк, 2017), «Шевченківська весна: досягнення біологічної науки / BIOSCIENCE ADVANCES» (Київ, 2017), «Chorobycywilizacyjneasty lzycia» Katedra Kultury Fizycznej i Fizjoterapii państwowej Szkoły Wyższej im. Papieża Jana Pawła II» (Białej Podlaskiej, Польща, 2017), «Освіта і наука у мінливому світі» (Дніпро, 2020); усеукраїнських – «Громадське здоров'я: проблеми та перспективи розвитку» (Остріг, 2018), «Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку» (Переяслав, 2020). Матеріали дослідження обговорено на засіданнях кафедри теорії і методики початкової освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки (2019 – 2020 рр.).

Публікації. Основні результати представлено у 12 публікаціях, із них: 2 навчально-методичні посібники, 5 статей у фахових виданнях України та в іноземних наукових періодичних виданнях, 5 публікацій у збірниках матеріалів наукових конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається з анотацій українською й англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (264 найменування, із них 49 іноземною мовою), 7 додатків. Загальний обсяг роботи становить 320 сторінок, зокрема основного тексту – 176 сторінок. Дослідження містить 16 таблиць і 9 рисунків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ВИХОВАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖЕННЯ

1.1. Здоров'язбережувальне виховання: історико-педагогічний аналіз

В умовах інформаційного суспільства з його швидкісними змінами та стратегічними перетвореннями, прийдешнє покоління зазнає неабияких розумових та фізичних навантажень. Здоров'я українських громадян щороку погіршується, зростає смертність, зменшується народжуваність, що у останні десятиліття спричинило депопуляцію нації. В сучасних реаліях Україна віднесена ООН до вимираючих країн світу. Так, згідно з даними соціального моніторингу, лише 20% дітей закінчують початкову школу здоровими, а середню – лише 5-7% (Яковлева, 2017, с.3). В останні роки набуває особливого поширення дидактогенна причина захворювань серед дітей та молоді, що викликана шкільними навантаженнями. На наш погляд, така ситуація пояснюється низьким рівнем їхньої культури здоров'я, валеологічною безграмотністю, невмінням зберігати і зміцнювати здоров'я. У родинях учнів загальноосвітньої школи сьогодні подекуди зловживають алкоголем, а в деяких – і наркотиками, поширене паління. У такому оточенні виховуються діти в родинях. Школа як частка суспільства є його віддзеркаленням.

Суттєво, що система шкільної освіти є єдиною структурою, що, охоплюючи всіх дітей віком 6-18 років, забезпечує превентивність, ефективність, системність та послідовність щодо формування в дітей та молоді навичок здорового способу життя, здоров'язбереження. Це, вочевидь, актуалізує необхідність змін пріоритетів здоров'язбережувального виховання у сім'ї та закладі освіти – від поінформованості школярів про стан їхнього здоров'я до формування у

них стійкої мотивації щодо здорового способу життя, виховання культури здоров'язбереження.

Завдяки реалізації державних цільових програм, зокрема, таких як: «Здоров'я нації», «Репродуктивне здоров'я», «Заохочення народжуваності», «Концепція безпечного материнства» та інших, що є інструментами державної політики з охорони здоров'я в Україні, за останні десятиліття досягнуто покращення деяких показників громадського здоров'я. Та, зважаючи на низку існуючих викликів сьогодення, серед яких чільне місце посідає пандемія коронавірусної хвороби 2019-2020 років, проблема здоров'язбережувального виховання залишається особливо актуальною.

Зазначимо, що низка дослідників (Ш. Амонашвілі, Н. Берулава, В. Караковський, І. Котова) трактують здоров'я як філософську, педагогічну та медичну категорію, яка має глибоке історичне коріння (Кунцевич, 2015, с. 164).

У філософсько-антропологічному контексті виховання постає як процес заохочення та підтримки фізичного, емоційного, соціального та інтелектуального розвитку дитини, що сприяє формуванню здорового способу життя, особливо у молодшому шкільному віці. Здоров'я розглядається як феномен особистості та цілих народів. Це досвід не тільки кожної людини, але й різних країн, що передається з покоління у покоління.

Проблема збереження здоров'я залишається актуальною впродовж тисячоліть існування людства. Учені та мислителі усіх часів та народів пояснювали феномени «здоров'я» та «виховання», вказуючи на тісний зв'язок філософії, педагогіки й медицини. Зауважимо, що залежно від історії філософської думки, їх наукові погляди були часто діаметрально протилежними, але й до нині цікаві нам своїм виховним впливом на здоров'ятворення особистості.

Розглянемо еволюційний шлях досліджуваних понять від античних часів до сьогодення, простежуючи їх трансформацію в історичному аспекті.

У рукописах Стародавнього Риму, Давньої Греції, Китаю, Індії, Єгипту, Вавилону, Ассирії осмислювалося місце людини у навколишньому світі, стан здоров'я визначався не лише тілесною природою людини, а також її думками й вчинками, вбачався безпосередній зв'язок духовного та фізичного здоров'я.

Підкреслимо, що вчені античності поєднуючи заняття філософією і медициною, спостерігали за способом життя громадян та давали поради щодо виховання здорового молодого покоління. Давньогрецький філософ Платон розглядав людину у двох основних складових – душі і тіла: «Відносини душі і тіла суперечливі. Тіло є житло душі. Завдяки душі тіло живе, тому воно повинне знаходитися на службі душі. У цьому полягає гармонійний розвиток людини, яка сама відповідає за своє психічне і фізичне здоров'я» (Платон, 1972). За словами мислителя, найкращий стан тіла своїми добрими якостями зумовлений нормальним душевним станом. При цьому філософ підкреслював значення особистості вихователя в організації виховного впливу на дитину.

Зауважимо, аксіологічний аспект проблеми здоров'я зародився в античний період, адже саме тоді суспільство почало турбуватися про стан здоров'я, а добре здоров'я вважалося основним критерієм щодо забезпечення інтелектуального розвитку підростаючого покоління. Багатомірність досліджень про потреби людини, її здоров'я висловив Сократ: «Не можна лікувати окремо тіло, не лікуючи душу». Гораций визначав здоров'я як стан, за якого людина задоволена собою, правильно ставиться до інших і здатна протистояти життєвим негараздам (Григорян, & Сагадеев, 1961).

Суттєвими є міркування славнозвісного лікаря Аристотеля, які викладені у творах «Нікомахова етика», «Евдемова етика», «Велика

етика». Філософ пов'язував поняття фізичного і психічного здоров'я, наголошуючи на неможливості відокремлення душі від тіла, позаяк у людини, що має здорове тіло, здорова й душа. Учений уважав, що здоров'я – це безболісність, відсутність страждань, досягнути його можна в результаті добродійного життя. Аристотель акцентуалізує цінності здоров'я як для вихователя, так і його вихованців (Левківський, 2006, с. 141).

Науковий інтерес становлять трактати «Про здоровий спосіб життя» та «Про природу людини» давньогрецького лікаря Гіпократу, в яких розкриті особливості росту і розвитку дитини, даються поради щодо лікування дитячих хвороб. «Батько медицини» пропонував своє бачення, згідно з яким «потрібно перевести медицину в філософію, а філософію в медицину, оскільки лікар-філософ подібний до Бога». Висловлювання ученого «Гострі захворювання від Бога, а хронічні – від способу життя» та «Якщо ви захворіли, змініть свій спосіб життя» вказують на зв'язок добродійного життя та гарного самопочуття.

Цікавими у контексті даного дослідження є спостереження мислителя давньої Греції Епікура, який уважав джерелом здоров'я спокій, душевну рівновагу, відсутність страху і тривоги.

Змістовне уявлення римлян про здоров'я насамперед торкалося тілесного здоров'я і благополуччя. У добу античності переважав культ здорової плоті, у шані були фізичні вправи і проста їжа. Відомий афоризм старолатинського філософа Ювенала: «Потрібно молитися, щоб у здоровому тілі був здоровий дух» акцентував увагу на здоров'ї душі, а не тіла і був викликом культу плоті, що панував у той час.

Згідно з поглядами давньоримського філософа Галена, душа людини міцно пов'язана з тілесною оболонкою. У праці «Про частини людського тіла» мислитель, спираючись на безліч спостережень і експериментів, описав залежність життєдіяльності організму від нервової системи, афектів, гніву, хвороб тіла і духу тощо.

Цікавими є міркування давньоримського ученого Марка Туллія Цицерона, який у своєму трактаті «Про старість» переконував, що здоров'я людини визначає життєва активність особистості, її поведінка, світогляд та переконання. Корисними є поради філософа, в яких важливе місце належить здоровому способу життя, фізичним вправам та раціональному харчуванню. У час хвороби учений рекомендував спілкуватися з Богом та виконувати інтелектуальні завдання, стимулюючи мозок до активної дії (В. Андрущенко, 2005, с. 19–22).

Варто зазначити, що перше визначення поняття «здоров'я» з'явилося у творах давньогрецького лікаря Алкмеона, котрий уважав причиною будь-якого хворобливого стану порушення рівноваги елементів між тілесною і духовною сутністю людини і зазначав, що «здоров'я є гармонією протилежно спрямованих сил».

Зауважимо, що в історії філософії (включно до постмодерністського періоду) виокремлюють переважно два напрями теорії і концепції здоров'я: гедонізм та аскетизм. При цьому гедоністи (Арістіпп, Епікур, Дж. Мілль, І. Бентам та ін.) визнавали тілесні насолоди благом для здоров'я людини. Аскети ж (Піфагор, стоїки, філософи Стародавнього Сходу, Індії, християнські мислителі) намагалися поєднувати задоволення природних потреб з духовно-етичним вдосконаленням та контролем над поведінкою. А відтак, спосіб життя аскетів був максимально стриманим у задоволенні потреб, відмовою від земних благ з метою досягнення морального або релігійного ідеалу.

Цікаво, що відомий математик і філософ Піфагор вбачав здоров'я людини у гармонії особистості із довкіллям та космосом, пов'язував душевне здоров'я і фізичне благополуччя. Людина, на думку мислителя, має дотримуватися міри в діях, думках, почуттях, цнотливості і порядності, берегти усе живе.

Таким чином, за часів античних мислителів філософське осмислення поняття «здоров'я» базувалось на ідеях внутрішньої єдності

тіла й душі та виражалось в ідеальному співвідношенні фізичного та духовного в людині.

Доцільно в аспекті нашого дослідження згадати філософа та лікаря Авіценну, автора понад 300 книг зі збереження та зміцнення здоров'я, у яких описані власні спостереження, запропоновані поради щодо лікування різних хвороб. Мислитель особливу увагу звертав на роль матері, адже саме вона, на його думку, сприяє формуванню характеру, зміцненню здоров'я та загартуванню дитини. У «Каноні медичної науки» він писав: «Головним скарбом життя є здоров'я, і щоб його зберегти, потрібно багато знати». Величезний обсяг знань та результати праць мислителя протягом багатьох століть формували науковий підхід до збереження здоров'я у середньовічній Європі та світі.

Наголошуємо на тому, що на теренах Київській Русі та Галицько-Волинського князівства збереження здоров'я розвивалося під впливом античної та західноєвропейської традицій. Нова епоха Київської Русі почалася з прийняттям християнства (988р.), коли піклування про здоров'я людей набуло суспільного характеру. На відміну від європейських країн Київська держава не стояла осторонь церковної благодійності. Церквам доручалося будівництво лікарень, безоплатне надання медичної допомоги, а також функції громадського піклування. У «Руській правді» Ярослава Мудрого (1096р.) закріпився вплив церкви на охорону здоров'я. Здоров'язбережувальні традиції розвивалися при великих монастирях, де жили відомі аскети-молитвеники й цілителі, такі як преподобні Агапіт, Іпатій та Пимен Києво-Печерські. Вони своїм життєвим прикладом доводили, що стан фізичного та духовного здоров'я особистості залежить від віри та морального удосконалення людини.

Цікаво те, що наші предки пов'язували тілесне і психічне здоров'я людини з дотриманням етичних норм, сповіданням християнських та загальнолюдських цінностей, веденням здорового способу життя. У «Повчанні Володимира Мономаха дітям» (1096) даються корисні життєві

поради підростаючому поколінню. Автор вчить молодих людей бути діяльними, працелюбними; радить рано вставати, не лінуватись, не пиячити, не ледарювати, бути хоробрими, захищати свою батьківщину. Давньоруська збірка «Бджола» містить афоризми й висловлювання про дітей та вказує на помірність, покірність, набожність як основні чесноти для збереження здоров'я.

Безперечно, що необхідною складовою здоров'я людини є дотримання суспільних норм поведінки. Цю істину було проголошено у перших українських навчальних закладах – Києво-Могилянській академії, Замостинській школі, братських школах, що виникли у XV-XVII ст. Вчителі цих закладів виявляли піклування про здоров'я учнів, вимагали бути слухняними, добрими, працелюбними, з повагою ставитися один до одного і старших. Значна увага приділялася питанню фізичного виховання та щоденним фізичним вправам.

Відомо, що у Запорозькій Січі існували особливі школи, де окрім крім навчання читанню, письму і співу, школярі осягали військово мистецтво, росли безстрашними і хоробрими. У січових школах, за висловом дослідника С. Сірополка «вчили Богу молитися, на коні реп'яхом сидіти...». Майбутні козаки також навчались добре плавати, веслувати, керувати човном та переховуватись від ворога у воді за допомогою очеретини. У козацьких школах діти зростали загартованими, міцними і здоровими.

Науковий інтерес у контексті даного дослідження має родинна педагогіка, яка увібрала у себе прагнення людини до здоров'я, сили, працьовитості, мужності. В українських сім'ях піклування про здоров'я дітей розпочиналося задовго до їх народження. Так, здавна поширеною в народі була думка, що усі бажання вагітної жінки треба неодмінно задовольняти, щоб вона була спокійною. Окрім цього вагітна жінка не виходила за межі свого двору, щоб її ніхто не потривожив. Бо порушення миру у душі може стати причиною нездоров'я майбутньої дитини.

Провідна ідея збереження здоров'я дитини реалізовувалась в колискових піснях, пестушках, потішках, народних казках, дитячих народних іграх. Змалку дітей залучали до посильної фізичної праці, привчали до виконання гігієнічних вимог. Народ висміював нероб, людей схильних до переїдання, зловживання алкоголем тощо. В колядках, думах, історичних піснях, легендах, переказах, казках здавна оспівувалася мужність і хоробрість народних героїв, їхня надзвичайна сила. Надбання народної педагогіки є безцінною спадщиною, так вона являється кладезем мудрості для майбутніх поколінь.

Проведений нами аналіз свідчить, що в епоху Відродження християнство проголосило здоров'я безумовною цінністю. У подальший період феодалізму це відобразилося на збільшенні уваги до суспільної гігієни, розширенні медичного забезпечення, розвитку оздоровчої, а з ХІХ ст. і фізкультурно-спортивної систем виховання.

Доцільно згадати здоров'язбережувальну концепцію великого гуманіста Й. Песталоцці, яка ґрунтується на принципі природовідповідності. Виховання, за словами педагога, полягає у поступовому розвитку природних можливостей дитячого організму і доведенні їх до досконалості. При цьому мислитель підґрунтям нормального фізичного розвитку дитячого організму, основними засобами комплексного розвитку здібностей уважав гімнастичні вправи на розвиток суглобів, участь у рухливих іграх, походах, екскурсіях в природу.

Зауважимо, що основоположник сучасної наукової педагогіки Я. Коменський (1632-1670) у своїй праці «Материнська школа» важливою турботою матері називав збереження здоров'я дитини. На його думку, найкращими засобами є фізичні вправи, правильне харчування, гігієна, посильна праця.

Слід відмітити, що видатний мислитель Середньовіччя Ж. Руссо вирішальну роль у здоров'язбережувальному вихованні надавав сім'ї та фізичній активності. За словами ученого, діти повинні мати повну свободу

в руховій діяльності. Щоденна потреба бігати, стрибати, сміятись допомагає малюкам добре почуватися. Дітям сидячий спосіб життя заважає рости, позаяк вони втрачають свою енергійність, стають слабкими, хворобливими. Якщо їх постійно тримати в кімнаті з книгами, то вони швидше стають «отупілими», аніж розумними (Шахненко, 2008).

Зауважимо, що проблема здоров'я значне місце займала в працях видатного українського філософа, письменника і просвітителя-гуманіста Григорія Савича Сковороди (1722-1794). Метою виховання, на його думку, є підготовка гармонійно розвиненої людини, яка була б здатна жити й боротися. Г.Сковорода радив значну увагу приділяти фізичному вихованню для того, щоб бути «тілесно здоровим».

Цінними є роздуми відомого українського педагога О.Духновича (1803-1865), який закликав зберігати і удосконалювати дані від природи тілесні та духовні сили людини. Він розглядав фізичне виховання як умову успішного розвитку, здоров'я і довголіття.

В систему фізичного виховання О. Духнович включав різноманітні вправи: рухливі ігри, танці, стрибки, біг, лазіння по деревах, боротьбу на піску, плавання, прогулянки в полі, в лісі, взимку – катання на санчатах, ковзанах. Учитель переконував, що здоров'я старших людей закладається в дитячому та підлітковому віці в процесі фізичного виховання у сім'ї та школі. Щоденна організація здорового побуту, яка включає раціональне харчування, здоровий сон та активне дозвілля є запорукою здоров'я. Виходячи з вимог народної педагогіки, О. Духнович визначав працю як найголовніший засіб фізичного виховання. За словами вченого, в процесі залучення дітей до землеробства, садівництва, бджільництва та квітникарства зміцнюються їх сили і розвивається розум.

Акцентуємо увагу, що російський біолог та педагог Павло Францович Лесгафт (1837—1909) вважається основоположником фізичної культури. Остання охоплює фізичне виховання, під яким розуміється гігієнічне та оздоровче значення фізичних вправ. Їх підбір П.Лесгафт

обґрунтовував на основі анатоμο-фізіологічних вікових особливостей учнів. Поступово ускладнюючи і урізноманітнюючи фізичні вправи, він дав "азбуку рухів", яка є основою шкільного навчання фізичним вправам. Фізичний розвиток учений тісно пов'язував з духовним, моральним, розумовим і естетичним розвитком. Павло Францович показав вплив психічних процесів на фізіологічні та протилежний вплив фізіологічних процесів на психологічні. Між розумовим та фізичним розвитком людини, вважав П.Лесгафт, існує тісний зв'язок. Через те, що одноманітна розумова діяльність призводить до втоми, він вказував на необхідність чергування розумових і фізичних вправ таким чином, щоб перші по відношенню до других були відпочинком.

У педагогічній системі П.Лесгафта значне місце займали рухливі ігри, які ґрунтувалися на врахуванні вікових особливостей дітей. Поряд з іграми великого значення учений надавав прогулянкам, які розвивають і зміцнюють нервову систему, підвищують обмін речовин, чим сприятливо впливають на розвиток серцево-судинної, дихальної, кістково-м'язової систем та органів чуття, сприяють розвитку постави дітей. Одним із засобів формування постави дітей він розглядав плавання. Значну увагу Петро Францович приділяв сімейному вихованню дітей та визначав впливову роль батьків у формуванні здорового способу життя.

Аналізуючи висловлювання відомих філософів та учених з питання збереження здоров'я, варто відмітити цілісний підхід до проблеми здоров'я у давні часи, а після їх інтерпретації в подальшому розвитку суспільства – можливість застосування у сучасних поглядах на проблему здоров'язбереження. Адже організм людини, в якому все взаємопов'язане і взаємозумовлене, варто розглядати як єднання духовно-психічної та матеріально-тілесної складових.

Визначальним у розвитку педагогічних знань є науково-експериментальний період, який охопив другу половину ХІХ століття. Знаковим для цього часу є створення умов для з'ясування природи

розвитку дитини, що веде до наукового обґрунтування форм та методів навчання. В аспекті дослідження ознайомимося з педагогічною спадщиною К. Ушинського (1983). Він уважав, що «вчитель повинен не тільки навчати, та і виховувати». Костянтин Дмитрович застосував антропологічний підхід, який означав системне використання всіх наук про людину при побудові та здійсненні педагогічного процесу. У своєму творі «Людина як предмет виховання. Спроба педагогічної антропології» фізичне здоров'я, фізичне (тілесне) виховання педагог розглядав у нерозривній єдності зі здоров'ям психічним (духовним), із вихованням працею, із фізіологією людини (процесами сну, харчування, теплового й повітряного режимів, гігієни тощо). Враховуючи ці чинники, К. Ушинський (1983) розробив основи «розумної педагогіки». Згідно якої, здоров'я дитини значною мірою залежить від спадковості: «організм батьків з усіма його характеристичними природженими особливостями і з усіма змінами, внесеними в нього і духовним життям людини у найрізноманітніших комбінаціях передається дітям і становить для них увесь обсяг природжених нахилів».

Важлива роль у зміцненні здоров'я належить раціональному харчуванню, чергуванню розумової і фізичної праці. Кожна дитина унікальна своєю індивідуальністю, так як її фізичне здоров'я прямо пов'язане із психічним.

Кінець XIX– початок XX ст. пов'язані з розвитком педології – науки про цілісне вивчення дитини, «такої, якою вона є». Ця наука поклала початок комплексних медичних, психологічних, фізіологічних досліджень із педагогічними, з пріоритетом останніх. Цей період позначений розвитком системи науково обґрунтованого фізичного виховання й становлення гігієни як підґрунтя здоров'язбереження.

Педагогічну антропологію К. Ушинського примножили відомі педагоги С. Русова та Г. Ващенко, а дещо пізніше – В. Сухомлинський. Софія Федорівна Русова у своїх працях вказувала на важливу роль матері

у вихованні здорової дитини. «Найкращим керманичем своїх дітей мусить бути рідна мати дитини – природня вихователька». Саме їй, вважає С.Русова, належить сформувати у душі маленької особистості найкращі людські якості та призвичаїти її до загартовуючих процедур, правильного харчування та активного відпочинку. Талановита мислителька використовувала ігри, забавлянки, руханки, фізичну працю, драматизації як потужні джерела, що сприяли розвитку основних фізичних якостей дитини (Слюсаренко, & Проскура, 1998).

Великий педагог-практик А.С. Макаренко (1972) у «Книзі для батьків» та «Лекціях про виховання дітей» вказував на особливий вплив сім'ї у становленні особистості, так як активний спосіб життя, прагнення до спільної гри та власний приклад батьків сприяють формуванню здорового підростаючого покоління. Антон Семенович уважав, що «виховання дітей — це легка справа, коли вона робиться без нервів, на основі здорового, спокійного, нормального, розумового і веселого життя» (Макаренко, 1972, с. 260–267).

Геній педагогічної думки В. Сухомлинський (1977) у своєму творі «Серце віддаю дітям» писав: «Турбота про здоров'я – це найважливіша праця вихователя. Від життєрадісності, бадьорості дітей залежить їхнє духовне життя, світогляд, розумовий розвиток, міцність знань, віра у свої сили». Василь Олександрович у «Школі радості» надавав великого значення організації режиму дня та раціональному харчуванню, помірним розумовим навантаженням, спортивним іграм, загартуванню своїх вихованців. Вчитель вказував на велику роль сім'ї та батьків у турботі про здоров'я дитини. Він вважав, що гармонійну повноту складають фізичні і духовні сили особистості, «вінцем цієї гармонії є радість творчості». Радість, на думку педагога, формує здорове тіло і здоровий дух та дарує красу людині (Сухомлинський, 1977, с. 103–109).

В. Сухомлинський (1977), застосовуючи комплексний підхід, здоров'я дитини не вважав медичною категорією. Кількома десятиліттями

пізніше патріарх медицини М.Амосов підтвердить думку відомого педагога. Привертає увагу наукова позиція Миколи Миколайовича, згідно з якою він розглядає здоров'я в іншому контексті, предметним процесом якого є культура здоров'я, її підтримання, відновлення та передача новим поколінням.

Цікавим є бачення талановитого педагога сучасності О.Захаренка, який був упевнений, що здоров'я дитини пов'язане із щасливим дитинством і вважав першочерговим завдання учителя створення умов, що забезпечать здатність дитини до адаптивної і позитивної поведінки (Т.Андрющенко, 2012).

Ми поділяємо думку відомого педагога Ш. Амонашвілі (п. д.), основною парадигмою якого у гуманістичній, особистісно-орієнтованій педагогіці проголошене не тільки фізичне, а й соціальне здоров'я особистості, що здатне забезпечувати досягнення цілей усіх рівнів цільовизначення. Із соціальної точки зору, Шалва Олександрович здоров'я розуміє як можливість організму адаптуватися до змін навколишнього середовища, взаємодіючи з ним вільно, на основі біологічної, психічної і соціальної сутності людини (Амонашвілі, п. д.).

Додамо, що дослідження Ш. Амонашвілі, О.Ващенко, К.Ушинського, В.Сухомлинського, С.Свириденко, О.Савченко та ін. визначають роль школи у створенні умов для здоров'язбереження, виховання в дитині бадьорості духу та формування здорового способу життя (Коркушко, 2015, с. 9).

Слід зазначити, що у радянський час здоров'язбереження населення було пов'язане з подоланням хвороб та процесами боротьби ними. У медичній та біологічній наукових галузях цього періоду нагромадився значний потенціал досліджень із проблем впливу навчання на здоров'я, що вимагав не стільки медичного, скільки педагогічного осмислення. Інтеграція зусиль медицини і педагогіки у другій половині ХХст. сприяла виникненню нової галузі знань про збереження здоров'я – валеології. За

визначенням Р. Валецької (2010), валеологія – це наука про закономірності та механізми формування, збереження, зміцнення, відновлення здоров'я людей і передачі його нащадкам.

Отже, звертаємо увагу на те, що через призму досліджень у часовому контексті поняття «здоров'я» розглядається як філософсько-педагогічна категорія, що зазнавала трансформації залежно від змін суспільно-політичного та економічного життя. У античні часи філософська думка учених пов'язувала здоров'я людини з гармонією тіла і душі, пропагувала культ досконалого тіла. Народна педагогіка прагнення до самовдосконалення плекала на прикладі народних героїв. Дієві рекомендації у вихованні здорового покоління знаходимо у творах давньоруської літературної спадщини.

Зазначимо, що концепція збереження здоров'я Й.Песталоцці ґрунтується на принципі природовідповідності. Я. Коменський (1940) важливою турботою матері називав збереження здоров'я дитини та найкращими засобами вважав фізичні вправи, правильне харчування, особисту гігієну, посильну працю. Ж.Ж.Руссо вирішальну роль у здоров'язбережувальному вихованні надавав сім'ї та фізичній активності. Г. Сковорода значну увагу приділяв фізичному вихованню так як вважав, що людина повинна бути «тілесно здоровою».

О. Духнович розглядав фізичне виховання як умови фізичного розвитку, здоров'я і довголіття. К.Ушинський (1983) необхідною умовою здоров'я вважав нормальне харчування, достатній сон, режим праці і відпочинку, фізичну працю на свіжому повітрі, гімнастичні вправи та ігри, використання природних чинників як засобу загартування. П.Лесгафт розробив «азбуку рухів», пропонував гімнастику і прогулянки серед природи. А. Макаренко (1972) вказував на активний спосіб життя та особливий вплив сім'ї у становленні особистості. В. Сухомлинський (1977) створив «Школу радості», в якій дарував своїм вихованцям радість творчості, що в майбутньому формувала здорове тіло і здоровий дух.

Звертаємо увагу на те, що вищезгадані аспекти формування та збереження здоров'я дітей є актуальним і сьогодні. Використання порад учених та мислителів дає можливість їх практичного застосування у вихованні сучасних дітей і підлітків у процесі формування культури здоров'язбереження. Відтак, у наступному підрозділі з'ясуємо, який зміст несе у собі дана дефініція.

1.2. Феноменологія культури здоров'язбереження

Здоров'я нації – показник цивілізованості держави, головний критерій ефективності її соціального розвитку, надбання як окремої людини, так і всього суспільства. Життєва активність кожної людини значною мірою визначається станом її здоров'я, і, відповідно, успішний розвиток суспільства залежить від стану здоров'я всього населення. Поза сумнівом, здоров'я людини – це не лише відсутність хвороб, а й хороше самопочуття, енергійність, життєрадісність, здатність швидко відновлюватися після перевантажень та успішно долати хвороби. Стан здоров'я визначає духовний, соціально-економічний й людино-біологічний добробут суспільства, рівень цивілізованості країни.

Сучасна освіта у галузі збереження здоров'я визначається пріоритетним напрямком, оскільки зміцнення здоров'я є цінністю, що має стратегічне значення для успішного розвитку суспільства, ресурсом та метою життєдіяльності кожної особистості, й, отже, належить і до актуальних освітніх завдань. Гуманізація освіти потребує якісно нового підходу щодо формування стійких мотивацій до здорового способу життя, потреби людини в позитивній соціальній поведінці, виховання культури здоров'язбереження загалом.

Слід зазначити, що досягнення України в реалізації мети, яка поставлена у Стратегії освіти для сталого розвитку Європейської економічної комісії ООН (Вільнюс, 2005р.) на рівнях формальної,

неформальної і неофіційної освіти на користь сталого розвитку достатньо вагомі. Як приклад, слід пригадати ухвалення на державному рівні Концепції з безпеки життя і діяльності людини (БЖДЛ), відповідно до якої в Україні створюється система безперервної освіти – безпеки життя і діяльності людини, спрямована на одержання фундаментальних знань, умінь і навичок, формування поглядів, цінностей і поведінки щодо відвертання ризиків для життя та здоров'я людей. Зміст державної програми з основ здоров'я об'єднує освітні напрямки валеології та безпеки життєдіяльності, орієнтується на застосування найефективніших технологій, зокрема освіти на основі життєвої компетентності (Батюк, 2013).

Актуальним є поняття життєвої компетентності особистості як складне і багатоаспектне явище у системі соціалізації людини, її освіти, навчання та виховання. Означений феномен як надбання особистості нагромаджує знання, вміння, навички, способи діяльності, розвинені можливості сприймання, розуміння та творчого використання матеріальних та духовних цінностей суспільства.

У 2014 році ЮНЕСКО проголосила ключові галузі для набуття компетентностей XXI століття, серед яких – фізичне і психологічне благополуччя, соціальна згуртованість, саме вони стосуються здоров'я, безпеки та соціальної інтеграції. Оновлену Рамкову програму ключових компетентностей для навчання протягом життя було схвалено Європейським парламентом (2018 р.), серед них названі особиста, соціальна, навчальна, для формування яких передбачено навчання у галузі здоров'я, безпеки і соціального благополуччя.

Вказані пріоритети знайшли відображення у Державних стандартах початкової та загальної середньої освіти, згідно яких визначаються обов'язковими соціальна і здоров'язберезувальна освітні галузі, а також в основних принципах концепції «Нова українська школа», передбачаючи

формування здорового способу життя і створення умов для фізичного й психоемоційного розвитку (Міністерство освіти і науки України, 2016).

Цілком очевидно, що здоров'я людини – найбільше надбання, а також складна комплексна проблема сучасної науки. Зауважимо, що поняття «здоров'я» широко використовується вітчизняними та зарубіжними фахівцями різних галузей, які застосовують свої підходи у дослідженнях із філософії, педагогіки і соціології. Звертаємо увагу на те, що у розумінні даного феномена немає єдиного підходу, зокрема у педагогічних дослідженнях. Думки науковців дискусійні і потребують глибокого та всебічного вивчення цього поняття та близьких до нього за змістом.

Зауважимо, в системі педагогічних категорій «здоров'я» характеризується як специфічне, динамічне, цілісне утворення, що змінюється під впливом зовнішніх та внутрішніх чинників і виявляється на соматичному, психічному, моральному, духовному рівнях життєдіяльності людини. При цьому такі чинники, як спадковість, якість життя, стан навколишнього середовища, традиції соціуму, якість медичного обслуговування тощо визначають стан здоров'я. Відтак, украй важливим завданням гуманістичної педагогіки є формування у свідомості кожної особистості ставлення до здоров'я як цінності, необхідних для життя знань, навчання вести правильний спосіб життя.

Відзначимо, категорія «здоров'я» найбільш системно розглядається науковцями як стан організму, за якого існує відповідність структури й функції органів і систем людського тіла, а також здатність регуляторних систем підтримувати гомеостаз (постійність внутрішнього середовища), коли відбувається процес збереження й розвитку психічних, фізичних та біологічних здібностей людини, її оптимальної працездатності, соціальної активності при максимальній тривалості життя; як такий стан організму, за якого функції всіх систем урівноважені із зовнішнім середовищем і відсутні хворобливі зміни; як повноцінне життя, що забезпечує участь у різних видах громадської та іншої діяльності; як відповідний

психосоматичний стан людини, що дозволяє реалізувати потенціал своїх тілесних і духовних сил й оптимально задовольнити систему матеріальних, духовних і соціальних потреб (Соколенко, 2011).

Вмотивованою вважаємо також думку Л. Соколенко (2011), яка, базуючись на результатах досліджень низки вчених (Бех, 2008), виокремлює чотири взаємопов'язані аспекти здоров'я особистості: фізичний як природний стан організму, зумовлений нормальним функціонуванням його органів і систем, психічний як здатність зберігати стан душевної рівноваги, що характеризується відсутністю хворобливих психічних проявів і забезпечує адекватну до умов реальності регуляцію поведінки й діяльності, духовний як здатність зберігати і використовувати духовність, доброту, реалізовувати свій моральний потенціал; зовнішня (з навколишнім світом) та внутрішня (у міжособистісних стосунках) гармонія людини, соціальний як задоволення індивіда від свого матеріального добробуту, харчування, житла, соціального становища в суспільстві, соціальною політикою тощо.

Історико-педагогічний пошук у сучасній українській педагогіці свідчить про особливу роль людини у становленні власного фізичного, психічного і соціального здоров'я, про що наголошують вітчизняні вчені. Психолого-педагогічні основи формування здорового способу життя школярів, формування здоров'язбережувальних навичок, умінь та компетенцій учнів початкових класів знаходяться в колі наукових інтересів О. Ващенко (2013; 2014), Л. Височан (2014), М. Дедловської (2010) та ін.; використання у початковій школі здоров'язбережувальних технологій з метою зміцнення здоров'я учасників освітньої взаємодії, створення здоров'язбережувального освітнього середовища досліджували О.Дубогай (2005), С.Дудко (2015). Праці деяких вчених звертають увагу на необхідність запровадження здоров'язберігаючого виховання у загальноосвітніх навчальних закладах, формування ціннісного ставлення

до здоров'я, відтворення та зміцнення власного здоров'я та здоров'я оточуючих.

Поняттю «культура здоров'я» як педагогічній категорії приділяли чимало уваги науковці Л. Заплатников, Г. Максименко, Т. Ротерс, Г. Шевченко та інші. Різні аспекти здоров'язберігаючого виховання учнів відображено у науковому доробку В. Горащука (2008); О. Єжової (2011) (формування ціннісного ставлення до здоров'я). Учені М. Солопчук, А. Заїкін, & Д. Солопчук (2006) та ін. наголошують на необхідності створення здоров'язбережувального середовища у загальноосвітньому навчальному закладі. Цілісна модель багатокomпонентного підходу до здоров'я була розроблена рядом учених, які виділили компоненти здоров'я (фізичне, психоемоційне, інтелектуальне, соціальне, особистісне й духовне). Актуальними у вивченні проблем збереження здоров'я людини стали дослідження Ю. Бойчук (2017), В.Горащук(2008).

Значний інтерес з окресленої проблематики становлять праці зарубіжних учених. У них науковці особливу увагу приділяють питанням фізичного та психічного благополуччя учнів, організації навчання на засадах здоров'язбереження (Antonovsky, 1979; Blumberg, 1997; Brandon,&Charlton, 2011; Clausson, 2008); підготовки педагогів до здоров'язбережувальної діяльності (Murray, Wenger, Downes, &Terrazas, 2011).

У педагогічних, соціологічних та філософських працях поняття «здоров'я» досліджується відповідно до предмету і завдань. З'ясуємо дефініції даного поняття та розглянемо його педагогічну сутність. Існує близько 450 визначень здоров'я людини, які можна віднести до шістьох основних типів: 1) здоров'я як норма життєдіяльності організму на всіх рівнях його організації; 2) здоров'я як гармонійний стан життєвих функцій організму; 3) здоров'я як прояв повноцінного виконання соціальних функцій, участь у суспільному житті та активній трудовій діяльності; 4) можливість адаптуватися до умов довкілля; 5) відсутність хвороб і

нормальне самопочуття; б) стан повного фізичного, духовного, розумового й соціального благополуччя. Водночас треба зазначити, що до теперішнього часу немає загальноприйнятого визначення поняття «здоров'я людини».

Зауважимо, що у Статуті Всесвітньої організації охорони здоров'я зазначено, що «здоров'я — це стан повного фізичного, духовного та соціального благополуччя, а не тільки відсутність хвороб та фізичних вад» (WHO, 2006).

Погоджуємося із визначенням у «Енциклопедії освіти», де дефініцію «здоров'я» потрактовано, як «динамічний стан організму, який характеризується високим енергетичним потенціалом, оптимальними адаптаційними реакціями на зміни довкілля, що забезпечує гармонійний фізичний, психоемоційний і соціальний розвиток особистості, її активне довголіття, повноцінне життя, ефективну протидію захворюванням» (Кремень, 2008).

Вартісним вважаємо твердження що «здоров'я – це цілісний динамічний стан, який характеризується певними резервами синергетичної, пластичної і регуляторної забезпеченості функцій, стійкості до впливу негативних чинників зовнішнього середовища і є основою для виконання соціальних і біологічних функцій» (Бойчук, 2017).

Крізь призму проведеного аналізу наукових джерел, ми з'ясували, що термін «культура здоров'я» був уведений у кінці ХХ століття як важливий компонент загальної культури людини, зумовлений матеріальним і духовним середовищем у системі цінностей. Звертаємо увагу на те, що при з'ясуванні поняття дефініції «культура» різні галузі знань характеризують його з позицій власних вимог і завдань. Незважаючи на розмаїтість визначень феномену «культура», нас цікавить, передусім, педагогічний аспект цього поняття, зокрема, у площині виховання культури здоров'язбереження.

Конструктивною нам видається думка В. Горащука (2008), згідно з якою культура здоров'я особистості характеризується як важливий складовий компонент її загальної культури, спричинений матеріальним і духовним середовищем життєдіяльності суспільства, що віддзеркалено системою цінностей, знань, потреб, умінь і навичок щодо формування, збереження й зміцнення її здоров'я.

Термін «культура» розглядається як сукупність соціально набутих ідей, цінностей, звичаїв, традицій, норм поведінки, через які люди організовують свою діяльність й передають їх із покоління в покоління. Він передбачає педагогічний аспект як можливість впливу на формування культури здоров'я, адже людські цінності (етичні, моральні, естетичні) зосереджені саме у ній. Вони визначають спосіб і стиль життя народу, його світоглядні традиції, основи здоров'язбережувальної поведінки в соціумі. Людина з достатнім рівнем культури здоров'я є не тільки «споживачем» свого здоров'я, а й «виробником», оскільки постійно піклується про його збереження й зміцнення.

Культура акумулює людські цінності, що концентровано вбирають досвід народу, цінності культури, світоглядні традиції, поведінку в соціумі, зокрема й здоров'язбережувальну. Для нас важливою є позиція В.Сухомлинського (1977), згідно з якою ідеалом людини з високим рівнем культури здоров'я вважається цілісна, гармонійна особистість, котрій властива єдність фізичних, психічних, духовних характеристик, що спроможна до ефективного виконання соціальних, особистих, професійних функцій, до постійного саморозвитку й самовдосконалення впродовж усього життя.

У контексті дослідження заслуговує на увагу парадигма культури здоров'я, визначена К. Оглобліним (2009), де пріоритетними є такі положення: *випереджувальна гуманізація*, спрямована на людину і всі аспекти її життєдіяльності, яка стверджує цінності загальнолюдських, загальнокультурних досягнень й розглядає насамперед життя людей та їхні

суспільні відносини; *ймовірнісна соціологізація*, яка полягає в підвищенні уваги до соціальних аспектів розвитку: соціальну екологію, соціальну інфраструктуру тощо; *ноосферна екологізація*, що розглядає людину в нерозривному зв'язку з середовищем її проживання, умовами життя. За такого підходу цілком правомірний висновок, що культура здоров'я забезпечує належний рівень її знань, умінь, навичок щодо формування, збереження, відтворення та зміцнення власного здоров'я й характеризується високим рівнем культури поведінки стосовно здоров'я оточуючих.

Нам імпонує сучасна наукова думка, згідно з якою культура здоров'я пов'язана зі ступенем досконалості, що досягається в оволодінні теорією і практикою оптимізації життєдіяльності людини, спрямованої на адекватну реалізацію її генетичного потенціалу, зміцнення й розвиток резервних можливостей організму та оздоровлення навколишнього біосоціального середовища, що, зрештою буде сприяти успішному виконанню функцій індивіда та прогресу людства загалом. Відтак, цілком правомірно стверджувати, що культура здоров'я є складовою загальної культури особистості й забезпечує їй належний рівень знань, умінь, навичок щодо формування, збереження, відтворення та зміцнення власного здоров'я й характеризується високим рівнем культури поведінки стосовно навколишнього середовища та здоров'я оточуючих людей.

Педагогічна наука пов'язує здоров'я з культурою здоров'язбереження, здоров'язберігаючим вихованням та здоровим способом життя. З моменту народження дитина засвоює основи культури та формує світогляд. Відображає зразки відносин і поведінки у сім'ї й соціумі та свідомо вибирає ті норми, якими керується протягом життя. Відповідно приклади збереження здоров'я чи його руйнування дитина спостерігає у повсякденному житті. Тому так важливо, щоб спосіб життя оточуючих, їх поведінка сприяли збереженню здоров'я, прищеплювали дитині основи культури здоров'язбереження. Під культурою здоров'язбереження в

освітньому процесі розуміється комплекс дій та заходів учасників взаємодії, спрямованих на цілісне розв'язання проблеми збереження і зміцнення фізичного, духовного та соціального здоров'я учнів, реалізація якого відбувається у здоров'язберезувальній діяльності. Культура здоров'язбереження – це і спосіб творчої самореалізації особистості вчителя в різних видах здоров'язберігаючої діяльності. Особлива місія у цьому процесі належить учителю початкової школи і спрямована на застосування комплексу освітніх та виховних ресурсів здоров'язберезувальної взаємодії у початковій ланці освіти, з метою цілісного розв'язання проблеми збереження і зміцнення фізичного, духовного та соціального здоров'я учнів. Перелічене вище значною мірою залежить від готовності вчителя до ефективного опанування культурою здоров'язбереження.

Слід відмітити, що культура здоров'я як сума знань, умінь і навичок аксіологічно пов'язана із поняттям «здоровий спосіб життя», яке охоплює спосіб життєдіяльності, спрямований на збереження та поліпшення здоров'я людини (праця, побут, форми використання вільного часу, задоволення матеріальних та культурних потреб тощо).

Здоровий спосіб життя розглядається як складовий компонент базової культури особистості. Зокрема, В. Бойчук (2007) міркує, що у способі життя людини буде проявлятися здоров'я – у тому числі адаптація до умов навколишнього середовища, гармонія всіх функціональних систем, здатність повноцінно виконувати соціальні функції.

Показники здорового способу життя – це володіння відповідними методами врівноваження зовнішніх і внутрішніх факторів, що впливають на здоров'я, його фізичний і психічний стан, усвідомлене ставлення до власних потреб, організація раціонального режиму життєдіяльності для забезпечення гармонійного функціонування та взаємодії усіх органів та систем. Людина, яка веде здоровий спосіб життя, є істота діяльнісна, біологічна і соціальна водночас.

За висновками Л. Соколенко (2011), культура здорового способу життя включає екологічну грамотність, доцільне використання резервних можливостей свого організму, обґрунтоване застосування народних методів лікування. Науковиця вбачає принципово новий підхід, у якому збереження й зміцнення здоров'я відбувається через усвідомлення можливостей свого організму (Соколенко, 2011). Дане поняття передбачає наявність знань про норми й цінності різних аспектів здоров'я, диференційований підхід до інноваційних методик оздоровлення та лікування захворювань, широке використання валеологічних знань у професійно-педагогічній діяльності, здатність до самокерування й самокорекції. До складових здорового способу життя автор відносить: чергування праці і відпочинку, раціональне харчування, відсутність шкідливих звичок, рухову активність, дотримання правил особистої гігієни, загартування та психогігієну.

Зауважимо, поняття «здоров'язбереження» розглядається вченими (Єфімова, 2011a; 2011b) як педагогічний феномен у системній спрямованості зусиль суб'єктів освітнього процесу на забезпечення фізичного, духовного, психічного й соціального благополуччя дитини; процес, що сприяє зміцненню здоров'я дітей у закладах освіти, один із засобів підвищення ефективності освіти, збереження здоров'я, спрямований на перетворення інтелектуальної й емоційної сфер особистості, підвищення ціннісного ставлення до власного здоров'я та здоров'я оточуючих; процес, орієнтований на саморегуляцію особистості та надбання сенсу здорового способу життя; процес навчання й виховання, що прямо чи опосередковано не шкодить здоров'ю дітей, створює безпечні й комфортні умови, забезпечує освітню траєкторію дитини із запобіганням стресів та перевантаження (Обухівська, & Цушко, 2015).

Узагальнюючи думки науковців у трактуванні згаданих вище понять, можна зробити висновок, що здоровий спосіб життя – це типові та істотні для даної суспільно-економічної формації види, типи, способи

життєдіяльності, які зміцнюють адаптивні можливості організму людини, сприяють успішному відновленню, підтримці й розвитку його резервних можливостей, повноцінному виконанню людиною соціальних функцій і досягненню активного довголіття. Здоровий спосіб життя як активна діяльність суб'єкта спонукається мотивами, що визначають її спрямованість на збереження й примноження здоров'я. Цілісність людської культури має відтворюватися як символ у кожній людині. Відповідно, система взаємозалежних культууроутворювальних символів «здоров'я-здоровий спосіб життя» повинна підтримувати цілісність культури за допомогою її відтворення в кожній окремій людині.

Культура здоров'я – це поняття, яке значно ширше, ніж поняття «здоровий спосіб життя», оскільки воно є складовою частиною загальної культури особистості і проявляється не лише в здорових життєвих звичках особистості, а стає критерієм оцінки способу її буття. Сутність поняття «культура здоров'я» полягає в тому, що здоровий спосіб життя, як основний його стрижень – це науково обґрунтований, культурний, найбільш раціональний і оптимальний у конкретних умовах, усвідомлений особистістю як життєва необхідність, спосіб життя. Зв'язуючим елементом у тріаді «здоров'я-культура здоров'я-здоровий спосіб життя» є ціннісне ставлення до здоров'я.

Акцентуємо увагу, що специфічною формою взаємоузгодженої діяльності суб'єктів, які перебувають та взаємодіють у просторі здоров'язбереження, є здоров'язбережувальна діяльність – складне, багатофункційне соціальне явище, що, на переконання Б. Долинського (2011), через застосування відповідних методів і засобів організації освітнього процесу, які спрямовані на формування здоров'язбережувальних навичок і вмінь, забезпечує впровадження здоров'язбережувальних методик, що сприяють збереженню фізичного, психічного, соціального, морально-духовного здоров'я учасників освітнього процесу.

На думку А.Циплюк (2014), здоров'язберезувальна діяльність є необхідною умовою оптимізації соціального, психічного та фізичного здоров'я дітей за допомогою практичних засобів здоров'язбереження (підбір та використання доцільних методів та форм у навчально-виховному процесі).

Аналіз зарубіжної наукової літератури (Brandon, & Charlton, 2011; Clausson, 2008) засвідчив наявність значної кількості взаємопов'язаних зі згаданими вище поняттями аналогій, серед них термін «сприяння здоров'ю» («healthpromotion»).

«Новий тлумачний словник української мови» пояснює, що сприяти означає створювати відповідні умови для здійснення, виконання чого-небудь; надавати допомогу в чому-небудь; позитивно впливати на що-небудь; бути причиною або наслідком виникнення, існування чого-небудь; створювати, викликати бажання виконувати яку-небудь дію. Згідно з визначенням, очевидно, що сприяння здоров'ю ототожнюється із забезпеченням відповідних умов для формування, збереження і зміцнення здоров'я та благополуччя особистості (Яременко, & Сліпушко, 1999, с. 353).

Відповідно до визначення Оттавської хартії (програмного документу ВООЗ) у східноєвропейських країнах поняття «healthpromotion» характеризується як багатоплановий соціальний і політичний процес, що забезпечує підвищення контролю людини над станом свого здоров'я з метою його збереження і зміцнення; охоплює дії, націлених як на формування умінь і навичок, фізичних, психічних і соціальних можливостей людини, так і на зміну соціальних, екологічних і економічних умов, що забезпечують збільшення дієвості їх впливу на здоров'я населення, суспільства та окремої людини. У скороченому варіанті «healthpromotion» трактується як просування, заохочення, рекламування (Бойченко, Дивак, & Тарусова, 2009).

Зокрема, в Угорщині дефініція «healthpromotion» визначається як процес формування здорового способу життя, відповідальної поведінки за своє здоров'я та здоров'я інших; як пропаганда, популяризація здорового способу життя через поширення політики сприяння здоров'ю, створення здоров'язбережувального середовища, розвитку партнерської взаємодії, особистісних навичок та підвищенні рівня доступності медичних послуг з охорони здоров'я. У цій країні існують школи сприяння здоров'ю, діяльність яких спрямована на медичне забезпечення, розвиток системи первинної профілактики захворювань, що забезпечується посиленням діяльності місцевих і регіональних установ охорони здоров'я, які відповідають за підтримку та зміцнення здоров'я дітей і підлітків, здійснюють лікувально-профілактичне обслуговування і супровід учнів.

Польські науковці позначають терміном «healthpromotion» процес, спрямований на формування, збереження та зміцнення здоров'я людини. Так, Т. Вільямс і Б. Войнаровська вводять дефініцію «promocjazdrowia», яка означає піклування про власне здоров'я і здоров'я суспільства загалом, а також усвідомлення і визначення власних оздоровчих проблем; виявлення можливостей їх вирішення; прийняття рішень для покращення здоров'я; мистецтво адаптації в соціумі і заохочення людини до створення і розвитку здоров'язбережувального середовища (Солопчук, Заїкін, & Солопчук, 2006).

Цікавими, на нашу думку, є синоніми до слова «healthpromotion», які використовуються у наукових розвідках. Близький за змістом термін «rodzozdravi» пропонує чеська дослідниця М. Гавлінова на позначення позитивного впливу різних чинників та умов на біологічний, психологічний, духовний, екологічний аспекти здоров'я людини та на її спосіб життя і поведінку загалом.

Тотожний угорський термін «egészségfejlesztést» тлумачиться як пропаганда здорового способу життя, що охоплює створення здоров'язбережувального середовища, розвиток особистісних навичок,

первинну профілактику захворювань та освіти на основі формування життєвих навичок (Єжова, Бесєдіна, & Бережна, 2016).

У монографічній праці О. Єжової (2011) термін «сприяння здоров'ю» обґрунтовується як процес щодо докладання зусиль для поліпшення здоров'я і благополуччя людини, формування ціннісного ставлення до здоров'я, усвідомлення цінності здоров'я та створення необхідних умов стосовно залучення до здорового способу життя, що сприятиме збереженню і зміцненню здоров'я і благополуччя особистості.

Експерти ВООЗ у галузі сприяння здоров'ю пропонують своє розуміння досліджуваного поняття. Зокрема, вважається, що сприяння здоров'ю є мистецтвом і наукою поєднувати спосіб життя і оптимальне здоров'я через формування прагнення людини до оптимального здоров'я, здійснення змін у поведінці, способі життя, необхідних для досягнення стану оптимального здоров'я. При цьому оптимальне здоров'я – це динамічний баланс фізичного, емоційного, соціального, духовного і інтелектуального здоров'я. Так, «healthpromotion» розуміють як пропаганду здорового способу життя та поєднання просвітницької роботи закладів охорони здоров'я і соціальної підтримки тих дій і умов, що сприяють збереженню і зміцненню здоров'я.

Аналізуючи запропоновані вітчизняними та зарубіжними науковцями трактування поняття «healthpromotion», варто підкреслити, що всі вони визначають форми сприяння здоров'ю та його зміцнення, пропагують здоров'я як цінність, популяризують здоровий спосіб життя. Відмінності полягають у засобах та шляхах залучення людини до здорового способу життя. Піклування про власне і громадське здоров'я неможливе без знання того, чому це необхідно робити. Чим ширша і ґрунтовніша освіта особистості в цілому, тим глибиннішим є уявлення про здоров'я. При цьому вихідним положенням у педагогіці є комплексне розуміння освіти у наданні інформації, навчанні методів, прийомів і навичок

здоров'язбереження, вихованні та усвідомленні пріоритету цінностей здоров'я індивідуального і суспільного.

Отже, цілком правомірно стверджувати, що здоров'я – один із найважливіших показників «якості» людини і суспільства. При найрізноманітніших підходах до визначення «здоров'я» науковці однак погоджуються, що це завжди індивідуальний спосіб життя, який відповідає психофізичній конституції людини та її поведінці і культурі або гармонійна єдність біологічних і соціальних якостей, зумовлених взаємодією генотипу і середовища. Слід зазначити, що аналіз наукового фонду засвідчує різноаспектність дефініцій, які стосуються проблем зміцнення здоров'я підростаючого покоління. Вище згадані поняття акумулюють у своєму змісті оцінки, дії, способи організації діяльності, спрямовані на формування розуміння сутності здоров'я як беззаперечної цінності людини і суспільства. Термін «здоров'я» є смислоутворюючим ядром інших понять. Суміжні із ним поняття розглянуті з позиції міждисциплінарних наукових знань, яка включає різні компоненти і відображає фундаментальні аспекти людського буття – фізичного, духовного, соціального. Отже, розглянувши суть, функції та структуру категорії «здоров'я» та її синонімів, ми тепер маємо уявлення до чого готувати майбутнього вчителя початкових класів в процесі професійної підготовки. Це, вочевидь, актуалізує необхідність характеристики готовності майбутнього вчителя початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження як наукової проблеми.

1.3. Готовність майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження як наукова проблема

Модернізація закладів вищої освіти зумовлена входженням України до єдиного освітнього простору, наближенням до європейських зразків,

потребою досягнення високої якості освіти, стандартизацією підготовки фахівців педагогічної галузі і забезпечується «динамічним процесом, кінцевою метою якого є формування такої професійної якості, як готовність» (Гавриш, 2006, с. 30).

Відомо, що в Концепції формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя у дітей та молоді, Національній доктрині розвитку освіти України у XXI ст. одним із ключових напрямів державної освітньої політики визначають формування здоров'язберезувального середовища, екологізацію освіти та валеологічну культуру учасників освітнього процесу. З огляду на зазначене, проблема готовності вчителів початкової школи до творчої реалізації себе є багатоаспектною і міждисциплінарною. Педагог Нової української школи має бути не лише професійно затребуваним, конкурентноспроможним, мобільним, а й здатним раціонально організувати життєдіяльність, ціннісне ставлення до здоров'я із позицій культури здоров'язбереження – власної та учнів початкової школи. Переконані, що вирішенню пріоритетних завдань системи освіти, одним із яких є «виховання відповідального ставлення до власного здоров'я та здоров'я оточуючих як до найвищої індивідуальної і суспільної цінності» сприяє підготовка вчителя з високим рівнем культури здоров'я (Московченко, 1999, с. 18).

На основі аналізу термінів «підготовка» і «готовність», поданих у словникових джерелах та наукових розвідках із заявленої проблеми, приходимо до висновку, що дефініція «підготовка» розглядається як процес формування, а – «готовність» — як результат (у аспекті нашого дослідження) професійної підготовки, що підтверджує взаємопов'язаність і взаємозумовленість цих понять.

Дефініція «готовність» науковцями трактується як єдність трьох компонентів (когнітивного, емоційного, поведінкового), як сукупність якостей особистості (мотиваційних, пізнавальних, емоційних, вольових) і як стан мобілізації усіх психофізичних систем людини, спрямованих на

ефективне виконання професійних дій(Антонова, &Поліщук, 2016; Осолодкова,2003; Федоренко,2012).

За твердженням Л. Петриченко (2007), готовність до професійної діяльності, з яким ми повністю солідаризуємося, передбачає наявність у майбутнього фахівця мотиваційно-ціннісного ставлення до професії, володіння знаннями, цілеспрямованістю, що включає переконання, погляди, ставлення, мотиви, почуття, вольові та інтелектуальні якості й реалізується у моральній, психологічній, професійній підготовці, є результатом індивідуального розвитку особистості, засвоєння ним спеціальних знань, професійних дій і соціальних відносин, сформованості професійно значущих якостей особистості.

Компонентами готовності фахівця в аспекті заявленої проблеми дослідження науковці також називають: мотиваційний (позитивне ставлення до професії, стійкі професійні мотиви); орієнтаційний (уявлення про специфіку й умови діяльності, вимоги до особистості); операційний (оволодіння прийомами професійної діяльності); вольовий (самоконтроль); оцінний (самооцінка своєї професійної підготовки)(Антонова, &Поліщук, 2016; Осолодкова, 2003; Петриченко, 2007).

Поняття «готовність» є цілісним особистісним, структурним утворенням, властивістю особистості, її якістю. З огляду на заявлене, готовність до педагогічної діяльності, на наше переконання, правомірно розглядати як рівень професійної підготовки фахівця з ціннісними установками, сукупністю професійних знань, навичок, умінь.

Теоретичним підґрунтям готовності фахівців до виховання культури здоров'язбереження у майбутній професійній діяльності мають стати модернізовані здоров'язбережувальні технології, гармонійне поєднання навчальних, виховних і розвивальних педагогічних впливів, що конкретизується у навчально-пізнавальній, науково-дослідній і виховній діяльності закладів вищої освіти.

Зазначимо, що професійна підготовка майбутніх учителів початкової

школи пов'язана з їх фаховою компетентністю та здатністю якісно організувати освітню взаємодію в системі початкової ланки освіти. Вона забезпечує формування ціннісних орієнтацій майбутнього покоління, ґрунтовність оволодіння ключовими компетентностями, які характеризують особистісно-соціальний та інтелектуальний розвиток учнів, зокрема, молодшого шкільного віку, що створює передумови для розвитку готовності учнівської молоді до навчання впродовж життя та адаптації до змінних умов соціуму.

Низка вітчизняних науковців у галузі професійної педагогічної освіти (Будник, 2015; Вторнікова, 2013; Желанова, 2013; Коваль, 2008; Комар, 2010; Литвиненко, 2005; Мартиненко, 2009; Матвієнко, 2010; Пальшкова, 2009; Петухова, 2009; Р. Пріма, 2010; Ярошинська, 2014а; 2014б; Шаповал, 2007) досліджували питання професійної підготовки майбутніх учителів.

Принагідно зазначимо, що формуванню фахової компетентності майбутніх учителів приділяли увагу такі вчені, як О. Антонова, & Н. Поліщук (2011; 2016), С. Вітвицька (2002; 2011), О. Дубасенюк (2008), Л. Григоренко (1991), П. Гусак, Н. В. Зимівець, & В. С. Петрович (2009), Л. Хомич (1998), Ю. Шапран, & І. В. Фурса (2015) та ін.

Теоретико-методичні основи формування культури здоров'язбереження, здоров'язбережувальної компетенції майбутніх педагогів, формування ціннісного ставлення до здоров'я знаходяться у колі наукових інтересів українських учених Ю. Бойчук (2017), О. Соколенко (2011), М. Дедловської (2010), Б. Долинського (2011), О. Діканової (2004), Т. Бойченко, В. Дивак, & Л. Тарусова (2009).

Зокрема, можливості здоров'язбережувальних технологій в удосконаленні системи професійної підготовки майбутніх фахівців представлені у наукових доробках вітчизняних учених О. Бондаренко, Є. Єфімова (2011а; 2011б), А. Петрова (2014) та ін.

Особливості реалізації здоров'язбережувальної стратегії в процесі

підготовки майбутнього учителя у ЗВО досліджували С. Бобровник (2014), М. Божик (2013), Н. Карапузова (2015), А. Петров (2014) та ін., формування готовності до її впровадження у системі початкової ланки освіти – О. Ващенко (2014), Б. Максимчук (2007), Н. Урум (2008), О. Філіпп'єва (2007) та ін.

Вивчення, аналіз і узагальнення науково-педагогічних підходів до проблеми здоров'язбереження вітчизняних учених підводить нас до узагальненого трактування цього соціокультурного феномену як до системної спрямованості зусиль суб'єктів освітнього процесу на забезпечення фізичного, духовного, психічного й соціального благополуччя особистості, створення безпечних і комфортних умов підвищення ціннісного ставлення до власного здоров'я та здоров'я оточуючих, надбання сенсу культури здоров'язбереження в цілому.

Суттєвою нам видається думка О. Осолодкової (2003), яка відзначає, що підготовка майбутнього вчителя до здоров'язбережувального навчання учнів початкової школи не достатньо враховує вимоги сучасності, позаяк у вищих навчальних закладах відсутня її система організації (с. 4). Потребують оновлення наукові підходи до підготовки педагога початкової школи, який на високому рівні володітиме культурою здоров'язбереження і буде готовим до її виховання у молодших школярів.

Погоджуємося з думкою С. Литвиненко (2005), яка вказує на пріоритетну роль вчителя у створенні комфортних умов для розвитку і соціалізації дитини (с. 10). Науковець С. Мартиненко (2009) визначає ключову роль вчителя початкових класів у становленні особистості дитини, розкритті її творчого потенціалу та формуванні світогляду.

Заслуговує на увагу позиція Л. Коваль (2008), яка в контексті характеристики сучасного етапу розвитку вищої педагогічної освіти, актуалізує необхідність розв'язання завдань, пов'язаних із формуванням у студентів основ професійної компетентності, умінь самостійно визначати

індивідуальну траєкторію навчання, оперативно приймати рішення, здійснювати рефлексивну діяльність, працювати в умовах варіативної організації навчально-виховного процесу в початковій школі на основі застосування технологій предметного та загальнонавчального значення (с. 103).

Відповідно до вимог сучасної освіти оновлення змісту професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи відбувається шляхом підготовки майбутнього вчителя до діагностичної діяльності (Мартиненко, 2009); до застосування інтерактивної технології (Комар, 2010); до застосування загальнонавчальних технологій (Коваль, 2008); до педагогічної взаємодії у навчально-виховному середовищі школи першого ступеня (Матвієнко, 2010); до соціально-педагогічної діяльності (Будник, 2015); до формування здоров'язберезувальних навичок і вмінь у молодших школярів в освітньому процесі (Долинський, 2011); до забезпечення здорового способу життя молодших школярів (Урум, 2008); до особистісно орієнтованого навчання молодших школярів (Шаповал, 2007); до валеологічного виховання учнів початкових класів (Філіп'єва, 2007) та ін.

Доцільно звернути увагу на дослідження М. Дедловської (2010), О. Діканової (2004), Б.Долинського (2011), О. Будник (2015), Є. Зімниці (2009), Б. Максимчука (2007), О. Осолодкової (2003), Н.Урум (2008), О. Філіп'євої (2007) та ін, що обґрунтовують умови й моделі формування готовності майбутнього педагога початкової ланки освіти до реалізації здоров'язберезувальної стратегії та наукові розвідки вчених О. Матвієнко (2010), А. Цимбалару (2014), О. Ярошинської (2014a; 2014b) та ін., у яких розкриті теоретико-методологічні аспекти підготовки учителів до створення середовища початкової школи.

Зауважимо, що О. Філіп'єва (2007) спрямовує увагу на створення здоров'язберезувального середовища у початковій школі і вважає першочерговим завданням формування у школярів валеологічної

свідомості, розвитку вмінь і навичок правильної організації життєдіяльності найважливішим чинником збереження та зміцнення здоров'я учнів (с. 3).

Відзначимо, що М. Дедловська (2010) акцентує увагу на ролі вчителя початкової школи у формуванні в школярів здорового способу життя засобами фізичної культури. Авторка розглядає підвищенні якості теоретичної і практичної підготовки майбутніх учителів до використання засобів фізичної культури на уроках та в позаурочний час як необхідну умову формування у школярів здорового способу життя та ведення фізкультурно-оздоровчої роботи (Дедловская, 2010, с. 164).

Суттєво, що модель валеологічної підготовки майбутніх учителів у процесі формування здорового способу життя учнів розроблено й теоретично обґрунтовано Н. Урум (2008). Вона може стати дієвим ресурсом у реалізації завдань підготовки учителів досліджуваного напряму до створення здоров'язбережувального середовища у навчальному закладі, оскільки ґрунтується на системному, гуманістичному, особистісно зорієнтованому та діяльнісному підходах.

У наукових розвідках Б. Долинського (2011) обґрунтовується концепція підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування здоров'язбережувальних навичок і вмінь у молодших школярів у навчально-виховній діяльності. Зокрема, автор наголошує: під час професійної підготовки майбутніх учителів необхідно створювати такі педагогічні умови, які б сприяли збереженню та зміцненню здоров'я студентів і формуванню їхньої готовності до здійснення здоров'язбережувальної діяльності в освітньому процесі початкової школи (Долинський, 2011, с. 257). Учений, солідаризуючись із авторами наукових розробок (Дедловская, 2010; Диканова, 2004; Максимчук, 2007; Осолодкова, 2003; Урум, 2008; Філіп'єва, 2007), стверджує, що готовність студентів до формування здоров'язбережувальних навичок і вмінь молодших школярів у навчально-виховній діяльності є результатом такої

підготовки.

У сьогоднішніх карантинних умовах варто погодитися із дослідницею Є. Зімницею (2009), яка переконана в тому, що головне професійне завдання вчителя початкових класів полягає в забезпеченні комфортних і безпечних умов навчального процесу, базованих на врахуванні вікових та індивідуальних особливостей учнів молодшого шкільного віку, застосуванні здоров'язберігальних технологій навчання, впровадженні ергономічних та педагогіко-ергономічних вимог у практику початкової школи.

Нам видаються обґрунтованими твердження О. Будник (2015), яка при дослідженні підготовки майбутнього вчителя початкової школи до соціально-педагогічної діяльності, радить враховувати соціокультурний досвід українців. При цьому дослідниця розглядає народну оздоровчу культуру як такий засіб соціально-педагогічної діяльності майбутнього вчителя, що передбачає застосування в освітньому процесі народних фізичних вправ, рухливих ігор, забав, розваг, досвіду здоров'язбереження тощо (Будник, 2015, с. 378–379).

О. Діканова (2004) у своєму дослідженні, акцентуючи увагу на потребі розроблення наукових підходів до підготовки педагога початкової школи, що володіє культурою здоров'я і готовий до її формування у майбутніх вихованців в умовах соціокультурної ситуації, відображає досвід підготовки майбутнього вчителя до формування культури здоров'я молодшого школяра в умовах педагогічного коледжу (с. 180).

Б. Максимчук (2007) аргументує потребу у формуванні готовності майбутніх учителів початкової школи до організації спортивно-масової роботи як потужного джерела позитивних емоцій учнів та орієнтиру в покращенні фізичного стану, виявленні сильних спортсменів, пропаганди здорового способу життя.

Потребують оновлення наукові підходи до підготовки педагога початкової школи, який на високому рівні володітиме культурою

здоров'язбереження і буде готовим до її виховання у молодших школярів. Зусилля науковців мають бути спрямовані на розвиток досліджуваної готовності. Заслуговують на увагу обґрунтовані А. Петровим (2014) напрями здоров'язбережувальної діяльності у закладах вищої освіти, серед яких найбільш оптимальні і дієві, на нашу думку, – це проведення гігієнічних заходів з оптимізації режиму робочого дня студентів, забезпечення оптимальної рухової активності та інформаційно-психологічної безпеки навчального процесу, постійний здоров'язбережувальний моніторинг тощо.

Дефініцію «підготовка вчителя до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження» потрактуємо як науково та методично обґрунтовані заходи закладів вищої освіти, спрямовані на отримання майбутнім фахівцем професійної компетентності в аспекті культури здоров'язбереження. Заявлена проблема, спонукаючи науковців до реалізації ідеї культури здоров'язбереження в освітньому процесі закладів вищої освіти, спрямована на застосування комплексу освітніх та виховних ресурсів здоров'язбережувальної взаємодії, забезпечення належного рівня знань, умінь, навичок щодо формування, сприяння, збереження, відтворення та зміцнення здоров'я майбутніх учителів початкової школи.

Теоретичним підґрунтям готовності фахівців до виховання культури здоров'язбереження у майбутній професійній діяльності мають стати модернізовані здоров'язбережувальні технології, гармонійне поєднання навчальних, виховних і розвивальних педагогічних впливів, що конкретизується у навчально-пізнавальній, науково-дослідній і виховній діяльності закладів вищої освіти.

Із метою ефективного втілення науково обґрунтованих і апробованих технологій культури здоров'язбереження в освітній процес закладів вищої освіти необхідно також здійснювати постійний моніторинг готовності майбутніх фахівців за визначеними і обґрунтованими компонентами. Це передбачає також підвищення рівня культури здоров'я майбутніх

педагогів, засвоєння систем наукових знань із проблем збереження і зміцнення здоров'я; розвиток умінь і набуття навичок самооздоровлення свого організму; пропагування набутих знань, досвіду збереження власного здоров'я і здоров'я учнів; саморегуляцію поведінки, спрямованої на взаємодію духовного, фізичного, психічного і соціального аспектів здоров'я.

Таким чином, підготовка майбутніх учителів початкових класів до виховання культури здоров'язбереження молодших школярів передбачає цілеспрямований освітній процес, який характеризується включенням майбутніх педагогів у активну здоров'язбережувальну діяльність, з метою зміцнення власного фізичного, психічного, соціального здоров'я, а також самореалізації себе як фахівця, готового до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження. Пріоритетність формування культури здоров'язбереження у професійній підготовці майбутніх учителів початкових класів сприятиме модернізації системи фахової підготовки, відповідального ставлення до здоров'я як до найвищої індивідуальної і суспільної цінності, гуманізації культурно-освітнього простору особистості майбутнього фахівця через оновлення здоров'язбережувальних технологій.

З огляду на зазначене, актуалізацію готовності майбутнього фахівця до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження розглядаємо як цілісну професійну підготовку, систему теоретично обґрунтованих і прикладних знань щодо сутності культури здоров'язбереження; цілеспрямований, організаційний процес, який визначає включення майбутніх учителів в активну здоров'язбережувальну діяльність; інтегроване особистісне утворення, що характеризується позитивною мотивацією, саморегуляцією поведінки, спрямованої на взаємодію духовного, фізичного, психічного і соціального аспектів здоров'я, ціннісного ставлення як до власного здоров'я, так і до здоров'я школярів, усвідомлення особистої відповідальності.

Формування готовності майбутніх учителів до виховання культури здоров'язбереження молодших школярів є цілеспрямованим і вимірним процесом. З метою ефективного втілення науково обгрунтованих і апробованих технологій культури здоров'язбереження в освітній процес закладів вищої освіти необхідно також здійснювати постійний моніторинг готовності майбутніх фахівців за визначеними і обгрутованими компонентами.

Отже, готовність майбутніх учителів початкової школи до виховання в молодших школярів культури здоров'язбереження витлумачена як інтегративне утворення, що містить сукупність особистісних якостей, психолого-педагогічних знань і вмінь, які вможливають провадження майбутньої професійної діяльності в просторі початкової школи, що спрямована на виховання в молодших школярів культури здоров'язбереження.

Це передбачає також підвищення рівня культури здоров'я майбутніх педагогів, засвоєння систем наукових знань із проблем збереження і зміцнення здоров'я; розвиток умінь і набуття навичок самооздоровлення свого організму; пропагування набутих знань; набуття досвіду збереження власного здоров'я і здоров'я учнів; саморегуляцію поведінки, що акумулює духовні, фізичні, психічні й соціальні аспекти здоров'я.

Висновки до I розділу

На основі аналізу наукових джерел із окресленої проблеми, власного педагогічного досвіду підсумовуємо, що пріоритетність формування культури здоров'язбереження у професійній підготовці майбутніх учителів початкових класів сприятиме модернізації системи фахової підготовки, відповідального ставлення до власного здоров'я та здоров'я оточуючих як до найвищої індивідуальної і суспільної цінності, гуманізації культурно-

освітнього простору особистості майбутнього фахівця через оновлення здоров'язберезувальних технологій.

Проаналізовано стан розробленості означеної проблеми в науковій літературі й освітній практиці, окреслено термінологічний апарат дослідження. Теоретично обґрунтовано генезу поняття «здоров'язберезувальне виховання» у контексті історичного розвитку. На основі аналізу й узагальнення наукових досліджень обґрунтовано актуальність порушеної проблеми, зроблено теоретичний екскурс у сутність здоров'язбереження як соціокультурного феномену; виокремлено сутнісні характеристики основних дефініцій, їх генезу, шляхи формування в аспекті зазначеного напрямку та їх місце в системі педагогічних категорій як важливе поняття концепції освіти, динамічне, цілісне утворення, що виявляється на різних рівнях життєдіяльності: соматичному, психічному, моральному, духовному. Охарактеризовано коло понять, що визначають сутнісну основу дослідження, серед яких «здоров'я», «здоров'язбереження», «культура здоров'язбереження», «сприяння здоров'ю» («healthpromotion»); здійснено аналіз основних аспектів здоров'язбереження.

Констатовано, що смислові характеристики базових понять проблеми здоров'язбереження успішно вводяться у систему педагогічних категорій, широко використовуються у педагогічній теорії та практиці, репрезентуючи сутність основних процесів, пов'язаних зі збереженням, зміцненням і формуванням досліджуваного феномену.

Схарактеризовано науково-педагогічні підходи до проблеми здоров'язбереження у вітчизняних і зарубіжних наукових джерелах. На основі порівняльного аналізу виокремлено основні визначення понять щодо педагогічного контексту заявленої проблеми в іноземних науково-педагогічних джерелах: «healthpromotion» дифініційовано як процес формування здорового способу життя, відповідальної поведінки за своє здоров'я та здоров'я інших; як пропаганду, популяризацію здорового

способу життя, що полягає в поширенні політики сприяння здоров'ю, створенні здоров'язбережувального середовища, розвитку партнерської взаємодії, особистісних навичок та підвищенні рівня доступності медичних послуг із охорони здоров'я.

Здоров'язбережувальну компетентність майбутніх учителів початкової школи потрактовано як професійно сформовану особистісну якість, яка акумулює знання про людину та її здоров'я, здоровий спосіб життя, мотиви здоров'язбережувальної поведінки по відношенню до себе та навколишнього світу, потребу в оволодінні методами збереження здоров'я і знання того, які з них і як доцільно використовувати у відповідних професійних ситуаціях, розвиток вищого рівня здоров'язбережувальної свідомості з орієнтацією на самопізнання та саморозвиток.

Готовність до здоров'язбережувальної педагогічної діяльності потрактована як соціально-професійна позиція вчителя, що охоплює світоглядні позиції, переконання, усвідомлення суспільного обов'язку й громадянської відповідальності за формування особистості молодшого школяра, інтелектуальну активність і потребу в здоров'ятворчій та екологічній самоосвіті, захопленість педагогічною роботою, організаторські здібності. Готовність майбутніх учителів початкової школи до виховання в молодших школярів культури здоров'язбереження витлумачена як інтегративне утворення, що містить сукупність особистісних якостей, психолого-педагогічних знань і вмінь, які вможливають провадження майбутньої професійної діяльності в просторі початкової школи, що спрямована на виховання в молодших школярів культури здоров'язбереження.

Результати дослідження, відображені в розділі, викладені в таких публікаціях автора: Цибульська, 2019; Цибульська, 2020.

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ВИХОВАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖЕННЯ

2.1. Компоненти, критерії, показники та рівні сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження

Як зазначалося у попередньому розділі, актуалізацію готовності майбутнього вчителя початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження розглядаємо в контексті цілісної професійної підготовки, як систему теоретично обґрунтованих і прикладних знань студентів щодо сутності культури здоров'язбереження; цілеспрямований, організаційний процес, який характеризується включенням майбутніх педагогів у активну здоров'язбережувальну діяльність; інтегроване особистісне утворення, що характеризується позитивною мотивацією, саморегуляцією поведінки, спрямованої на взаємодію духовного, фізичного, психічного і соціального аспектів здоров'я, ціннісного ставлення як до власного здоров'я, так і до здоров'я школярів, усвідомлення особистої відповідальності. Як кожній системі, їй властива певна структура, що спонукає нас до структурно-компонентного аналізу досліджуваного феномену.

Суттєвим, на нашу думку, є розгляд компонентного складу досліджуваного феномену, позаяк «готовність майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження» ми аналізуємо як систему з певною структурою. При цьому послуговуємося досвідом провідних вітчизняних і зарубіжних учених (Белікова, 2008; Козак, 2016; Левінець, 2006) щодо змісту та характеристики структурних компонентів здоров'язбережувальної компетентності майбутнього педагога, беручи їх за основу при

виокремленні структурних компонентів поняття «готовність майбутнього вчителя початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження».

Науково вартісними нам видаються узагальнення Н. Козак (2016) щодо визначення у структурі здоров'язбережувальної компетентності трьох компонентів, пов'язаних із відомим гаслом: «Знаю, хочу, можу». З таких позицій компонент, що охоплює уявлення, знання, відомості про предмет дослідження, отримав назву *когнітивного*, пізнавального, знаннєвого; компонент, який відображає окремі цінності, систему життєвих цінностей, емоції особистості, мотивацію – *емоційно-ціннісний*, *мотиваційний*, *мотиваційно-ціннісний*; компонент, пов'язаний із вчинками, поведінкою – *поведінковий*, *діяльнісно-практичний*, *діялісно-поведінковий* тощо (Козак, 2016, с.49). Відповідно, сутність першого компонента (когнітивного) – віддзеркалює сукупність уявлень, знань про себе, здоров'я, здоровий спосіб життя та чинники, що впливають на здоров'я, визначають спосіб життя, значення здоров'я та здорового способу життя для людини; другого (емоційно-ціннісного) – емоції, переживання, почуття, пов'язані зі здоров'ям та здоровим способом життя, місце здоров'я у системі життєвих цінностей особистості; третього (поведінкового) – вчинки і дії, від яких залежить збереження, зміцнення, формування здоров'я або його виснаження.

Заслугове на увагу думка вчених (Воронін, 2006; Шапран, & Фурса, 2015), які, аналізуючи особливості здоров'язбережувальної компетентності студентів, виокремлюють в її структурі мотиваційний, когнітивний, діяльнісний та особистісний компоненти.

Крізь призму виокремлених наукових позицій у площині структурно-компонентного аналізу визначаємо провідні компоненти готовності майбутнього вчителя початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження: мотиваційно-особистісний, когнітивний, операційно-діяльнісний.

При виокремленні *мотиваційно-особистісного компонента* ми виходимо з того, що мотиви, на думку В.Сластьоніна (2013), є провідним утворенням у складному синтезі структури мотиваційної сфери, яка забезпечує професійну готовність учителя. Важливим, на нашу думку, є висновок ученого про те, що мотиваційно-ціннісна компонента готовності майбутніх учителів початкових класів до здійснення здоров'язберігаючої діяльності, спрямованої на виховання культури здоров'язбереження молодших школярів, відображає наявність позитивної емоційної налаштованості студентів на здоров'язбережувальну діяльність, визначає сформованість у майбутніх педагогів активної (життєвої й професійної) позиції у сфері здоров'язбереження.

При цьому конструктивною нам видається система критеріїв професійно-педагогічної спрямованості майбутніх учителів, запропонована Л.Сливкою (2014), що визнає людину та її здоров'я як найвищі цінності, передбачає формування внутрішніх індивідуально та соціально значущих мотивів щодо готовності майбутніх педагогів до здійснення здоров'язберігаючої діяльності, задоволення від неї, прагнення до саморозвитку у цій сфері; ціннісне ставлення до свого здоров'я як прикладу для наслідування учнями молодшого шкільного віку (с. 82).

Зауважимо, що Б. Долинський (2010) позитивну мотивацію щодо здійснення педагогічної діяльності та досягнення успіху у професійній діяльності пропонує діагностувати за такими показниками: наявність позитивної мотивації щодо здійснення педагогічної діяльності, яка спрямована на формування у молодших школярів здоров'язбережувальних навичок і вмінь, на досягнення успіху в ній; настанова стосовно ціннісного ставлення до здоров'я (с.188).

Суттєвим для нас є те, що змістовою домінантою особистісної складової мотиваційно-особистісного компонента досліджуваного феномену, на думку вчених, є сформованість вольових якостей майбутніх педагогів. Так, зокрема, Ю.Лукашин (2010) вважає, що вольовий механізм

є складним багаторівневим регулятором життєдіяльності людини, результатом довготривалої й складної внутрішньої роботи особистості, який характеризує стан її готовності, внутрішньої мобілізованості (с.14).

Отже, **мотиваційно-особистісний компонент** готовності є базисом підготовленості майбутнього вчителя початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження в психолого-педагогічній, пізнавальній та особистісній сферах. Він акумулює ціннісно-сміслові самовизначення особистості, мотиваційно-ціннісне ставлення до власного здоров'язбереження і здоров'язбережувальної професійно-педагогічної діяльності, активізацію вольової сфери особистості. Пізнавальні мотиви представлені у вигляді прагнень до постійного розвитку своїх знань, спрямованості на вивчення теоретичних і методичних проблем здоров'язберігаючої освіти, на оволодіння способами проєктування ситуацій виховання культури здоров'язбереження молодшого школяра. Особистісні мотиви впливають на процес самореалізації особистості в процесі підготовки до зазначеної діяльності. Мотиви професійно-творчих досягнень проявляються у прагненнях до вивчення, узагальнення і використання педагогічного досвіду, накопичення методичного матеріалу для вдосконалення здоров'язберігаючої освіти.

Когнітивний компонент віддзеркалює специфіку здоров'язбережувальної компетентності майбутнього вчителя початкової школи, що базується на системі психолого-педагогічних, предметних і спеціальних знань, загально методичних і спеціальних методичних знань, розуміння студентами важливості процесу виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження. Зауважимо, здоров'язбережувальна компетентність майбутнього вчителя початкової школи як складова його професійної компетентності формується під час навчання у закладі вищої освіти, а згодом розвивається у подальшій професійній діяльності. Вона забезпечує компетентну організацію

освітнього середовища початкової школи на основі здоров'язбережувальної діяльності. А відтак, для глибини наукового аналізу вважаємо за необхідне внести уточнення щодо дефініції поняття «здоров'язбережувальна компетентність». За твердженням О. Шатрової (2012), «здоров'язбережувальна компетентність» є інтегральною особистісною якістю, що, базуючись на інтеграції знань, умінь та досвіду, виявляється в загальній здатності й готовності до здоров'язбережувальної діяльності в освітньому середовищі (с.111).

Нам імпонує думка О. Югової (2011), згідно з якою поняття «здоров'язбережувальна компетентність» характеризується як система знань і уявлень щодо позитивних та негативних змін у стані власного здоров'я й здоров'я оточуючих; здатність формулювати програму власного здоров'язбереження та дієвий план здоров'язбереження учнів в умовах освітнього процесу закладу освіти; продукувати здоров'язберігаюче освітнє середовище; володіти способами організації діяльності з профілактики здоров'я і здоров'язбереження, освітніми здоров'язбережувальними технологіями; дослідження ефективності освітнього процесу в питаннях здоров'язбереження (с.215).

Варто звернути увагу на визначення Д. Вороніна (2006), де здоров'язбережувальна компетентність формулюється інтегральною, динамічною рисою особистості, яка виявляється в здатності організувати й регулювати здоров'язберігаючу діяльність; відповідно оцінювати свою поведінку, а також вчинки й погляди оточуючих; зберігати та реалізовувати власні здоров'язберігаючі позиції в різних, зокрема, несприятливих умовах, із урахуванням особисто усвідомлених та засвоєних моральних норм і принципів; протистояти тиску, протидіяти впливам, що суперечать внутрішнім настановам, поглядам і переконанням, активно їх перетворювати, самотійно приймати моральні рішення (с.171).

За твердженням С. Карабаєвої (2014), здоров'язбережувальна компетентність – це інтегративна професійно-особистісна характеристика,

що визначає готовність і здатність педагога початкової освіти кваліфіковано здійснювати і свідомо перебудовувати діяльність із здоров'язбереження в особистісному і професійному аспектах усіх суб'єктів освітнього процесу на основі знань, умінь, досвіду, вдосконалення професійно значущих якостей особистості (с.9).

Конструктивною вважаємо думку Л. Сливки (2014), згідно з якою когнітивний компонент готовності майбутніх учителів початкової школи до здоров'язберігаючої діяльності інтерпретується як сукупність спеціальних і психолого-педагогічних знань, що необхідні для розв'язання професійно значущих завдань щодо зміцнення та збереження здоров'я учнів (с. 82).

Суттєвою є позиція Б. Долинського (2010), згідно з якою когнітивний компонент передбачає набуття майбутнім учителем необхідних для здоров'язбереження знань та вмінь. Серед них, зокрема, знання про здоров'я людини (психологічне, соціальне, моральне, духовне, фізичне, професійне); здоров'язбережувальні методики; специфіка професійної діяльності, що спрямовується на збереження здоров'я дітей; знання щодо способів і методів формування здоров'язбережувальних навичок і вмінь в учнів початкової школи (Долинський, 2010, с.188).

У руслі викладеного вище правомірно стверджувати, що головним елементом когнітивного компонента є система знань, їх зміст та способи застосування у професійній діяльності. Зауважимо, що ці знання здобуваються у результаті інтеграції навчальних дисциплін та реалізації міжпредметних зв'язків. Як слушно відзначає І.Брехман (1990), «процес формування професійних знань і вмінь майбутнього фахівця, зокрема у галузі здоров'язбереження, характеризується великою кількістю різнопланових зв'язків» (с. 25). Згідно з науковими розвідками інтеграція навчальних дисциплін у створенні автономної системи здоров'язбереження є прогресивним фактором освітньої системи, що самоорганізується (Харитонов, 2002, с. 19). Переконані, що реалізація

когнітивного компонента досліджуваного феномену має відбуватися як на основі знань здоров'язбережувальної педагогіки, так і у результаті створення полісуб'єктної середовищної взаємодії (вчитель - учень – батьки) в умовах початкової школи. Отже, когнітивний компонент готовності майбутнього вчителя початкової школи до виховання культури здоров'язбереження молодших школярів визначається рівнем опанування ним визначеної системи знань для забезпечення практичної реалізації завдань професійної здоров'язбережувальної діяльності майбутнього вчителя початкової школи.

Операційно-діяльнісний компонент уможливорює безпосереднє розв'язання теоретичних і практичних проблем у сфері готовності майбутнього вчителя початкової школи до здоров'язбережувальної (здоров'язберігаючої) професійної діяльності, спрямованої на виховання культури здоров'язбереження молодших школярів й передбачає сформованість: рефлексивних, комунікативних та організаційних умінь і навичок майбутньої професійно-педагогічної здоров'язбережувальної діяльності; вдосконалення вмінь і навичок у галузі самопізнання, саморозвитку; розуміння творчої природи професійно-педагогічної діяльності та розвиток педагогічної творчості майбутніх учителів початкової школи.

Звертаємо увагу на те, що науковці пропонують оцінювати успішність здоров'язбережувальної професійної діяльності вчителя за такими показниками: організаційно-комунікативні здібності й уміння здійснювати здоров'язбережувальну діяльність, вирішувати нестандартні педагогічні ситуації; наявність у студентів адекватної реакції на негативні вчинки людей; володіння здоров'язбережувальними методиками, спрямованими на формування здоров'язбережувальних умінь та навичок молодших школярів у навчально-виховній діяльності (Московченко, 1999, с. 14). Важливою характеристикою операційної складової означеного компонента готовності майбутнього вчителя початкової школи до

виховання культури здоров'язбереження молодших школярів є здібність до усвідомленої саморегуляції, самовдосконалення як вияв власної компетентності й ефективності у процесі здоров'язбереження та організації середовища початкової школи на його основі.

Отже, проведений нами теоретичний аналіз і узагальнення дозволив виокремити компоненти змістової характеристики феномену «готовність майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження», а саме: мотиваційно-особистісний, когнітивний, операційно-діяльнісний(рис.2.1).

Рис. 2.1. Компонентна будова феномену «готовність майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження».

Вони слугуватимуть підґрунтям виявлення критеріїв, показників, окреслення рівнів сформованості досліджуваного педагогічного явища, і водночас, діагностувальним підґрунтям для визначення ефективності готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження як єдності означених компонентів. При цьому ми виходимо з того, що критерій (із лат. criterium «розрізнення») – «підстава для оцінки чогось, мірило», це необхідна і

достатня умова вияву певного явища чи процесу, ознака, на основі якої здійснюється оцінка, визначення або класифікація; мірило оцінки (Бусел, 2005)) є тим «мірилом», що дозволив би отримати найбільш повне уявлення про якісний і кількісний стан компонентів готовності.

Існує думка, що критерій фіксує певний стан чи рівень розвитку досліджуваного об'єкта, термінологічно охоплює ті виміри досліджуваного процесу, які забезпечують ефективність професійної діяльності, на підставі чого здійснюється їх оцінка, фіксується динаміка вимірювання. Критерій є тим показником, оцінка якого повинна здійснюватися на основі психологічного аналізу діяльності педагога (Диканова, 2004).

Загальні вимоги до критеріїв такі: адекватність; переважне використання об'єктивних показників, характеризують успішність діяльності вчителя; застосування кількох показників з виділенням провідного. Згідно з авторською думкою, критерій – це показник, що дозволяє оцінити ступінь готовності до виконання певного напрямку професійної діяльності.

Отже, з урахуванням вище окресленого в контексті дослідження *критерій – це така ознака готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження, що може бути виражена якісною (або кількісною) характеристикою його показників*, на основі якої здійснюватиметься оцінка її сформованості у процесі навчання у закладі вищої освіти.

У площині викладеного нами визначено співвідносні, логічно відповідні кожному компоненту критерії сформованості означеного феномену, а саме: **спонукально-мотиваційний; пізнавально-інформаційний; рефлексивно-поведінковий.**

При визначенні спонукально-мотиваційного критерію, співвідносного з мотиваційно-особистісним компонентом, ми виходили з того, що його домінантою є вмотивованість майбутніх учителів початкової

школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження, базована на активізації вольової сфери особистості, її ціннісно-смиислового самовизначення, мотиваційно-ціннісного ставлення до власного здоров'язбереження і здоров'язбережувальної професійно-педагогічної діяльності.

Спонукою людини до здійснення тих або інших дій і вчинків здебільшого є мотивація, що характеризується як складний акт, який вимагає аналізу й оцінки альтернатив, вибору й ухвалення рішень. у положеннях системного підходу, розглядає мотивацію як багатомірну за змістом підсистему особистості, що впливає на людину як на ціле, а не на окремі аспекти її поведінки та ґрунтується на мотивах – конкретних. Конструктивною вважаємо думку Р.Пріми (2010), яка, базуючись на прагненнях, спонуках, причинах дій особистості).

Погоджуємося з твердженням учених, що мотиви є провідним утворенням у складному синтезі структури мотиваційної сфери, яка забезпечує професійну готовність учителя (Сластенин, 2013), позаяк як «стійкі особистісні властивості зсередини, спонукають до вчинення певних дій» (Немов, 1995), зокрема, ведення здорового способу життя, формування його цінностей, виховання культури здоров'язбереження у молодших школярів.

Зауважимо, успішність оволодіння професійною здоров'язбережувальною діяльністю, ефективність її практичної реалізації залежить від спрямованості, інтенсивності, стійкості, дієвості мотивів задоволення працею й прагнення особистості до самовдосконалення та професійного розвитку.

Суттєвою нам видається думка Л. Сливки (2014), згідно з якою мотиваційно-ціннісна складова їхньої готовності до здійснення здоров'язберігаючої діяльності відображає наскільки позитивно емоційно студенти налаштовані на здоров'язбережувальну діяльність із учнями загальноосвітніх навчальних закладів, що, відповідно, потребує

сформованості у майбутніх учителів активної життєвої та професійної позиції щодо збереження, зміцнення і формування культури здоров'я учнів (с. 82). При цьому дослідниця репрезентує систему критеріїв, де серед показників означеної професійно-педагогічної спрямованості, зокрема, акцентуємо увагу на таких (Сливка, 2014, с. 82): визнання людини та її здоров'я найвищими цінностями; внутрішні індивідуально та соціально значущі мотиви готовності студентів до здійснення здоров'язберігаючої діяльності, задоволення від неї й прагнення до саморозвитку; ціннісне ставлення до свого здоров'я як взірця для наслідування дітьми молодшого шкільного віку та ін.

У контексті дослідження слухними нам видаються аргументи Б.Долинського (2011) щодо обґрунтованості важливості мотиваційного компонента у структурі готовності майбутніх учителів, що діагностується за такими показниками: позитивна мотивація на реалізацію педагогічної діяльності; напуття на ціннісне ставлення до здоров'я; вмотивованість щодо досягнення успіху в професійній здоров'язбережувальній діяльності, (Долинський, 2011, с. 188).

Крізь призму вищевикладеного є підстави для виокремлення **спонукально-мотиваційного** критерію, провідними показниками вияву якого є: ставлення до здоров'я особистості як до найвищої цінності; наявність позитивної мотивації на здійснення педагогічної здоров'язбережувальної діяльності; вмотивованість на досягнення успіху в діяльності, спрямованої на виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження.

Діагностувальним інструментарієм вияву показників означеного критерію слугують такі методики :

- «Ціннісні орієнтації» М.Рокича;
- мотивація ставлення майбутніх учителів початкової школи до здійснення здоров'язбережувальної діяльності (модифікована

шкала оцінки мотивації ставлення до професійної діяльності А. Кареліна);

- «Виявлення мотивації професійної діяльності» (К. Земфір у модифікації О. Реана);
- «Визначення життєвих цінностей особистості «Must-test II. Іванова, Є. Колобова»;
- методика діагностики мотивації особистості до успіху Т. Елерса.

Стосовно виокремлення *пізнавально-інформаційного критерію*, зважаючи на характеристику співвісного йому когнітивного компоненту готовності майбутнього вчителя початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження ми виходили з того, що він визначає рівень опанування майбутніми вчителями системи знань здоров'язбережувальної педагогіки, сформованість уявлень та знань студентів про складові здоров'я (фізичне, соціальне, психічне і духовне здоров'я), здорового способу життя, про вплив різних чинників на здоров'я людини, зокрема, вплив різних способів спілкування (в тому числі й інтернет-спілкування), передбачає надання переваги тому чи іншому джерелу інформування про здоров'я, розуміння молодшим школярем значення здоров'я для свого життя, життя батьків і загалом, життя людини, для її самореалізації та успішності професійної здоров'язбережувальної діяльності майбутнього вчителя початкової школи.

Отже, провідними показниками його вияву є *система знань* про:

- здоров'я, здоровий спосіб життя, здоров'язбережувальну діяльність, культуру здоров'язбереження як основні поняття здоров'язбережувальної педагогіки;
- фізичне, психічне, духовне і соціальне здоров'я молодших школярів та фактори, що впливають на його збереження і зміцнення;
- методики діагностування стану здоров'я та рівня

здоров'язбережувальної компетентності учасників освітнього процесу.

Діагностувальним інструментарієм вияву показників цього критерію слугують такі методики :

- анкета-питальник «Здоров'язбережувальна компетентність майбутнього вчителя початкової школи»;
- тест на визначення рівня знань про здоров'я (Язловецький, Шерета, & Турчак, 2004).

Змістове наповнення *операційно-діяльнісного компонента* відображає готовність майбутнього вчителя початкової школи до безпосереднього розв'язання теоретичних і практичних проблем здоров'язбережувальної професійної діяльності, спрямованої на виховання культури здоров'язбереження молодших школярів через сформованість рефлексивних, комунікативних та організаційних умінь і навичок майбутньої професійно-педагогічної здоров'язбережувальної діяльності; вдосконалення вмінь і навичок у галузі самопізнання, саморозвитку; розуміння творчої природи професійно-педагогічної діяльності та розвиток педагогічної творчості майбутніх учителів початкової школи у руслі здоров'язбереження.

Щодо поняття «уміння» та «навички», то ми погоджуємося з думкою Т.Осадченко (2017) про наявність значної кількості їх дефініцій у науковій та довідковій літературі. Однак, зауважує вчена, автори розуміють ці категорії як відображення рівня оволодіння діяльністю, дією та операцією (с.76). А відтак, у теорії й методиці професійної освіти вміння варто розглядати як компетентне здійснення професійних дій, навички – здійснення операцій, які покладені в їх основу, позаяк лише тоді сукупність умінь та навичок майбутнього педагога формує компетентність як цілісну систему виконання професійної педагогічної діяльності (у руслі нашого дослідження – здоров'язбережувальну).

Вихідною позицією щодо розгляду здатності до рефлексії у площині здоров'язбережувальної професійної діяльності майбутнього вчителя початкової школи є розуміння сутності педагогічної діяльності як співпраці суб'єктів освітнього середовища початкової школи. Зокрема, необхідність рефлексивного ставлення до власної професійної діяльності спричинена тим, що індивідуальна діяльність вчителя є результативною лише в загальній системі освітньої роботи школи як соціального інституту. Педагогічна рефлексія вчителя об'єктивізує як власний досвід, так і розуміння досвіду інших (Даниленко, & Карамушка, 2003, с. 77–78).

Нам видаються конструктивними узагальнення, зроблені О. Мирошник (2011): усвідомлення обмежень і перешкод в організації власної діяльності забезпечують рефлексивні процеси, що викликають самозміни й саморозвиток особистості; провідна функція педагогічної рефлексії розкривається в стимуляції процесу професійної ідентичності особистості вчителя (с.54).

У площині змістової характеристики операційно-діяльнісного компонента готовності майбутнього вчителя початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження цілком правомірно критерій його вияву назвати *рефлексивно-поведінковим*. Ознаками прояву якості сформованості означеного критерію за вище окресленою логікою виступають:

сформованість рефлексивних, комунікативних та організаційних умінь і навичок майбутньої професійно-педагогічної здоров'язбережувальної діяльності;

рівень самооцінки й самоаналізу підготовленості до виховання культури здоров'язбереження молодших школярів;

розуміння творчої природи професійно-педагогічної діяльності та розвиток педагогічної творчості.

Виділені ознаки діагностуються відповідно комплексним використанням таких методик:

- «Рефлексія на саморозвиток» Л.Бережнова;
- Методика КОЗ-2 з метою діагностики комунікативних та організаторських здібностей (Фетискин, Козлов, & Мануйлов, 2002, с. 263);
- «Тест на креативність та творчий потенціал педагога».

Компонентно-критеріальну характеристику готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження та методики їх діагностики подаємо в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1 – Компонентно-критеріальна характеристика готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження та методики їх діагностики

Компонети	Критерії	Показники вияву	Основні діагностувальні методики
Мотиваційно-особистісний	Спонукально-мотиваційний	ставлення до здоров'я особистості як до найвищої цінності; наявність позитивної мотивації на здійснення педагогічної здоров'язбережувальної діяльності; вмотивованість на досягнення успіху в діяльності, спрямованої на виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження.	«Ціннісні орієнтації» М.Рокича; мотивація ставлення майбутніх учителів початкової школи до здійснення здоров'язбережувальної діяльності (модифікована шкала оцінки мотивації ставлення до професійної діяльності за А. Кареліним); «Визначення життєвих цінностей особистості» «Must-test П. Іванова, Є. Колобова»; «Виявлення мотивації професійної діяльності»

			(К. Земфір у модифікації О. Реана); методика діагностики мотивації особистості до успіху Т. Елерса.
Когнітивний	Пізнавально-інформаційний	Система знань: про основні поняття здоров'язбережувальної педагогіки (здоров'я здоровий спосіб життя, здоров'язбережувальна діяльність, культура здоров'язбереження); про фізичне, психічне, духовне і соціальне здоров'я молодших школярів та фактори, що впливають на його збереження і зміцнення; про методи ки діагностування стану здоров'я та рівня здоров'язбережувальної компетентності учасників освітнього процесу.	Анкета-питальник (додаток А, Б); тест на визначення рівня знань про здоров'я (В.Язловецький)
Операційно-діяльнісний	Рефлексивно-поведінковий	Сформованість рефлексивних, комунікативних та організаційних умінь і навичок майбутньої професійно-педагогічної	«Рефлексія на саморозвиток» (Л.Бережнова); Методика КОЗ-2 з метою діагностики комунікативних та організаторських

		здоров'язбережувальної діяльності; рівень самооцінки й самоаналізу підготовленості до виховання культури здоров'язбереження молодших школярів; розуміння творчої природи професійно-педагогічної діяльності та розвиток здатності ініціювати прояви творчості у процесі педагогічної здоров'язбережувальної діяльності	здібностей; «Тест на креативність та творчий потенціал педагога».
--	--	--	---

На основі врахування ознак вияву якості сформованості спонукально-мотиваційного, пізнавально-інформаційного та рефлексивно-поведінкового критеріїв, а також трактування поняття «рівень» у довідковій літературі як ступеня якості, величини, досягнутої у чому-небудь; ступеня чиєїсь освіти, культури, підготовки, виявлення показника того чи іншого критерію, нами було розроблено рівні сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження, серед яких виділяємо: **низький (репродуктивний); середній (продуктивний); достатній (пошуково-творчий).**

Низький (репродуктивний) рівень – констатує низькі показники всіх запропонованих критеріїв: слабка мотивація щодо ставлення до здоров'я особистості як до найвищої цінності, на здійснення педагогічної здоров'язбережувальної діяльності; низький ступінь умотивованості на досягнення успіху в діяльності, спрямованої на виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження (*мотиваційно-особистісний*

компонент / спонукально-мотиваційний критерій); поверховість знань про здоров'я, здоровий спосіб життя, здоров'язбережувальну діяльність, культуру здоров'язбереження як основні поняття здоров'язбережувальної педагогіки; про фізичне, психічне, духовне і соціальне здоров'я молодших школярів та фактори, що впливають на його збереження і зміцнення; поінформованості про методики діагностування стану здоров'я та рівня здоров'язбережувальної компетентності учасників освітнього процесу (*когнітивний компонент / пізнавально-інформаційний критерій*); відсутність сформованості рефлексивних, комунікативних та організаційних умінь і навичок майбутньої професійно-педагогічної здоров'язбережувальної діяльності; низький рівень самооцінки й самоаналізу підготовленості до виховання культури здоров'язбереження молодших школярів; нерозуміння творчої природи професійно-педагогічної діяльності та відсутність здатності ініціювати прояви творчості у процесі професійно-педагогічної здоров'язбережувальної діяльності (*операційно-діяльнісний компонент / рефлексивно-поведінковий критерій*).

Середній (продуктивний) рівень відображає часткову сформованість показників усіх визначених критеріїв: нестійка позитивна мотивація щодо ставлення до здоров'я особистості як до найвищої цінності, на здійснення педагогічної здоров'язбережувальної діяльності; ситуативний вияв умотивованості на досягнення успіху в діяльності, спрямованої на виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження (*мотиваційно-особистісний компонент / спонукально-мотиваційний критерій*); недостатньо глибокі знання про здоров'я, здоровий спосіб життя, здоров'язбережувальну діяльність, культуру здоров'язбереження як основні поняття здоров'язбережувальної педагогіки; про фізичне, психічне, духовне і соціальне здоров'я молодших школярів та фактори, що впливають на його збереження і зміцнення; фрагментарна поінформованість про методики діагностування стану

здоров'я та рівня здоров'язбережувальної компетентності учасників освітнього процесу (*когнітивний компонент/ пізнавально-інформаційний критерій*); частковий вияв сформованості рефлексивних, комунікативних та організаційних умінь і навичок майбутньої професійно-педагогічної здоров'язбережувальної діяльності; у студентів спостерігається фрагментарна здатність до самооцінки й самоаналізу підготовленості до виховання культури здоров'язбереження молодших школярів; не завжди виявляють розуміння творчої природи професійно-педагогічної діяльності, ситуативний вияв здатності ініціювати прояви творчості у процесі професійно-педагогічної здоров'язбережувальної діяльності (*операційно-діяльнісний компонент / рефлексивно-поведінковий критерій*).

Достатній (пошуково-творчий) рівень засвідчує якісний розвиток більшості показників: усвідомлена мотивація щодо ставлення до здоров'я особистості як до найвищої цінності, на здійснення педагогічної здоров'язбережувальної діяльності; високий ступінь умотивованості на досягнення успіху в діяльності, спрямованої на виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження (*мотиваційно-особистісний компонент / спонукально-мотиваційний критерій*); глибина знань про здоров'я, здоровий спосіб життя, здоров'язбережувальну діяльність, культуру здоров'язбереження як основні поняття здоров'язбережувальної педагогіки; про фізичне, психічне, духовне і соціальне здоров'я молодших школярів та фактори, що впливають на його збереження і зміцнення; поінформованості про методики діагностування стану здоров'я та рівня здоров'язбережувальної компетентності учасників освітнього процесу (*когнітивний компонент/ пізнавально-інформаційний критерій*); високий рівень сформованості рефлексивних, комунікативних та організаційних умінь і навичок майбутньої професійно-педагогічної здоров'язбережувальної діяльності; усвідомленість рефлексивних умінь майбутнього вчителя, навичок самопізнання, самооцінки й самоаналізу підготовленості до виховання культури здоров'язбереження молодших

школярів; розуміння творчої природи професійно-педагогічної діяльності та здатності ініціювати прояви творчості у процесі професійно-педагогічної здоров'язбережувальної діяльності (*операційно-діяльнісний компонент / рефлексивно-поведінковий критерій*).

Виокремлені нами показники та відповідні ознаки їх вияву за кожним критерієм слугуватимуть підґрунтям діагностування реального стану сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження на констатувальному етапі педагогічного експерименту, що подається нами у третьому розділі дисертації.

Водночас логіка дослідницького пошуку переконує у необхідності проєктування моделі формування готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання в молодших школярів культури здоров'язбереження.

2.2. Модель формування готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження

Реалізація мети та завдань дослідження зумовили необхідність розробки моделі підготовки майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження. Ми виходимо з того, що у вітчизняній педагогічній науці (Гаркуша, 2014; Долинський, 2011; Загвязинский, 2008; Краевский, & Бережнова, 2008; Лодатко, 2010; Мартиненко, 2009; Москалева, 2010; Новиков, & Новик, 2004) метод моделювання визначено стрижневим напрямом пізнання

освітніх систем і процесів, способом їх дослідження з метою вдосконалення.

Так, О. Дубасенюк (2008) зауважує, що підготовка до професійної педагогічної діяльності становить множини складних процесів, більшість із яких піддається моделюванню, сприяє вдосконаленню цієї діяльності та покращенню якості педагогічної освіти (с. 12).

За визначенням С. Гончаренка (2011), педагогічне моделювання – науково обґрунтоване конструювання, яке відповідає заданим вимогам і визначеній до побудови моделі досліджуваного педагогічного процесу в близькому або віддаленому майбутньому, відповідної реальному об'єкту у площині характеристик, які досліджуються під час педагогічного експерименту (с. 342). Науковець стверджує, що мета педагогічного моделювання – виявлення можливостей удосконалення освітнього процесу, пошуку резервів підвищення його ефективності та якості на основі аналізу моделі.

Звертаємо увагу на те, що в сучасній науковій літературі модель (фр. *modele* - зразок) характеризується як уявна або матеріально реалізована система, яка відображає (відтворює) природний чи соціальний об'єкт дослідження, здатна змінювати його так, що її вивчення дає нову інформацію щодо цього об'єкта (Бондарчук, & Єльника, 2008, с. 516); як абстрактно-логічний узагальнений образ конкретного феномену педагогічної системи, що репрезентує суттєві структурно-функційні зв'язки об'єкта педагогічного дослідження, наочно представлений та здатний подавати нове знання про об'єкт моделювання (Коваль, 2008).

Проведений аналіз наукових джерел показав, що метод моделювання часто використовується у педагогічних дослідженнях, що засвідчує тенденцію появи значної кількості дефініцій поняття «модель» відповідно до досліджуваних авторами процесів і явищ. Так, до прикладу, С. Гаркуша (2014) модель формування готовності майбутніх фахівців фізичного виховання до використання здоров'язбережувальних технологій презентує

як педагогічну систему, спрямовану на формування готовності студентів до використання здоров'язбережувальних технологій, що передбачає науково обґрунтувати комплекс педагогічних умов ефективності її формування (с. 95).

Б.Долинський (2011) модель визначає як схему, що є віддзеркаленням основних структурних складових процесу підготовки майбутніх учителів початкових класів, що необхідні для їхньої підготовки до формування здоров'язбережувальних навичок і вмінь у молодших школярів в подальшій професійній діяльності (с. 314) та ін.

У руслі викладеного згідно з завданнями дослідження видається доцільним запропонувати власне визначення процесу моделювання й обґрунтування поняття «модель» для забезпечення чіткого створення аналогу досліджуваного процесу та можливості його поетапного упровадження.

Під моделюванням процесу формування готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження розуміємо конструювання прогностичної моделі освітнього процесу ЗВО, що є складовою професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи, впровадження якої забезпечує ефективність модельованого процесу й відображається у сформованості досліджуваної якості.

Модель формування готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження є цілісним відображенням досліджуваного процесу, що відтворює взаємопов'язані структурні компоненти професійної підготовки, розроблення яких забезпечує виокремлення її внутрішньої структури, основи діагностування результату, сукупність педагогічних умов, що впливають на нього, процесуальне та ресурсне забезпечення вдосконалення модельованого процесу.

На підставі узагальнення результатів наукових досліджень вважаємо за доцільне теоретично обґрунтувати модель формування готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження, яка вможливиює чітке цілеспрямоване формування досліджуваної якості, постаючи як сукупність взаємопов'язаних блоків:

- цільовий,
- теоретико-методологічний,
- змістово-технологічний,
- діагностувально-результативний.

Обґрунтуємо їх зміст та доцільність запровадження у спроектованій моделі (рис. 2.2).

Цільовий блок (цілевизначення) згідно з сучасними дослідженнями розглядається нами як системоутворювальний, що визначає зміст та межі інших блоків моделі, а також проєктує результат модельованого процесу.

Цей блок акумулює наявність конкретної мети – формування готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження, що репрезентує соціальне замовлення держави на підготовку конкурентоспроможного, компетентного вчителя, який здатний створити середовище початкової школи, спрямоване на виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження, віддзеркалює потреби самих студентів у поглибленні власного здоров'язбережувального досвіду та його поширення на суб'єктів майбутньої професійної діяльності.

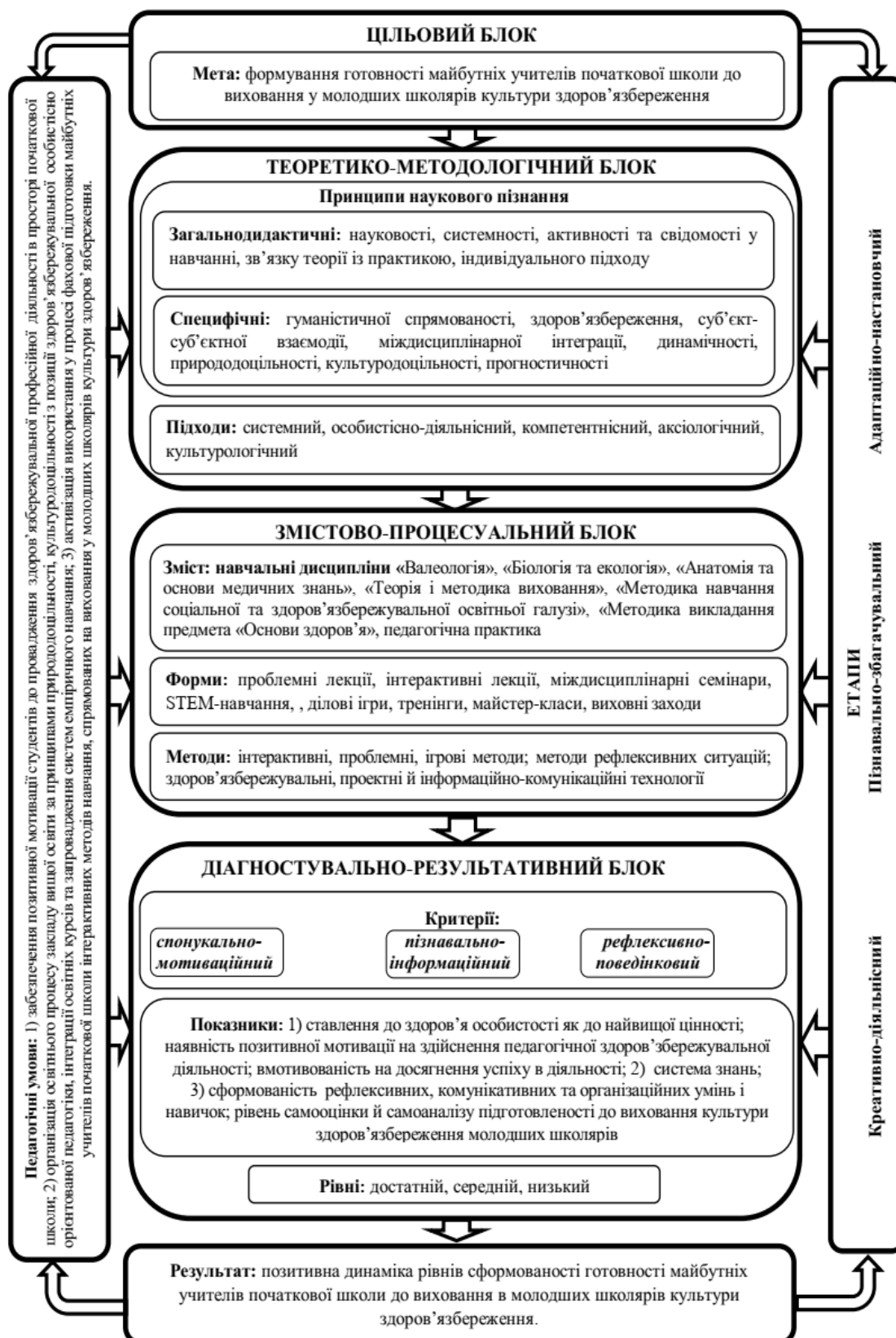

Рис. 2.2. Модель формування готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження

При обґрунтуванні **теоретико-методологічного блоку** моделі досліджуваного процесу ми виходили з необхідності формулювання таких методологічних підходів, взаємозалежність яких забезпечує ефективну організацію підготовки майбутнього вчителя до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження.

Актуалізація методологічного аспекту у процесі моделювання, як слушно відзначає С. Вітвицька (2002), зумовлена необхідністю вирішення в умовах сучасного рівня методологічної науки не лише окремих актуальних методологічних питань, а й створення методології педагогіки вищої школи як специфічної систем знань, яка включає особливі способи оволодіння знаннями, вміннями, навичками, засвоєння культури людства і формування на цій основі духовної еліти суспільства (с. 43).

Відтак, у площині розуміння методології як філософської вихідної позиції наукового пізнання, що є загальною для різних напрямів підготовки майбутнього фахівця та згідно з метою і завданнями моделювання досліджуваного процесу, до методологічних підходів нашого дослідження відносимо: *системний, особистісно-діяльнісний, компетентнісний, аксіологічний, культурологічний*.

Ефективність *системного підходу* як загальнонаукового підґрунтя дослідження педагогічних процесів, всебічно представлена у наукових розвідках В. Загвязинського (2008), В. Краєвського, & О. Бережної (2008), у теорії та практиці професійної освіти для обґрунтування досліджуваних педагогічних феноменів як складних, багаторівневих процесів, які є цілісними та структурованими.

У площині дослідження вживання системного підходу дає можливість дослідити підготовку майбутнього вчителя до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження як компоненту цілісного процесу їх професійного становлення, що має власну структуру взаємопов'язаних елементів.

Зауважимо, з позицій цього методологічного підходу, зміст та

результат професійної підготовки також обґрунтовано у вигляді динамічної системи компонентів сформованої готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження. Суттєво, що відбір та конструювання процесуальних аспектів фахової підготовки студентів (етапів, ресурсу, форм та методів) також забезпечено побудовою моделі досліджуваного процесу як методичної системи. Отже, цілком правомірно стверджувати, що застосування системного підходу забезпечує структурованість, динамічність процесу формування готовності майбутнього вчителя до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження, відповідність її компонентів об'єктивно встановленій меті та їх закономірну взаємозалежність.

При виокремленні *особистісно-діяльнісного підходу* як основи організації окресленого освітнього процесу ми солідаризуємося з думкою А. Циплюк (2017), яка, резюмуючи наукові позиції (Зимня, 2001; Фокин, 2008), вважає, що, по-перше, забезпечення умов особистісної самоактуалізації та особистісного росту студентів, надає свободу вибору навчальної траєкторії, посібників, методів (Зимня, 2001), по-друге, формує активність майбутнього фахівця, його готовність до навчальної діяльності, до вирішення проблемних завдань, здатності гнучко й нестандартно використовувати здобуті знання й уміння, по-третє, забезпечує єдність зовнішніх (мотив досягнення) та внутрішніх (пізнавальний мотив) мотивів: (Фокин, 2008). Не менш важливим для нас є те, що за *особистісно-діяльнісного* підходу позиція викладача, зауважує Ю.Фокін (2008), полягає в цілеспрямованій організації й управлінні навчальною діяльністю в загальному контексті життєдіяльності студентів, у допомозі ставати особистістю, суб'єктом, а не тільки об'єктом педагогічних впливів (с. 86).

Щодо *компетентнісного підходу*, то при дослідженні освітніх процесів він характеризується вченими (Зимня, 2011; Краевский,

&Бережнова, 2008) як методологія щодо оптимізації результативності професійної підготовки майбутнього фахівця; концептуальні положення оновлення змісту освіти; базис (основа, підґрунтя) для формулювання результатів навчання у форматі компетентності (компетенцій); механізм забезпечення відповідності вітчизняної системи освіти світовим стандартам тощо.

Компетентнісний підхід, як слушно відзначає Д.Пріма (2020), розглядається як один із провідних концептуальних принципів, що визначає сучасну методологію оновлення змісту освіти, орієнтується здебільшого на кінцевий результат освітнього процесу та спрямовується на формування у майбутнього вчителя початкової школи «готовності ефективно зорієнтувати внутрішні (знання, вміння, цінності, психологічні особливості) і зовнішні (інформаційні, людські, матеріальні) ресурси для досягнення поставленої мети» і відповідних компетенцій (сукупності взаємозалежних якостей особистості (знання, вміння, навички, способи діяльності), необхідних для якісної продуктивної діяльності) (с.249).

Конструктивним у руслі дослідження видається твердження вчених, що компетентнісний підхід передбачає набуття студентами набору компетентностей (комплекси умінь, здатності, знання в дії), які акумулюють інтегрований результат їхньої підготовки до створення здоров'язбережувального середовища та демонструють здатність практично діяти, застосовувати досвід діяльності в конкретній сфері(Бех, & Зайцева, 2013, с.3).

Аксіологічний підхід як «філософсько-педагогічна стратегія», що окреслює шляхи розвитку професійного мистецтва, використання педагогічних ресурсів для розвитку особистості і проєктує перспективи вдосконалення системи освіти, поза сумнівом, забезпечує ціннісну спрямованість професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи.

Відповідно до постулатів означеного підходу провідне місце у становленні особистості та її прагненні до самореалізації займає ціннісно-сміслова сфера, що охоплює ціннісні орієнтації й стосунки, а також систему особистісних смислів. При цьому щодо дітей молодшого шкільного віку ми виходимо з того, що у них виникає новий рівень самосвідомості – «внутрішня позиція», яка є усвідомленим ставленням дитини до себе, до оточуючих людей, подій і справ. Тобто таке ставлення, яке вона може висловити, підтвердити справами і словами. Виникнення внутрішньої позиції стає переломним моментом у подальшій долі дитини, визначаючи собою початок його індивідуального, самостійного особистісного розвитку.

Факт становлення такої позиції внутрішньо виявляється в тому, що у свідомості дитини виділяється система моральних норм, до яких вона прагне чи намагається дотримуватися завжди і скрізь, незалежно від обставин, що складаються. Тому ми і вважаємо молодший шкільний вік сприятливим для формування ціннісного ставлення до свого здоров'я.

У площині саме аксіологічного підходу, за твердженням Т.Андрущенко (2013) (ми погоджуємося з цією думкою), здоров'я розглядається як найвища цінність людини, провідний орієнтир професійної діяльності.

Саме в руслі таких домінант є підстави розуміти готовність майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження як фахову цінність, як елемент внутрішньої структури особистості, що виражає її суб'єктивне ставлення до суспільно значущої цінності здоров'я, та окремих компонентів педагогічної діяльності.

При виокремленні *культурологічного підходу* ми виходимо з того, що, за твердженням Н.Крилової (Н.Крылова, 2000, с. 65), він характеризується як сукупність таких методологічних прийомів, які забезпечують аналіз будь-якої сфери соціального і психічного життя у площині системоутворювальних культурологічних понять (культура, культурні

зразки, норми і цінності, устрій і образ життя, культурна діяльність, інтереси та ін.).

Ми солідарні з думкою вчених, згідно з якою відповідно до культурологічного підходу питання освіти загалом розглядаються крізь призму поняття культури.

Культурологічний підхід розуміємо як сукупність теоретико-методологічних положень, що забезпечують формування готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження крізь призму культурологічних понять, переосмислення методологічних засад становлення і розвитку означеного феномену з позиції культури здоров'я, здоров'язбереження, переосмислення проблем збереження й зміцнення здоров'я школярів через виховання в них культури здоров'язбереження. Його застосування дозволяє розглядати проблему готовності майбутніх учителів початкової школи до професійної здоров'язбережувальної діяльності у загальнокультурному контексті.

До теоретико-методологічного блоку моделі з позицій системного підходу включено *принципи*, позаяк вони розглядаються як «загальні, засадничі положення, в яких на основі пізнання наукових законів формулюються вимоги, що забезпечують успішне досягнення цілей» (Кремень, 2008, с. 16). Тобто методологічні принципи є результатом наукового пізнання але, водночас, характеризуються як підстава для практичної діяльності, що забезпечує конкретизацію дослідницько-експериментальної роботи, як-от – моделювання процесу формування готовності майбутнього вчителя початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження.

Саме тому з урахуванням аналізу наукової літератури вважаємо, що оптимізація підготовленості студентів до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження забезпечуватиметься застосуванням

комплексу принципів: *наукового пізнання, загальнодидактичних та специфічних.*

Зважаючи на те, що визначений нами комплекс принципів наукового пізнання (науковості, системності, динамічності, прогностичності) та загальнодидактичні принципи (активності та свідомості у навчанні, зв'язку теорії з практикою, індивідуального підходу), широко представлений у науковій літературі, тому, як резюме, відзначимо найбільш суттєві, на наш погляд, конструкти їх позитивного впливу у контексті дослідження:

- орієнтація змістового, процесуального та ресурсного забезпечення фахової підготовки майбутніх учителів початкової школи на основі передових наукових досягнень та результатів експериментальних досліджень;

- виявлення системних характеристик досліджуваного процесу, чітке структурування змісту підготовки, діагностувального інструментарію перевірки результату, а також системна реалізація обґрунтованої моделі оптимізації формування готовності майбутнього вчителя початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження;

- підтримка динамічних змін у структурі особистості майбутнього вчителя початкової школи, враховуючи внутрішні можливості саморозвитку суб'єктів освітньої взаємодії та досліджуваного процесу;

- передбачення результатів підготовленості на різних етапах, координація дій педагога та студента відповідно до змін;

- готовність сприймати нові знання щодо здоров'язбереження, прагнення до самостійного пошуку цінної інформації в даному напрямку та творчого їх використання;

- формування свідомого ставлення майбутніх учителів початкової школи до професійної здоров'язбережувальної діяльності та її необхідної складової – формування готовності до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження, розвиток мотивації до поглиблення

власного досвіду здоров'язбереження на основі активної освітньої та оздоровчої позиції;

- ефективність професійної підготовки на основі визначення індивідуальної траєкторії розвитку кожного студента як майбутнього вчителя зі сформованою здоров'язбережувальною компетентністю;

- пріоритетність практико-орієнтованих форм та методів взаємодії, засвоєння знань на основі власного досвіду здоров'язбережувальної діяльності; створення педагогічних умов, що забезпечують результативність досліджуваного процесу – динаміку формування готовності майбутнього вчителя початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження.

Заслугують також на увагу як підручтя ефективної організації та функціонування системи досліджуваного процесу такі *загальнодидактичні принципи*, виокремлені науковцями (Циплюк, 2017):

- *гуманізації* (визнання унікальної цінності того, хто навчається, концентрація на особистісних потребах людини, ціннісних вимірах щодо пізнання світу, самопізнання, надання можливості кожному досягти бажаного на основі розвитку власних якостей, за рахунок власних зусиль);

- *динамізації* (реагування системи професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи на зміни соціально-професійної практики, вдосконалення змісту освіти, її методичного апарату);

- *оптимізації навчального процесу* (раціональне використання навчального часу, відведеного на вивчення професійно-педагогічних дисциплін);

- *систематизації* (логічно-послідовне розгортання навчального процесу як цілісної педагогічної системи, взаємозв'язок усіх її структурних і функційних компонентів);

- *фахової зацікавленості* (прогнозування майбутньої професійно-педагогічної діяльності, її результатів крізь призму позитивної перспективи);

- *міжпредметної інтеграції знань* (встановлення міжпредметних зв'язків як дидактичного засобу, який передбачає комплексний підхід до формування й засвоєння змісту освіти).

Однак, вважаємо, що формування готовності майбутнього вчителя початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження потребує дотримання і *специфічних принципів*, які в комплексі забезпечують прогнозований результат успішної реалізації модельованого процесу. До них ми відносимо, зокрема, такі принципи: *гуманістичної спрямованості освітньої взаємодії, здоров'язбереження, суб'єкт-суб'єктної взаємодії, міждисциплінарної інтеграції*. Схарактеризуємо їх.

Принцип гуманістичної спрямованості освітньої взаємодії, як слушно відзначає О. Сорока (2016), передбачає таку організацію навчального процесу у закладі вищої освіти, коли поважаються права та свободи кожного студента як особистості, поза його навчальні досягнення, визнається його «внутрішня свобода» як вияв вільного вибору і можливість висловлення власної думки, самопізнання та самовдосконалення (с.235).

У контексті означеної досліджуваної проблеми суттєвим є те, що формування мотиваційно-особистісного компонента досліджуваного феномену не можливе без утвердження у свідомості майбутніх учителів початкової школи ціннісних орієнтацій щодо добра, людяності, порядності, поваги до кожної особистості, зокрема молодшого школяра.

Принцип здоров'язбереження, на наш погляд, передбачає формування ціннісного ставлення майбутніх учителів початкової школи до здоров'язбережувальної діяльності та поглиблення власного здоров'язбережувального досвіду; створення у початковій школі, закладі вищої освіти освітнього середовища на основі постулатів здоров'язбереження, що, вочевидь, сприятиме формуванню готовності студентів до виховання у молодших школярів культури

здоров'язбереження.

Ми погоджуємося з твердженням В. Красилова (2009), що дотримання цього принципу в професійній освіті забезпечує розвиток у студентів здібності розв'язувати різноаспектні проблеми, де в пріоритеті є цінності власного здоров'я й оточуючих людей, використовується досвід збереження і розвитку здоров'я, який отримується в процесі навчання і виховання (с. 310).

Звертаємо увагу на те, що використання принципу здоров'язбереження в контексті досліджуваної проблеми забезпечить створення таких педагогічних умов, які сприятимуть розв'язанню завдань модельованого процесу через проєктування середовища ЗВО на основі ідеї здоров'язбереження як зразка для майбутньої професійної діяльності.

Принцип суб'єкт-суб'єктної взаємодії віддзеркалює, як слушно зауважує Т.Осадченко (2017), рівність усіх суб'єктів процесу професійної підготовки, як наслідок зміни позиції студента з «об'єкта впливу» на «суб'єкт освітньої взаємодії» (с.100).

Конструктивною нам видається думка О. Матвієнко (2010), згідно з якою, запровадження принципу *суб'єкт-суб'єктної взаємодії* потребує перегляду змістової й технологічної складової професійної підготовки майбутніх учителів, спонукаючи тим самим педагога бути психологом, глибоко вивчати особистість, добираючи нові способи педагогічної взаємодії (с. 57).

Принцип міждисциплінарної інтеграції забезпечує створення цілісної системи споріднених навчальних курсів, центрованих на єдиній меті та способах досягнення результатів у контексті досліджуваної проблеми.

Поняття «інтеграція» (від лат. *integer* – цілий; *integration* – відновлення, заповнення, об'єднання) розглядається як ключове для обґрунтування сутності сучасних процесів системи освіти. В енциклопедичних виданнях дефініція «інтеграція» трактується як

пов'язаність будь-яких окремих частин та функцій системи в цілому, процес наближення та зв'язку наук, який проходить синхронно з процесами їх диференціації (Дяків, 2012, с. 240).

Існує думка (Іванчук, 2004, с. 7), що інтеграція є засобом універсальної освіти людини, позаяк, ґрунтуючись на взаємодоповненні різних форм пізнання дійсності, продукує умови для становлення багатомірної картини світу і пізнання себе в ньому.

У практичній площині, стверджують Ю.Шапран, & І. Фурса (2015), реалізація інтегративного підходу забезпечує цілісність знань через їх інтеграцію на підставі сумісних понять і міждисциплінарних підходів до організації занять, застосування однакових методів і форм навчання, контролю і корекції навчальних досягнень студентів (с. 81).

Отже, цілком правомірно стверджувати, що теоретико-методологічний блок моделі формування готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження віддзеркалює теоретичні та методологічні засади досліджуваного процесу через конкретизацію таких його складових: *методологічні підходи (системний, особистісно-діяльнісний, компетентнісний, аксіологічний, культурологічний) та принципи (наукового пізнання (науковості, системності, природодоцільності, культуродоцільності, динамічності, прогностичності), загальнодидактичні (активності та свідомості у навчанні, зв'язку теорії з практикою, індивідуального підходу), специфічні (гуманістичної спрямованості освітньої взаємодії, здоров'язбереження, суб'єкт-суб'єктної взаємодії, міждисциплінарної інтеграції)* успішної реалізації модельованого процесу.

Змістово-процесуальний блок моделі формування готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження презентує педагогічні умови, загальна характеристика яких буде здійснена в підрозділі 2.2, етапність їх упровадження (адаптаційно-настановчий, пізнавально-збагачувальний,

креативно-діяльнісний), а також ресурс її забезпечення: зміст, формий методи реалізації модельованого процесу, що детально будуть представлені у третьому розділі дисертації.

Спрогнозовано, що ефективними педагогічними умовами формування готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження є такі:

- забезпечення позитивної мотивації студентів на здійснення здоров'язбережувальної професійної діяльності у просторі початкової школи;
- організація освітнього процесу закладу вищої освіти на принципах природодоцільності, культуродоцільності з позиції здоров'язбережувальної особистісно орієнтованої педагогіки, інтеграції освітніх курсів та запровадження систем емпіричного навчання;
- активізація використання в процесі фахової підготовки майбутніх учителів початкової школи інтерактивних методів навчання, спрямованих на виховання в молодших школярів культури здоров'язбереження.

Діагностувально-реультативний блок моделі акумулює її структурні складові, що надають можливість цілісно дослідити ефективність модельованого процесу формування готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження та його діагностичного інструментарію.

Цей блок передбачає наявність критеріїв (спонукально-мотиваційний, пізнавально-інформаційний, рефлексивно-поведінковий) із показниками їх вияву; рівнів сформованості (достатній (пошуково-творчий, середній (продуктивний), низький (репродуктивний)), що схарактеризовані в підрозділі 2.1, а також прогнозований результат дослідження – позитивна динаміка рівнів сформованості готовності

майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження.

Діагностувальним інструментарієм оцінки рівнів сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження запропоновано такі методики діагностики: навчальні завдання; анкетування; тестування, педагогічне спостереження.

Таким чином, нами розроблена модель готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження, що складається з чотирьох блоків (цільовий, теоретико-методологічний, змістово-процесуальний, діагностувально-результативний), кожен із яких характеризується локальними можливостями, але, водночас, їх взаємозв'язок віддзеркалює єдність етапів (адаптаційно-настановчий, пізнавально-збагачувальний, креативно-діяльнісний), педагогічних умов, ресурсного забезпечення (зміст, форми та методи реалізації модельованого процесу), що забезпечує можливість чіткого цілеспрямованого формування досліджуваного феномену.

2.3. Педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження

Дієвість та результативність спроектованої моделі готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження потребує забезпечення відповідних умов їх підготовки, що в сукупності забезпечать успішне розв'язання поставлених нами завдань.

Проведений аналіз наукової літератури, де досліджуються проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців, засвідчив інтенсивну вживаність та різнобічне трактування поняття «педагогічні умови», що

підтверджує відсутність єдиного підходу до його обґрунтування.

Так, за словником-довідником з професійної підготовки, педагогічні умови трактуються «як обставини, що спричиняють цілісність і продуктивність педагогічного процесу фахової підготовки майбутніх педагогів, які опосередковані активністю особистості чи групою суб'єктів» (Семенова, 2006, с. 243). Таке дефініціювання, на наш погляд, демонструє ключові характеристики цієї педагогічної категорії, як-от:

- цілеспрямовано створені взаємозалежні *обставини, чинники, можливості* для вдосконалення процесу професійної підготовки;
- *активність* особистості чи групи суб'єктів;
- *цілісність та продуктивність* процесу.

О. Писарчук (2016) характеризує педагогічні умови як обставини підготовки студентів, що допомагають засвоїти знання про особливості навчально-пізнавальної діяльності учнів початкової школи та сформуванню вміння щодо організації освітньо-розвивального середовища (с. 121).

За твердженням В.Манько (2000), педагогічні умови є взаємопов'язаною сукупністю внутрішніх і зовнішніх характеристик функціонування, що сприяють високій результативності освітнього процесу відповідно до психолого-педагогічних критеріїв оптимальності.

Суттєвою у руслі дослідження нам видається позиція Б. Долинського (2011), згідно з якою педагогічні умови підготовки майбутніх учителів початкових класів до формування здоров'язберезувальних навичок і вмінь у молодших школярів у навчально-виховній діяльності визначаються спеціально організованими обставинами, які, впливаючи на розвиток професійних та особистісних якостей студентів, сприяють формуванню в них культури здоров'я, дотриманню здорового способу життя й водночас забезпечують результативність освітнього процесу вищого навчального закладу у формуванні їхньої готовності здійснювати

здоров'язбережувальну діяльність з молодшими школярами (с. 208–209). Аналогічної думки дотримується і Н. Бугаєць (2002), визначаючи педагогічні умови необхідними і достатніми обставини, що забезпечують і визначають ефективність освітнього процесу.

Отже, у дослідженні педагогічні умови готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження визначаємо як комплекс взаємопов'язаних і цілеспрямовано створюваних обставин у системі професійної підготовки майбутнього педагога, реалізація яких забезпечує ефективне впровадження спроектованої моделі досліджуваного процесу та досягнення очікуваного результату – позитивна динаміка рівнів сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження.

Для конкретизації змісту педагогічних умов готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження вважаємо необхідним узагальнити результати емпіричних досліджень ученими педагогічних умов, що забезпечують результативність процесу професійної підготовки майбутніх педагогів у контексті здоров'язбереження.

Так, науково вартісними нам видаються теоретично обґрунтовані й експериментально підтвержені узагальнення Н. Урум (2008), що ефективність процесу підготовки майбутніх учителів до забезпечення здорового способу життя молодших школярів забезпечується через реалізацію сукупності таких педагогічних умов:

- створення позитивної мотивації учіння й налаштованості студентів на формування в учнів здорового способу життя;
- відбиття у змісті підготовки студентів сучасних підходів стосовно розуміння сутності та механізмів формування здорового способу життя;

- оптимальне використання інтерактивних форм навчання, що посилюють усвідомленість студентами значущості досвіду здорового способу життя в їхній майбутній професійній діяльності;
- оволодіння формами і методами організації валеологічного виховання, спрямованими на формування у молодших школярів навичок здорового способу життя (с. 174).

За результатами дослідження, проведеного О. Осолодковою (2003), з'ясовано, що формування готовності студентів до здійснення здоров'язберезувального навчання молодших школярів буде більш успішним за дотримання комплексу педагогічних умов: спеціально організований навчальний процес, використання пропедевтичної програми актуалізації змісту навчання студентів в рамках психолого-педагогічних і медико-біологічних дисциплін; впровадження спецкурсу «Здоров'язберезувальне навчання молодших школярів»; наступність видів педагогічної практики на основі зв'язку теорії і практики (с. 152–153).

Провідними умовами педагогічного процесу підготовки майбутнього вчителя до формування культури здоров'я молодшого школяра, на думку О. Диканової (2004), є: формування здоров'язберігаючого освітнього простору педколеджу; організація освітнього процесу на принципах природовідповідності, культуровідповідності, інтеграції знань з точки зору здоров'язберігаючої особистісно орієнтованої педагогіки; актуалізація питань формування культури здоров'я особистості у змісті досліджуваних дисциплін.

Як слушно відзначає Б. Долинський (2011), підготовка майбутніх учителів початкових класів до формування здоров'язберезувальних навичок і вмінь у молодших школярів у навчально-виховній діяльності буде більш ефективною, якщо в навчальний процес вищого навчального закладу провадити такі педагогічні умови:

- забезпечення позитивної мотивації студентів щодо здійснення здоров'язберезувальної діяльності з учнями початкової школи у навчально-виховному процесі;
- взаємозалежність валеологічної освіти з дисциплінами гуманітарного, соціально-економічного, природничо-наукового, професійного та практичного циклів фахової підготовки майбутніх учителів початкової школи;
- насиченість процесу фахової підготовки майбутніх учителів початкової школи інтерактивними методами навчання, спрямованими на формування здоров'язберезувальних навичок і вмінь;
- залучення майбутніх учителів початкової ланки освіти до фізкультурно-оздоровчої та спортивно-ігрової діяльності (с. 209).

Для формування готовності до здоров'язберезувальної діяльності у майбутніх фахівців – соціальних педагогів, наголошує А.Москалева (2010), у закладі вищої освіти мають бути створені спеціальні умови, що забезпечують включення студентів у процеси здоров'язбереження на всіх етапах їх професійного навчання, а саме:

- створення здоров'язберезувального середовища, складовими якого є екологічний, інформаційний, дидактичний, навчальний та інтерактивний компоненти;
- застосування принципів наступності, послідовності, континуальності простору і часу, комплексності, залучення всіх суб'єктів у процес формування готовності до здоров'язберезувальної діяльності (студенти, викладачі, керівники практики від закладу та ін.);
- використання темпоральної технології формування готовності до здоров'язберезувальної діяльності, що акумулює три етапи

(підготовчий, основний і заключний), повторюється щороку, на кожному ступені професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів і передбачає поступове включення студентів у різні види здоров'язбережувальної діяльності з виконанням нових ролей.

Отже, на підставі аналізу праць вищезазначених авторів і результатів їх наукових пошуків, спираючись на власний педагогічний досвід означено такі педагогічні умови, які, на нашу думку, забезпечать формування готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження й реалізацію спроектованої моделі, позаяк корелюють із визначеними у попередньому підрозділі компонентами і критеріями досліджуваного явища :

- *забезпечення позитивної мотивації студентів на здійснення здоров'язбережувальної професійної діяльності у просторі початкової школи(мотиваційно-особистісний компонент / спонукально-мотиваційний критерій);*
- *організація освітнього процесу закладу вищої освіти на принципах природодоцільності, культуродоцільності з позиції здоров'язбережувальної особистісно орієнтованої педагогіки, інтеграції освітніх курсів та запровадження систем емпіричного навчання(когнітивний компонент/ пізнавально-інформаційний критерій);*
- *активізація використання в процесі фахової підготовки майбутніх учителів початкової школи інтерактивних методів навчання, спрямованих на виховання в молодших школярів культури здоров'язбереження (операційно-діяльнісний компонент / рефлексивно-поведінковий критерій).*

При виокремленні *першої педагогічної умови* ми керувалися тим, що на спрямованість людської діяльності, розвиток особистості загалом

найбільше впливають її потреби, мотиви, сформована система ціннісних настанов до професійної педагогічної діяльності та її суб'єктів. А відтак, правомірність виокремлення цієї умови зумовлена розумінням залежності успішності роботи вчителя початкової школи, передусім, від його позитивного ставлення до своєї професійної діяльності, від усвідомлення необхідності її здійснення на засадах здоров'язбереження і здоров'ятворення, що суголосне позиції Б.Долинського й базоване на аналізі наукових джерел, на особистісно-діяльнісному й аксіологічному підходах як методологічних концептах дослідження.

Ми виходимо з того, що сформованість позитивної мотивації студентів на майбутню здоров'язбережувальну професійну діяльність, спрямовану на виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження, формування здоров'язбережувальних навичок і вмінь, залежить від наявності студентів мотивів, внутрішньої потреби у збереженні і зміцненні як власного здоров'я, так і здоров'я вихованців.

Щодо мотивів як ключової домінанти, то у філософії це поняття характеризується як усвідомлене спонукання, що зумовлює дії для задоволення будь-яких потреб людини. Мотив є певним обґрунтуванням й виправданням вольової дії, він відбиває ставлення людини до вимог суспільства і відіграє важливу роль в оцінці дій і вчинків особистості (Аверинцев, 1989, с. 294).

Конструктивною нам видається думка психологів стосовно визначення мотивації як спонукання, що викликає активність організму, визначає його спрямованість, де процеси мотивації виконують функцію спонукання суб'єкта до діяльності (Петровский, & Ярошевский, 1990). Суттєво, як слушно відзначає О.Чебикін (1988), що саме з розкриття об'єктивної значущості дії, що формується, починається процес навчання. Якщо при цьому в суб'єкта відбувається трансформація об'єктивної значущості в суб'єктивну, тоді в нього виникає готовність до включення дії, яка підлягає формуванню, у значущу для нього діяльність. Вочевидь,

це свідчить про виникнення мотиваційної готовності до формування дії, що виявляється у вигляді позитивної емоції (Чебыкин, 1988, с. 266).

За довідковими педагогічними виданнями, мотив – це спонукання до діяльності, пов'язані із задоволенням потреб суб'єкта; сукупність зовнішніх чи внутрішніх умов, що викликають активність суб'єкта й визначають її спрямованість (мотивацію) – стрижень психології особистості, що зумовлює особливості поведінки та діяльності особистості, визначає спрямованість, характер, здібності людини і має вирішальний вплив на них (Рапацевич, 2001, с. 440).

Заслуговує на увагу думка А. Маслоу (2001) щодо необхідності задоволення потреб, оскільки задоволення будь-якої істинної потреби робить людину більш сильною, більш досконалою, більш здоровою. При цьому, як наголошує науковець, для збереження здоров'я повинні задовольнятися такі психологічні потреби, як: *фізіологічні* (їжа, вода, сон і т. ін.), *потреба в безпеці* (стабільність, порядок), *потреба в любові і приналежності* (сім'я, дружба), *потреба в повазі* (самоповага, визнання), *потреба самоактуалізації* (розвиток здібностей).

У контексті дослідження важливим є твердження А. Маслоу (2001), що задоволення потреби саме по собі сприяє оздоровленню людини, підвищує її стійкість перед небезпекою захворювань, створює позитивну тенденцію до її росту, що закладена в самому організмі і стає внутрішньою спонукальною силою, що спрямовує її до розвитку та самовдосконалення.

Такою внутрішньою спонукальною силою, що спрямовує студентів на формування позитивної мотивації на подальшу здоров'язбережувальну педагогічну діяльність, є, на нашу думку, сформованість у майбутніх учителів початкової школи *ціннісного ставлення до власного здоров'я, здоров'язбереження і здоров'язбережувальної професійно-педагогічної діяльності*. Саме ціннісне ставлення до здоров'я, здорового способу життя; стійкі потреби і мотиви до свідомої діяльності, спрямованої на збереження власного здоров'я і здоров'я вихованців; цілеспрямований пізнавальний

інтерес до такої діяльності; ціннісні орієнтації особистості на здорову життєдіяльність, за твердженням О. Бондаренка (2008), сприяють підготовці майбутніх учителів початкової школи до здійснення здоров'язбережувальної діяльності. Ми погоджуємося з думкою вченого, що ціннісне ставлення майбутніх педагогів до здорового способу життя формується внаслідок цілеспрямованого процесу формування знань про здоровий спосіб життя, умінь і навичок його дотримання на підставі актуалізації вітагенного досвіду студентів. При цьому важливою складовою цього процесу є виховання у майбутніх учителів почуття відповідальності за власне здоров'я, яке необхідне для успішної самореалізації в майбутній професійно-педагогічній діяльності (Бондаренко, 2008).

Аналогічною є позиція Л.Овчиннікової (2003) щодо обстоювання необхідності формування ціннісного ставлення до здорового образу життя у майбутніх педагогів як результату цілеспрямованого й організованого процесу формування знань про здоровий спосіб життя, умінь і навичок його ведення на підставі актуалізації вітагенного досвіду студентів, ... виховання почуття відповідальності за власне здоров'я, що, безумовно, необхідне для успішної самореалізації в майбутній професійно-педагогічній діяльності.

Ми солідарні з думкою Б. Долинського (2010), що формуванню позитивної мотивації сприяє набуття студентами відповідних знань, умінь та навичок щодо організації і впровадження у майбутній професійній діяльності здоров'язбережувальних педагогічних методик, позаяк цей процес передбачає застосування системи форм і засобів вивчення визначеної теми навчального курсу, організацію практичних занять із «відточення» вмінь і навичок розв'язання задач здоров'язбереження (с. 127).

При цьому актуалізація розв'язання завдань у площині здоров'язбереження спричинена тим, що серед умов, які найбільш

негативно впливають на здоров'я, належить чинникам, пов'язаним із образом життя та з довкіллям, оскільки ці фактори підлягають корекції як на популяційному, так і на індивідуальному рівні. Водночас, наголошує В.Сокорев (2004), катастрофічний стан здоров'я школярів – не лише результат впливу соціально-економічних, екологічних факторів, але й відповідної освітньої практики вчителя, який зорієнтований на «знаннєву» освітню парадигму, а не на виховання здорової людини, на використання здоров'я витратних методів навчання школярів, а не на реалізацію здоров'язбережувальних освітніх технологій.

У площині викладеного є підстави стверджувати, що перед закладами вищої освіти постає завдання озброєння майбутніх учителів початкової школи технологіями, які спрямовані на збереження і зміцнення як здоров'я учнів, так і власного.

Як бачимо, у педагогічній теорії використовуються поняття «здоров'язбережувальні методики» і «здоров'язбережувальні технології». Однак, слід взяти до уваги той факт, що, за твердженням Ю.Кобякова (2006), в теорії і практиці вищої освіти визначення здоров'язбережувальної методики як цілісної системи вищого навчального закладу, що використовується з метою зміцнення й розвитку здоров'я студентів, яке розглядається як базове підґрунтя якісної підготовки висококваліфікованих спеціалістів, не сформовано, а її змістовий прояв і процедура реалізації на концептуально-теоретичному, конструктивно-технологічному і методико-прикладному рівнях не розкрито.

Тому вважаємо за необхідне внести деякі уточнення щодо їх трактування. Здоров'язбережувальні технології, зауважує Г. Соловйов (2003), – це функційна система організації способів управління навчально-пізнавальною і практичною діяльністю учнів на засадах наукового й інструментального збереження та зміцнення їхнього здоров'я, що ставлять за мету, передусім, забезпечення фізичного, психічного, соціального і

духовного комфорту учнів, спрямованого на збереження та зміцнення їхнього здоров'я у навчальному процесі.

Сутність здоров'язберезувальних методик, на думку Б.Долинського (2011) (ми погоджуємося з цим твердженням), полягає насамперед у тому, щоб знайти можливості для покращення фізичного і психологічного здоров'я суб'єктів педагогічного процесу, не допустити його погіршення або, навіть, втрати (с. 128). Тобто термін «здоров'язберезувальні методики» є інтегративним поняттям, що може розглядатися як якісна характеристика будь-якої навчальної методики, її «сертифікат безпеки для здоров'я» (Долинський, 2011), як сукупність тих принципів, методів педагогічної роботи, які, доповнюючи традиційні методики навчання й виховання, тим самим надають їм ознак здоров'язбереження.

Суттєвим у руслі порушеної проблеми є те, що здоров'язберезувальна методика, за В. Магіним (1999), базована на конкретному наборі операцій учителя, що спрямовані на активізацію резервних можливостей організму людини, до яких учений, зокрема, відносить методи релаксації, тренінги, методи класифікації знань, системного бачення світу, мнемотехніки, саморегуляції тощо (с. 7–8). Ми переконані, що оволодіння зазначеними діями й операціями сприятиме активізації вольової сфери особистості, її ціннісно-смислового самовизначення, формуванню готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження, формування їхніх здоров'язберезувальних навичок і вмінь.

Зауважимо, переживання, емоції, що виникають під час різних явищ і подій, які мають відношення до збереження, зміцнення та формування здоров'я особистості, відіграють значну роль у формуванні мотивації до здійснення будь-якої діяльності, і зокрема, здоров'язберезувальної.

Існує думка (Михайличенко, Грень, & Полянська, 2011), що мотивація є початковим етапом психічної і фізичної активності» (с. 76), позаяк цим поняттям часто помічаються такі психологічні явища, як намір,

бажання, прагнення, в котрих відбивається наявність у людській психіці готовності, що спрямовує на певну мету.

Виключно важливою при цьому є позитивна мотивація. Саме така мотивація, наголошує О.Сорока (2016), є спеціально організованими діями викладача в умовах вищого навчального закладу, які спонукають студентів діяти, формують інтерес, включаючи при цьому позитивні емоції і переживання (с. 212). Створення такої мотивації передбачає сформованість комплексу мотивів: пізнавальних, соціальних та мотивів досягнень, і зокрема успіху.

При цьому ми виходимо з того, що людина, мотивована на успіх, свідомо вірить у свої сили, життєву ціль, у своє покликання та можливості, взаємодіє з іншими, володіє знаннями, уміннями та навичками, вольовими, творчими здібностями, що звісно ж сприяє повноцінному самоствердженню у професійній діяльності (Долинський, 2011, с.40).

Щодо категорії «успіх», то відзначимо її міждисциплінарний характер як предмету дослідницької уваги науковців різних галузей пізнання, зокрема філософії, психології, соціології, педагогіки. Так, у психології «успіх», за твердженням А.Белкіна (1997) – це відчуття стану радості, задоволення від того, що результат, якого прагнула особистість у своїй діяльності, або співпадає з її очікуваннями, надіями, або перевершує їх. На базі цього стану формуються більш сильні мотиви діяльності, змінюються рівні самооцінки, самоповаги. Коли успіх стає стійким, постійним, може розпочатись своєрідна ланцюгова реакція, що вивільняє широкі, приховані до цього моменту можливості особистості, наприклад, можуть сформуватись нові сильніші мотиви здоров'язберезувальної діяльності, змінитись рівень самоповаги, самооцінки (Белкин, 1997, с. 28).

У руслі дослідження суттєвою для нас є позиція О. Романовського, & В. Михайличенка (2003), згідно з якою успіх є багатофакторним поняттям, механізм досягнення якого містить низку чинників. По-перше, успіх пов'язаний із розкриттям потенціалу людини та залежить від неї самої, від

її активності. По-друге, успіх – це рух на шляху до мети, поставленої перед собою, це результат роботи наших переконань, цінностей, здібностей і звичок, що лежать в основі цього руху. По-третє, для досягнення успіху людині необхідно постійно в процесі її розвитку і саморозвитку використовувати свої внутрішні здібності й резерви. По-четверте, важливим складником успіху є оволодіння майстерністю людських взаємин (Романовский, & Михайличенко, 2003, с. 9–10).

При створенні ситуації успіху, як слушно відзначає Р.Пріма (2010) викладач, з одного боку, актуалізує в структурі мотиваційної сфери особистості студента диспозиції досягнення успіху в здоров'язбережувальній професійній діяльності, а з іншого боку, актуалізація цих диспозицій призводить до змін щодо сприйняття студентом навчальної та будь-якої іншої життєвої ситуації. Якщо студент, майбутній учитель початкової школи, сприймає і оцінює ситуацію з позиції досягнення успіху, а не уникнення невдач, – це є одним із найбільш цінних ефектів створення «ситуації успіху» в освітньому процесі вищої школи, оскільки рівень мотивації досягнення успіху в людини є основним інтегративним показником її психічного і соціального здоров'я.

У площині зазначеного цілком правомірно розглядати створення «ситуації успіху» як вагомий педагогічний ресурс у досягненні студентами ефективних результатів професійної діяльності, зокрема здоров'язбережувальної, оскільки, зазвичай, ті суб'єкти, які мотивовані на успіх, володіють більшою наполегливістю у досягненні мети – готовності до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження у контексті нашого дослідження.

Щодо другої педагогічної умови – *організація освітнього процесу закладу вищої освіти на принципах природодоцільності, культуродоцільності з позиції здоров'язбережувальної особистісно орієнтованої педагогіки, інтеграції освітніх курсів та запровадження систем емпіричного навчання* – ми виходили з того, що у процесі

інтеграції освітніх курсів професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи відбувається розвиток інтересу студентів до майбутньої педагогічної здоров'язберезувальної діяльності, виокремлення особистісних цілей майбутніх педагогів, базованих на засадничих постулатах природодоцільності (обов'язкове врахування біологічних закономірностей розвитку молодших школярів), культуродоцільності (ціннісне ядро змісту здоров'язберігаючого виховання), а також систематизація й поглиблення знань й умінь майбутніх учителів через удосконалення технологічних підходів викладання навчальних дисциплін на основі міждисциплінарності.

При цьому конструктивною нам видається позиція В.Докучаєвої (2007), згідно з якою, вживаючи дефініцію «міждисциплінарний конструкт» – інтегрально-педагогічна сукупність знань, основою для продукування нових знань є відомості з різних галузей, утворені шляхом міждисциплінарного синтезу (с.356). Ми погоджуємося з ученою, що міждисциплінарність цілком правомірно розглядати як науково-педагогічну новацію, що є здатністю побачити, розпізнати, сприйняти те, що є недоступним у межах окремо взятої науки з її специфічним, вузько орієнтованим об'єктом, предметом і методами дослідження.

Ідеї міждисциплінарності, зауважує О.Красовська (2017), сприяють структуризації змісту навчальних дисциплін із позиції більш загальних систем – культури, науки, забезпечуючи цілісність освіти, що є суттєвим у контексті досліджуваної проблеми. Віддзеркаленням ідеї міждисциплінарності, що відповідає головній меті Нової української школи, новій формулі – «Знати сутність всього, щоб пізнати нову сутність» є STEM-освіта, що передбачає трансдисциплінарний підхід до побудови навчальних програм закладів освіти різного рівня, коли студенти вчаться знаходити шляхи вирішення не в теорії, а через дію, коли створюють реальні речі в матеріальному світі й одночасно набувають знання (Цибульська, & Патріарх, 2019, с.5).

Доцільність міждисциплінарності (інтегрованих курсів), що об'єднує в єдине систему формування знань, умінь та здатностей майбутнього вчителя, відтворюється в кінцевому результаті підготовки – сформованій готовності до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження.

Інтегровані курси спрямовані на узагальнення теоретичних знань студентів та практичного досвіду реалізації ключових завдань здоров'язбереження молодших школярів у початковій ланці освіти, конструюванню та реалізації форм, методів, технологій та засобів профілактичних заходів і здоров'язбережувальної діяльності в початковій школі тощо. Перспективним, як засвідчують результати наукових досліджень у цій царині, є конструювання на основі інтеграції змістових складових таких навчальних предметів: «Загальна та вікова психологія», «Основи педагогіки», «Дидактика», «Теорія і методика виховання», «Основи валеології», «Основи медичних знань та охорони здоров'я», «Методики навчання основ здоров'я» та ін., тобто інтеграція природничонаукових, гуманітарних, загальнопрофесійних, прикладних знань.

Як слушно відзначає з цього приводу К.Оглоблін (2008), значна роль в оптимізації освітнього процесу майбутніх педагогів має інтеграція природничонаукових, гуманітарних, загальнопрофесійних, прикладних знань та інноваційних спеціальних курсів, що сприяють розвитку теоретичного мислення студентів, формуванню в них здібності до цілісного системного бачення навчального матеріалу, уміння аналізувати, порівнювати й узагальнювати (с. 4).

Солідаризуючись із думкою Т.Осадченко (2017), вважаємо, що для удосконалення системи впровадження міждисциплінарної професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи щодо формування їх готовності до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження науковим підґрунтям варто обрати емпіричне

навчання. При цьому ми виходимо з того, що теорія емпіричного навчання, як зауважує Н.Шиян (2015), визначає навчання як процес, у якому знання формується через трансформацію досвіду, тобто *знання є результатом комбінації розуміння і трансформації досвіду*(с. 283).

Як засвідчує аналіз наукової літератури, найбільш відомими в теорії емпіричного навчання є стилі навчання, запропоновані свого часу Д.Колбом (Kolb, 1984). Вони ґрунтуються на 4-етапному навчальному циклі, що має взаємозалежні стадії, а саме: конкретний досвід; мислительні спостереження (рефлексія); абстрактна концептуалізація; активне експериментування.

У контексті дослідження, окрім моделі Д.Колба (Kolb, 1984), серед теорій емпіричного навчання вартісними нам видаються моделі Л. Джопліна (Jorlin,1981) та К. Мелландера (Mellander, 1993), позаяк їх реалізація у процесі професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи не лише урізноманітнює цикл навчання, але й зберігає його практико-орієнтовану здоров'язбережувальну спрямованість.

Звертаємо увагу на те, що Л. Джоплін (Jorlin, 1993) пропонує п'ятиетапну модель навчання:

перший етап моделі – фокусування – тобто визначення завдання, що мають бути виконані, й зосередження уваги студентів на цих завданнях;

другий – це конкретна дія, коли студенти безпосередньо задіюються у процес (на фізичному, психічному чи емоційному рівнях);

третій і четвертий етапи – підтримка та зворотний зв'язок, які присутні впродовж усього процесу навчання;

п'ятий етап – опитування, що сприяє упорядковуванню інформації студентами і викладачами та її врахуванню у подальшій діяльності.

У контексті дослідження важливим є узагальнення вченого, що окремий досвід не можна назвати емпіричним навчанням, адже саме рефлексія трансформує досвід в емпіричне навчання (Jorlin, 1993,с. 41).

Стосовно моделі емпіричного навчання К. Мелландера (Mellander, 1993), то вона репрезентує цикл навчання за такими стадіями:

перша – мотивація, тобто психологічна готовність і чутливість;

друга – інформація, коли факти трансформуються в інформацію;

третья – обробка інформації, тобто перетворення її у досвід і розуміння;

четверта – висновки – момент «інсайту», коли досвід і розуміння перетворюються на вміння;

п'ята – застосування – знання перетворюються на навички і підходи;

шоста стадія – зворотній зв'язок – подальші міркування і вдосконалення.

Крізь призму вищевикладеного щодо сутності та можливостей емпіричного навчання (навчання через досвід) конструктивним нам видається припущення Д. Бауда (Burnard, 1989), згідно з яким процес навчання, базований на досвіді обов'язково є активним для його суб'єктів.

Тому третьою педагогічною умовою формування готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження нами визначено *активізація використання в процесі фахової підготовки майбутніх учителів початкової школи інтерактивних методів навчання, спрямованих на виховання в молодших школярів культури здоров'язбереження.*

Ми виходимо з того, що сьогодення вимагає учителів ініціативних, самостійних, здатних до творчого підходу в організації освітнього процесу, що сприятиме збереженню і зміцненню школярів, вихованню у них культури здоров'язбереження. При цьому ефективність активного включення майбутніх фахівців у процес не тільки отримання, але й безпосереднього використання знань у галузі здоров'язбереження забезпечується шляхом використання інтерактивних форм і методів навчання. Наша позиція при цьому суголосна думці Л.Кондрашової (1997),

яка вважає, що включення майбутніх педагогів у активну діяльність у процесі навчальних занять забезпечує високий рівень розвитку професійної спрямованості психічних процесів, педагогічних здібностей, закріплення у свідомості й поведінці професійно-етичних норм, що, безперечно, стимулює зростання їх педагогічного професіоналізму.

На доцільності використання активних методів навчання наголошує і Н. Суворова (2000), стверджуючи, що спільна діяльність у ході навчального процесу передбачає процес обміну знаннями, ідеями, способами діяльності, а передумовою ефективності такої роботи є створення атмосфери доброзичливості і взаємної підтримки, що дозволяє не лише одержувати нове знання, а й переводити навчання на більш високі форми кооперації та співробітництва (с.25).

Активні методи навчання сьогодні, як слушно зауважує І. Підласий (2004) є найбільш ефективними, оскільки ставлять здобувача знань в активну позицію їх самостійного засвоєння (с. 225). Аналогічної думки дотримується й А.Смолкін (1991), стверджуючи, що активні методи навчання – це способи активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів, які спонукають їх до активної розумової і практичної діяльності у процесі оволодіння матеріалом, коли активним є не лише викладач, а й студенти (с.30).

Зауважимо, що в аспекті нашого дослідження професійна діяльність майбутніх учителів початкової школи розглядається з позиції здоров'язбереження. Отже, навчальний процес у вищій школі передбачає добір таких методів навчання, які є запорукою активності студентів у напрямі набуття знань, умінь і навичок збереження власного здоров'я, дотримання ними здорового образу життя, тобто застосування активних методів навчання, які дозволяють не лише краще зрозуміти здобуту інформацію, а й сприяють виробленню вмінь застосування отриманих знань щодо здоров'язбереження на практиці.

Ми погоджуємося з думкою А.Циплюк (2017), що інтерактивне

навчання (у поєднанні з традиційними формами та методами) – це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, яка має конкретну, передбачувану мету – створити комфортні, а значить і сприятливі для здоров'я, умови навчання, за яких кожен студент відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність, внаслідок чого відбувається активізація особистісної сфери, фонду «Я можу», підвищується самооцінка, формується мотивація досягнення, покращується пізнавальний інтерес, адже вчитися стає цікаво. У цьому полягає беззаперечна цінність інтерактивних форм навчання (с.170).

Відтак, ми доходимо висновку про необхідність застосування в освітньому процесі закладів вищої освіти інтерактивних методів навчання, що передбачають розвиток професійного мислення майбутніх учителів початкової школи, набуття ними вмінь та навичок здоров'язбережувальної (навчально-виховна, ігрова, спортивно-ігрова, фізкультурно-оздоровча, дозвіллева, екологічна і т. ін.) діяльності, здоров'язбережувальних технологій інтерактивної взаємодії, зокрема, у форматі «викладач-студент-учень», у процесі якої відбувається взаєморозвиток суб'єктів, адже не лише студенти (учні), але й викладач здобуває нові знання – про самих студентів, їхню професійну спрямованість, індивідуальні особливості підходу до навчання (Беленька, Богініч, & Машовець, 2006, с.61) тощо.

Отже, нами виокремлені такі педагогічні умови, що прогнозовано забезпечують ефективність формування готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження:

- *забезпечення позитивної мотивації студентів на здійснення здоров'язбережувальної професійної діяльності у просторі початкової школи;*
- *організація освітнього процесу закладу вищої освіти на принципах природодоцільності, культуродоцільності з позиції*

здоров'язберезувальної особистісно орієнтованої педагогіки, інтеграції освітніх курсів та запровадження систем емпіричного навчання;

- *активізація використання в процесі фахової підготовки майбутніх учителів початкової школи інтерактивних методів навчання, спрямованих на виховання в молодших школярів культури здоров'язбереження.*

Логіка дослідницького пошуку спонукає нас до виявлення реального стану сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження, упровадження спроектованої моделі і педагогічних умов досліджуваного процесу та доведення їх ефективності.

Висновки до другого розділу

Згідно з логікою дослідження визначено компоненти, критерії, показники, схарактеризовано рівні сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження. З позицій структурно-компонентного аналізу виокремлено його ключові компоненти: мотиваційно-особистісний, когнітивний, операційно-діяльнісний.

Мотиваційно-особистісний компонент готовності є базисом підготовленості майбутнього вчителя початкової школи в психолого-педагогічній, пізнавальній та особистісній сферах. Він акумулює ціннісно-сміслову самовизначення особистості, мотиваційно-ціннісне ставлення до власного здоров'язбереження і здоров'язберезувальної професійно-педагогічної діяльності. Пізнавальні мотиви представлені у вигляді прагнень до постійного розвитку своїх знань, спрямованості на вивчення теоретичних і методичних проблем здоров'язберігаючої освіти, на

оволодіння способами проектування ситуацій виховання культури здоров'язбереження молодшого школяра. Особистісні мотиви впливають на процес самореалізації особистості в процесі підготовки до зазначеної діяльності. Мотиви професійно-творчих досягнень проявляються у вигляді прагнень до вивчення, узагальнення і використання педагогічного досвіду, накопичення методичного матеріалу для вдосконалення здоров'язберігаючої освіти.

Когнітивний компонент віддзеркалює специфіку здоров'язбережувальної компетентності майбутнього вчителя початкової школи, що базується на системі психолого-педагогічних, предметних і спеціальних знань, загально методичних і спеціальних методичних знань, розуміння студентами важливості процесу виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження.

Операційно-діяльнісний компонент уможливує безпосереднє розв'язання теоретичних і практичних проблем у сфері здоров'язбереження молодших школярів й передбачає сформованість: рефлексивних, комунікативних та організаційних умінь і навичок майбутньої професійно-педагогічної здоров'язбережувальної діяльності; активізацію вольової сфери особистості; вдосконалення вмінь і навичок у галузі самопізнання, саморозвитку; розуміння творчої природи професійно-педагогічної діяльності та розвиток педагогічної творчості майбутніх учителів початкової школи.

З'ясовано, що критеріями оцінювання досліджуваного феномена є: *спонукально-мотиваційний, пізнавально-інформаційний, рефлексивно-поведінковий*. Якісний аналіз ознак критеріальних характеристик дав змогу визначити вихідні рівні сформованості готовності студентів до виховання культури здоров'язбереження молодшого школяра: низький (репродуктивний), середній (продуктивний), достатній (творчо-професійний).

Теоретично обґрунтовано модель та педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження. Під моделюванням процесу формування готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження розуміємо конструювання прогностичної моделі освітнього процесу ЗВО, що є складовою професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи, впровадження якої забезпечує ефективність модельованого процесу й відображається у сформованості досліджуваної якості. Модель формування готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження – це цілісний образ досліджуваного процесу, що відтворює взаємопов'язані структурні компоненти підготовки, розробка яких дозволяє виокремити її внутрішню структуру, основу діагностування результату, сукупність педагогічних умов, що впливають на нього, процесуальне та ресурсне забезпечення вдосконалення модельованого процесу.

Спроектовано модель формування готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження, яка вможлиблює чітке цілеспрямоване формування досліджуваної якості, постаючи як сукупність взаємопов'язаних блоків: цільовий, теоретико-методологічний, змістово-процесуальний, діагностувально-результативний.

Теоретико-методологічний блок *моделі* досліджуваного процесу відображає теоретичні та методологічні засади цілевизначення у підготовці майбутнього вчителя початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження, що конкретизовано в таких його складових: *мета та завдання діяльності; методологічні підходи (системний, особистісно-діяльнісний, компетентнісний, аксіологічний, культурологічний) та принципи (наукового пізнання (науковості, системності, природодоцільності, культуродоцільності,*

динамічності, прогностичності), загальнодидактичні (активності та свідомості у навчанні, зв'язку теорії з практикою, індивідуального підходу), специфічні (*гуманістичної спрямованості освітньої взаємодії, здоров'язбереження, суб'єкт-суб'єктної взаємодії, міждисциплінарної інтеграції*) успішної реалізації модельованого процесу.

Обґрунтування змістово-процесуального блоку моделі формування готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження передбачає визначення етапів підготовки (адаптаційно-настановчий, пізнавально-збагачувальний, креативно-діяльнісний), ресурсу її забезпечення, форм та методів реалізації модельованого процесу.

Діагностувально-реультативний блок моделі акумулює її структурні складові моделі, що надають можливість цілісно дослідити ефективність модельованого процесу формування готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження та його діагностичного інструментарію.

Визначено педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження й реалізації спроектованої моделі:

- забезпечення позитивної мотивації студентів на здійснення здоров'язбережувальної професійної діяльності у просторі початкової школи;
- організація освітнього процесу закладу вищої освіти на принципах природодоцільності, культуродоцільності з позиції здоров'язбережувальної особистісно орієнтованої педагогіки, інтеграції освітніх курсів та запровадження систем емпіричного навчання;
- активізація використання в процесі фахової підготовки майбутніх учителів початкової школи інтерактивних методів

навчання, спрямованих на виховання в молодших школярів культури здоров'язбереження.

Результати дослідження, відображені в розділі, викладені в таких публікаціях автора: Цибульська, О. В. (2019), Цибульська, О. В., & Пріма, Р. М. (2020), Tsybulska, O. (2020).

РОЗДІЛ 3
ДОСЛІДНИЦЬКО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА РОБОТА З
ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ
ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ВИХОВАННЯ У МОЛОДШИХ
ШКОЛЯРІВ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'Я ЗБЕРЕЖЕННЯ

3.1. Реальний стан сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження (констатувальний експеримент)

Згідно з логікою дослідницько-експериментальної роботи було поставлено за мету на констатувальному етапі педагогічного експерименту виявити реальний стан досліджуваної проблеми в освітній практиці підготовки студентів, які навчаються за спеціальністю 013 «Початкова освіта». Відтак, цей етап педагогічного експерименту передбачав вирішення таких взаємопов'язаних завдань:

1) виявлення у студентів професійно-педагогічної мотивації, ціннісних орієнтацій, професійної спрямованості у руслі проблеми здоров'язбереження (*особистісно-мотиваційний компонент*);

2) з'ясування їхньої обізнаності (поінформованості) щодо сутнісної характеристики досліджуваного процесу, здоров'язбережувальної компетентності майбутнього вчителя початкової школи (*когнітивний компонент*);

3) визначення готовності студентів до розв'язання теоретичних і практичних проблем у сфері здоров'язбереження молодших школярів, сформованості рефлексивних, комунікативних та організаційних умінь і навичок майбутньої професійно-педагогічної здоров'язбережувальної діяльності (*операційно-діяльнісний компонент*);

4) визначення вихідного рівня сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження.

Для досягнення окреслених завдань було проведене анкетування

студентів I – IV курсів Волинського національного університету імені Лесі Українки, КЗВО «Луцький педагогічний коледж», Володимир-Волинського педагогічного фахового коледжу імені А.Ю.Кримського (спеціальність 013 Початкова освіта) як базових ЗВО, що здійснюють підготовку вчителів початкової школи. Загалом на констатувальному етапі дослідницької роботи взяли участь 485 респондентів, а набуті матеріали дали змогу зробити деякі попередні узагальнення.

Результати анкетування (додаток А) і бесід із майбутніми учителями початкової школи засвідчили відсутність чіткого розуміння ними змісту понять «здоров'я», «культура здоров'язбереження», оскільки продемонстрували їхню обізнаність із окремими ознаками сутнісної характеристики досліджуваних феноменів.

Так, значна кількість респондентів (56%) вважає, що «здоров'я – це відсутність хвороб». 15% переконані, що ознакою здоров'я є стан повного фізичного, духовного, розумового і соціального благополуччя.

14 % опитаних обрали варіант «прояв повноцінного виконання соціальних функцій, участь у суспільному житті та активній трудовій діяльності». І лише 9% і 6 % респондентів обрали відповідно варіанти «можливість адаптуватися до умов довкілля» та «один із найважливіших показників «якості» людини і суспільства».

Щодо змісту понять «культура здоров'я», «здоров'язбереження», «культура здоров'язбереження», то звертаємо увагу на те, що майбутні вчителі початкової школи здебільшого характеризують поняття «культура здоров'я» і «культура здоров'язбереження» як синонімічні категорії (23,3%), що засвідчує відсутність цілісного уявлення щодо змісту означених феноменів. 21,5% продемонстрували обізнаність із окремими ознаками сутнісної характеристики досліджуваних феноменів, вважаючи поняття «культура здоров'я» «важливим компонентом загальної культури», культуру здоров'язбереження «способом творчої самореалізації особистості вчителя в різних видах здоров'язберігаючої професійної

діяльності»; «здоров'язбереження» – «процесом, що сприяє зміцненню здоров'я дітей у закладах освіти, один із засобів підвищення ефективності освіти» або ж стверджуючи, що «культура здоров'я забезпечує належний рівень знань, умінь, навичок щодо формування, збереження, відтворення та зміцнення власного здоров'я», ототожнюючи термін «здоров'язбереження» із здоровим способом життя – як «активну діяльність людини, що спонукається мотивами, які визначають її спрямованість на збереження й зміцнення здоров'я». Не могли оминати той факт, що 48, 0% не змогли дати чіткої відповіді («турбота про своє здоров'я», «відсутність шкідливих звичок» тощо), а судження студентів типу «збереження і зміцнення здоров'я учнів», «реалізація здоров'язбережувальної діяльності», «сприяння зміцненню здоров'я дітей», що становить 7,2 %, демонструють поверхневе розуміння досліджуваних феноменів. Узагальнені дані щодо характеру обізнаності респондентів із поняттями «культура здоров'я», «здоров'язбереження», «культура здоров'язбереження» відображено на діаграмі 1 (рис. 3.1.).

Рис. 3.1. Характер обізнаності респондентів із поняттями «культура здоров'я», «здоров'язбереження», «культура здоров'язбереження»

Визначення ролі вчителя у формуванні та зміцненні здоров'я молодших школярів, виховання у них культури здоров'язбереження засвідчує здебільшого позитивну тенденцію суджень респондентів, оскільки 51,2% студентів визначили її як «важливу», 40,7% – як «суттєву, але не завжди» і 8,1% – як «не суттєву».

Однак, маємо констатувати, що попри загалом позитивну оцінку ролі вчителя у формуванні та зміцненні здоров'я молодших школярів, виховання у них культури здоров'язбереження, лише 10,7% опитаних студентів подали такі обґрунтування своєї позиції: «роль учителя початкової школи полягає у застосуванні комплексу освітніх та виховних ресурсів здоров'язбережувальної взаємодії у початковій школі», «професійна здоров'язбережувальна діяльність учителя початкової школи має бути націленою на розв'язання проблеми збереження і зміцнення фізичного, духовного та соціального здоров'я учнів», «успішність виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження залежить від готовності вчителя до ефективного опанування культурою здоров'язбереження». Результати опитування відображені на діаграмі 2 (рис. 3.2).

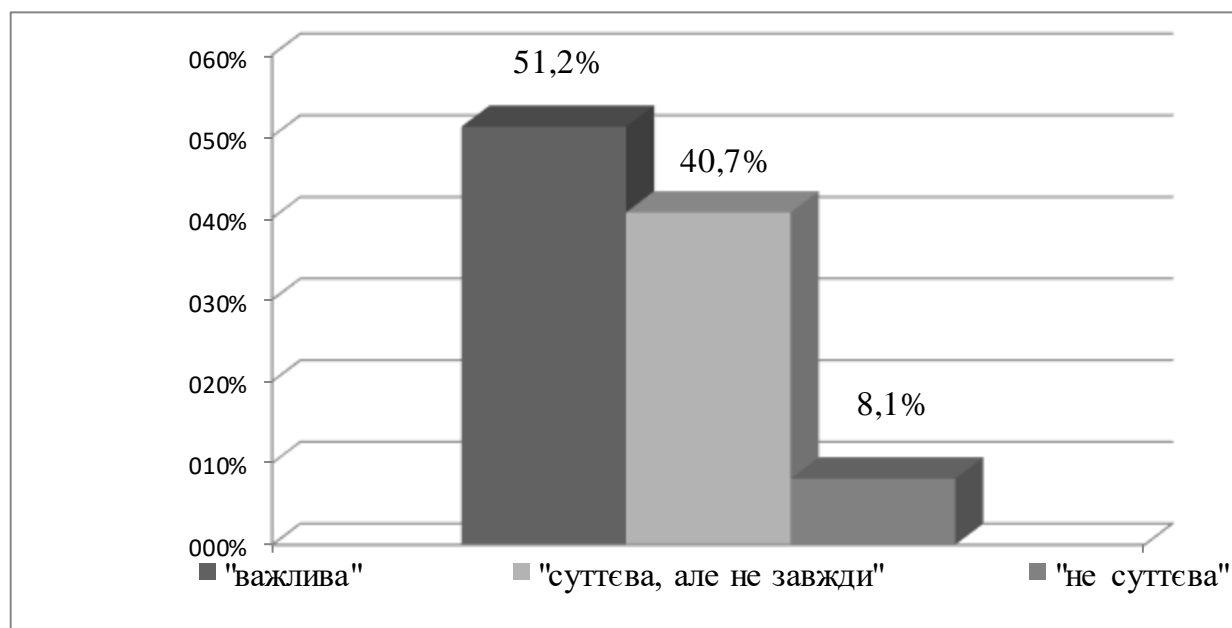

Рис. 3.2. Оцінка ролі вчителя у формуванні та зміцненні здоров'я

молодших школярів, виховання у них культури здоров'язбереження(за самооцінними судженнями студентів)

Наступне запитання анкети було пов'язане з оцінкою студентами своєї готовності до професійної здоров'язбережувальної діяльності, спрямованої на виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження, володіння знаннями зі здоров'язбереження. У процесі опитування нами встановлено, що серед респондентів, хто вважає, що вони достатньо підготовлені, оскільки володіють ґрунтовними знаннями про здоров'я, методами його зміцнення та збереження виявилось лише 10,9 %; частково підготовленими, які володіють знаннями про здоров'я, методами його зміцнення та збереження, але недостатньо – 22,3 %; не підготовленими – 29,8%; 37,0 % студентів обрали варіант «важко відповісти» (рис. 3.3.).

Рис. 3.3. Розподіл студентів щодо оцінки готовності до професійної здоров'язбережувальної діяльності, спрямованої на виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження, володіння знаннями зі здоров'язбереження (за самооцінними судженнями, %)

Отже, виявлені дані засвідчують, що студенти потребують ґрунтовних знань із зазначеної проблеми. До того ж індивідуальне опитування показало: з-поміж тих студентів, які вважали, що володіють глибокими знаннями зі здоров'язбереження, тільки кожен другий мав відповідні знання(адекватна самооцінка), володів категорійним апаратом, міг відповісти на конкретні запитання, навести приклади здоров'язбережувальних технологій, запропонувати умови їх використання та ін.

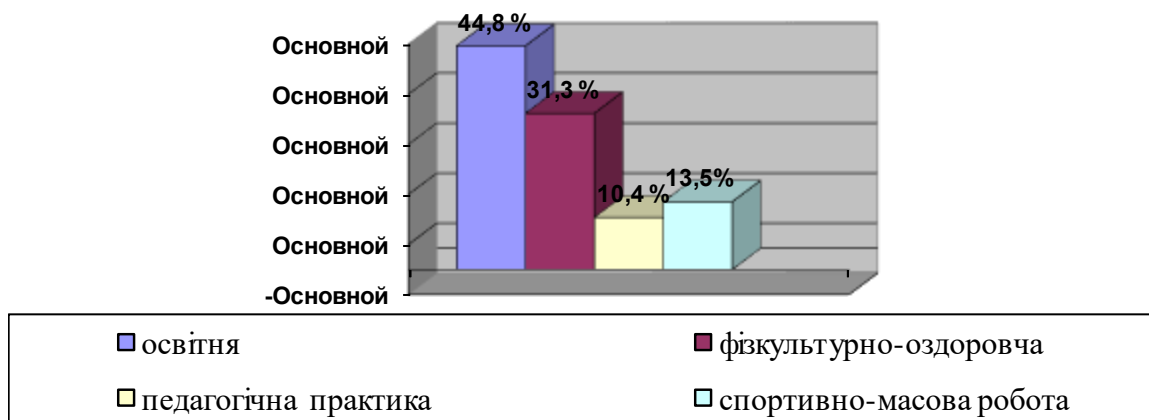
Щодо п'ятого запитання анкети (Який вид діяльності студента, на Вашу думку, найбільше сприяє формуванню здоров'язбережувальної компетентності, готовності до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження?), серед запропонованих варіантів відповіді (освітня (навчально-пізнавальна, виховна); фізкультурно-оздоровча; педагогічна практика; спортивно-масова робота; не можу відповісти; свій варіант відповіді) респонденти обирали ті, що, на їхню думку, є найбільш ефективними.

За результатами вибору рангові рівні були розподілені таким чином:

- освітня (навчально-пізнавальна, виховна) – 44,7 %;
- фізкультурно-оздоровча – 31,2%;
- педагогічна практика – 10,4%;
- спортивно-масова робота – 13,5%.

Результати опитування представлені на гістограмі (рис.3.4).

Звертаємо увагу на те, що близько 1,3% респондентів запропонували ще й свої варіанти відповіді, як-от: «поєднання всіх видів діяльності», «педагогічний досвід», «дотримання здорового способу життя, підвищення свого духовного розвитку», «виховні ресурси здоров'язбережувальної взаємодії вчителів, батьків, учнів».

Рис.3.4. Розподіл видів діяльності студентів за ступенем впливу на процес формування здоров'язберезувальної компетентності, готовності до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження (за самооцінними судженнями)

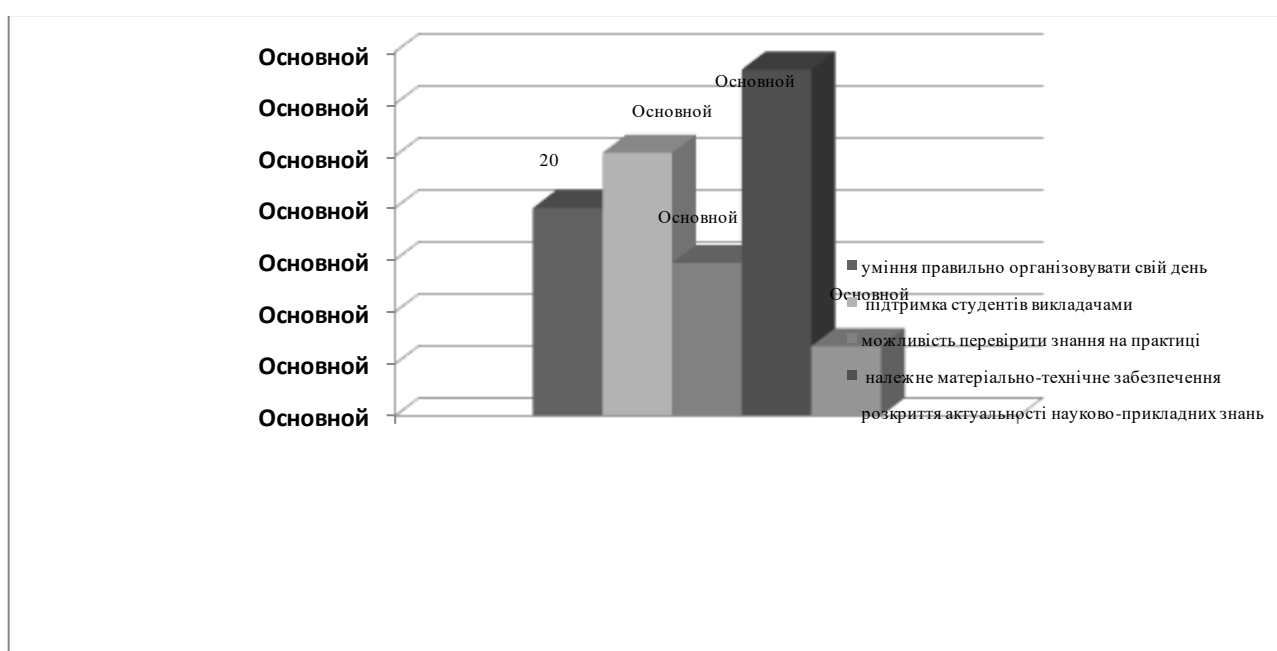
Такі результати, вочевидь, засвідчують усвідомлення більшістю опитаних того, що формування здоров'язберезувальної компетентності, готовності до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження значною мірою залежить від належної теоретико-методичної й практичної підготовки студентів, оволодіння необхідними знаннями, вміннями і навичками здоров'язберезувальної професійної діяльності, здоров'язберезувальними технологіями взаємодії, особистісного розвитку майбутнього вчителя початкової школи.

Нас цікавило також, які чинники мотивують студентів, підвищують їх пізнавальний інтерес до здоров'язберезувальної діяльності. Серед чинників, які сприяють підвищенню пізнавального інтересу до науково-практичної інформації здоров'язберезувального характеру, запропоновані варіанти були ранжовані респондентами так:

- «уміння правильно організувати свій день, розподіляти час для навчання й відпочинку» – 33,3 %;
- «підтримка студентів викладачами у процесі вивчення нової інформації здоров'язберезувального характеру» – 25,3 %;

- «можливість перевірити свої теоретичні знання зі здоров'язбереження на практиці» – 20 %;
- належне матеріально-технічне забезпечення процесу підготовки майбутніх учителів початкової школи до здоров'язбережувальної діяльності» – 6,7%;
- «розкриття актуальності та важливості науково-прикладних знань здоров'язбережувального змісту» – 14,7 %.

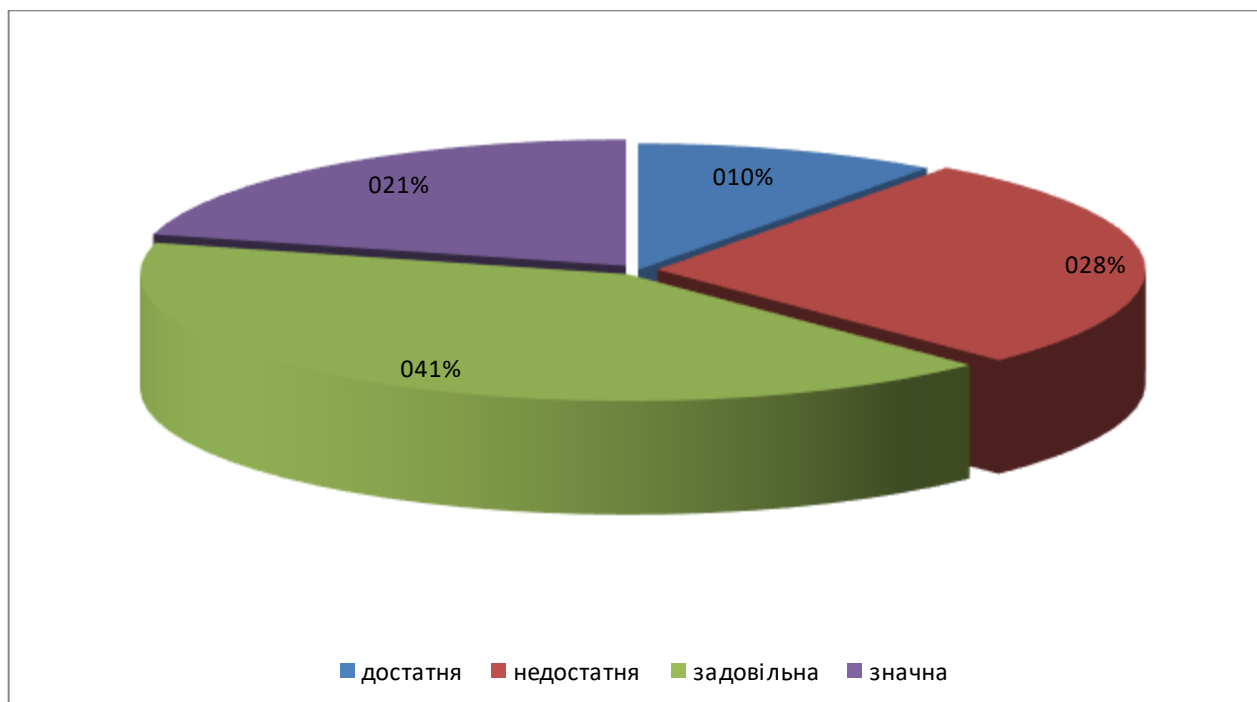
Результати опитування представлені на гістограмі (рис.3.5).

Рис. 3.5. Ранжування чинників, які сприяють підвищенню пізнавального інтересу до науково-практичної інформації здоров'язбережувального характеру.

Щодо міри впливу (значна, достатня, недостатня, задовільна) джерел інформації на формування готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження, то самооцінні судження студентів були розподілені таким чином:

- сумарно 41,3 % респондентів оцінили міру впливу лекцій, семінарських з психолого-педагогічних, медико-біологічних дисциплін, а також викладачів і батьків як задовільну;
- 27,6% студентів вважають недостатньо інформативними щодо розкриття проблем здоров'язбереження тематичні лекції та бесіди, заняття з фізичної культури, телебачення й радіо;
- 21% відзначили, що значною мірою отримують інформацію з мережі інтернет ;
- 10,1% % отримують достатньо інформації з періодичних видань, літератури. Результати опитування представлені на гістограмі (рис.3.6).

Рис.3.6. Оцінка міри впливу джерел інформації на формування готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження

Стосовно оцінки за 12 – бальною шкалою рівня сформованості власної готовності до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження звертаємо увагу на те, що і максимальною (12 балів), і мінімальною (1 бал) виявилася оцінка майже в однаковій кількості

респондентів – 2,0 % і 1,9% відповідно. Ми подивовані думкою студентки четвертого курсу, яка оцінила сформованість власної готовності в означеному аспекті майбутньої професійної діяльності в 1 бал, що, на наш погляд, засвідчує або неадекватну (занижену) самооцінку, або її недостатню поінформованість щодо сутнісної характеристики досліджуваного явища. Інші самооцінні судження щодо сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження було ранжовано так: 2,4% – 11 балів; 2,3% – 10 балів, 6,8% – 9 балів; 20,0 % – 8 балів; 15,7% – 7 балів; 23,2 % – 6 бали; 17,8% – 5 балів; 3,8 % – 4 бали; 2,7% – 3 бали; 1,4 % – 2 бали.

Останнім запитанням, яке, за авторським задумом, мало б засвідчити глибину зацікавленості студентів окресленою проблемою, усвідомлення її значущості було висловлення пропозицій щодо нововведень у ЗВО задля більш результативного формування у майбутнього вчителя початкових класів готовності до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження. Однак виявилось, що 25,4 % опитаних студентів не дали відповіді на поставлене запитання або їхні пропозиції не відповідали його суті («більше досліджень, що ґрунтуються на практиці»). Стосовно висловлених пропозицій, то нами виокремлено найбільш суттєві і, водночас, такі, що називалися багатьма респондентами в різних закладах вищої освіти: «більше активної практики (посилити практичну здоров'язбережувальну підготовку)» – 27,9%; «збільшити час для проведення фізкультурно-оздоровчої роботи» – 26,5%; «ввести навчальну дисципліну, що стосується цієї проблеми)» – 9,6%; «застосування здоров'язбережувальних методик, технологій активної взаємодії викладачів, студентів, учителів початкової школи» – 4,1%; «семінари-тренінги з формування готовності до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження, починаючи з першого курсу» – 3,3%; «активний обмін педагогічним досвідом здоров'язбереження» – 3,2%.

Самооцінні судження студентів доповнили також їхні відповіді на запитання питальника (завершення запропонованих висловлювань), націленого на виявлення уявлень майбутніх учителів початкової школи про професійну підготовку до здоров'язберезувальної діяльності, сутність та засоби виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження (додаток Б). Зокрема, привертають увагу своєю усвідомленістю значущості означеної проблеми такі твердження студентів: «Основна місія вчителя початкової школи у площині здоров'язбереження полягає у вихованні в учнів усвідомленого ставлення до власних потреб, організації раціонального режиму життєдіяльності, збереження і зміцнення свого здоров'я»; «ключовим елементом у тріаді «здоров'я – культура здоров'я – здоровий спосіб життя» є усвідомлення особистістю значущості здоров'я як найбільшої цінності»; «гадаю, що справжній учитель у професійній здоров'язберезувальній діяльності має керуватися такими мотивами: суб'єктивно усвідомлені індивідуальні та соціальнозначущі мотиви щодо підготовки до здійснення здоров'язберігаючої діяльності, прагнення до саморозвитку у цій сфері, задоволення від неї; ціннісне ставлення до свого здоров'я як приклад для наслідування дітьми молодшого шкільного віку»; «підготовка вчителя до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження – це цілеспрямований освітній процес, який характеризується включенням майбутніх педагогів у активну здоров'язберезувальну діяльність з метою зміцнення власного здоров'я (фізичного, психічного, соціального), а також самореалізації себе як фахівця, готового до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження».

У контексті з'ясування реального стану сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження самооцінні судження студентів спеціальності 013 Початкова освіта суттєво доповнили методи, відібрані відповідно до критеріальної характеристики та діагностувальної бази

вивчення сформованості досліджуваного феномену (таблиця 2.1): педагогічне спостереження; метод тестування, зокрема, застосовано такі діагностувальні методики: *мотиваційно-особистісний компонент* – «Ціннісні орієнтації» М. Рокича; мотивація ставлення майбутніх учителів початкової школи до здійснення здоров'язбережувальної діяльності (модифікована шкала оцінки мотивації ставлення до професійної діяльності за А.Кареліним); «Визначення життєвих цінностей особистості «Must-test П.Іванова, Є. Колобова»; «Виявлення мотивації професійної діяльності» (К. Земфір у модифікації О. Реана); методика діагностики особистості на мотивацію до успіху Т. Елерса; *когнітивний компонент* – тест на визначення рівня знань про здоров'я (Язловецький, Шерета, & Турчак, 2004); *операційно-діяльнісний компонент* – «Рефлексія на саморозвиток» (Л.Бережнова); методика КОЗ-2 (діагностика комунікативних та організаторських здібностей), «Тест на креативність та творчий потенціал педагога». Так, наприклад, за методикою «Визначення життєвих цінностей особистості «Must-test П.Іванова, Є. Колобова» студентам пропонувалося завершити фрази: «Я неодмінно повинна... Жахливо, якщо.... Я не можу стерпіти...», висловлюючи при цьому власні судження щодо пріоритетної та значущої для них (у даний момент та загалом у житті) теми.

Проілюструємо, на наш погляд, найбільш змістовні у площині дослідження судження студентів:

«Я неодмінно повинна стежити за власним здоров'ям та здоров'ям моїх вихованців», «...піклуватись про своє здоров'я, адже це найголовніше у житті».

«Жахливо, якщо від хвороб помирають діти», «...шкідливі звички вбивають молодь».

«Я не можу стерпіти, коли дівчата палять, вживають спиртні напої, наркотики, оскільки вони – майбутні мами, які мають народжувати і виховувати здорових дітей».

Суттєвими для нас виявилися результати використання методики, спрямованої на виявлення рівня професійно-педагогічної мотивації у руслі проблеми здоров'язбереження («Самооцінка професійно-педагогічної мотивації» (щодо зміцнення і збереження здоров'я, здоров'язбережувальної професійно-педагогічної діяльності, додаток В).

Нами встановлено, що у 72,8% респондентів переважає епізодична, поверхнева зацікавленість проблемою здоров'язбереження (середній рівень), виявляють допитливість, функційний інтерес, професійну потребу як вершинність мотивації щодо зміцнення і збереження здоров'я – 11,3% опитаних (достатній рівень); байдужість – 15,9% (низький рівень). Відтак, цілком правомірним є висновок, що попри домінантність здоров'я в системі цінностей особистості, визнання необхідності ведення здорового способу життя та засудження шкідливих звичок, студенти все ж є недостатньо професійно вмотивовані щодо здійснення майбутньої здоров'язбережувальної педагогічної діяльності.

Тест для визначення рівня знань про здоров'я (Язловецький, Шерета, & Турчак, 2004) доповнює самооцінні судження майбутніх учителів початкової школи щодо їхньої здоров'язбережувальної компетентності (поінформованість стосовно провідних понять здоров'язбережувальної педагогіки (здоров'я, здоровий спосіб життя, здоров'язбережувальна діяльність, культура здоров'язбереження), позаяк дозволив виявити не лише обізнаність студентів із поняттям здоров'я, здоровий спосіб життя, але й фізичним, психічним, духовним і соціальним здоров'ям та чинниками, які впливають на його збереження і зміцнення. Результати тестування посвідчили відсутність високого рівня та переважання середнього (43,5%) й низького (55,8 %) рівнів сформованості когнітивного компонента готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження. Достатній рівень продемонстрували 0,7 % респондентів.

Для діагностування *операційно-діяльнісного компонента* готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження, зокрема, за методикою «Рефлексія на саморозвиток» визначався рівень сформованість рефлексивних умінь і навичок майбутньої професійно-педагогічної здоров'язбережувальної діяльності, прагнення опитуваних до саморозвитку – гарантії успішної професійної самореалізації. Відтак, у 16,7% опитаних виявився дуже низький рівень до саморозвитку; у 40,3% – низький; у 43,0% – середній рівень. Мусимо констатувати відсутність високого рівня сформованості у майбутніх учителів початкової школи рефлексивних умінь і навичок майбутньої професійно-педагогічної здоров'язбережувальної діяльності, прагнення до саморозвитку.

Зауважимо, професія вчителя початкової школи передбачає постійну взаємодію з учнями, батьками, колегами, що потребує розвинутих *комунікативних та організаційних умінь* і навичок педагогічної діяльності, зокрема, у площині здоров'язбереження. За даними опитування (*Методика КОЗ-2*) нами встановлено, що значна частина респондентів показали середній і низький рівень володіння комунікативно-організаційними вміннями – відповідно 44,2% і 54,7%. Достатній рівень зафіксовано лише у 1,1% студентів. Результати тестування засвідчили необхідність у формуванні та вдосконаленні комунікативно-організаційних умінь і навичок у майбутніх учителів початкової школи як підґрунтя ефективної здоров'язбережувальної професійно-педагогічної діяльності.

«Тест на креативність та творчий потенціал педагога» (додаток В) пропонувався студентам з метою виявлення здатності до творчості, продукування оригінальних ідей, нестандартних рішень, підходів до педагогічних ситуацій та професійної здоров'язбережувальної діяльності загалом. При цьому аналіз виявлених даних стосовно здатності респондентів ініціювати прояви творчості у процесі педагогічної здоров'язбережувальної діяльності у початковій школі засвідчив, що лише

1, 3 % студентів мають високий творчий потенціал, 43,6 % – нормальний творчий потенціал; 55,1% студентів – низький. Означене підтверджує потенційний ресурс для поглиблення розкриття і творчого становлення особистості майбутніх учителів початкової школи у закладі вищої освіти.

При проведенні дослідницько-експериментальної роботи ми солідарні з думкою Д.Пріми (2020) щодо доцільності використання педагогічного спостереження як провідного методу дослідження для фіксації актуальних станів учасників експерименту (активність, старанність, креативність студентів на заняттях, їх відвідуваність, зацікавленість участю в експерименті, інтерес до завдань, процесу обговорення, прояв настрою, емпатії тощо), відстеження динаміки прояву часткових показників, визначення ефективності діяльності учасників експерименту.

Для чистоти експерименту весь масив його учасників (485 студентів) було довільно поділено на контрольну і експериментальну групи, а саме: контрольна група (КГ) – 242 студенти, експериментальна група (ЕГ) – 243 студенти. Для цього було розроблено експериментальну методику її визначення на підставі оцінки сформованості компонентів досліджуваного явища (згідно зі структурно-компонентною та рівневою характеристиками (п. 2.1), з використанням діагностувальних методик, описова характеристика якої подається в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1 – Оцінка сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження

<i>Критерії</i>	<i>Показники вияву</i>	<i>Шкала вимірів рівнів</i>
<i>Спонукально-мотиваційний</i>	ставлення до здоров'я особистості як до найвищої цінності; наявність позитивної мотивації на здійснення	Достатній (15–20 балів) Середній (9–14 балів) Низький (1–8 балів)

	педагогічної здоров'язбережувальної діяльності; вмотивованість на досягнення успіху в діяльності, спрямованої на виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження.	
<i>Пізнавально-інформаційний</i>	<i>Система знань:</i> про здоров'я здоровий спосіб життя, здоров'язбережувальну діяльність, культуру здоров'язбереження як основні поняття здоров'язбережувальної педагогіки; про фізичне, психічне, духовне і соціальне здоров'я молодших школярів та чинники, які впливають на його збереження і зміцнення; про методики діагностування стану здоров'я та рівня здоров'язбережувальної компетентності учасників освітнього процесу.	Достатній (15–20 балів) Середній (9–14 балів) Низький (1–8 балів)
<i>Рефлексивно-поведінковий</i>	Сформованість рефлексивних, комунікативних та організаційних умінь і навичок майбутньої	Достатній (15–20 балів) Середній (9–14 балів) Низький (1–8 балів)

	професійно-педагогічної здоров'язберезувальної діяльності; рівень самооцінки й самоаналізу підготовленості до виховання культури здоров'язбереження молодших школярів; розуміння творчої природи професійно-педагогічної діяльності та розвиток здатності ініціювати прояви творчості у процесі педагогічної здоров'язберезувальної діяльності	
--	---	--

Результати констатувального зрізу щодо вихідних рівнів сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження за кожним критерієм в ЕГ і КГ подаємо в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2. - Вихідні рівні сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження (констатувальний зріз)

Критерії	Групи	Рівні					
		<i>Низький</i>		<i>Середній</i>		<i>Достатній</i>	
		Абс.	%	Абс.	%	Абс.	%
<i>Спонукально-</i>	ЕГ (243)	155	63,9	84	34,4	4	1,7

<i>мотиваційний</i>	КГ (242)	154	63,6	84	34,6	4	1,8
<i>Пізнавально-інформаційний</i>	ЕГ (243)	157	64,6	83	34,0	3	1,4
	КГ (242)	157	65,0	81	33,6	4	1,4
<i>Рефлексивно-поведінковий</i>	ЕГ (243)	159	65,6	80	33,0	4	1,7
	КГ (242)	158	65,3	81	33,6	3	1,3
<i>Узагальнені дані</i>	ЕГ (243)	157	64,6	82	33,8	4	1,7
	КГ (242)	156	64,5	82	33,9	4	1,8

Отже, як видно з таблиці 3.2. щодо вихідних рівнів сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження за спонукально-мотиваційним критерієм 1,7% студентів ЕГ і 1,8% КГ мають достатній рівень сформованості досліджуваного феномену; пізнавально-інформаційний критерій – відповідно по 1,4% ЕГ і КГ; процесуально-операційний критерій – 1,7 % в ЕГ і 1,3% – КГ. Інші рівневі дані такі:

- спонукально-мотиваційний критерій – низький рівень: ЕГ – 63,9 %, КГ – 63,6 %; середній рівень: ЕГ – 34,4%, КГ – 34,6%;
- пізнавально-інформаційний критерій – низький рівень: ЕГ – 64,6%, КГ – 65,0%; середній рівень: ЕГ – 34,0 %, КГ – 33,6%;
- рефлексивно-поведінковий критерій – низький рівень: ЕГ – 64,9%, КГ – 65,0 %; середній рівень: ЕГ – 33,3%, КГ – 33,6%.

Як бачимо, показники, що характеризують відповідні критерії готовності студентів у досліджуваному аспекті виявляються майже рівномірно. Це дозволяє розрахувати узагальнені дані щодо рівнів готовності майбутніх фахівців первинної ланки освіти, спираючись на результати констатувального етапу педагогічного експерименту. Одержані дані подано в гістограмі (рис.3.7).

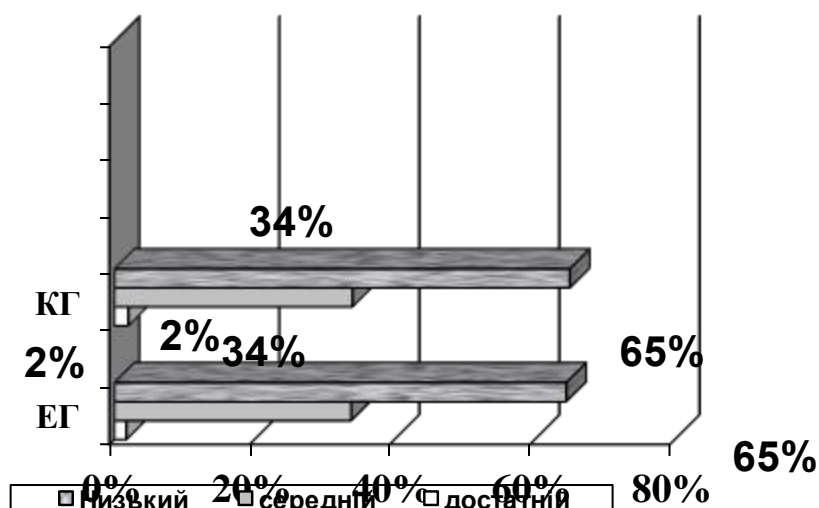

Рис. 3.7. Узагальнені дані щодо рівнів готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження

Вірогідність результатів проведеної експериментальної роботи на констатувальному етапі й достовірність експериментальних даних визначено з використанням непараметричного критерію Пірсона χ^2 , який дозволяє знайти відмінності між двома розподілами та оцінити її достовірність, а також отримати надійність результатів у 95 % вірогідності (Новиков, & Новик, 2004).

Перевіримо вірогідність отриманих результатів, застосовуючи критерій χ^2 Пірсона, зокрема для перевірки гіпотези H_0 про відсутність відмінностей між двома емпіричними (експериментальними) розподілами.

Основна розрахункова формула критерію χ^2 -квадрат має такий вигляд

$$\chi_{\text{емп}}^2 = N \times M \times \sum_{i=1}^L \frac{\left(\frac{n_i}{N} - \frac{m_i}{M} \right)^2}{n_i + m_i}, \quad (4.1)$$

N – загальна кількість студентів експериментальної групи (243 особи);

M – загальна кількість студентів контрольної групи (242 особи); n_i – кількість студентів експериментальної групи (ЕГ), які мають середні бали за критеріями достатнього (n_1), середнього (n_2), низького (n_3) рівнів;

m_i – кількість студентів контрольної групи (КГ), які мають середні бали за критеріями достатнього (m_1), середнього (m_2), низького (m_3) рівнів;

L – шкала оцінювання, $L = 3$.

Для χ^2 -квдрат критерію рівні значущості оцінені за кількістю ступенів вільності ν , що обчислене за формулою:

$$\nu = (k - 1) \cdot (c - 1), \quad (3.2)$$

де k – кількість вибірок, стовпчиків (груп), s – кількість характеристик, за якими різняться вибірки, рядків (рівнів оцінювання).

За таблицею 12 знаходимо величини $\chi_{кр}^2$ для рівнів значущості $P=0,05$ та $P=0,01$:

$$\chi_{кр}^2 (0,05)=5,991 \quad \chi_{кр}^2 (0,01)=9,21$$

Визначаємо число ступенів вільності за формулою (3.2)
 $\nu = (k - 1) \cdot (c - 1) = (2 - 1)(3 - 1) = 2$.

Результати статистичної перевірки даних на констатувальному етапі педагогічного експерименту відображено у таблиці 3.3.

Порівняльний аналіз отриманих значень критерію Пірсона ($\chi^2_{емп}$) з таблиці 3.3 із критичним значенням критерію ($\chi^2_{крит}$) ($\chi_{емп}^2 < \chi_{кр}^2 (0,05)$ для всіх критеріїв), ми дійшли висновку, що початковий рівень сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження респондентів контрольних та експериментальних груп істотно не відрізняються.

Таблиця 3.3 – Статистична перевірка сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження (констатувальний етап педагогічного експерименту)

<i>Критерії</i>	<i>$\chi^2_{\text{крит}}$</i>		
	<i>Результат</i>	<i>P=0,05</i>	<i>P=0,01</i>
<i>Спонукально-мотиваційний</i>	0,00396	5,991	9,21
<i>Пізнавально-інформаційний</i>	0,01365		
<i>Рефлексивно-поведінковий</i>	0,152161		
<i>Загальний рівень сформованості готовності</i>	0,106839		

Як засвідчили результати на рівні значущості 0,01 та 0,05 між групами, що брали участь в експерименті, немає статистично істотних відмінностей у рівневих виявах. Це слугує підставою для твердження, що контингент студентів контрольної й експериментальної груп є рівноцінним, а також унеможлиблює вплив чинника успішності на надійність і достовірність результатів формувального експерименту. Статистично доведено, що домінантним рівнем сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження є низький рівень.

Відтак, у результаті констатувального експерименту ми дійшли таких висновків:

- розроблені на основі теоретичного аналізу, компоненти, критерії та показники, використані методи дослідження є інформативними щодо формування готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереженняу процесі навчання у ЗВО;
- кількісні значення показників формування досліджуваного феномену засвідчили, що традиційні засади організації освітнього процесу, за якими здійснюється навчання майбутнього педагога на сучасному етапі розвитку освіти та суспільства, недостатньо формують їхню готовність до здійснення професійно-педагогічної здоров'язбережувальної діяльності;
- набутий матеріал, що віддзеркалює реальний стан досліджуваної проблеми у практиці закладів вищої освіти, має здебільшого діагностувальний характер, однак він осмислюється нами як підґрунтя для апробації на формувальному етапі педагогічного експерименту спроектованої моделі і педагогічних умов формування готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження.

3.2. Результативність упровадження моделі і педагогічних умов формування готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження

Ефективність експериментальної моделі та педагогічних умов формування готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження доводилася на формувальному етапі педагогічного експерименту у процесі поетапної реалізації окреслених педагогічних умов в освітньому процесі ЗВО на адаптаційно-настановчому, пізнавально-збагачувальному та креативно-діяльнісному етапах. При цьому з урахуванням розробленої нами

структурно-компонентної та критеріально-рівневої характеристики досліджуваного процесу наголошуємо на можливості гнучкого переходу від одного етапу до іншого.

Так, **адаптаційно-настановчий етап**, маючи на меті поступове «занурення» студента в атмосферу, сприятливу для виникнення глибоких позитивних переживань стосовно пізнавальної діяльності у площині здоров'язбереження, її змісту, форм і методів здійснення, *сприяв реалізації першої педагогічної умови* і був спрямований на активізацію мотиваційної сфери майбутніх учителів початкової школи стосовно зміцнення і збереження здоров'я, формування ціннісних орієнтацій щодо власного здоров'я та здоров'я здобувачів початкової освіти, професійної спрямованості особистості студентів до здійснення майбутньої здоров'язбережувальної педагогічної діяльності.

Для досягнення цієї ми намагалися, передусім, через емоційно-почуттєву сферу збудити у майбутніх педагогів глибокі позитивні переживання щодо пізнавальної діяльності здоров'язбережувального характеру, позаяк, за твердженням учених (Козлов, 2011), саме емоції, а не потреби, як традиційно наголошувалося, «створюють» мотивацію, яка є своєрідним фільтром, крізь який пропускаються всі сигнали, котрі отримує людина ззовні.

Існує думка (Циплюк, 2017), що на формування ціннісних орієнтацій, переконань молоді впливає інформація: 1) нова (почута вперше, здатна впливати на переконання людини); 2) особистісно значуща, що відповідає актуальній на сьогоднішній день потребі, проблемі; 3) яка викликає у людини сильні емоції (збереження такої інформації на глибинному, рефлексорному рівні може надовго залишатися у пам'яті); 4) пов'язана з поважною особистістю; 5) поєднання тієї чи іншої проблеми здоров'я з особистісними, внутрішніми цінностями людини за принципом їх розширення, доповнення.

Змістовий ресурс експериментальної роботи, спрямованої на зацікавлення майбутніх учителів початкової школи проблемами здоров'язбереження був реалізований у процесі викладання навчальних дисциплін «Вікова фізіологія з основами гігієни», «Основи медичних знань та охорона здоров'я», «Біологія», «Валеологія», «Методика викладання предмету «Основи здоров'я»», «Основи педагогічної майстерності» через доповнення тем лекційних, практичних занять, що збагачують формування готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження відповідно до визначених у попередніх розділах дисертації показників ціннісно-мотиваційного компонента (таблиця 3.4), позааудиторних форм фізкультурно-оздоровчої діяльності студентів «Фізична культура» (заняття у спортивних секціях) та роботи інституту кураторства.

Таблиця 3.4. – Збагачення навчально-професійного ресурсу формування готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження (мотиваційно-особистісний компонент / спонукально-мотиваційний критерій)

Курс	Навчальна дисципліна	Показник вияву	Теми лекційних, практичних занять, що збагачують формування вмотивованості студентів до виховання культури здоров'язбереження молодших школярів
1 курс	Вікова фізіологія з основами гігієни	Активізації вольової сфери особистості, її ціннісно-сислового	Лекція. Тема 1. Значення вікової фізіології та шкільної гігієни.

		самовизначення, мотиваційно-ціннісного ставлення до власного здоров'язбереження, формування ціннісного ставлення студентів до людини, його здоров'я	Тема 2. Загальні закономірності росту і розвитку дітей. Тема 7. Поняття про здоров'я. Чинники, що визначають здоров'я людини.
1 курс	«Біологія»	Формування ціннісного ставлення студентів до людини, його здоров'я, мотивування необхідності формування культури здоров'я, здоров'язбереження	Тема. Вступ. Міждисциплінарні зв'язки біології та екології. Рівні організації біологічних систем та їхній взаємозв'язок. Фундаментальні властивості живого. Стратегія сталого розвитку природи і суспільства.
3 курс	«Методика викладання предмету «Основи здоров'я»»	Формування ціннісного ставлення студентів до людини, його здоров'я, мотивування необхідності формування культури здоров'язбереження	Лекція-конференція: «Здорова дитина – могутня Україна»; «Перспективи застосування здоров'язбережувальних технологій у сучасній школі»; круглий стіл «Роль

			<p>учителя у вихованні культури здоров'язбереження учнів»;</p> <p>евристична бесіда «Пошук взаємозв'язків: здоровий учитель – здорові учні»; ділова гра «Моральні та духовні основи здоров'я»</p>
4 курс	«Валеологія» / «Основи валеології»	Активізація мотиваційно-ціннісного ставлення до власного здоров'я, формування культури здоров'я, культури здоров'язбереження	<p>Тема. Джерела та історія розвитку валеології. Здоров'я, його визначення і цінність. Значення фізичного виховання і спорту, системи освіти і охорони здоров'я у збереженні здоров'я людей.</p> <p>Тема. Людина та її здоров'я з позиції системного підходу. Людина як система. Розуміння цілісності людини. Здоров'я та його механізми з позицій системного підходу.</p>
4 курс	«Основи педагогічної	Активізація ціннісно-сміслового	Лекція. Педагогічна майстерність як система.

	майстерності»	самовизначення, мотиваційно- ціннісного ставлення до здоров'язбережуваль- ної професійно- педагогічної діяльності; значущість організації освітнього процесу на засадах здоров'язбереження; вмотивованість на досягнення успіху в діяльності, спрямованої на виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження	Гуманістична спрямованість особистості вчителя.
--	---------------	---	---

Так, наприклад, при вивченні навчальної дисципліни «Методика викладання предмету «Основи здоров'я»» (Володимир-Волинський педагогічний фаховий коледж ім. А.Ю.Кримського) важливими засобами розвитку мотиваційно-особистісного компоненту готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження були лекційні, семінарські та практичні заняття, проведені в межах дисципліни, а саме: лекції-конференції «Здорова дитина – могутня Україна», «Перспективи застосування здоров'язбережувальних технологій у сучасній школі», організація круглого столу «Роль учителя у

вихованні культури здоров'язбереження учнів», евристичних бесід («Пошук взаємозв'язків: здоровий учитель – здорові учні»), ділової гри «Моральні та духовні основи здоров'я», комплексу практичних завдань для виконання їх у ході педагогічної практики, виконання студентами запропонованих творчих завдань для самостійної роботи.

При вивченні навчальної дисципліни «Біологія» зі студентами експериментальних груп спеціальності 013 «Початкова освіта» вибудовувалася така система занять, яка забезпечувала б формування ціннісного ставлення студентів до людини, його здоров'я, мотивувалася необхідність формування культури здоров'я, культури здоров'язбереження, значущість організації освітнього процесу на засадах здоров'язбереження.

З цією метою зміст розділів дисципліни насичувався проблематикою питань збереження здоров'я людини як біосоціальної істоти; функціонували міжпредметні зв'язки змістовного, операційного та світоглядного типу; саме викладання служило методичним орієнтиром щодо використання здоров'язберігаючих знань, умінь і навичок у викладанні предмета, для чого використовувалися активні методи особистісно орієнтованої технології: задачний підхід, діалог. Створювалися такі проблемні ситуації, коли засвоєння предметних знань здійснювалося у контексті майбутньої професійної здоров'язбережувальної діяльності.

У площині формування вмотивованості ставлення студентів до здоров'я як до найвищої цінності, на здійснення педагогічної здоров'язбережувальної діяльності важливу роль, на наш погляд, відіграє фізкультурно-оздоровча діяльність. При цьому інтегрування форм освітньої та фізкультурно-оздоровчої діяльності майбутніх учителів початкової школи забезпечує єдність їхнього особистісного та професійного розвитку на усіх рівнях завдяки стратегії суб'єктності, практичної зорієнтованості та здоров'язбереження.

Відзначимо, що провідною формою взаємодії суб'єктів освітнього процесу (викладачів, студентів, учнів) є заняття у спортивних секціях, тематика і зміст яких визначається відповідно до спортивної специфіки та індивідуальних можливостей її учасників.

Щодо ресурсних можливостей інституту кураторства, то ми виходили з того, що як невід'ємна складова освітнього процесу у закладі вищої освіти інститут кураторства, за твердженням О.Ярошинської (2014а) є тією «цілісною системою роботи кураторів (наставників, консультантів) майбутніх фахівців, що забезпечує цілісну професійну підготовку та педагогічний супровід у набутті молодого людиною соціального досвіду поведінки, формує національну свідомість, ціннісні орієнтації, розвиває індивідуальні якості особистості як пріоритетну місію закладу вищої освіти, що є суттєвим у контексті дослідження (с.12).

Нам імпонує підхід дослідниці щодо виокремлення сучасних форм роботи кураторів, до яких належать: години куратора, круглий стіл, презентації, майстер-класи, соціально-психологічний тренінг, аукціони (методичні, інтелектуальні, професійні тощо), дискусії з проблемної теми, турніри, брифінги, конкурси, флешмоби та ін. (Ярошинська, 2014а, с. 66).

З таких позицій найбільш інформативними у площині реалізації адаптаційно-настановчого етапу спроектованої моделі було обрано блоки годин куратора як таку форму взаємодії, де форми роботи об'єднуються за однією проблемою – формування мотивації студентів до професійної здоров'язбережувальної діяльності, де перевага надається тематичним виховним годинам, круглим-столам, дискусіям. Зокрема, виховний ресурс інституту кураторства реалізовувався при проведенні тематичних виховних годин («Виховуємо культуру здоров'язбереження»), дискусійних семінарів («Пріоритети здоров'язбережувальної педагогіки: здоров'я як провідна умова реалізації фізичного, психічного, соціального та духовного потенціалу особистості»), тематичних екскурсій, відолекторіїв тощо.

Розвитку та поглибленню позитивної мотивації, інтересу до професійно-педагогічної здоров'язбережувальної діяльності, спрямованої на виховання культури здоров'язбереження учнів в освітньому процесі початкової школи сприяли екскурсії до навчальних закладів, які мають статус «Школи сприяння здоров'ю» і функціонують у регіонах як освітньо-інформаційні центри Національної мережі шкіл сприяння здоров'ю, а саме: луцька гімназія №4 імені Модеста Левицького, стратегічна мета якої – навчити дітей жити у світі, який постійно змінюється, та зберегти своє здоров'я в цих умовах; ліцей №10 м. Ковеля «Школа здоров'я – школа радості».

Суттєвим стимулом і провідним чинником щодо формування пріоритетних переконань, позитивної стійкої мотивації до здорового способу життя, культури здоров'язбереження на формувальному етапі педагогічного експерименту виявилось використання інформаційних джерел, дистанційних платформ (інтернет-ресурс, стартап-проект «Відеолекторій зі здоров'язбереження»), активними користувачами яких є сучасні студенти. Це зокрема: мотиваційні ролики здоров'язбережувальної спрямованості, навчальні кінофільми, відео-лекції провідних учених світу тощо.

Для прикладу схарактеризуємо деякі з них. Так, зокрема, стартап-проект «Відеолекторій зі здоров'язбереження». Попри те, що сам термін «стартап» (від англ. Start-up – запускати) більше стосується фінансово-економічної сфери, позаяк розглядається як дослідницька інновація, як вид бізнесу, який не існував раніше та спрямований на отримання доходу шляхом реалізації новітньої ідеї, у контексті дослідження стартап-проект розглядається нами як інноваційна технологія, яка спрямована на пошук, презентацію та реалізацію певної ідеї (у нашому випадку – мотивація щодо здоров'язбережувальної діяльності, виховання культури здоров'язбереження).

При цьому, ми погоджуємося з думкою Т.Осадченко (2017), що формат відео лекторію «посилює візуалізаційний ефект обговорення здоров'язбережувальної проблематики», оскільки мотиваційні ролики здоров'язбережувальної спрямованості, що пропонувалися до уваги студентів, містили різноманітну інформацію про здоров'я, способи його збереження, саморозвиток; ілюстрували приклади життєвих ситуацій (незламної сили духу людей із особливими потребами тощо).

Жвавий інтерес і захоплення студентів викликали навчальні кінофільми, відео-лекції провідних учених світу тощо. Суттєвим є те, що побачене й почуте спонукало до подальшого обговорення, дискусії, особливою вимогою яких було дотримання вільної атмосфери полілогу.

Звертаємо увагу і на такий важливий аспект роботи зі студентами як добірка ними сайтів, що висвітлюють проблеми здоров'я, здорового способу життя, під час якої надавалася перевага тим, які, на думку майбутніх учителів початкової школи, є найбільш емоційно-насиченими, інформативними, адаптивними щодо дітей молодшого шкільного віку. На звершення цієї роботи кожен студент мав створити власний мотиваційний ролик або стартап-проект (самостійний вибір теми, як-от: «Рух – це життя», «Твоє життя – твій вибір», «Обирай здоровий спосіб життя», «Здоровим бути модно» та ін.).

Показниками здоров'язберігаючого підходу на таких заняттях були: оптимізуюча, життєрадісна «атмосфера» проведення, надання студентам можливості взаємообміну думками, переконаннями, досвідом, самостійна творчість; установлення таких норм поведінки, спілкування і взаємин, дотримуючись яких майбутні вчителі початкової школи поступово вчилися працювати у команді, узгодженої взаємодії, приймати думки інших, відмінні від їх власних, вибудовувати комфортні взаємини, навіть залишаючись при цьому на різних позиціях, що, вочевидь, засвідчувало сформованість у студентів усвідомленої мотивації щодо ставлення до

здоров'я особистості як до найвищої цінності, на здійснення педагогічної здоров'язбережувальної діяльності.

На пізнавально-збагачувальному етапі здійснювалася реалізація другої педагогічної умови – організація освітнього процесу закладу вищої освіти на принципах природодольності, культуродоцільності з позиції здоров'язбережувальної особистісно орієнтованої педагогіки, інтеграції освітніх курсів та запровадження систем емпіричного навчання, де домінував розвиток когнітивного компоненту досліджуваного феномену.

Змістовий ресурс експериментальної роботи на цьому етапі – інтеграція дисциплін гуманітарного, природничо-наукового, професійного та практичного циклів фахової підготовки майбутніх учителів початкової школи на засадах міждисциплінарності, емпіричного навчання, здоров'язбережувальної особистісно орієнтованої педагогіки.

На формувальному етапі педагогічного експерименту крізь призму міждисциплінарності, засадничих постулатів природодоцільності (обов'язкове врахування біологічних закономірностей розвитку молодших школярів), культуродоцільності (ціннісне ядро змісту здоров'язберігаючого виховання) забезпечувалася систематизація й поглиблення знань й умінь майбутніх учителів початкової школи та практичного досвіду реалізації ключових завдань здоров'язбереження молодших школярів у початковій ланці освіти (таблиця 3.5).

Таблиця 3.5 – Збагачення навчально-професійного ресурсу формування готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження (когнітивний компонент / пізнавально-інформаційний критерій)

Курс	Навчальна дисципліна	Показник вияву	Теми лекційних, практичних занять, що збагачують формування знань студентів
------	----------------------	----------------	---

			здоров'язбережувальної педагогіки
1 курс	Вікова фізіологія з основами гігієни / Анатомія, фізіологія з основами шкільної гігієни	Сформованість уявлень та знань студентів про складові здоров'я (фізичне, соціальне, психічне і духовне здоров'я), здорового способу життя, про вплив різних чинників на здоров'я людини	Тема 1. Значення анатомії, вікової фізіології та шкільної гігієни. Тема 7. Поняття про здоров'я. Чинники, що визначають здоров'я людини.
1 курс	«Основи медичних знань та охорона здоров'я»	Сформованість уявлень та знань студентів про складові здоров'я (фізичне, соціальне, психічне і духовне здоров'я),	Тема 1. Загальні закономірності росту і розвитку організму. Курс анатомії, фізіології та гігієни як певний базисний рівень теоретичних знань і практичних вмінь до вивчення психології, педагогіки.
2 курс	Вступ до спеціальності з основами педагогіки	Здоров'язбережувальна компетентність учителя початкової школи	Тема. Зміст фізичного виховання. Здоров'язбережувальна компетентність учителя початкової школи
2 курс	Теорія і методика виховання	Здоров'язбережувальна компетентність учителя початкової школи	Тема. Зміст фізичного виховання. Здоров'язбережувальна

			компетентність учителя початкової школи
3 курс	«Методика викладання предмету «Основи здоров'я»»	Опанування майбутніми вчителями системи знань здоров'язбережувальної педагогіки	<p>Тема 1. Вступ. Методика навчання предмету «Основи здоров'я» як педагогічна дисципліна. Зміст курсів «Основи здоров'я», «Я досліджую світ» у сучасній початковій школі.</p> <p>Мета та завдання курсу «Методика навчання предмету «Основи здоров'я». Роль педагога у формуванні здорового способу життя молодших школярів.</p> <p>Навчально-виховне значення шкільного предмету «Основи здоров'я» та інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Мета та основні завдання предмету «Основи здоров'я», «Я досліджую світ».</p> <p>Здоров'я та його складові.</p>

			Характеристика основних базових понять: здоров'я, здоровий спосіб життя, здоров'язберезувальна компетентність, здоров'язберезувальні компетенції, безпечна поведінка.
--	--	--	---

З урахуванням результатів наукових досліджень у цій царині (Долинський, 2010; Козак, 2016; Т. Осадченко, 2017), перспективним вважається конструювання на основі інтеграції змістових складових таких навчальних предметів: «Загальна та вікова психологія», «Основи педагогіки», «Дидактика», «Теорія і методика виховання», «Валеологія», «Основи медичних знань та охорона здоров'я», «Методика навчання основ здоров'я», «Анатомія, фізіологія з основами шкільної гігієни» та ін., тобто інтеграція природничо наукових, гуманітарних, загальнопрофесійних, прикладних знань, що забезпечить системне і цілісне опанування студентами знань, умінь і навичок збереження і зміцнення здоров'я як вихованців, так і свого власного в майбутній професійній діяльності.

Як слушно відзначає Б.Долинський (2010, с.137–138), філософське розуміння понять «здоров'я», «здоровий образ життя» («Філософія», «Соціологія»), вивчення фізіології здоров'я («Анатомія, фізіологія, патологія дітей з основами генетики», «Основи валеології», «Основи медичних знань і охорона здоров'я», «Методика вивчення валеології, основ безпеки життєдіяльності в початковій школі»), педагогічних підходів і методів формування культури здоров'я, психологічних тренінгів з його зміцнення (Психологія», «Основи психодіагностики»), вплив на

здоров'я людини екологічних чинників («Основи екології», «Основи природознавства», «Людина і світ» з методикою викладання»), здійснення здоров'язбережувальних педагогічних технологій та форм і методів роботи з молодшими школярами в освітньому процесі («Педагогіка», «Дидактика», «Теорія виховання», «Педагогічні технології в початковій школі», «Методика виховної роботи», значення фізичного виховання («Фізичне виховання», «Фізична культура з методикою викладання»), професійна діяльність учителя початкової школи в галузі здоров'язбереження («Вступ до спеціальності», «Основи охорони праці», «Безпека життєдіяльності») зумовлює взаємозв'язок цих наук та їх єдність у досягненні головної мети – формування високого рівня культури здоров'я в майбутніх учителів початкової школи. Ці дисципліни розглядаються як валеологічні, оскільки вони прямо чи опосередковано пов'язані зі здоров'ям людини, вихованням його, з факторами, що впливають на нього.

Сукупність знань із цих дисциплін є необхідною для розв'язання професійно значущих завдань та здійснення здоров'язберігаючої діяльності майбутнім учителем початкової школи. У зазначеному контексті доцільними для засвоєння студентами спеціальності 013 «Початкова освіта» вважаємо знання законів і теоретичних положень гігієни, валеології, вікової фізіології і психології, закономірностей розвитку дитини, загальних положень здоров'язбереження школярів. Відтак, ми солідарні з думкою Б.Долинського (2010) щодо необхідності валеологізації усіх навчальних дисциплін закладу вищої освіти, що передбачає формування свідомого і відповідального ставлення студентів до свого здоров'я і здоров'я майбутніх вихованців.

Саме з таких позицій, у вступній лекції з курсу «Анатомія, фізіологія з основами шкільної гігієни» в контексті дослідження було актуалізовано питання значення анатомії, фізіології та гігієни дитячого організму для педагогіки й психології.

Ми виходили з того, що учитель початкової школи, знаючи вікові особливості дітей, урахувавши закономірності вікового розвитку може правильно навчати і всебічно виховувати їх. Поза сумнівом, не можна правильно організувати навчальну і виховну роботу, дозувати розумове і фізичне навантаження дітей, побудувати систему фізичних і спортивних вправ, які не лише повинні виховувати здорову дитину, але й виховати в неї культуру здоров'язбереження, не знаючи особливостей будови, життєвих функцій ростучого організму, умов, необхідних для нормального розвитку дитини.

Тому, пропонований курс покликаний озброїти майбутніх учителів початкової школи, вихователів, психологів знаннями про закономірності розвитку дітей в різні вікові періоди, що є важливим фундаментом для глибокого вивчення й осмислення курсу загальної і педагогічної психології, педагогіки. Ці знання слугуватимуть підґрунтям для розроблення заходів щодо охорони здоров'я, раціональної організації режиму дня дітей і підлітків, науково обґрунтованих педагогічних підходів до здійснення освітнього процесу з урахуванням функційних можливостей школярів у різні вікові періоди, що позитивно впливатиме на формування культури здоров'я учнів, виховання у них культури здоров'язбереження.

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Основи здоров'я» студент повинен **знати:**

- методологічні основи методики викладання основ здоров'я та її зв'язок з іншими науками;
- основні складові здоров'я та основи здорового способу життя;
- методику проведення роботи щодо формування, зміцнення та збереження здоров'я;
- зміст і дидактичні принципи побудови шкільного курсу «Основи здоров'я»;
- форми організації навчання з «Основ здоров'я»;

- методи та засоби навчання;
- типи та структуру уроків з «Основ здоров'я»;
- методика написання конспекту уроків;
- методика перевірки знань, умінь і навичок учнів в процесі вивчення курсу «Основи здоров'я».

Студент повинен **вміти**:

- застосовувати отримані знання на практиці;
- проводити заходи щодо формування, зміцнення та збереження здоров'я у школярів початкових класів;
- складати конспекти уроків з основ здоров'я;
- вибирати методи навчання відповідно до мети навчального заняття;
- визначати основні форми здоров'язберігаючої освіти та виховання;
- визначати та дотримуватися основних здоров'язберігаючих вимог до освітнього процесу, зокрема, початкової школи;
- використовувати здоров'язберігаючі технології на уроках основ здоров'я.

В організації освітнього процесу закладу вищої освіти на принципах природодольності, культуродоцільності з позиції здоров'язберезувальної особистісно орієнтованої педагогіки значний внесок робить навчальний курс «Методика вивчення основ здоров'я в початковій школі», розрахований на студентів спеціальності 013 «Початкова освіта». Ця дисципліна, створена згідно з вимогами Державного стандарту підготовки вчителів початкової школи, ставить за мету ознайомлення студентів з основними завданнями та змістом шкільного предмета «Основи здоров'я», найбільш доцільними методами та формами роботи, допомогти майбутнім учителям оволодіти методикою навчання дітей темам курсу.

У межах даної дисципліни вирішуються завдання підвищення теоретичного рівня знань студентів, удосконалення практично-методичних умінь, розвитку професійної самостійності, інтересу до творчої педагогічної діяльності, формування здоров'язберігаючої культури (культури здоров'язбереження) (Гриньова, 2003), зокрема, через використання здоров'язбережувальних технологій:

- *здоров'язберігаючих* – створюють безпечні умови для навчання та праці в школі; вирішують завдання раціональної організації виховного процесу, урахувавши вікові, статеві, індивідуальні особливості та гігієнічні норми, відповідність навчального та фізичного навантажень можливостям молодшого школяра;

- *оздоровчих* – спрямованих на вирішення завдань зміцнення фізичного здоров'я учнів, підвищення ресурсного потенціалу через фізичну підготовку, загартування, гімнастику, масаж, фізіотерапію, ароматерапію, фітотерапію, казкотерапію, музичну терапію;

- *технології навчання здоров'ю* – орієнтовані на гігієнічне навчання, статеве виховання, формування життєвих навичок (керування емоціями, вирішення конфліктів тощо), профілактику травматизму та зловживання психоактивними речовинами. Для нас важливим є те, що технології навчання здоров'ю через включення відповідних тем до предметів загальнонавчального циклу, організації факультативного навчання та додаткову освіту забезпечують формування готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання в молодших школярів культури здоров'язбереження;

- *виховання культури здоров'я* – націлені на виховання в учнів особистісних якостей збереження та зміцнення здоров'я, формування уявлень про здоров'я як цінність, посилення мотивації на ведення здорового способу життя, підвищення відповідальності за особисте здоров'я, здоров'я родини, що є суттєвим у контексті дослідження (Ващенко, 2005).

Потужним інтеграційним потенціалом систематизації й поглиблення знань й умінь майбутніх учителів початкової школи та практичного досвіду реалізації ключових завдань здоров'язбереження молодших школярів володіє навчальна дисципліна «Валеологія». Так, у площині здоров'язбереження при вивченні теми «Здоровий спосіб життя» студенти ознайомлюються з такими поняттями: «здоровий спосіб життя»; раціональне харчування; рухова активність і загартовування; дотримання режиму дня; особиста гігієна; психічна рівновага та саморозвиток. При цьому акцентується увага на тому, що в основі здорового способу життя лежить індивідуальна система поведінки та звичок кожної окремої людини, за якої вона може зберегти здоров'я, гармонійно розвиватися, мати високу працездатність і психоемоційну рівновагу, що відповідає постулатам холістичного підходу, здоров'яорієнтованого мислення, відповідно до якого здоров'я розглядається не лише як відсутність хронічних хвороб, а й набагато ширше – як стан загального добробуту, фізичного, психічного та соціального благополуччя. Здоров'я – це, поза сумнівом, своєрідна життєдайна енергія, натхнення і задоволення від насиченого подіями життя, що дозволяє ставити цілі й досягати їх, максимально реалізувати свій потенціал.

З таких позицій виховання культури здоров'язбереження характеризується цілісною єдністю таких її проявів: усвідомленого дотримання здорового способу життя та моделей безпечної поведінки; ціннісного ставлення до власного здоров'я та здоров'я оточуючих; науково обґрунтованих знань про здоров'я, методи і засоби його контролю, збереження та зміцнення; шляхи, методи протидії інфекційним та неінфекційним захворюванням; новітні методики досягнення високої працездатності та тривалої творчої активності; створення сприятливого навколишнього здоров'язбережувального середовища тощо.

Міркування міждисциплінарності у площині розгляду питань здоров'язбереження спонукали нас до співпраці з викладачами

педагогічних дисциплін («Педагогіка», «Теорія і методика виховання», «Основи педагогічної майстерності», «Методика виховної роботи», «Методика навчання соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі») відповідно до навчальних планів підготовки бакалаврів початкової освіти, кваліфікація – вчитель початкової школи / вчитель початкових класів закладів загальної середньої освіти базових закладів вищої освіти (ВНУ імені Лесі Українки / КЗВО «Луцький педагогічний коледж») для посилення інформаційного наповнення деяких дисциплін. Водночас співпраця з викладачами, які викладають ці дисципліни, поглиблювала усвідомлення студентами цінності здоров'я, необхідності здійснення здоров'язбережувальної професійної діяльності, спрямованої на виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження. Так, під час викладання дисципліни «Педагогіка» з'ясовувався вплив дидактогеній на здоров'я дітей, значення позитивного психологічного клімату в забезпеченні освітнього процесу в початковій школі; розкривалися причини зниження здоров'я дітей у наслідок нераціонально організованих форм життєдіяльності; розглядалася методика організації занять зі спрямуванням на здоров'язбереження.

Для реалізації ключових завдань підготовки студентів до виховання культури здоров'язбереження молодших школярів було використано ресурс емпіричного навчання. При цьому ми керувалися ідеєю психологічної зрілості та соціальних ролей, а також характерологічними ознаками емпіричного навчання. Щодо першої позиції, то на підставі підходу американського ученого М. Ноулза (Knowles, 1989), ґрунтованого на ідеї психологічної зрілості та соціальних ролей, вважали правомірним розглядати майбутніх учителів початкової школи, зокрема студентів 3-4 курсів підготовки особами, що належать до категорії дорослих, позаяк, погоджуючись із ученим, зауважимо: за двома критеріями, людина вважається дорослою, якщо сприймає себе як дорослу людину, тобто є відповідальною за своє власне життя. Окрім цього, бесіди з викладачами

дозволили з'ясувати, що студенти педагогічних факультетів вже з першого курсу вивчають навчальні предмети, які формують елементи їх здоров'язбережувальної компетентності. Тому, на 2-3 курсах у них вже є певний сформований досвід здоров'язбережувальної діяльності та створення середовища взаємодії, що засвідчує початки формування відповідальності за власне життя як ознаки свідомого ставлення до майбутньої професійної діяльності та ведення здорового способу життя.

Стосовно врахування сутності й особливостей емпіричного навчання, то на формувальному етапі педагогічного експерименту відправними для нас були такі його основні характеристики (за П.Бернард):

- **дія:** студент є не пасивним предметом, а активним учасником (суб'єктом), що залучений до фізичного руху, а не просто сидіння;
- **рефлексія:** навчання відбувається тільки після реакції на дію;
- **«феноменологічний атрибут»:** студент повинен сам визначити те, що відбувається; позиція, думка викладача не повинна автоматично нав'язуватися, тобто забезпечується можливість конструювання й здобуття студентами нових знань та умінь;
- **суб'єктивний людський досвід:** погляд на світ з позиції студента, а не викладача;
- **людський досвід як джерело навчання:** тобто емпіричне навчання розглядається як спроба використати людський досвід у межах навчального процесу (Burnard, 1989).

На цьому етапі дослідницько-експериментальної роботи ми послуговувалися рекомендаціями вітчизняних учених (Пометун, 2009) щодо організації стадій циклу емпіричного навчання в системі загальноосвітньої школи, адаптувавши її до освітнього процесу фахової підготовки

майбутнього вчителя початкової школи при вивченні вище зазначених валеологічних дисциплін.

Так, на першій стадії на практичних заняттях з курсу «Методика викладання предмету «Основи здоров'я»» відбувається актуалізація конкретного наявного у студентів особистого досвіду здоров'язбережувальної діяльності та створення середовища початкової школи, спрямованого на виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження.

Друга стадія – рефлексія – є етапом рефлексивного спостереження, коли забезпечуються умови для критичного осмислення студентами отриманого (чи вже наявного у них) досвіду й обговорення його на основі рефлексивних запитань (Наприклад, при ознайомленні з такими фактами: особливу увагу всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) приділяє семи дням і одному тижню, які, на вимогу держав-членів ВООЗ, визнані офіційними глобальними кампаніями охорони здоров'я: Всесвітній день здоров'я (7 квітня), боротьби з туберкульозом, з малярією, зі СНІДом, з гепатитом, день без тютюну, день донора крові, тиждень імунізації. *Поміркуйте, чому ВООЗ обрала саме ці приводи. Підготуйте просвітницький проєкт для учнів початкових класів, присвячений одній із дат.*

Третя стадія циклу навчання – конструювання й здобуття студентами нових знань та умінь. Ефективність цього процесу залежить від активної позиції студентів, прагнення здобути, поглибити теоретичні основи досліджуваного процесу.

На заключному етапі циклу – активному експериментуванні, особливе значення набуває перехід абстрактної теорії у площину реальної практики, що реалізується шляхом розв'язання студентами професійних завдань, пов'язаних із застосуванням набутих нових знань у просторі здоров'язбереження, їх оцінкою, моделюванням нових ситуацій, створенням навчальних проєктів, зокрема через STEM – навчання

(фрагмент інтегрованого заняття з використання STEM-елементів з курсу «Анатомія, вікова фізіологія та гігієна дітей дошкільного та молодшого шкільного віку» подаємо в додатку Г).

STEM-освіту, як наголошуємо ми у рубриці «STEM-лайфхаки для сучасного педагога» навчально-методичного посібника «STEM –освітній тренд Нової української школи» (Цибульська,& Патріарх,2019), часто називають «навчанням навпаки». Ланцюжок «від теорії до практики» у STEM зазвичай зворотний: спочатку – гра, придумування та майстрування пристроїв і механізмів, а вже потім, у процесі цієї діяльності – опанування теорії і нових знань. Найбільша перевага STEM-освіти у тому, що вона допомагає опанувати нові знання не відокремлено, а за допомогою інтеграції всіх дисциплін у єдину систему навчання. Ми живемо у світі, який не розділено на окремі дисципліни чи предмети, тому дітям важливо бачити його цілісним. Сьогодні молоді люди отримують фрагментарні знання, які можна порівняти з пазлами. І лише у небагатьох учнів та студентів ці «пазли» складаються в єдину «картину» світу. Отриманий конкретний досвід стає таким чином початком нового циклу навчання.

Отже, крізь призму емпіричного навчання – підґрунтя міждисциплінарності професійної здоров'язбережувальної підготовки майбутнього вчителя початкової школи, навчання через досвід – пізнавально-збагачувальний етап характеризувався критичним осмисленням майбутніми вчителями початкової школи категорій, закономірностей, технологій формування культури здоров'я індивіда та особливостей її виховання в молодшому шкільному віці.

Креативно-діяльнісний етап був зорієнтований на реалізацію *третьої педагогічної умови* – й передбачав активізацію використання у процесі фахової підготовки майбутніх учителів початкової школи інтерактивних форм й методів навчання, здоров'язбережувальних технологій взаємодії, спрямованими на виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження.

Набуття студентами вміння та навичок формування культури здоров'язбереження особистості відбувалося у процесі спеціальних вправ, ігор, тренінгових завдань, ситуацій особистісно-розвивального навчання, творчих робіт. У ході різних видів аудиторних і позааудиторних занять закріплювалося формування *операційно-діяльнісного компонента* готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження.

Змістовий ресурс експериментальної роботи на цьому етапі – лекції, практичні заняття, самостійна робота, індивідуальна робота; інтерактивні заняття, консультаційні заняття, педагогічна практика, а методами – інтерактивні заняття (таблиця 3.6).

Таблиця 3.6 – Збагачення навчально-професійного ресурсу формування готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження (операційно-діяльнісний компонент / рефлексивно-поведінковий критерій)

Курс	Навчальна дисципліна	Показники вияву	Інтерактивні форми й методи навчання, здоров'язбережувальні технології взаємодії, спрямовані на виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження
2 курс	Вступ до спеціальності з основами педагогіки	Розуміння творчої природи професійно-педагогічної діяльності та розвиток педагогічної творчості майбутніх учителів	Тема: Соціальна цінність праці вчителя, його функції, чинники педагогічної діяльності. Ділова гра «Атракціон ідей»

		початкової школи; вдосконалення вмінь і навичок у галузі самопізнання, саморозвитку	
3 курс	«Методика викладання предмету «Основи здоров'я»»	Сформованість рефлексивних, комунікативних та організаційних умінь і навичок майбутньої професійно- педагогічної здоров'язбережувальної діяльності; активізацію вольової сфери особистості	Тема: Здоровий спосіб життя. Інтерактивне заняття «Здоров'я – найбільше благо»; інтерактивні вправи
3 курс	Педагогічна практика	Сформованість рефлексивних, комунікативних та організаційних умінь і навичок майбутньої професійно- педагогічної здоров'язбережувальної діяльності;	Здоров'язбережувальні уроки; робота з батьками; «Психогімнастика», «Імунна гімнастика», «Дихальна гімнастика», «Ароматерапія», «Фітотерапія», «Арт- терапія

Наприклад: на завершення вивчення теми «Здоровий спосіб життя» з курсу «Методика викладання предмету «Основи здоров'я»» в експериментальних групах, ураховуючи досягнення попереднього етапу,

міждисциплінарні зв'язки було проведене інтерактивне заняття під девізом: «Здоров'я – найбільше благо», метою якого є формування у майбутніх учителів початкової школи поняття про здоровий спосіб життя, сприяння активному усвідомленню необхідності берегти здоров'я; вдосконалення навичок аналізу, вміння працювати в групах, оцінювання інформації; виховання почуття відповідальності за збереження здоров'я. При проведенні цього заняття ми скористалися навчально-методичними розробками, апробованими у педагогічній практиці (Циплюк, 2015). Відтак, для посилення інформаційної насиченості й наочної виразності при проведенні цього заняття було запропоноване таке *обладнання*: малюнок сонця, промінці, клейкі папірці, маркери, предметні малюнки, висловлювання про здоров'я.

З метою активізації мислення студентів і стимулювання їх до самостійної пошукової роботи використовувались такі варіанти інтерактивних вправ:

Вправа 1. *«Уявний мікрофон»*. Кожному пропонується відповісти на питання, що – найважливіше у житті? (сім'я, здоров'я, матеріальне благополуччя, професійна реалізація).

Вправа 2. *«Карусель»*. Відповіді по колу, що дозволило прийти до одного висновку: найдорожчий скарб у житті – це здоров'я. Не дарма в народі кажуть, що за гроші здоров'я не купиш.

Вправа 3. *«Коло ідей»*. Що для вас означає бути здоровим? Думки висловлюються по колу.

Вправа 4. *Міні-повідомлення «Що таке здоров'я?»* (написане на плакаті)

- Здоров'я – це стан повного фізичного, духовного та соціального добробуту, а не тільки відсутність хвороб або фізичних вад (ВООЗ).
- Здоров'я – це спосіб життя людини.

- Здоров'я – це стан живого організму, за якого організм загалом і всі органи здатні виконувати свої життєві функції.

Як показала практика, найбільш ефективним виявилось використання активних методів навчання на практичних заняттях, позаяк спрямовувалося на формування *операційно-діяльнісного компонента* готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження, а саме: сформованість рефлексивних, комунікативних та організаційних умінь і навичок майбутньої професійно-педагогічної здоров'язбережувальної діяльності. При цьому перед викладачами педагогічних закладів вищої освіти, як слушно зауважує Т. Хлебнікова (2003), постає завдання створення таких умов діяльності студентів, таких ситуацій, що передбачають вибір між ремісницьким і творчим, авторським ставленням до власної діяльності, створення умов для самоактуалізації, самореалізації особистості у площині здоров'язбереження.

Пошук ефективних методичних підходів і технологічних рішень в контексті дослідження привернув нашу увагу до *інтерактивно-ігрових методів навчання*. При цьому суттєвими нам видаються думки Т.Хлебнікової (2003) щодо продуктивності застосування ігрових методів навчання (ділові, рольові, організаційні ігри, тренінги, майстр-класи та ін.), які дозволяють діагностувати стан колективу студентів (слухачів); визначати стан психологічного клімату; здійснювати прямий і зворотний зв'язок; здійснювати навчальну, розвивальну і виховну функції; створювати умови для творчої діяльності; учитися самостійності, відповідальності, розумному індивідуалізму; визначати пріоритетні напрями діяльності; виробляти вміння приймати управлінські рішення; учитися формулювати думки; уживатися в різні ситуації і рольові позиції; учитися працювати в малих групах і з малою групою; учитися аналізувати і знаходити вихід із проблемних ситуацій; учитися експромту в умовах дефіциту часу й інформації (Додаток 3, К).

Набутий таким чином досвід реалізувався під час педагогічної виробничої практики у закладах загальної середньої освіти, коли студенти організовували здоров'язбережувальний навчальний процес на уроках та в позаурочний час, що сприяло створенню позитивної мотивації до здорового способу життя, оздоровчі виховні заходи як обов'язкову умову атестації практики. Так, готуючись до уроків та виховних заходів студенти експериментальних груп дотримувалися таких загальноприйнятих принципів здоров'язбереження:

- перевага турботи про здоров'я вчителя й учня;
- комплексний міждисциплінарний підхід;
- відповідність змісту і організації навчання віковим особливостям учнів;
- безперервність та наступність;
- успіх породжує успіх;
- активність;
- «не нашкодь»;
- відповідальність за своє здоров'я.

Майбутні вчителі початкової школи мали можливість пересвідчитися, що реалізація на уроках цих принципів дає можливість впроваджувати здоров'язбережувальні технології, які є комплексом додатних умов навчання дитини в школі, що акумулюють відсутність стресових ситуацій, адекватність вимог, методик навчання та виховання, оптимальну організацію навчального процесу з урахуванням вікових, статевих, індивідуальних особливостей та гігієнічних норм, повноцінний та раціонально організований руховий режим.

Важливим компонентом здоров'язбережувального уроку є робота з усвідомленням, коли учні, обмислюючи своє життя, свою поведінку, стосунки з людьми, засвоюють позитивні думки про здоров'я. Така робота з молодшими школярами забезпечує формування у дітей механізму

гармонізації стосунків із самим собою, з іншими, зі світом природи та світом культури загалом, та культури здоров'язбереження зокрема. При цьому дієвим виявилось використання таких здоров'язбережувальних технологій на уроках, запропонованих С.Постоєнко (Постоєнко, 2013, с.6): технологія забезпечення безпеки життєдіяльності, екологічні здоров'язбережувальні технології, використання оздоровлювальних вправ на уроках.

Технологія забезпечення безпеки життєдіяльності спрямована на формування у суб'єктів освітнього процесу (студентів, дітей, батьків) навичок розв'язання завдань збереження і зміцнення здоров'я учнів, отримання необхідної професійної підготовки для роботи в напрямі здоров'язбереження, використовуючи психолого-педагогічні прийоми, методи, підходи тощо.

Екологічні здоров'язбережувальні технології спрямовані на виховання у молодших школярів любові до природи, піклування про неї, формування гармонійних взаємин зі світом, залучення учнів до еколого-дослідницької діяльності.

Використання оздоровлювальних вправ на уроках сприяють поліпшенню функціонування мозку, відновлюють тонус м'язів через підтримку правильної постави, зниження напруги з органів зору та слуху, з утомлених від письма пальців у процесі фізкультхвилинки, руханки, зорової та пальчикової гімнастики, що організовуються і проводяться під час перерви на уроці.

Наприклад, як зорова гімнастика позитивно сприймалося молодшими школярами використання таких видів вправ: швидке кліпання очима (4-5 разів); рахунок до трьох, міцно зажмуривши очі, потім розплющити очі та подивитися вдалечінь, рахуючи до п'яти; в середньому темпі зробити три-чотири кругові рухи очима праворуч, стільки ж – ліворуч; витягнути руку вперед, подивитись на вказівний палець витягнутої руки, перевести погляд у далечінь; масаж заплющених повік за

допомогою колових рухів пальців; піднімання та опускання очей, рухи вліво-вправо.

Суттєво, що такі заходи передбачають не лише поглиблення здоров'язберігаючих знань та корекцію відповідних навичок і умінь студентів, а й активне залучення до участі в них молодших школярів, що сприяє розвитку комунікативних, організаторських та інших важливих якостей майбутнього вчителя. Як бачимо, така практика студентів зі спеціальності 013 «Початкова освіта» має значний потенціал щодо формування здоров'язберігаючої компетентності майбутнього учителя початкової школи. Під час її проведення відбувається практичне використання теоретичних знань щодо вікових особливостей розвитку дітей різних класів, дитячих психічних розладів та їх попередження, оволодіння навичками навчання учнів дотримуватися санітарно-гігієнічних правил у повсякденному житті, перевірка себе стосовно правильності обраного способу життя, сформованості власної здоров'язберігаючої культури, яка таким чином творчо переробляється і засвоюється суб'єктом діяльності. Потреба студента в такій діяльності – це одночасно і потреба в особистій самореалізації, у творчому самовираженні, зокрема, під час роботи з батьками.

Так, для батьків було проведено семінари-практикуми («Українські традиції здоров'язбереження»), лекція-ділова гра («Культура здорового способу життя», «Чинники збереження здоров'я дитини»), круглі столи (імітаційні ігри) («Ціннісне ставлення до власного здоров'я – основа здорового способу життя»), консультації («Організація рухової активності дітей», «Дотримуємось режиму дня вдома», «Орієнтація дитини на відчуття власного успіху».)

Даний етап був орієнтований на узгодження компонентів готовності майбутнього вчителя, на самореалізацію в особистісному і професійному плані в процесі апробації наявних знань і умінь в умовах, що моделюють майбутню професійну діяльність.

Ефективним засобом підготовки на цьому етапі стало моделювання практико-імітаційних ситуацій, ділові, імітаційні ігри, розроблення й захист творчих проєктів із формування культури здоров'язбереження молодшого школяра, сценарії майстер-класів із використанням здоров'язбережувальних технологій: «Психогімнастика», «Імунна гімнастика», «Дихальна гімнастика», «Ароматерапія», «Фітотерапія», «Арт-терапія (пісочна терапія, кольоротерапія, музикотерапія, ізотерапія)», «Фітотерапія», «Сміхотерапія», що передбачало використання всього багажу знань і вмінь, опанованих на попередніх етапах. Для прикладу схарактеризуємо арт-терапевтичні здоров'язбережувальні технології, що на сьогодні набувають популярності у початковій школі. Передусім, звертаємо увагу на те, що поняття «арт-терапія» розглядається як сукупність видів мистецтва, що використовуються в лікуванні і корекції; як комплекс арт-терапевтичних методик; як напрям психокорекційної практики; як метод.

Арт-терапія – це спеціалізована форма психотерапії, заснована на мистецтві, передусім образотворчій і творчій діяльності.

Основна мета арт-терапії полягає в гармонізації розвитку особистості завдяки розвитку здібності до самовираження і самопізнання.

Види арттерапії:

1. Музикотерапія.
2. Вокалотерапія.
3. Кінезотерапія (лікування рухом).
4. Кольоротерапія.
5. Імаготерапія (театралізація).
6. Лялькотерапія.
7. Психодрама.
8. Ізотерапія.
9. Лібропсихотерапія (лікувальне читання).
10. Казкотерапія.

Основними функціями арт-терапії є:

- катарсична (звільнення від негативних станів);
- регулятивна (зняття нервово-психічної напруги, регуляція психосоматичних процесів, моделювання позитивного психоемоційного стану);
- комунікативно-рефлексивна (корекція порушень спілкування, формування адекватної міжособистісної поведінки, самооцінки).

Музикотерапію і казкотерапію виділяють як окремі здоров'язберезувальні педагогічні технології у наслідок їх частого використання як окремих самостійних технологій у роботі з дітьми молодшого шкільного віку.

Музикотерапія

У музикотерапії використовуються такі форми роботи: рухове розслаблення і злиття з ритмом музики; музично-рухові ігри і вправи; психічна й соматична релаксація за допомогою музики; вокальні вправи-співи; гра на музичних інструментах і ритмічна декламація; рецептивне сприймання музики; музичне малювання; пантоміма; рухова драматизація під музику; музична розповідь; гра з лялькою та дихальні вправи з музичним супроводом.

Музику використовують також в якості допоміжного прийому в ті моменти, коли в емоційному стані дитини переважає стрес, напруга, тривога.

Ізотерапія.

Це один із напрямів арт-терапії, що базується на використанні образотворчого мистецтва. Малювання – це творчий акт, що дозволяє відчувати і зрозуміти самого себе, висловити вільно свої думки і почуття, позбутися конфліктів і сильних переживань, розвинути емпатію, бути самим собою, вільно висловлювати мрії і надії. Це не тільки відображення в свідомості оточуючої і соціальної дійсності, але і вираження відношення

до неї. Ізотерапія сприяє вивільненню негативних емоцій, зняттю нервової напруги, корекції страхів та неврозів.

Казкотерапія

Метод, що дозволяє послуговуватися набутим у ході історичного розвитку людства досвідом для інтеграції особистості, для розширення і вдосконалення взаємодії людини з навколишнім світом. Основний принцип цього методу – це цілісний, духовний розвиток людини (дитини, підлітка, дорослого); це можливість створення сприятливого ґрунту для становлення цілісної, творчої особистості, оскільки у «казках є засоби, які можуть виправити чи відродити будь-яку втрачену душевну пружину» (Кларіс Пінкола Естес).

Наприклад: студентам пропонувалося діяти за таким алгоритмом: чітко визначте проблему, яку слід вирішити (виховати у себе (школярів) звичку щоденної ранкової гімнастики); втілити у характері головного героя казки ті риси, комплекси, яких слід позбутися; в процесі розгортання подій казки Герой має позбутися своїх недоліків.

Означена технологія використовувалася також при проведенні майстер-класу «Використання казкотерапії як техніки здоров'язбереження в роботі майбутнього вчителя початкової школи», завданням якого було: розглянути вплив казки на формування основних життєвих настанов у сучасного молодшого школяра: визначити основні поняття, пов'язані з впливом казки на психологічне здоров'я здобувача початкової освіти; використання техніки казкотерапії в якості техніки здоров'язбереження.

Загалом, реалізація визначених педагогічних умов, послідовне їх упровадження мало позитивний вплив на процес формування готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження.

Відтак, відповідно до логіки дослідження перейдемо до аналізу результатів формувального етапу експерименту – діагностики рівнів сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до

виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження згідно з виокремленими критеріями. Звертаємо увагу на те, що на всіх етапах дослідницько-експериментальної роботи діагностичний інструментарій був незмінним.

Результати оцінювання рівня сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження після формувального етапу педагогічного експерименту за *спонукально-мотиваційним* критерієм представлено в таблиці 3.4.

Таблиця 3.4. – Динаміка рівнів сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження за *спонукально-мотиваційним* критерієм

Групи	Етапи експерименту	Рівні сформованості готовності та кількість студентів (КС)					
		Низький		Середній		Достатній	
		КС абс.	%	КС абс.	%	КС абс.	%
КГ (243)	Констатувальний	155	63,6	84	34,6	4	1,8
	Формувальний	119	49,3	115	47,2	9	3,5
ЕГ (242)	Констатувальний	155	63,9	83	34,4	4	1,7
	Формувальний	52	21,5	130	53,5	60	25,0

Результати оцінювання рівня сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження після формувального етапу педагогічного експерименту за *пізнавально-інформаційним* критерієм представлено у таблиці 3.5.

Таблиця 3.5.– Динаміка рівнів сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження за пізнавально-інформаційним критерієм

Групи	Етапи експерименту	Рівні сформованості готовності та кількість студентів (КС)					
		Низький		Середній		Достатній	
		КС абс.	%	КС абс.	%	КС абс.	%
КГ (243)	Констатувальний	158	65,0	82	33,6	3	1,4
	Формувальний	121	50,0	114	46,9	8	3,1
ЕГ (242)	Констатувальний	157	64,6	82	34,0	3	1,4
	Формувальний	53	21,9	131	54,2	58	23,9

Результати оцінювання рівня сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження після формувального етапу педагогічного експерименту за *рефлексивно-поведінковим* критерієм представлено у таблиці 3.6.

Як бачимо з таблиць 3.4. – 3.6 після завершення формувального етапу педагогічного експерименту відбулася позитивна динаміка сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження за всіма рівнями, а саме: зниження відсоткових виявів низького рівня і навпаки – збільшення середнього і достатнього.

Таблиця 3.6.– Динаміка рівнів сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження за рефлексивно-поведінковим критерієм

Групи	Етапи експерименту	Рівні сформованості готовності та кількість студентів (КС)					
		Низький		Середній		Достатній	
		КС абс.	%	КС абс.	%	КС абс.	%
КГ (243)	Констатувальний	157	64,7	82	33,6	4	1,8
	Формувальний	119	49,0	116	47,9	8	3,1
ЕГ (242)	Констатувальний	159	65,6	80	33,0	3	1,4
	Формувальний	55	22,6	126	52,1	61	25,3

Результати формувального зрізу щодо рівнів сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження за кожним критерієм наводимо в таблиці 3.7.

Отже, за результатами формувального етапу педагогічного експерименту з'ясовано (таблиця 3.7), що достатній рівень сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження зафіксовано у 3,5% осіб КГ та 24,6% осіб ЕГ;

Таблиця 3.7 – Рівні сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження (формувальний зріз)

Критерії	Групи	Рівні					
		Низький		Середній		Достатній	
		Абс.	%	Абс.	%	Абс.	%
<i>Спонукально-мотиваційний</i>	КГ (243)	52	21,5	130	53,5	61	25,0
	ЕГ (242)	120	49,3	114	47,2	8	3,5
<i>Пізнавально-інформаційний</i>	КГ (243)	53	21,9	131	54,2	59	23,9
	ЕГ (242)	121	50,0	113	46,9	8	3,1
<i>Рефлексивно-поведінковий</i>	КГ (243)	55	22,6	127	52,1	61	25,3
	ЕГ (242)	119	49,0	115	47,9	8	3,1
<i>Узагальнені дані</i>	КГ (243)	55	22,6	128	52,8	60	24,6
	ЕГ (242)	120	49,6	114	46,9	8	3,5

середній рівень сформованості досліджуваної якості – у 46,9% студентів КГ та 52,8% студентів ЕГ;

низький рівень сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження – у 49,6% респондентів КГ та 22,6% респондентів ЕГ.

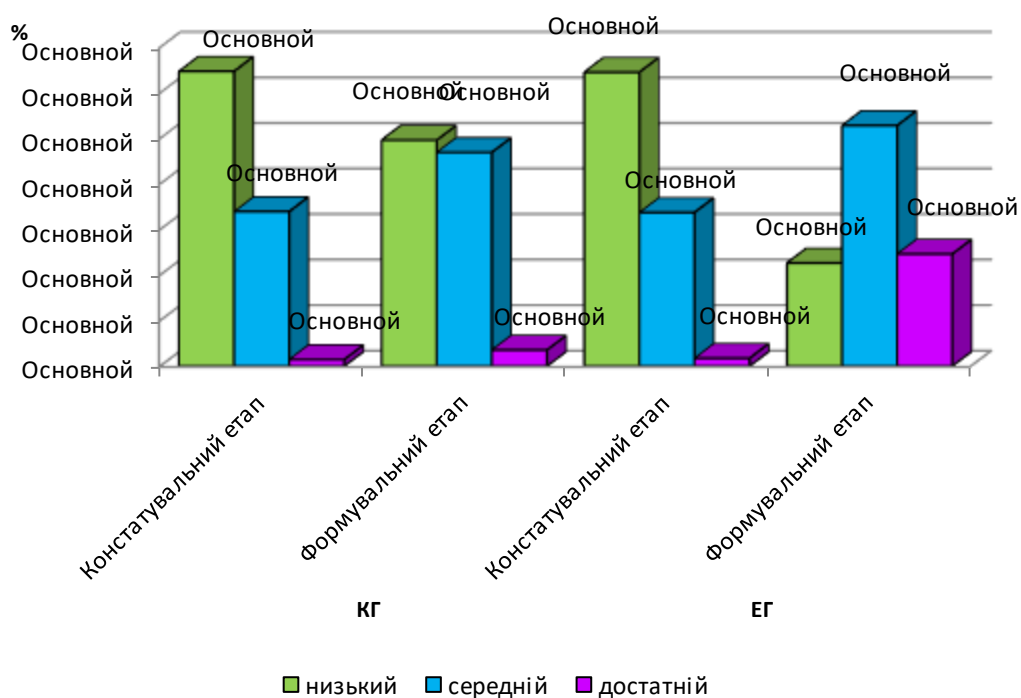
Виконаємо порівняння рівнів сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження до та після формувального етапу педагогічного експерименту.

Результати діагностики загального рівня сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження представлено в таблиці 3.8.

Таблиця 3.8 – Показники загальних рівнів сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження

Групи	Етапи експерименту	Рівні сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження					
		Низький		Середній		Достатній	
		Абс.	%	Абс.	%	Абс.	%
КГ (243)	Констатувальний	158	64,7	82	33,9	3	1,4
	Формувальний	120	49,6	114	46,9	8	3,5
ЕГ (242)	Констатувальний	157	64,6	82	33,7	4	1,7
	Формувальний	55	22,6	128	52,8	60	24,6

Дані з таблиці 3.8 візуалізовано графічним методом на рисунку 3.8:

Рис. 3.8. Динаміка рівнів сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження

Як свідчать діаграма на рисунку 3.8, після проведення формувального етапу педагогічного експерименту у студентів ЕГ значно підвищилися показники достатнього рівня сформованості до виховання у молодших школярів культури, відповідно, значно знизилися показники низького. Детальніше динаміку змін загального рівня сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження представлено у таблиці 3.9.

Отримані результати діагностики загального рівня сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження свідчать, що достатній рівень сформованості в КГ зріс лише на 2,1%, водночас в ЕГ він зріс на 22,9%;

Таблиця 3.9 – Динаміка змін загального рівня сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження (після експерименту)

Рівні сформованості	Групи	
	КГ	ЕГ
Достатній	+2,1%	+22,9%
Середній	+13,0%	+19,1%
Низький	-15,1%	-41,9%

середній рівень сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження в КГ зріс на 13,0%, а в ЕГ – на 19,1%;

низький рівень сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження в КГ знизився на 15,1%, а в ЕГ – на 41,9%.

Для перевірки достовірності отриманих під час формувального етапу педагогічного експерименту висновків і гіпотези дослідження проведено статистичний аналіз методами статистичної обробки (непараметричний критерій Пірсона χ^2) експериментальних даних для з'ясування того факту, що різниця показників у ЕГ та КГ є суттєвою, тобто є наслідком упровадження розробленої моделі підготовки майбутнього вчителя початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження та педагогічних умов її реалізації, а не впливом випадкових факторів.

Отже, нульова гіпотеза H_0 : експериментальна та контрольна вибірки за рівнем сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження за досліджуваним критерієм χ^2 однорідні; альтернативна гіпотеза H_1 : експериментальна та контрольна вибірки різні за рівнем сформованості

готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження за досліджуваним критерієм χ^2 . Результати статистичної перевірки формувального етапу педагогічного експерименту за непараметричним критерієм Пірсона χ^2 представлено в таблиці 3.10.

Таблиця 3.10 – Результати статистичної перевірки (формувальний етап педагогічного експерименту)

<i>Критерії</i>	<i>Значення</i> $\chi^2_{емп}$	$\chi^2_{крит}$	
		<i>P=0,05</i>	<i>P=0,01</i>
<i>Спонукально-мотиваційний</i>	78,8650	5,991	9,21
<i>Пізнавально-інформаційний</i>	78,8848		
<i>Рефлексивно-поведінковий</i>	77,9731		
Загальний рівень сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження	75,7076		

Таким чином, отримані результати значущі на рівні 5% та 1% ($\chi^2_{емп} > \chi^2_{крит}$), тому нуль-гіпотеза відхиляється і на високому рівні значущості приймається альтернативна гіпотеза H_1 про те, що рівень сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до

виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження респондентів контрольних і експериментальних груп суттєво відрізняється, що свідчить про результативність упровадження розробленої моделі підготовки майбутнього вчителя початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереженнята педагогічних умов її реалізації.

Методом кореляційного аналізу встановимо напрямок (позитивний, негативний) і форму зв'язку (лінійний, нелінійний) між змінними ознаками і перевіримо рівень значимості отриманих коефіцієнтів кореляції. Використаємо метод множинної кореляції для аналізу багатомірних кореляційних зв'язків. Для цього розрахуємо коефіцієнти множинної кореляції для аналізу кореляційних зв'язків між результатами дослідження в експериментальних групах на етапі формувального експерименту. Розрахунок здійснюємо для трьох вибраних змінних ознак оцінки рівня сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження:

- загальний рівень готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження (основна змінна X);
- рівень сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження за пізнавально-інформаційним критерієм (змінна Y);
- рівень сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження за рефлексивно-поведнковим критерієм (змінна Z).

Розрахунок коефіцієнтів множинної кореляції базується на коефіцієнтах лінійної кореляції між змінними X і Y – r_{xy} , X і Z – r_{xz} , Y і Z – r_{yz} . Для розрахунку коефіцієнтів множинної кореляції, наприклад $r_{x(yz)}$, використовується формула (Ермолаєв, 2003, с.245).

$$r_{x(yz)} = \sqrt{\frac{r_{xy}^2 + r_{xz}^2 - 2 \cdot r_{xy} \cdot r_{yz} \cdot r_{xz}}{1 - r_{xy}^2}}, \quad (5)$$

де r_{xy} , r_{yz} , r_{xz} - коефіцієнти лінійних кореляцій між парами змінних X і Y, Y і Z, X і Z.

Для розрахунку коефіцієнтів кореляції Пірсона використовуємо формули (Ермолаєв, 2003, с.208).

$$r_{xy} = \frac{\sum x_i \cdot y_i - \frac{\sum x_i \cdot \sum y_i}{n}}{\sqrt{S_x \cdot S_y}}, \quad (6)$$

$$\text{де } S_x = \sum x_i^2 - \frac{(\sum x_i)^2}{n} \quad (7)$$

$$S_y = \sum y_i^2 - \frac{(\sum y_i)^2}{n}. \quad (8)$$

Результати розрахунку представимо у вигляді таблиці 3.11

Таблиця 3.11 – Розрахунок коефіцієнтів Пірсона імнжинної кореляції (за пізнавально-інформаційним та рефлексивно-поведінковим критеріями)

№ з/п	Рівень сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи	Критерії дослідження		
		X	Y	Z
		Загальний рівень (к-сть респондентів)	Пізнавально-інформаційний (к-сть респондентів)	Рефлексивно-поведінковий (к-сть респондентів)
1	Достатній	60	59	61
2	Середній	114	113	115
3	Низький	54	53	55

Розраховуємо коефіцієнти Пірсона і коефіцієнти множинної кореляції за формулами (5) і (6):

$$r_{xy}=0,99942, r_{yz}=0,998547, r_{xz}=0,999746,$$

$$r_{x(yz)}=0,99993, r_{y(xz)}=0,999597, \quad r_{z(xy)}=0,999824.$$

Оскільки із трьох коефіцієнтів кореляції $r_{yz}=0,996893$ є найменшим за абсолютною величиною, тому перевіряємо значимість тільки цих коефіцієнтів за формулою (11.9).

$$T_{\phi} = |r_{x(yz)}| \cdot \sqrt{\frac{n-2}{1-r_{x(yz)}^2}} \quad (9)$$

$$T_{\phi_{\text{бак.}}} = 70,46376; \quad T_{\phi_{\text{маг.}}} = 29,14587$$

За табл.16 додатку 1 знаходимо величини $t_{кр}$ для рівнів значимості 0,05 та 0.01: $t_{кр(0,05)} = 4,30$, $t_{кр(0,01)} = 9,92$

Оскільки $T_{\phi} > t_{кр(0,05)(0,001)}$, тому розрахунковий коефіцієнт множинної кореляції $r_{yz}=0,996893$ є значимим. Очевидно, що і решта коефіцієнтів (більших за значенням) множинної кореляції попадають у зону значимості. Виконаємо розрахунок для інших трьох вибраних змінних ознак оцінки рівня сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження:

- загальний рівень готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження (основна змінна X);
- рівень сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження за спонукально-мотиваційним критерієм (змінна V) (табл.3.12).

Розраховуємо коефіцієнти Пірсона і коефіцієнти множинної кореляції за формулами (5) і (6):

$$r_{xv}=0,999533, r_{vw}=0,998073, r_{xw}=0,999503,$$

$$r_{x(vw)}=1,0, r_{v(xw)}=1,0, r_{w(xv)}=1,0.$$

Оскільки коефіцієнти кореляції $r_{x(vw)}=1,0$, $r_{v(xw)}=1,0$, $r_{w(xv)}=1,0$, тому цілком правомірно вони є значимими.

Таблиця 3.12 – Розрахунок коефіцієнтів Пірсона імнжинної кореляції (за спонукально-мотиваційним критерієм)

№ з/п	Рівень сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших здоров'язбереження	Критерій дослідження
		V
		Спонукально-мотиваційний (к-сть респондентів)
1	Достатній	61
2	Середній	130
3	Низький	52

За результатами розрахунків можна зробити висновок про щільний позитивний кореляційний зв'язок між досліджуваними рівнями сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження в експериментальних групах на етапі формувального експерименту за різними критеріями, які суттєво впливають один на одного.

Рівень сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження за спонукально-мотиваційним, пізнавально-інформаційним, рефлексивно-поведінковим критеріями є одним комплексом і значною мірою необхідні для успішного формування досліджуваного феномену. Зі зростанням показників рівня сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження за спонукально-мотиваційним, пізнавально-інформаційним, рефлексивно-поведінковим критеріями зростають показники загального рівня сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи у площині здоров'язбереження. Результати формувального етапу експерименту

підтвердили правомірність та ефективність розробленої моделі підготовки майбутнього вчителя початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження педагогічних умов її реалізації і дають підстави стверджувати, що мета дослідження досягнута, визначені завдання виконані.

Висновки до третього розділу

Згідно з логікою дослідження виявлено стан сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження у сучасній практиці закладів вищої освіти на констатувальному етапі педагогічного експерименту.

На констатувальному етапі педагогічного експерименту з'ясовано стан сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання в молодших школярів культури здоров'язбереження в сучасній практиці закладів вищої освіти. Результати констатувального зрізу щодо вихідних рівнів сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання в молодших школярів культури здоров'язбереження засвідчили, що за спонукально-мотиваційним критерієм 1,7 % студентів ЕГ і 1,8 % КГ мають достатній рівень сформованості досліджуваного феномену; пізнавально-інформаційний критерій – відповідно 1,4 % в ЕГ та КГ; процесуально-операційний критерій – 1,7 % в ЕГ й 1,3 % – КГ. Інші рівневі дані такі: спонукально-мотиваційний критерій – низький рівень: ЕГ – 63,9 %, КГ – 63,6 %; середній рівень: ЕГ – 34,4 %, КГ – 34,6 %; пізнавально-інформаційний критерій – низький рівень: ЕГ – 64,6 %, КГ – 65,0 %; середній рівень: ЕГ – 34,0 %, КГ – 33,6 %; рефлексивно-поведінковий критерій – низький рівень: ЕГ – 64,9 %, КГ – 65,0 %; середній рівень: ЕГ – 33,3 %, КГ – 33,6 %.

Статистично доведено, що домінантним рівнем сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання в молодших школярів культури здоров'язбереження є низький рівень.

На формувальному етапі педагогічного експерименту експериментально перевірено ефективність педагогічних умов формування готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання в молодших школярів культури здоров'язбереження в процесі їх поетапної реалізації в освітньому процесі ЗВО на адаптаційно-настановчому, пізнавально-збагачувальному й креативно-діяльнісному етапах.

Адаптаційно-настановчий етап був спрямований на активізацію мотиваційної сфери майбутніх учителів початкової школи щодо зміцнення та збереження здоров'я, формування ціннісних орієнтацій стосовно власного здоров'я і здоров'я здобувачів початкової освіти, професійної спрямованості особистості студентів до провадження майбутньої здоров'язбережувальної педагогічної діяльності (перша педагогічна умова). Змістовий ресурс експериментальної роботи був реалізований у процесі викладання навчальних дисциплін «Фізична культура», «Біологія та екологія», «Анатомія та основи медичних знань», «Теорія і методика виховання», позааудиторних форм фізкультурно-оздоровчої діяльності студентів (заняття в спортивних секціях) і роботи інституту кураторства. Це слугує суттєвим стимулом і провідним чинником щодо професійного зростання й самовдосконалення через використання інформаційних джерел, дистанційних платформ (інтернет-ресурс, стартап-проект «Відеолекторій зі здоров'язбереження»), активними користувачами яких є сучасні студенти (мотиваційні ролики здоров'язбережувальної спрямованості, навчальні кінофільми, відеолекції провідних учених світу), дотримання вільної атмосфери полілогу (приклади життєвих ситуацій, STEM-лайфхаки для сучасного вчителя); створення власного мотиваційного ролика («Вибирай здоровий спосіб життя», «Здоровим бути

одно» та ін.), досягнення синергії, узгодженої взаємодії роботи мікрогруп.

На пізнавально-збагачувальному етапі освітній процес закладу вищої освіти організований за принципами природодоцільності, культуродоцільності з позиції здоров'язбережувальної особистісно орієнтованої педагогіки, інтеграції освітніх курсів і запровадження систем емпіричного навчання, де домінував розвиток когнітивного компонента досліджуваного феномену (друга педагогічна умова). Зокрема, у площині здоров'язбереження під час вивчення теми «Здоровий спосіб життя» (курс «Валеологія») студенти ознайомлюються з такими поняттями: здоровий спосіб життя; раціональне харчування; рухова активність і загартовування; дотримання режиму дня; особиста гігієна; психічна рівновага й саморозвиток. Більш глибокому усвідомленню студентами цінності здоров'я, необхідності здоров'язбережувальної професійної діяльності, спрямованої на виховання в молодших школярів культури здоров'язбереження, сприяло посилення інформаційного наповнення деяких дисциплін («Педагогіка», «Теорія і методика виховання», «Основи педагогічної майстерності», «Методика навчання соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі»). Крізь призму міждисциплінарності, засадничих постулатів природодоцільності (обов'язковий аналіз біологічних закономірностей розвитку молодших школярів), культуродоцільності (ціннісне ядро змісту здоров'язбережувального виховання) забезпечено систематизацію й поглиблення знань і вмінь майбутніх учителів початкової школи та практичного досвіду реалізації ключових завдань здоров'язбереження молодших школярів у початковій ланці освіти через ресурс емпіричного навчання. В основу покладено ідею психологічної зрілості й соціальних ролей, а також характерологічні ознаки емпіричного навчання (дія, рефлексія, феноменологічний атрибут, суб'єктивний людський досвід). Для цього етапу характерне критичне осмислення майбутніми вчителями

початкової школи категорій, закономірностей, технологій формування культури здоров'я індивіда та особливостей виховання в молодшому шкільному віці. Докладено зусиль до стимулювання вияву в студентів власної здоров'язбережувальної позиції, що забезпечене через створення ситуацій вибору, успіху.

Креативно-діяльнісний етап передбачав активізацію використання в процесі фахової підготовки майбутніх учителів початкової школи інтерактивних форм і методів навчання (інтерактивні заняття «Здоров'я – найбільше благо», інтерактивні вправи («Уявний мікрофон», «Карусель» тощо)), здоров'язбережувальні технології взаємодії (ділові, рольові, організаційні ігри, тренінги та ін.), що спрямовані на виховання в молодших школярів культури здоров'язбереження. Наприклад, на завершення вивчення теми «Здоровий спосіб життя» із курсу «Методика викладання предмета «Основи здоров'я» в експериментальних групах, з огляду на досягнення попереднього етапу, міждисциплінарні зв'язки, проведено інтерактивне заняття під девізом: «Здоров'я – найбільше благо», метаякого – сформуванню в майбутніх учителів початкової школи поняття про здоровий спосіб життя, сприяти активному усвідомленню необхідності берегти здоров'я; удосконалювати навички аналізу, уміння працювати в групах, оцінювати інформацію; виховувати почуття відповідальності за збереження здоров'я.

Ефективним засобом підготовки на цьому етапі стало моделювання практико-імітаційних ситуацій, ділові, імітаційні ігри, розроблення й захист творчих проєктів із формування культури здоров'язбереження молодшого школяра, сценарії майстер-класів із використанням здоров'язбережувальних технологій: «Психогімнастика», «Імунна гімнастика», «Дихальна гімнастика», «Ароматерапія», «Фітотерапія», «Арт-терапія (пісочна терапія, кольоротерапія, музикотерапія, ізотерапія)», «Фітотерапія», «Сміхотерапія», що передбачало використання всього багату знань і вмінь, опанованих на попередніх етапах.

За результатами формувального етапу педагогічного експерименту підсумовано, що в експериментальній групі, порівняно з контрольною, виявлено суттєві позитивні зміни в показниках рівнів сформованості готовності студентів до виховання в молодших школярів культури здоров'язбереження. Вірогідність результатів проведеної експериментальної роботи й достовірність експериментальних даних визначені з використанням непараметричного критерію Пірсона і методу кореляційного аналізу.

Позитивна динаміка у розрізі констатувального та прикінцевого етапів свідчить про експериментальне підтвердження результативності спроектованої моделі та запроваджених педагогічних умов формування готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження.

Результати дослідження, відображені в розділі, викладені в таких публікаціях автора: Цибульська, О. В. (2019e); Цибульська, О. В., & Патріарх, Ю. М. (2019); Цибульська, О. В. (2020a); Цибульська, О. В. (2020b).

ВИСНОВКИ

1. Досліджено стан опрацювання проблеми готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання в молодших школярів культури здоров'язбереження в науковій літературі та освітній практиці, з'ясовано сутність основних понять: «здоров'я», «здоров'язбереження», «культура здоров'я», «культура здоров'язбереження». Поняття «здоров'я» потрактоване як стан повного фізичного, духовного й соціального благополуччя, динамічний стан організму, що вирізняється високим енергетичним потенціалом, оптимальними адаптаційними реакціями на зміни довкілля, забезпечуючи гармонійний фізичний, психоемоційний і соціальний розвиток особистості, її активне довголіття, повноцінне життя, ефективну протидію захворюванням. Культура здоров'я витлумачена як складник загальної культури особистості, що забезпечує належний рівень знань, умінь, навичок щодо формування, збереження, відтворення та зміцнення власного здоров'я, засвідчує високий рівень культури поведінки стосовно навколишнього середовища й здоров'я оточення. Здоров'язбереження – комплекс дій і заходів учасників взаємодії в початковій школі для цілісного розв'язання проблеми збереження й зміцнення фізичного, духовного, соціального здоров'я учнів, формування їхньої здоров'язбережувальної компетентності.

Культура здоров'язбереження в освітньому процесі представлена як комплекс дій і заходів учасників взаємодії для цілісного розв'язання проблеми збереження й зміцнення фізичного, духовного, соціального здоров'я учнів, що реалізують в здоров'язбережувальній діяльності; спосіб творчої самореалізації особистості вчителя в різних видах здоров'язбережувальної діяльності.

Поняття «готовність майбутнього вчителя початкової школи до виховання в молодших школярів культури здоров'язбереження» інтерпретоване як інтегративне утворення, що містить сукупність

особистісних якостей, психолого-педагогічних знань і вмінь, які вможливають провадження майбутньої професійної діяльності в просторі початкової школи, що спрямоване на виховання в молодших школярів культури здоров'язбереження.

2. Визначено компоненти, критерії, показники, схарактеризовано рівні сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання в молодших школярів культури здоров'язбереження. Компонентну структуру досліджуваного феномену утворюють мотиваційно-особистісний, когнітивний, операційно-діяльнісний компоненти. Серед критеріїв оцінювання сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання в молодших школярів культури здоров'язбереження виокремлено такі: спонукально-мотиваційний, пізнавально-інформаційний, рефлексивно-поведінковий. Якісний аналіз ознак критеріальних характеристик дав змогу визначити вихідні рівні сформованості готовності студентів до виховання культури здоров'язбереження молодшого школяра: низький (репродуктивний), середній (продуктивний), достатній (пошуково-творчий).

Виявлено реальний стан сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання в молодших школярів культури здоров'язбереження в сучасній практиці закладів вищої освіти на констатувальному етапі педагогічного експерименту.

Результати констатувального зрізу щодо вихідних рівнів сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання в молодших школярів культури здоров'язбереження засвідчили, що за спонукально-мотиваційним критерієм 1,7 % студентів ЕГ й 1,8 % КГ мають достатній рівень сформованості досліджуваного феномену; пізнавально-інформаційний критерій – відповідно в 1,4 % ЕГ та КГ; процесуально-операційний критерій – 1,7 % в ЕГ й 1,3 % – КГ. Інші рівневі дані такі: спонукально-мотиваційний критерій – низький рівень: ЕГ – 63,9 %, КГ – 63,6 %; середній рівень: ЕГ – 34,4 %, КГ – 34,6 %;

пізнавально-інформаційний критерій – низький рівень: ЕГ – 64,6 %, КГ – 65,0 %; середній рівень: ЕГ – 34,0 %, КГ – 33,6 %; рефлексивно-поведінковий критерій – низький рівень: ЕГ – 64,9 %, КГ – 65,0 %; середній рівень: ЕГ – 33,3 %, КГ – 33,6 %. Статистично доведено, що домінантним рівнем сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання в молодших школярів культури здоров'язбереження є низький рівень.

3. Виокремлено й обґрунтовано педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання в молодших школярів культури здоров'язбереження: забезпечення позитивної мотивації студентів до провадження здоров'язберезувальної професійної діяльності в просторі початкової школи; організація освітнього процесу закладу вищої освіти за принципами природодоцільності, культуродоцільності з позиції здоров'язберезувальної особистісно орієнтованої педагогіки, інтеграції освітніх курсів і запровадження систем емпіричного навчання; активізація використання в процесі фахової підготовки майбутніх учителів початкової школи інтерактивних методів навчання, спрямованих на виховання в молодших школярів культури здоров'язбереження. Розроблено модель формування готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання в молодших школярів культури здоров'язбереження, що складається з чотирьох блоків (цільовий, теоретико-методологічний, змістово-процесуальний, діагностувально-результативний), для кожного з яких характерні локальні можливості, водночас їхній взаємозв'язок віддзеркалює єдність етапів (адаптаційно-настановчий, пізнавально-збагачувальний, креативно-діяльнісний), педагогічних умов, змісту, форм і методів реалізації модельованого процесу, що вможливує чітке цілеспрямоване формування досліджуваного феномену.

Унаслідок експериментальної перевірки педагогічних умов формування готовності майбутніх учителів початкової школи до

виховання в молодших школярів культури здоров'язбереження, за результатами формувального етапу педагогічного експерименту підсумовано, що достатній рівень сформованості в КГ зріс лише на 2,1 %, водночас в ЕГ збільшився на 22,9 %; середній рівень сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання в молодших школярів культури здоров'язбереження в КГ зріс на 13,0 %, а в ЕГ – на 19,1 %; низький рівень сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання в молодших школярів культури здоров'язбереження в КГ знизився на 15,1 %, а в ЕГ – на 41,9 %.

Вірогідність результатів проведеної експериментальної роботи й достовірність експериментальних даних визначені з використанням непараметричного критерію Пірсона та методу кореляційного аналізу. Результати формувального етапу педагогічного експерименту доводять доцільність й ефективність педагогічних умов формування готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання в молодших школярів культури здоров'язбереження.

4. Підготовлено й упроваджено в освітню практику ЗВО навчально-методичне забезпечення для підготовки майбутніх учителів початкової школи до виховання в молодших школярів культури здоров'язбереження, що охоплює матеріали навчально-методичних посібників «Фізіологія людини у дослідках» та «STEM – освітній тренд Нової української школи», робочих програм навчальних дисциплін «Основи валеології», «Методика формування і збереження здоров'я»; доповнення окремих тем навчальних дисциплін «Основи медичних знань та охорони здоров'я», «Біологія і екологія» тематичними завданнями й ситуаціями, зорієнтованими на формування готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання в молодших школярів культури здоров'язбереження.

Дослідження не вичерпує всіх аспектів окресленої проблеми. Перспективи подальших наукових розвідок спонукають до розроблення змісту, форм, методів, технологій, умов і засобів підготовки майбутнього

вчителя до виховання культури здоров'язбереження школярів у системі неперервної педагогічної освіти, з огляду на вітчизняні та світові здоров'язбережувальні тенденції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аверинцев, С.С. (1989). *Философский энциклопедический словарь* (2-е изд.). Москва: Советская энциклопедия.
2. Адєєва, О. В. (2009). *Підготовка майбутніх учителів до валеологічного виховання учнів загальноосвітніх навчальних закладів*. (Дис. канд. пед. наук). Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського, Одеса.
3. Амонашвілі, Ш.О.(n.d.). *Педагогіка*. Взято з <https://stud.com.ua/46368/pedagogika/amonashvili>.
4. Андрущенко, В. (2005). *Вступ до філософії. Великі філософи*. Харків: РИФ.
5. Андрущенко, Т. К. (2007). *Формування ціннісного ставлення до власного здоров'я в дітей старшого дошкільного віку*. (Автореф. дис. канд. пед. наук). Інститут проблем виховання АПН України, Київ.
6. Андрущенко, Т.К. (2012). Проблема формування здоров'язбережувальної компетентності у контексті педагогічної спадщини О. А. Захаренка. *Вісник Черкаського університету. Серія «Педагогічні науки»*, 6 (219), 3–6.
7. Андрущенко, Т. К. (2013). Аксіологічний аспект проблеми формування здоров'язбережувальної компетентності в дітей дошкільного віку. *Нова педагогічна думка*, 1, 78–81.
8. Аникеева, Н. Г. (2008). Компоненты формирования здоровьесберегающей компетенции студентов. *Вестник Московского университета МВД России*, 9, 23–26.
9. Антонова, О., &Поліщук, Н. (2011). *Здоров'язберігаюча компетентність особистості як наукова проблема (аналіз поняття)*. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Вища освіта у медсестринстві: проблеми і перспективи». Житомир: Полісся.
10. Антонова, О., &Поліщук, Н. (2016). *Підготовка вчителя до*

розвитку здоров'язбережувальної компетентності учнів. Житомир: ЖДУ ім. І. Франка.

11. Ашерев, А. Т. (2007). *Курс лекцій «Підготовка, експертиза і захист дисертацій» для майбутніх професіоналів у галузі педагогіки вищої школи і управління навчальним закладом*. Харків: Основа.

12. Бабич, В. І. (2006). *Підготовка майбутніх учителів фізичного виховання до формування культури здоров'я школярів*. (Автореф. дис. канд.пед. наук). Луганський національний університет імені Т. Шевченка, Луганськ.

13. Батюк, С. (2013). Цінність здоров'я і здорового способу життя: проект. *Початкова освіта*, 25-26, 3–29.

14. Башмакова, Е. А. (2007). Реализация здоровьесберегающей педагогики в образовательном процессе. *Научно-исследовательская работа*, 3, 45–46.

15. Безрукавий, Р. (2014). *Формування здоров'язберігаючої компетентності у майбутніх фахівців пожежно-рятувальної служби у процесі професійної підготовки*. (Автореф. дис. канд.пед. наук). Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», Переяслав-Хмельницький.

16. Безруких, М. М. (2012). Здоровьесберегающая образовательная среда и факторы, препятствующие ее созданию. *Человек и образование*, 2 (31), 10–16.

17. Белкин, А. С. (1997). *Ситуация успеха: книга для учителя*. Екатеринбург: УГЛУ.

18. Бельорін-Еррера, О. М. (2015). *Методична підготовка майбутнього вчителя основ здоров'я до створення здоров'яорієнтованого шкільного середовища*. (Автореф. дис. канд. пед. наук). Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна, Харків.

19. Бех, І. Д. (2008). *Виховання особистості*. Київ: Либідь.

20. Бех, І., & Зайцева, Л. (2013). *Курс на діяльнісно-*

компетентнісний підхід. *Дошкільне виховання*, 1, 2–5.

21. Беленька, Г. В., Богініч, О. Л., & Машовець, М. А. (2006). *Здоров'я дитини – від родини*. Київ: СПД Богданова А. М.

22. Белікова, Н. О. (2008). Формування готовності майбутнього фахівця з фізичної реабілітації до здоров'язберігаючої діяльності. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти*, 41, 28–31.

23. Біда, О.А., & Орос, І.І. (2017). Підготовка майбутніх фахівців до здоров'язбережувальної діяльності. *Збірник наукових праць: Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. Випуск 165*. Кропивницький: РВВ КДПУ ім. Винниченка, 10-13.

24. Бобрицька, В. І. (2006). *Теоретичні і методичні основи формування здорового способу життя у майбутніх учителів у процесі вивчення природничих наук*. (Дис. д-ра пед. наук). Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України, Київ.

25. Бобровник, С. І. (2014). Сучасний підхід до використання здоров'язбережувальних технологій у фізичному вихованні студентів педагогічних університетів. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*, 44, 108–112.

26. Божик, М. (2013). *Компоненти готовності майбутніх учителів до забезпечення розвитку культури здоров'я учнів загальноосвітньої школи*. Матеріали Всеукраїнської наукової конференції студентів та молодих вчених «Актуальні аспекти фізичного виховання, спорту і здоров'я людини». Тернопіль: Вектор.

27. Бойко, Ю. С. (2015). *Формування аксіологічних установок до здорового способу життя у студентів вищих навчальних закладів*. (Дис. канд. пед. наук). Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, Умань.

28. Бойченко, Т., Дивак, В., &Тарусова, Л. (2009). *Формування здорового способу життя учнів загальноосвітніх навчальних закладів на основі розвитку життєвих навичок*. Київ: Університет менеджменту освіти АПН України.

29. Бойчук, Ю. Д. (2017). *Загальна теорія здоров'я та здоров'язбереження*. Харків: Рожко С. Г.

30. Бондаренко, О. М. (2008). *Формування валеологічної компетентності студентів педагогічних університетів у процесі професійної підготовки*. (Автореф. дис. канд. пед. наук). Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих АПН України, Київ.

31. Бондарчук, О. І., &Єльника, Г. В. (2008). Критерії і показники якості навчальної діяльності. В.В.Г. Кремень (Ред.), *Енциклопедія освіти* (с. 434–435). Київ: ЮрінкомІнтер.

32. Брехман, И. И. (1990). *Валеология – наука о здоровье* (2-е изд.). Москва: Физкультура и спорт.

33. Бугаєць, Н. А. (2002). *Професійно-педагогічна підготовка майбутніх учителів до роботи з сім'єю учня*. (Автореф. дис. канд. пед. наук). Харківський педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди, Харків.

34. Валецька, Р. О. (2010). *Методика навчання основ здоров'я*. Луцьк: Волинська обласна друкарня.

35. Ващенко, О., &Свириденко С. (2005). Організація здоров'язберігаючої діяльності початкової школи. *Початкова освіта*, 46(334), 2–4.

36. Ващенко, О. М. (2013). Організаційно-педагогічні особливості побудови здоров'язбережувального освітнього середовища початкової школи. В К. І. Волинець, О. М. Ващенко, &Т. В. Кравченко (Ред.), *Перлини наукового пошуку* (с. 8–16). Хмельницький: ХмЦНП.

37. Ващенко, О. М. (2014). Особливості побудови здоров'язбережувального освітнього середовища початкової школи. *Здоров'я та фізична культура*, 4(292), 2–9.

38. Вербицкий, А. А., & Ларионова, О. Г. (2009). *Личностный и компетентный подходы в образовании: проблемы интеграции*. Москва: Логос.

39. Височан, Л. М. (2014). Шляхи формування здорового способу життя учнів початкових класів. *Молодий вчений*, 3(6), 84–86.

40. Вітвицька, С. С. (2002). *Основи педагогіки вищої школи: методичний посібник для студентів магістратури*. Житомир: ЖДУ.

41. Вітвицька, С. С. (2011). Компетентнісний та професіографічний підходи до побудови професіограми магістра освіти. *Вісник Житомирського державного університету. Серія: Педагогічні науки*, 57, 52–58.

42. Воронін, Д. Є. (2006). *Формування здоров'язберігаючої компетентності студентів вищих навчальних закладів засобами фізичного виховання*. (Дис. канд. пед. наук). Херсонський державний університет, Херсон.

43. Вторнікова, Ю. С. (2013). *Формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх учителів початкових класів у процесі вивчення фахових дисциплін*. (Автореф. дис. канд. пед. наук). Херсонський державний університет, Херсон.

44. Гавриш, І. В. (2006). *Теоретико-методологічні основи формування готовності майбутніх учителів до інноваційної професійної діяльності*. (Автореф. дис. д-ра пед. наук). Харківський національний педагогічний університет ім. Г.С.Сковороди, Харків.

45. Гараева, Е. А. (2013). *Здоровьесберегающие технологии в профессиональном педагогическом образовании*. Оренбург: ОГУ.

46. Гаркуша, С. В. (2014). Модель формування готовності майбутніх фахівців фізичного виховання до використання здоров'язбережувальних технологій. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт*, 118(2), 94–99.

47. Герасименко, С. С., Головач, А. В., & Єріна, А. М. (2000). *Статистика* (2-ге вид.). Київ: КНЕУ.
48. Гончаренко, С. У. (2011). *Український педагогічний енциклопедичний словник* (2-е вид.). Рівне: Волинські обереги.
49. Горащук, В. (2008). Соціально-педагогічний статус валеологічної науки. *Рідна школа*, 1, 70–74.
50. Городяненко, В. Г. (2008). *Соціологічна енциклопедія*. Київ: Академвидав.
51. Григоренко, Л. В. (1991). *Формирование готовности студентов педвуза к профессиональной деятельности в процессе самостоятельной работы*. (Автореф. дисс. канд. пед. наук). Харківський державний педагогічний університет, Харків.
52. Григорян, С.Н., & Сагадеев, А.В. (1961). *Избранные произведения мыслителей стран Ближнего и Среднего Востока IX-XIV веков*. Москва: Издательство социально-экономической литературы (Соцэкгиз).
53. Гриньова, М.В. (2003). *Методика викладання валеології*. Полтава: АСМІ.
54. Гулай, О. І. (2009). Компетентнісний підхід як основа нової парадигми освіти. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: Педагогічні науки*, 2, 41–51.
55. Гусак, П. М., Зимівець, Н. В., & Петрович, В. С. (2009). *Відповідальне ставлення до здоров'я: теорія та технології*. Луцьк: Волинська обласна друкарня.
56. Даниленко, Л., & Карамушка, Л. (2003). *Освітній менеджмент*. Київ: Шкільний світ.
57. Дегтярєва, Ю. В. (2011). Теоретичні основи експериментального навчання іноземних мов. *Вісник Дніпропетровського університету економіки та права імені Альфреда Нобеля. Серія: Педагогіка і психологія*, 1(1), 69–73.

58. Дедловская, М. В. (2010). *Повышение эффективности подготовки учителя начальных классов к формированию у школьников здорового образа жизни средствами физической культуры*. (Дисс. канд. пед. наук). Алтайская государственная педагогическая академия, Барнаул.

59. Джури́нський, П. Б. (2012). Компоненти підготовленості до здоров'язбережувальної професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*, 5. Взято з http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2012_5_9.

60. Диканова, Е. Г. (2004). *Подготовка будущего учителя к формированию культуры здоровья младшего школьника в условиях педколледжа*. (Дисс. канд. пед. наук). Волгоградский государственный педагогический университет, Волгоград.

61. Докучаєва, В.В. (2007). *Теоретико-методологічні основи проектування інноваційних педагогічних систем*. (Дис. д-ра пед. наук). Луганський національний педагогічний університет ім. Т.Шевченка, Луганськ.

62. Долинський, Б. Т. (2010). *Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх учителів до формування здоров'язбережувальних навичок і вмінь у молодших школярів у навчально-виховній діяльності*. Одеса: М. П. Черкасов.

63. Долинський, Б. Т. (2011). *Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх учителів до формування здоров'язбережувальних навичок і вмінь у молодших школярів у навчально-виховній діяльності*. (Дис. д-ра пед. наук). Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського, Одеса.

64. Доля, Т. М. (2012а). До питання феномену здоров'язбережувального середовища початкової школи. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету*, 9, 238–244.

65. Доля, Т. (2012b). Формування здорового способу життя школярів як актуальне завдання професійної діяльності вчителя. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*, 5 (1), 26–34.

66. Дубасенюк, О. А. (2008). *Професійно-педагогічна освіта: сучасні концептуальні моделі та тенденції розвитку*(2-е вид.). Житомир: ЖДУ ім.І. Франка.

67. Дубічинський, В. В. (2009). *Сучасний тлумачний словник української мови: 100000 слів*. Харків: Школа.

68. Дубогай, О. (2005). *Навчання в русі: здоров'язберігаючі педагогічні технології в початковій школі: методичні рекомендації*. Київ: Шкільний світ.

69. Дудко, С. Г. (2015). *Дидактичні засади формування здоров'язбережувального навчального середовища початкової школи*. (Дис. канд. пед. наук). Тернопільський національний педагогічний університет ім. В.Гнатюка, Тернопіль.

70. Дяків, Р. (2012). *Енциклопедія інновацій*. Київ: Міжнародна економічна фундація.

71. Єжова, О. (2011). *Формування ціннісного ставлення до здоров'я в учнів професійно-технічних навчальних закладів*. Суми: МакДен.

72. Єжова, О. О., Беседіна, А. А., & Бережна, Т. І. (2016). *Школи здоров'я у країнах Східної Європи: теорія і практика*. Суми: Сумський державний університет.

73. Єфімова, В. М. (2011а). Здоров'язбережувальні технології в системі підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін. *Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія: Педагогічні науки*, 1 (33), 131–134.

74. Єфімова, В. М. (2011б). Підготовка майбутніх учителів природничих дисциплін до формування освітнього здоров'язбережувального середовища. *Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки*, 2, 111–118.

75. Желанова, В. В. (2013). Критерії та показники сформованості рефлексивних конструктів майбутнього вчителя початкових класів у

системі контекстного навчання у ВНЗ. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота*, 26, 72–74.

76. Завидівська, Н. Н. (2014). Особливості формування загальної фізкультурно-оздоровчої освіти студентів в умовах здоров'язбережувального навчання. *Слобожанський науково-спортивний вісник*, 1(39), 37–42.

77. Завидівська, Н., Грибовська, І., & Щур, Л. (2014). Особливості освітньої спрямованості процесу здоров'язбережного навчання студентів вищих навчальних закладів. *Молода спортивна наука України*, 18 (4), 33–38.

78. Загвязинский, В.И. (2008). *Исследовательская деятельность педагога* (2-е изд.). Москва: Академия.

79. Зимняя, И. А. (2001). *Педагогическая психология* (2-е изд.). Москва: Логос.

80. Зімниця, Є. А. (2009). *Педагогічні умови формування ергономічних компетенцій у майбутніх учителів початкових класів*. (Автореф. дис. канд. пед. наук). Полтавський національний педагогічний університет ім. В.Г.Короленка, Полтава.

81. Золотухина, И. П. (2012). К вопросу о педагогическом моделировании здоровьесберегающего пространства образовательного учреждения. *Международный журнал экспериментального образования*, 10, 57–58.

82. Іванчук, М. Г. (2004). *Інтегроване навчання: сутність та виховний потенціал*. Чернівці: Рута.

83. Казин, Э. М., Свиридова, И. А., & Семенкова, Т. Н. (2006). *Теоретическая и организационная основа формирования здоровьесберегающей образовательной среды в регионе (на примере Кузбасса)*. Кемерово: КРИПКРО.

84. Карабаева, С. И. (2014). *Совершенствование*

здоровьесберегающей компетентности педагогов в процессе методической работы в дошкольной организации. (Автореф. дисс. канд. пед. наук). Ульяновский государственный педагогический университет им. И. Н. Ульянова, Ульяновск.

85. Карапузова, Н. Д. (2015). *Здоров'язберезувальні технології у системі професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*, 1, 39–45.

86. Кобяков, Ю.П. (2008). *Проектирование и реализация здоровьеразвивающей технологии физического воспитания студентов вузов.* (Автореф. дис. д-ра пед. наук). Педагогическая академия последипломного образования, Москва.

87. Ковалева, Р. Е. (2014). *Технология подготовки будущих учителей к здоровьесориентированной деятельности на основе модульного подхода.* (Автореф. дисс. канд. пед. наук). Приднестровский государственный университет им. Т. Г. Шевченко, Тирасполь.

88. Коваль, Л. В. (2008). *Система професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування загальнонавчальних технологій.* (Дис. д-ра пед. наук). Інститут педагогіки АПН України, Київ.

89. Козак, Н. (2016). *Здоров'язберігаюче виховання підлітків основної школи в навчально-виховному процесі.* (Дис. канд. пед. наук). Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка, Полтава.

90. Козлов, В. А. (2011). *Проблеми формування мотивації студентів на здоров'язбереження. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання та спорту*, 4, 84–87.

91. Комар, О. А. (2010). *Інтерактивна технологія в підготовці майбутніх учителів початкової школи: теорія і практика.* Умань: Жовтий О. О.

92. Коменський, Я. А. (1940). *Вибрані педагогічні твори* (Т. 1-2). Київ: Радянська школа.
93. Кондрашова, Л. В. (1997). *Морально-психологічна готовність студента до вчительської діяльності*. Київ: Вища школа.
94. Коркушко, І. М. (2015). *Формування здоров'язберігаючої компетентності в молодших школярів*. Взято з <http://www.osvita.ua.com/2016/03/24147/>.
95. Краевский, В. В., & Бережнова, Е. В. (2008). *Методология педагогики: новый этап* (2-е изд.). Москва: Академия.
96. Красилов, В. М. (2009). О сущности здоровьесберегающего подхода в педагогике. *Сибирский педагогический журнал*, 6, 306–315.
97. Красовська, О. О. (2017). *Теоретичні та методичні засади професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи у галузі мистецької освіти засобами інноваційних технологій*. (Дис. д-ра пед. наук). Житомирський державний університет, Житомир.
98. Кремень, В. Г. (Ред.). (2008). *Енциклопедія освіти*. Київ: Юрінком Інтер.
99. Кубович, О. В., Поташнюк, Р. З., & Самковська, М. С. (2011). Педагогіка здоров'я: використання здоров'язбережувальних методик дослідження в практичній діяльності майбутніх фахівців здоров'я людини. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*, 2, 70–74.
100. Кунцевич, Е.А. (2015). *Инновационный образовательный проект «Школа – территория здоровья»*. Материалы III Международной научно-практической конференции «Особенности формирования здорового способа жизни: факторы и условия». Улан-Удэ: ВСГУТУ.
101. Левінець, Н. В. (2006). *Формування професійної готовності майбутніх вихователів до здійснення фізичного виховання дошкільників на засадах народних традицій*. (Дис. канд. пед. наук). Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, Київ.

102. Левківський, М. В. (2006). *Історія педагогіки*. Київ: Центр навчальної літератури.

103. Левун, Н. І. (2013). Концептуальні аспекти інклюзивної освіти та характеристика інклюзивного освітнього середовища. *Проблеми сучасної педагогічної освіти. Педагогіка і психологія*, 40(2), 110–114.

104. Литвиненко, С. А. (2005). *Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх учителів початкових класів до соціально-педагогічної діяльності*. (Автореф. дис. д-ра пед. наук). Національний педагогічний університет ім. М.П. Драгоманова, Київ.

105. Ліннік, О. О. (2012). *Взаємодія суб'єктів педагогічного процесу в освітньо-професійному середовищі ВНЗ*. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Современные проблемы и пути их решения в науке, транспорте, производстве и образовании 2012». Одеса: Куприенко.

106. Лодатко, Є. О. (2010). Моделювання в педагогіці: точки відліку. *Педагогічна наука: історія, теорія, практика, тенденції розвитку*, 1. Взято з http://www.intellect-invest.org.ua/pedagog_editions_e-magazine_pedagogical_science_vypuski_n1_2010_st_2/.

107. Лукашин, Ю. В. (2009). Здоровьесберегающая компетенция как составляющая профессиональной подготовки студентов педагогического вуза. *Интеграция образования*, 4, 102–106.

108. Лукашин, Ю. В. (2010). *Формирование здоровьесберегающей компетенции у студентов педагогического вуза*. (Автореф. дисс. канд. пед. наук). Пензенский государственный педагогический университет им. В. Г. Белинского, Пенза.

109. Лютко, О. М. (2015). Модель «навчання через досвід» як ефективна та перспективна форма навчання дорослих. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т. Г. Шевченка*, 132, 80–83.

110. Магин, В. А. (1999). *Формирование культуры здоровья*

личности учителя в процессе профессиональной подготовки. (Автореф. дисс. канд. пед. наук). Ставропольский государственный университет, Ставрополь.

111. Макаренко, А. С. (1972). *Книга для батьків.* Київ: Радянська школа.

112. Максимчук, Б. А. (2007). *Підготовка майбутніх учителів початкових класів до організації спортивно-масової роботи.* (Автореф. дис. канд. пед. наук). Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського, Вінниця.

113. Манько, В. М. (2000). Дидактичні умови формування у студентів професійно-пізнавального інтересу до спеціальних дисциплін. *Соціалізація особистості*, 2, 153–161.

114. Мартиненко, С. М. (2009). *Система підготовки вчителя початкових класів до діагностичної діяльності.* (Автореф. дис. д-ра пед. наук).

115. Марусинець, М. (2009). Професійна рефлексія вчителя початкових класів: зміст і структура. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*, 31, 109–117.

116. Маслоу, А. (2001). *Мотивация и личность.* Санкт-Петербург: Евразия.

117. Маслоу, А. (2003). *На подступах к психологии бытия.* Москва: Рефл-бук.

118. Матвієнко, О. В. (2010). *Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх учителів до педагогічної взаємодії у навчально-виховному середовищі школи першого ступеня.* (Дис. д-ра пед. наук). Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, Київ.

119. Мирошник, О. (2011). Педагогічна рефлексія як чинник вияву творчого потенціалу особистості вчителя. *Естетика і етика педагогічної дії*, 2, 47–57.

120. Михайличенко, В. Є., Грень, Л. М., & Полянська, В. В. (2011).

Динаміка мотиваційної структури студентів вищих технічних навчальних закладів і значення цілепокладання у цьому процесі. *Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія*, 2, 76–82.

121. Міністерство освіти і науки України. (2016). *Нова українська школа*. Взято з <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>

122. Москалева, А. С. (2010). Модель процесса формирования готовности к здоровьесберегающей деятельности у будущих социальных педагогов. *Научные исследования в образовании*, 4. Взято с <http://cyberleninka.ru/article/n/model-protsessy-formirovaniya-gotovnosti-k-zdoroviesberegayuschey-deyatelnosti-u-buduschih-sotsialnyh-pedagogov.4>

123. Москалик, Н. Ф. (2015). Формування інформаційно-комунікаційного середовища. *Гілея*, 92, 183–188.

124. Московченко, О.Н. (1999). Системний підхід до оцінки здорового способу життя. *Валеологія*, 2, 14–18.

125. Муромець, В. Г. (2015). Формування здоров'язберезувальної компетентності майбутніх педагогів засобами інтерактивних технологій: практичний аспект. *Освітологічний дискурс*, 4(12), 149–157.

126. Мысина, Г. А. (2010). Здоровьесберегающая образовательно-воспитательная среда вуза (опыт МГТУ им. Н. Э. Баумана). *Известия Уральского государственного университета*, 6(85), 68–76.

127. Немов, Р. С. (1995). *Психология* (Т. 1-3). Москва: Просвещение.

128. Новиков, А. М., & Новик, Д. А. (2004). *Образовательный проект: методология образовательной деятельности*. Москва: Эгвес.

129. Обухівська, А. Г., & Цушко, І. І. (2015). *Сучасні технології збереження здоров'я учнів: кращий досвід*. Київ: Український НМЦ практичної психології і соціальної роботи.

130. Овчинникова, Л.Н. (2003). *Формирование ценностного отношения к здоровому образу жизни у будущего педагога*. (Автореф. дисс. канд. пед. наук). Уральский государственный педагогический университет, Екатеринбург.

131. Оглоблин, К.А. (2008). *Опережающая стратегия подготовки педагогов физической культуры на основе непрерывного здоровьесформирующего образования*. (Автореф. дисс. д-ра. пед. наук). Санкт-Петербургский научно-исследовательский институт физической культуры, Санкт-Петербург.

132. Оглоблин, К. А. (2009). Культура здоров'я как философско-мировозренческий феномен. *Человек и образование*, 3, 76–81.

133. Осадченко, І. І. (2011). *Теорія і практика ситуаційного навчання у підготовці майбутніх учителів початкової школи*. Умань: ПП Жовтий.

134. Осадченко, Т.М. (2017). *Підготовка майбутнього вчителя до створення здоров'язберезувального середовища початкової школи*. (Дис. канд. пед. наук). Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, Умань.

135. Осолодкова, Е. В. (2003). *Формирование готовности студентов педвузов к осуществлению здоровьесберегающего обучения младших школьников*. (Дисс. канд. пед. наук). Челябинская государственная академия культуры и искусства, Челябинск.

136. Пальшкова, І. О. (2009). *Формування професійно-педагогічної культури майбутнього вчителя початкової школи: практико-орієнтований підхід*. (Дис. д-ра пед. наук). Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського, Одеса.

137. Перевозчикова, Е. В. (2001). *Педагогические основы формирования здорового способа жизни будущего учителя*. (Автореф. дисс. канд. пед. наук). Шуйский государственный педагогический университет, Шуя.

138. Петриченко, Л. О. (2007). *Підготовка майбутнього вчителя початкової школи до інноваційної діяльності в позааудиторній роботі*. (Дис. канд. пед. наук). Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка.

139. Петров, А. О. (2014). Організація здоров'язбережувального процесу у ВНЗ. *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія: Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини*, 17, 245–251.

140. Петровский, А. В., & Ярошевский, М. Г. (1990). *Психология. Словарь*. Москва: Политиздат.

141. Петухова, Л. Є. (2009). *Теоретико-методичні засади формування інформативних компетентностей майбутніх учителів початкових класів*. (Автореф. дис. д-ра пед. наук). Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського, Одеса.

142. Писарчук, О. Т. (2016). *Підготовка майбутнього вчителя початкової школи до організації освітньо-розвивального середовища*. (Дис. канд. пед. наук). Тернопільський національний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка, Тернопіль.

143. Підласий, І. П. (2004). *Інтерактивний підручник для педагогів ринкової системи освіти*. Київ: Слово.

144. Платон. (1972). *Собрание сочинений* (Т. 1-3). Москва: Мысль.

145. Поліщук, Н. М. (2013). *Підготовка вчителя в системі післядипломної педагогічної освіти до розвитку здоров'язбережувальної компетентності учнів основної школи*. (Автореф. дис. канд. пед. наук). Житомирський державний університет імені Івана Франка, Житомир.

146. Пометун, О. (2009). Чи може навчання бути задоволенням? *Надихаємо на дії*, 3(1), 1–36. Взято з http://www.esd.org.ua/sites/esd.org.ua/files/magazine/magazine_09_3.pdf

147. Пріма, Д. А. (2020). *Теоретико-методичні засади формування професійної позиції майбутнього вчителя початкової школи*. Дис. д-ра

пед.наук). Хмельницький національний університет, Хмельницький.

148. Пріма, Р. М. (2010). *Теоретико-методичні засади формування професійної мобільності майбутнього фахівця початкової освіти*. (Дис. д-ра пед. наук). Волинський національний університет ім. Лесі Українки, Луцьк.

149. Пріма, Р.М. & Цибульська, О.В. (2020). Компонентно-структурний аналіз феномену «готовність майбутнього вчителя початкової школи до виховання культури здоров'язбереження молодших школярів». *Молодь і ринок*, 6-7, 185–186.

150. Про затвердження Концепції формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя у дітей та молоді. № 605. (2004).

151. Прокопенко, Н. С. (2010). *TIMSS 2007. Частина 2. Результати дослідження у порівнянні з іншими країнами*. Київ: Видавнича група «ВНУ».

152. Рапацевич, Е.С. (2001). *Современный словарь по педагогике*. Минск: Современное слово.

153. Романовский, А. Г., & Михайличенко, В. Е. (2003). *Философия достижения успеха*. Харьков: ХП.

154. Рылова, Н. Т. (2007). *Организационно-педагогические условия создания здоровьесберегающей среды образовательных учреждений*. (Дисс. канд. пед. наук). Кемеровский государственный университет, Кемерово.

155. Самусь, Т. В. (2015). Соціально-економічні аспекти здоров'язбережувального навчання. *Педагогіка та психологія*, 49, 115–128.

156. Семенова, А. В. (2006). *Словник-довідник з професійної педагогіки*. Одеса: Пальміра.

157. Слостенин, В. А. (2013). *Педагогіка*. Москва: Академія.

158. Сливка, Л. (2014). Деякі аспекти теорії та методики підготовки майбутніх учителів початкових класів до здоров'язберігаючої діяльності. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*, 10 (2), 80–86.

159. Слюсаренко, В. Г., & Проскура, О. В. (1998). *Педагогічна спадщина Софії Русової і сучасна освіта*. Київ: ІЗМН.

160. Смолкин, А.М. (1991). *Методы активного обучения*. Москва: Высшая школа.

161. Соколенко, Л. С. (2011). *Формування культури здорового способу життя студентів вищих навчальних закладів*. (Дис. канд. пед. наук). Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, Умань.

162. Соколев, В. В. (2004). *Педагогические условия формирования культуры здоровья будущего учителя в процессе общепрофессиональной подготовки*. (Дисс. канд. пед. наук). Белгородский государственный университет, Белгород.

163. Соловьев, Г.М. (2003). *Здоровьесберегающие технологии в системе общего образования Ставропольского края*. Ставрополь: Сервисшкола.

164. Солопчук, М. С., Заїкін, А. В., & Солопчук, Д. М. (2006). Сучасні вітчизняні та зарубіжні підходи до формування здорового способу життя школярів. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми*.

165. Сорока, О. В. (2016). *Теоретичні та методичні засади підготовки майбутніх учителів початкової школи до використання арт-терапевтичних технологій*. (Дис. д-ра пед. наук). Тернопільський національний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка, Тернопіль.

166. Суворова, Н. (2000). Интерактивное обучение: новые подходы. *Учитель*, 1, 25–27.

167. Сухомлинський, В. О. (1977). *Вибрані твори* (Т. 1-5). Київ: Радянська школа.

168. Сущенко, Л. П. (1999). *Соціальні технології культивування здорового способу життя людини*. Запоріжжя: ЗДУ.

169. Тевкун, В. В. (2014). Здоров'язберезувальні компетенції –

основа професійної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки*, 115, 227–230.

170. Торн, К., & Маккей, Д. (2001). *Тренинг. Настольная книга тренера*. Санкт-Петербург: Питер.

171. Тушина, Г. И. (2005). *Педагогические условия формирования здоровьесберегающей среды общеобразовательной школы*. (Дисс. канд. пед. наук). Кемеровский государственный университет, Кемерово.

172. Український інститут стратегічних досліджень. (2014). *Щорічна доповідь про стан здоров'я населення, санітарно-епідеміологічну ситуацію та результати діяльності системи охорони здоров'я України. 2013 рік*. Київ: Медінформ.

173. Український інститут стратегічних досліджень. (2015). *Щорічна доповідь про стан здоров'я населення, санітарно-епідеміологічну ситуацію та результати діяльності системи охорони здоров'я України. 2014 рік*. Київ: Медінформ.

174. Урум, Н. С. (2008). *Підготовка майбутніх вчителів до забезпечення здорового способу життя молодших школярів*. (Дис. канд. пед. наук). Університет менеджменту освіти АПН України, Київ.

175. Ушинський, К. Д. (1983). *Вибрані педагогічні твори* (Т. 1-2). Київ: Радянська школа.

176. Федоренко, М. В. (2012). Особливості професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*, 22 (1), 310–316.

177. Фетискин, Н.П., Козлов, В.В., & Мануйлов, Г. М. (2002). *Социально-психологическая диагностика развития личности и малых групп*. Москва: Институт Психотерапии.

178. Фідірко, М. О. (2007). Актуалізація фізичних якостей і духовно-моральних цінностей студентів у фізичному вихованні шляхом використання сучасних фізкультурно-оздоровчих технологій. *Виховання і*

культура, 1-2(11-12), 84–88.

179. Філіпп'єва, О. А. (2007). *Підготовка майбутніх учителів до валеологічного виховання молодших школярів*. (Дис. канд. пед. наук). Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка, Кіровоград.

180. Фокин, Ю. Г. (2008). *Теория и технология обучения: деятельностный поход* (3-е изд.). Москва: Академия.

181. Харитонов, В. И. (2002). Совершенствование физического воспитания как ценности здорового образа жизни и здоровья учащихся. *Теория и практика физической культуры*, 1, 19–23.

182. Хлебнікова, Т.М. (2003). *Ділова гра як метод активного навчання педагога*. Харків: Основа.

183. Хомич, Л. О. (1998). *Професійно-педагогічна підготовка вчителя початкових класів*. Київ: Магістр.

184. Хуторской, А. В. (2003). *Дидактическая эвристика: теория и технология креативного обучения*. Москва: МГУ.

185. Цибульська, О. В. (2017). *Показники фізичного розвитку молодших школярів м. Володимир-Волинський*. Матеріали XI Міжнародної науково-практичної конференції студентів і аспірантів «Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень». Луцьк: СНУ ім. Лесі Українки.

186. Цибульська, О. В., & Дмитроца, О. Р. (2017). *Експрес-оцінка фізичного здоров'я молодших школярів, котрі проживають на радіоактивно забрудненій території*. Матеріали XV Міжнародної наукової конференції студентів та молодих вчених «Шевченківська весна: досягнення біологічної науки/BIOSCIENCE ADVANCES». Київ: КНУ ім. Т. Шевченка.

187. Цибульська, О. В., Дмитроца, О. Р., Швайко, С. Є., & Поручинський, А. І. (2018). *Оцінка адаптаційних можливостей молодших школярів залежно від системи підготовки до навчання*. Матеріали XVIII Всеукраїнської науково-практичної конференції «Громадське здоров'я:

проблеми та перспективи розвитку». Остріг: Національний університет «Острозька академія».

188. Цибульська, О. В. (2019а). Деякі аспекти готовності майбутніх учителів до виховання в учнів початкової школи культури здоров'язбереження. *Наукові записки Серія: Педагогічні науки*, 186, 221–224.

189. Цибульська, О. В. (2019b). Історико-педагогічний аналіз здоров'язбережувального виховання дитини. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки: Серія: Педагогічні науки*, 19, 20–27.

190. Цибульська, О.В. (2019d). Сутнісні характеристики базових понять проблеми культури здоров'язбереження. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*, 6, 301–309.

191. Цибульська, О. В. (2019e). *Фізіологія людини у дослідях*. Володимир-Волинський: ВВПК.

192. Цибульська, О. В., & Патріарх, Ю. М. (2019). *STEM – освітній тренд Нової української школи*. Володимир-Волинський: ВВПК.

193. Цибульська, О. В. (2020а). *Актуалізація проблеми підготовки майбутніх учителів до формування в учнів початкової школи культури здоров'язбереження*. Матеріали II Міжнародної наукової конференції «Освіта і наука у мінливому світі: проблеми та перспективи розвитку». Дніпро: Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара.

194. Цибульська, О. В. (2020b). *До питання культури здоров'язбереження у професійній підготовці майбутнього вчителя початкових класів*. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку». Переяслав: Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди.

195. Цимбалару, А. Д. (2014). *Теоретичні та дидактико-методичні засади педагогічного проектування освітнього простору в школі I ступеня*. (Автореф. дис. д-ра пед. наук). Інститут педагогіки АПН

України, Київ.

196. Циплюк, А. М. (2014). Генеза вихідних понять здоров'язбережувального навчання дітей дошкільного віку. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 1 (35), 417–425.

197. Циплюк, А. М. (2015). *Здоров'язбережувальне середовище як чинник формування здорового способу життя дітей дошкільного віку*. Луцьк: Іванюк В. П.

198. Циплюк, А.М. (2017). *Підготовка майбутніх вихователів до створення здоров'язбережувального середовища у дошкільному навчальному закладі*. (Дис. канд. пед. наук). Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, Луцьк.

199. Чебыкин, А.Я. (1988). *Эмоциональная регуляция учебной деятельности*. Одесса: АстроПринт.

200. Шаповал, Ю. Д. (2007). *Педагогічні умови формування готовності майбутнього вчителя початкових класів до особистісно орієнтованого навчання молодших школярів*. (Автореф. дис. канд. пед. наук). Харківський національний педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди, Харків.

201. Шаповалова, Г. (2014). Гармонізація культурно-освітнього простору майбутніх педагогів через здоров'язбережувальні технології. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: Педагогіка*, 1(12), 149–153.

202. Шапран, Ю. П., & Фурса, І. В. (2015). Використання інтеграції природничих дисциплін при формуванні професійної компетентності майбутніх учителів біології. *Science and Education: A New Dimension. Pedagogy and Psychology*, III (37), 75, 80–83.

203. Шатрова, Е. А. (2012). Теоретическая модель формирования здоровьесберегающей компетентности педагога. *Вестник ТГПУ*, 2(117), 111–116.

204. Шахненко, В. І. (2008). Формування здоров'я у дітей і підлітків в історії вітчизняної педагогіки з найдавніших часів до ХХ століття. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*, 7, 150–157.

205. Шестакова, Т. В. (2006). *Формування готовності майбутніх педагогів до професійного самовдосконалення*. (Дис. канд. пед. наук). Інститут вищої освіти АПН України, Київ.

206. Шиян, Н. І. (2015). Впровадження інтегрованих курсів в здоров'язбережувальне навчальне середовище початкової школи. *Science Rise*, 6/1(11), 68–71.

207. Югова, Е. А. (2011). Анализ структуры и содержания здоровьесберегающей компетенции студентов педагогического вуза. *Вестник Красноярского Государственного Педагогического Университета им. В. П. Астафьева. Психолого-педагогические науки*, 3(17), 213–217.

208. Язловецький, В. С., Шерета, В. В., & Турчак, А. Л. (2004). *Наукові дослідження в теорії і практиці фізичного виховання*. Кіровоград: РВВ КДПУ імені Володимира Винниченка.

209. Яковець, Н. Ф. (2008). Західний погляд на парадигми сучасної педагогічної освіти і педагогіки вищої школи. *Вища освіта України*, 3 (1), 402–407.

210. Яковлєва, В. А. (2017). *Впровадження здоров'язбережувальних технологій навчання як основна умова формування життєвої компетентності учнів*. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої Всесвітньому Дню цивільної оборони та Всесвітньому Дню охорони праці «Формування здоров'язбережувальних компетентностей сучасної молоді: реалії та перспективи». Полтава: ПНПУ.

211. Яременко, В., & Сліпушко, О. (1999). *Новий тлумачний словник української мови* (Т. 1-4). Київ: Аконіт.

212. Ярошинська, О. О. (2014а). *Інститут кураторства: проектування діяльності*. Умань: Жовтий О. О.
213. Ярошинська, О. О. (2014б). *Проектування освітнього середовища професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи*. Умань: Жовтий О. О.
214. Ясвин, В. А. (2001). *Образовательная среда: от моделирования к проектированию*. Москва: Смысл.
215. Antonovsky, A. (1979). *Health, stress and coping*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
216. Bandura, A. (1977). *Social learning theory*. Alexandria, VA: Prentice Hall.
217. Bandura, A., Caprara, G. V., Barbaranelli, C., & Pastorelli, C. (2001). Sociocognitive self-regulatory mechanisms governing transgressive behavior. *Journal of Personality and Social Psychology*, 80 (1), 125–135.
218. Barnes, J. A. (1954). Class and committees in a Norwegian Island parish. *Human Relations*, 7 (1), 39–58.
219. Blumberg, I. (1997). Mental “health” and mental “illness”. *Hospital & Community Psychiatry*, 130 (3), 229–239.
220. Borzak, L. (1981). *Field study: a source book for experiential learning*. Beverley Hills, CA: Sage Publications.
221. Brandon, T., & Charlton, J. (2011). The lessons learned from developing an inclusive learning and teaching community of practice. *International Journal of Inclusive Education*, 15 (1), 112–123.
222. Bratton, S., Ray, D., Rhine, T., & Jones, L. (2005). The efficacy of play therapy with children: a meta-analytic review of the outcome research. *Professional Psychology: Research and Practice*, 36 (4), 376–390.
223. Burnard, P. (1989). *Teaching interpersonal skills: a handbook of experiential learning for health professionals*. London: Chapman & Hall.
224. Cagran, B., & Schmidt, M. (2011). Attitudes of Slovene teachers towards the inclusion of pupils with different types of special needs in primary

school. *Educational Studies*, 37 (2), 23–31.

225. Clausson, E. K. (2008). *School health nursing: perceiving, recording and im-proving schoolchildren's health*. Goteborg: The Nordic School of Public Health.

226. Clift, S., & Jensen, B. B. (2005). *The health promoting school: international advances in theory, evaluation and practice*. Copenhagen: Danish University of Education Press.

227. Davies, J., & Coggans, N. (1992). Does drug education work? In M. A. Plant, B. Ritson, & R. Robertson (Eds.), *Alcohol and Drugs: the Scottish Experience* (pp. 75–81). Edinburgh: Edinburgh University Press.

228. Dodge, B. (1999). *Web quest taskonomy: a taxonomy of tasks*. Retrieved from <http://webquest.org/sdsu/taskonomy.html>.

229. Dolia, T. (2014). *Preparing of a future elementary school teacher for making up of health keeping surroundings*. Materialy Międzynarodowej Konferencji Naukowej “Ratownictwo wodne, sport pływacki i kultura fizyczna w teorii i praktyce”. Gdansk: Uczelniane AWF i S.

230. Dörner, P. (1978). Self-reflection and problem solving. In F. Klix Human (Ed.), *Artificial Intelligence* (pp. 101–107). Berlin: Deutscher Verlag der Wissenschaften.

231. Endler, N., & Parker, J. (1994). Assessment of multidimensional coping task, emotion and avoidance strategies. *Psychological Assessment*, 6, 50–60.

232. Foca, A. (2002). The origin of experimental medicine in the school of Alcmaeon from Kroton and the diffusion of his philosophy within the Mediterranean area. *Skepsis*, 13-14, 242–253.

233. Franken, D. (2000). *Life skills 101: higher core values healthy winners live*. Pasadena, CA: Wellness Publications.

234. Frydenberg, E., & Lewis, R. (2000). Teaching coping to adolescents: when and to whom? *American Educational Research Journal*, 37 (3), 68–75.

235. Itin, C. (1999). Reasserting the philosophy of experiential education as a vehicle for change in the 21st century. *Journal of Experiential Learning*, 22 (2), 91–98.
236. Joplin, L. (1981). On defining experiential education. *Journal of Experiential Education*, 4 (1), 17–20.
237. Knowles, M. S. (1989). *The making of an adult educator: an autobiographical journey*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
238. Kohlberg, L. (1975). *Moral stages and moralization*. New York, NY: Winston.
239. Kolb, D. A. (1984). *Experiential learning: experience as the source of learning and development*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
240. Koster, M., Timmerman, M., Nakken, H., & Pijl, S. J. (2009). Evaluating social participation of pupils with special needs in regular primary schools. *European Journal of Psychological Assessment*, 25 (4), 34–42.
241. Lazarus, R. S., & Folkman, S. (1984). *Stress, appraisal, and coping*. New York, NY: Springer Publishing Company.
242. Lewin, K. (Ed.). (1942). *Resolving social conflicts and field theory in social science*. Washington, D.C: American Psychological Association.
243. MacCrae, R., & Costa, P. (1986). Personality, coping and coping effectiveness in an adult sample. *Journal of Personality*, 54 (2), 385–405.
244. Marks, D., Murray, M., Evans, B., & Willing, C. (2000). *Health psychology: theory, research and practice*. London: SAGE Publications Ltd.
245. McClelland, D. C. (1987). *Human motivation*. Cambridge: Cambridge University Press.
246. Mellander, K. (1993). *The power of learning: fostering employee growth*. New York, NY: McGraw-Hill.
247. Mikkelsen, B. E. (2006). *A cross European perspective on Healthy Eating at School – results and guidelines from a Council of Europe project*. Retrieved from https://ec.europa.eu/health/ph_determinants/life_style/nutrition/documents/ev_20060217_co05_en.pdf.

248. Murray, J. P., Wenger, A. F. Z., Downes, E. A., & Terrazas, S. B. (2011). *Educating health professionals in low-resource countries: a global approach*. New York, NY: Springer Publishing Company.

249. Nussbaum, M. C. (1992). Tragedy and self-sufficiency: Plato and Aristotle on fear and pity. *Oxford Studies in Ancient Philosophy*, 10, 107–159.

250. Osadchenko, T. (2015). Experimental study of readiness of the future teacher to create the health preservation environment at primary school. *The Advanced Science Journal*, 5, 56–60.

251. Pfeiffer, J. W. (1986). *A handbook of structured experiences for human relations training* (Volume IX). San Diego, CA: Pfeiffer & Company.

252. Piaget, J. (1979). The relation of affectivity to intelligence in the mental development of the child. In S. Harrison, & J. McDermott (Eds.), *Childhood Psychopathology* (pp. 167–175). New York, NY: International Universities Press.

253. Prensky, M. (2001a). Digital natives, digital immigrants (part 1). *On the Horizon*, 9 (5), 1–6.

254. Prensky, M. (2001b). Digital natives, digital immigrants (part 2): do they really think differently? *On the Horizon*, 9 (6), 1–6.

255. Shyyan, O. (2010). *Policies for introducing new knowledge to health educators in Ukraine*. Proceedings of Annual Conference on Teacher Education Facing the Intercultural Dialogue. Brussels: Vrije Universiteit Brussels.

256. Terelak, J. (2008). *Człowiek i stres: koncepcje, źródła, reakcje, radzenie sobie, modyfikatory*. Warszawa: Branta.

257. Tsybulska, O. (2020) Socio-cultural phenomenon of healthcare and its place in the system of pedagogical categories. *KELM*, 1, 187–197.

258. Ulrich, C. (1960). Stress and sport. In W. R. Jonson (Ed.), *Science and Medicine of Exercise and Sports* (pp. 508–516). New York, NY: Harper and Bros.

259. UN. (2000). *United Nations Millennium Declaration*. Retrieved

from <http://www.un.org/millenniumgoals>.

260. Watson, J. B. (1928). *Psychological care of infant and child*. New York, NY: W.W. Norton & Co.

261. Watson, J. B., & Rayner, R. (1920). Conditioned emotional reactions. *Journal of Experimental Psychology*, 3, 1–14.

262. Watson, J. B., & MacDougall, W. (1929). *The battle of behaviorism; an exposition and an exposure*. New York, NY: W.W. Norton & Co.

263. WHO. (2006). *Constitution of the World Health Organization*. Retrieved from https://www.who.int/governance/eb/who_constitution_en.pdf.

264. WHO. (2010). *Parma Declaration on Environment and Health*. Retrieved from <https://www.euro.who.int/en/health-topics/environment-and-health/Climate-change/publications/2010/protecting-health-in-an-environment-challenged-by-climate-change-european-regional-framework-for-action/parma-declaration-on-environment-and-health#:~:text=Through%20the%20Declaration%20and%20Commitment,and%20an%20environment%20free%20of>

Додаток А

Анкета –питальник на виявлення готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереженняШановний студенте!

Запрошуємо Вас взяти участь у науково-педагогічному дослідженні, яке має на меті виявлення у студентів характеру ставлення до необхідності формування готовності до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження.

1. На Вашу думку, здоров'я – це ..... (можливі декілька варіантів)

а) відсутність хвороб;

б) стан повного фізичного, духовного, розумового і соціального благополуччя;

в) прояв повноцінного виконання соціальних функцій, участь у суспільному житті та активній трудовій діяльності;

г) можливість адаптуватися до умов довкілля;

д) один із найважливіших показників «якості» людини і суспільства.

2. Що Ви розумієте під поняттями «культура здоров'я», «здоров'язбереження», «культура здоров'язбереження»?

3. Яке значення (роль) учителя у формуванні та зміцненні здоров'я молодших школярів, виховання у них культури здоров'язбереження? (Обґрунтуйте свою думку)

а) важлива;

б) суттєва, але не завжди;

в) не суттєва.

4. Оцініть, будь ласка, свою готовність до професійної здоров'язберезувальної діяльності, спрямованої на виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження.

а) достатньо підготовлена (-ий), володію ґрунтовними знаннями про здоров'я, методами його зміцнення та збереження;

б) частково підготовлена (-ий);

в) не підготовлена (-ий);

г) важко відповісти або не вважаю це необхідним

5. Який вид діяльності студента, на Вашу думку, найбільше сприяє формуванню здоров'язберезувальної компетентності, готовності до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження:

а) освітня (навчально-пізнавальна, виховна);

б) фізкультурно-оздоровча;

в) педагогічна практика;

г) спортивно-масова робота;

д) не можу відповісти;

е) свій варіант відповіді.

6. Які чинники, на Вашу думку, сприяють підвищенню пізнавального інтересу до науково-практичної інформації здоров'язберезувального характеру:

а) уміння правильно організувати свій день, розподіляти час для навчання й відпочинку;

б) можливість перевірити свої теоретичні знання зі здоров'язбереження на практиці;

в) належне матеріально-технічне забезпечення процесу підготовки майбутніх учителів початкової школи до здоров'язберезувальної діяльності;

г) підтримка студентів викладачами у процесі вивчення нової інформації здоров'язберезувального характеру;

д) розкриття актуальності та важливості науково-прикладних знань здоров'язберезувального змісту.

7. Які джерела інформації, на Вашу думку, сприяють формуванню готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження?

Заповніть таблицю, зазначаючи міру впливу кожного джерела.

Джерело інформації	Міра впливу			
	Значна	Достатня	Недостатня	Задовільна
Література про культуру здоров'я, здоров'язбереження				
Періодичні видання				
Телебачення, радіо				
Тематичні лекції та бесіди				
Заняття з фізичної культури				
Лекції, семінари з медико-біологічних дисциплін				
Лекції, семінари з психолого-педагогічних дисциплін				
Інтернет				
Викладачі				
Батьки				
Свій варіант				

8. Оцініть за 12-бальною шкалою рівень сформованості власної готовності до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження

9. Що, на Вашу думку, варто було б запровадити в ЗВО задля більш результативного формування у майбутніх учителів початкової школи готовності до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження.

Дуже вдячні Вам за співпрацю!

Питальник на виявлення уявлень студентів про професійну підготовку до здоров'язбережувальної діяльності, сутність та засоби виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження

Шановний студенте, пропонуємо Вам завершити висловлювання:

1. Педагог, реалізуючи гуманітарну природу своєї професії, повинен .....
2. Під культурою здоров'язбереження в освітньому процесі розуміється .....
3. Культура здоров'язбереження – це .....
4. Культура здоров'я – це .....
5. Основна місія вчителя початкової школи у площині здоров'язбереження полягає в .....
6. Ключовим елементом у тріаді «здоров'я - культура здоров'я - здоровий спосіб життя» є .....
7. Здоров'язбережувальна діяльність передбачає .....
8. Здоров'язбережувальна компетентність – це .....
9. Гадаю, що справжній учитель у професійній здоров'язбережувальній діяльності має керуватися такими мотивами...
10. Підготовка вчителя до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження – це ...
11. Успішність оволодіння професійною здоров'язбережувальною діяльністю визначають .....

Дякуємо за щирі відповіді!

ДІАГНОСТУВАЛЬНІ МЕТОДИКИ

**на визначення рівня сформованості готовності майбутніх учителів
початкової школи до виховання у молодших школярів культури
здоров'язбереження**

(мотиваційно-особистісний компонент)

**«Самооцінка професійно-педагогічної мотивації» (щодо зміцнення і
збереження здоров'я, здоров'язбережувальної професійно-педагогічної
діяльності)**

Означена методика дозволяє виявити рівні професійно-педагогічної мотивації у руслі проблеми здоров'язбереження. А саме: байдужість, епізодичну поверхневу зацікавленість, допитливість, функційний інтерес, професійну потребність - вершину мотивації щодо зміцнення і збереження здоров'я.

Інструкція. Оцініть, будь ласка, наведені нижче твердження. Оберіть те, що максимально близьке Вам та обведіть відповідну літеру.

Наприклад:

З – Завжди;

Ч – Часто;

НДЧ – Не Дуже Часто;

Р – Рідко;

Н – Ніколи.

1. Люблю слухати лекції педагогів про особливості професійно-педагогічної діяльності майбутніх учителів початкової школи, зокрема у сфері здоров'язбереження:

З, Ч, НДЧ, Р, Н

2. Вважаю, що лекції з теорії і методики виховання містять досить простий матеріал, тому їх можна не конспектувати:

З, Ч, НДЧ, Р, Н

3. На семінарах (практичних заняттях) намагаюсь не відповідати:

З, Ч, НДЧ, Р, Н

4. По можливості намагаюсь купувати книги, журнали, які висвітлюють проблеми сучасної початкової школи, здоров'язбереження дітей молодшого шкільного віку або дорослих:

3, Ч, НДЧ, Р, Н

5. Занотовую або збираю інформацію, що стосується проблем початкової школи, зміцнення і збереження здоров'я:

3, Ч, НДЧ, Р, Н

6. Читаю журнал «Початкова школа», інші педагогічні джерела:

3, Ч, НДЧ, Р, Н

7. Спостерігаю за роботою досвідчених педагогів-вихователів тільки під час педагогічної практики:

3, Ч, НДЧ, Р, Н

8. Беру участь в організаційних бесідах з учителями лише тоді, коли цього вимагає керівник пед. практики:

3, Ч, НДЧ, Р, Н

9. Люблю працювати з педагогічною та психологічною літературою в читальному залі бібліотеки, у вільний час вдома:

3, Ч, НДЧ, Р, Н

10. На семінарські та практичні заняття готую у першу чергу те, що будуть перевіряти:

3, Ч, НДЧ, Р, Н

11. Охоче погоджуюсь брати участь у роботі конференцій або інших педагогічних заходів:

3, Ч, НДЧ, Р, Н

Обробка та інтерпретація результатів:

3– 5 балів;

Ч – 4 бала;

НДЧ – 3 бала;

Н – 1 бал;

Р – 2 бала.

Напишіть, будь ласка, загальну кількість балів:

Оцінка рівнів ППМ:

11 і більше балів – високий рівень ППМ;

10-6 – середній рівень ППМ;
5 і менше – низький рівень ППМ.

Методика для виявлення мотивації професійної діяльності

(К. Замфір у модифікації О. Реана)

Методику можна застосовувати для діагностики мотивації професійної діяльності (зокрема – педагогічної здоров'язберезувальної). В її основу покладено концепцію провнутрішню і зовнішню мотивації. Про внутрішні типи мотивації можна говорити, якщо діяльність значуща для особистості сама по собі. Якщо ж в основі мотивації професійної діяльності лежить прагнення до задоволення інших потреб (мотиви соціального престижу, зарплати тощо), то в цьому випадку прийнято говорити про зовнішню мотивацію. Самі зовнішні мотиви диференціюються тут на зовнішні позитивні й зовнішні негативні.

Інструкція: Прочитайте наведені нижче спонукання до професійної діяльності й дайте оцінку їхньої значущості для вас за п'ятибальною шкалою.

Спонукання	Оцінка значущості				
	Дуже значуще	Достатньо значуще	Невеликою мірою	Достатньо великою мірою	Дуже великою мірою
Грошовий заробіток					
Прагнення до кар'єрного просування					
Прагнення уникнути критики з боку керівництва й					

колеґ					
Праґнення уникнути покарань і неприємностей					
Потреба в досягненні соціального престижу й поваги					
Задоволення відсамого процесу й результатів праці					
Можливість повної самореалізації саме в цій професії					

Обробка результатів:

Розраховують показники внутрішньої мотивації (ВМ), зовнішньої позитивної (ВПМ) і зовнішньої негативної (ВНМ) відповідно до ключів:

$ВМ = \text{оцінка п.6} + \text{оцінка п.7} ; 2$

$ВПМ = \text{оцінка п.1} + \text{оцінка п.2} + \text{оцінка п.5} ; 3$

$ВНМ = \text{оцінка п.3} + \text{оцінка п.4} .$

Показником вираженості кожного типу мотивації буде число, отримане в межах від 1 до 5 (можливо, і дробове).

Інтерпретація:

На основі отриманих результатів визначають мотиваційний комплексособистості. Він являє собою тип співвідношення трьох видів мотивації: ВМ, ВПМ та ВНМ.

Оптимальним результатом вважають такі два типи поєднань:

$ВМ > ВПМ > ВНМ$ і $ВМ = ВПМ > ВНМ$.

Найменш оптимальним мотиваційним комплексом є тип
ВНМ>ВІМ>ВМ.

Між цими комплексами укладено проміжні з погляду їхньої ефективності мотиваційні комплекси.

Під час інтерпретації слід враховувати не тільки тип мотиваційного комплексу, але й те, наскільки сильно один тип мотивації перевершує інший за ступенем вираженості.

«Визначення життєвих цінностей особистості «Must-test II.

Іванова, Є. Колобова»

Інструкція. Вам пропонується набір Must-тем:

1. «Здоров'я»;
2. «Безпека та захищеність»;
3. «Матеріальний успіх»;
4. «Особистісний розвиток»;
5. «Багатство духовної культури»;
6. «Служіння людям»;

Продовжіть запропоновані речення, обравши найбільш актуальну та значущу для Вас тему (декілька тем). Запишіть, будь ласка, думки, які здаються Вам важливими як на теперішній момент, так і загалом у Вашому житті.

Я неодмінно

повинен _____
_____
_____
_____

Жахливо,

якщо _____

Я не можу

стерпіти _____

Методика «ціннісні орієнтації»

(М. Рокіча)

Методика, розроблена М. Рокічем, заснована на прямому ранжуванні списку цінностей. Автор розрізняє два класи цінностей:

1. Термінальні - переконання в тому, що кінцева мета індивідуального існування варта того, щоб до неї прагнути. Стимулюючий матеріал представлений набором з 18 цінностей.
2. Інструментальні - переконання в тому, що якийсь образ дій або властивість особистості є переважним в будь-якій ситуації. Стимулюючий матеріал також представлений набором з 18 цінностей.

Це ділення відповідає традиційному діленню на цінності-цілі і цінності- засоби.

Особливості проведення процедури тестування:

Респонденту пропонується два списки цінностей (по 18 у кожному) або на листах паперу в алфавітному порядку, або на картках. У списках респондент привласнює кожній цінності ранговий номер, а картки розкладає у порядку значущості. Остання форма подачі матеріалу дає надійніші результати. Спочатку пред'являється набір термінальних, а потім - інструментальних цінностей.

Для подолання соціальної бажаності та глибшого проникнення в систему ціннісних орієнтацій випробовуваного можливі зміни інструкцій, які дають додаткову діагностичну інформацію і дозволяють зробити більш обґрунтовані висновки. Так, після основної серії можна попросити випробовуваного ранжувати картки, відповідаючи на наступні питання:

1. «У якому порядку і в якому ступені (у відсотках) реалізовані дані цінності у Вашому житті?»
2. «Як би Ви розташували ці цінності, якби стали таким, яким мріяли?»
3. «Як зробила б це, на Вашу думку, більшість людей?»
4. «Як це зробили б Ви 5 або 10 років тому?»
5. «Як це зробили б Ви через 5 або 10 років?»
6. «Як ранжували б картки близькі Вам люди?»

Обстеження краще проводити індивідуально, але можливе і групове тестування.

Інструкція. Якими з перерахованих нижче положень Ви керуєтеся у своєму житті як основоположними принципами?

Проставте в правому стовпчику таблиці «Ранг» номери від 1 до 18, які визначають, наскільки важливим для Вас є кожне з тверджень.

Номер 1 відповідає найбільш важливому для Вас твердженню, а номер 18 – найменш важливому.

Бланк для відповідей № 1

№ з/п	Твердження	Ранг
1.	Активне, діяльне життя.	
2.	Здоров'я.	
3.	Краса природи та мистецтва.	
4.	Матеріально забезпечене життя.	
5.	Спокій у країні, мир.	
6.	Пізнання, інтелектуальний розвиток.	
7.	Незалежність суджень, оцінок, думок.	
8.	Щасливе сімейне життя.	

9.	Впевненість у собі.	
10.	Життєва мудрість.	
11.	Цікава робота.	
12.	Любов.	
13.	Наявність хороших і добрих друзів.	
14.	Суспільне визнання.	
15.	Рівність.	
16.	Свобода вчинків та дій.	
17.	Творча діяльність.	
18.	Отримання задоволення.	

Бланк для відповідей № 2

№ з/п	Твердження	Ранг
1.	Акуратність.	
2.	Життєрадісність.	
3.	Непримиренність до своїх та чужих недоліків.	
4.	Відповідальність.	
5.	Самоконтроль.	
6.	Сміливість у відстоюванні своєї думки.	
7.	Терпимість до думок інших.	
8.	Чесність.	
9.	Вихованість.	
10.	Виконавська дисципліна.	
11.	Раціоналізм (уміння приймати обдумані рішення).	
12.	Працелюбність.	
13.	Високі запити.	
14.	Незалежність.	
15.	Освіченість.	
16.	Тверда воля.	
17.	Широта поглядів.	
18.	Чуйність.	

Оцінка мотивації ставлення майбутніх учителів початкової школи до здійснення здоров'язберезувальної діяльності, спрямованої на виховання культури здоров'язбереження молодших школярів (модифікована шкала оцінки мотивації ставлення до професійної діяльності за А. Кареліним)

Усі позиції шкали оцінюються в балах від 1 до 5 та виражають позитивне або негативне ставлення до виховання культури здоров'язбереження молодших школярів. Загальна оцінка складається з

балів за рядками. Варіанти відповідей на судження можуть бути «так», «скоріше так, ніж ні», «не можу відповісти», «скоріше ні, ніж так», «ні».

1. Чи бажали б Ви створити щось нове у сфері своєї майбутньої професійної діяльності?

2. Якщо Ви позбавитесь можливості працювати вчителем, то чи втратить сенс Ваше життя?

3. Чи лякають Вас несподіванки у професійній діяльності, які потребують нових виходів із ситуацій?

4. Чи вважаєте Ви, що навчальні заняття сприяють збереженню здоров'я учнів?

5. Чи відвідували б Ви заради нових професійних знань щодо здоров'язбережувальної діяльності спеціальні заняття, навіть, якщо це пов'язано з незручностями?

6. Чи вбачаєте Ви в учневі активного учасника освітнього процесу?

7. Чи вважаєте Ви, що тільки знання, отримані Вами під час навчання у закладі вищої освіти дають можливість здійснювати професійну діяльність, спрямовану на виховання культури здоров'язбереження молодших школярів?

8. Чи вважаєте Ви, що Ваша професійна діяльність надасть можливість Вам поліпшити стан здоров'я молодших школярів?

9. Чи вважаєте Ви, що організація здоров'язбережувальної діяльності учнів початкової школи має першорядне значення, сприяючи збереженню і зміцненню їхнього здоров'я?

10. Чи згодні Ви з тим, що у молодших школярів не можна формувати здоров'язбережувальні навички та вміння, виховувати культуру здоров'язбереження

11. На Вашу думку, чи обов'язково завдання виховання культури здоров'язбереження молодших школярів повинне супроводжувати Вашу професійну діяльність?

12. Чи викликають у Вас утруднення проведення здоров'язбережувальних уроків?

13. Чи враховували Ви, обираючи професію, стан власного здоров'я?

14. Чи втрачає учитель, який займається науково-дослідницькою

роботою, пов'язаною із здоров'язбереженням, можливість спілкування з учнями?

15. Чи зацікавлюють Вас нові ідеї, що спрямовані на виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження?

Загальна сумарна оцінка результатів складається за ключем, наведеним у таблиці

	№ запитання	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Відповіді	Так	5	5	1	5	5	5	1	5	5	1	5	1	5	1	5
	Скоріше так, ніж ні	4	4	2	4	4	4	2	4	4	2	4	2	4	2	4
	Не можу відповісти	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
	Скоріше ні, ніж так	2	2	4	2	2	2	4	2	2	4	2	4	2	4	2
	Ні	1	1	5	1	1	1	5	1	1	5	1	5	1	5	1

Ступінь мотивації _____

Ступінь мотивації	Низький	Середній	Достатній	Високий
Сума балів	15 - 29	30 - 44	45 - 59	60 - 75

Методика діагностики особистості на мотивацію до успіху Т. Елерса

Інструкція для учасників дослідження.

Вам запропоновано 41 твердження, на кожне з яких дайте відповідь «ТАК» чи «НІ».

Текст питальника

1. Коли є вибір між двома варіантами, то краще, не відкладаючи, зробити вибір.
2. Я нервую, коли помічаю, що не можу виконати завдання на 100 відсотків.
3. Коли я працюю, то так виглядає, ніби я ставлю усе для здобуття успіху.
4. Якщо виникає проблемна ситуація, я здебільшого приймаю рішення одним із останніх.
5. Коли в мене два дні підряд немає чим зайнятися, то я втрачаю спокій.
6. У певні дні мої успіхи є нижчими за «норму».
7. Стосовно себе я є більш вимогливий, ніж щодо інших людей.
8. Я є більш привітний, ніж інші.
9. Коли я відмовляюся від важкого завдання, то згодом собі дорікаю, бо переконаний, що зміг би впоратися з завданням.
10. Під час виконання роботи я потребую невеликих перепочинків.
11. Старанність - головна риса моєї вдачі.
12. Мої досягнення не завжди однаково успішні.
13. Мені до душі інша праця, ніж та, якою я тепер займаюся.
14. Зауваження більше сприяють моїй активності, ніж похвала.
15. Я переконаний в тому, що колеги сприймають мене добрим спеціалістом.
16. Перешкоди допомагають мені приймати більш тверді рішення.
17. Іншим не важко зачепити почуття моєї гідності.
18. Коли я працюю без особливого бажання, це легко помітити.
19. Під час виконання роботи я не розраховую на допомогу інших.
20. Деколи я відкладаю на потім роботу, яку повинен виконати тепер.
21. Слід покладатися лише на власні сили.
22. У житті мало речей, які більш важливі за гроші.
23. Завжди, коли я маю виконати важливе доручення я не відволікаюся на інші проблеми.
24. Почуття мого честолюбства є меншим, ніж в інших.
25. Наприкінці відпустки я переважно з радістю повертаюся до роботи.
26. Коли робота мені до вподоби, я виконую її більш якісно, ніж іншу працю.
27. Мені приємніше мати справу з людьми, які здатні інтенсивно

працювати.

28. Коли у мене немає заняття, я відчуваю дискомфорт.
29. Мені доводиться виконувати відповідальну роботу частіше за інших.
30. Коли мені доводиться приймати рішення, то я намагаюся знайти найкращий спосіб вирішення завдання.
31. Мої товариші деколи вважають мене ледачим.
32. Мої успіхи певною мірою залежать від моїх колег.
33. Немає сенсу йти всупереч волі керівника.
34. Деколи я не знаю, яку роботу доведеться виконувати.
35. Коли щось не вдається зробити, то я втрачаю терпіння.
36. Я переважно не надаю значення своїм досягненням.
37. Коли я працюю разом з іншими, то результати моєї праці є вищими, ніж результати інших людей.
38. Багато за що я брався, але не доводив до завершення.
39. Я заздрю людям, які є менш завантаженими за мене.
40. Я не рівняюся на тих, хто прагне влади і посад.
41. Коли я переконаний у правильності власної позиції, я здатний зробити все, щоб довести власну правоту.

Обробка результатів:

Щоб отримати результати по цій методиці, слід оцінити отримані Вами відповіді згідно КЛЮЧА. Відповіді на питання 1, 11, 12, 19, 23, 33, 34, 35, 40 не враховуються.

КЛЮЧ

Номери запитань з відповіддю «ТАК» (+)	Оцінка	Номери запитань з відповіддю «НІ» (-)	Оцінка
2, 3, 4, 5, 7, 8, 9, 10, 14, 15, 16, 17, 21, 22, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 32, 37, 41	1	6, 13, 18, 20, 24, 31, 36, 38, 39	1

Отримані оцінки слід підсумувати. Кількісні результати за цією методикою означають:

- I - 10 балів: мотивація до успіху низька, особа не прагне досягти перемоги, не схильна докладати власних сил у працю, апатична, пасивно ставиться до життя.
- II - 16 балів: середня мотивація до успіху. При такій мотивації людина не боїться ризикувати, вона не є скованою у своїх діях, бо можлива невдача не надто хвилює її.

17 - 20 балів: висока мотивація до успіху. Такі особи здатні йти на середнього рівня ризик для досягнення бажаного, схильні орієнтуватися на власні сили, гнучко і наполегливо добиватися поставленої мети.

Вище від 21 балу: мотивація до успіху надто висока. Це може спричиняти надмірну самокритичність до власних можливостей. При цьому особа може зазнавати надмірного хвилювання та страху зазнати невдачі. Підсвідома зневіра у власні сили викликає в людини меншу готовність до ризику, особистісну скутість. У результаті при надмірній мотивації до успіху людина може втрачати віру в те, що вона досягне бажаного.

Дослідження показали, що люди з помірно високою орієнтацією на успіх надають переваги середньому рівню ризику. Ті ж, хто побоюються невдач, надають переваги малому чи, навпаки, надто великому рівню ризику.

Чим вища мотивація людини до успіху - досягнення мети, тим нижчий показник готовності до ризику. При цьому мотивація до успіху впливає і на сподівання на успіх: при сильній мотивації до успіху надії на успіх зазвичай більші, ніж при слабкій. До того ж людям, мотивованим на успіх і тим, що мають великі на нього надії притаманно уникати великого ризику.

Ті, хто сильно мотивований на успіх і має високу готовність до ризику, рідше потрапляють в незручні ситуації, ніж ті люди, що мають високу готовність до ризику, але високу мотивацію до уникнення невдач (захист). І навпаки, коли у людини є висока мотивація до уникнення невдач (захист), це є перешкодою мотиву до успіху – досягнення мети.

Тест для визначення рівня знань молоді

про здоров'я (когнітивний компонент)

(В. Язловецький, 2004)

1. Здоров'я людини - це:
  - а) мінливість внутрішнього стану;
  - б) стан повного фізичного, психічного й соціального добробуту;
  - в) дисгармонія душі й тіла;
  - г) високий ступінь життєдіяльності;
  - д) наявність скарг та фізичних вад.
2. Збереженню і зміцненню здоров'я сприяють такі фактори:

- а) забруднення довкілля;
- б) активний руховий режим;
- в) обмежена рухова активність і нетривалий сон;
- г) значне емоційне та психічне перенапруження.

3. Навчатися бути здоровим означає:

- а) набуття здоров'я через освіту;
- б) використання постійних і значних вольових зусиль;
- в) проведення вільного часу біля екранів телевізора;
- г) обмежене перебування на свідому повітрі.

4. Здоровий спосіб життя - це:

- а) спосіб життєдіяльності людини, спрямований на збереження, зміцнення та формування здоров'я;
- б) комплекс оздоровчих заходів;
- в) життя, спрямоване на задоволення матеріальних потреб;
- г) підтримання життєдіяльності за допомогою ліків;
- д) обмеження у рухах і надмірне харчування.

5. Рухова активність - це:

- а) біологічна потреба в рухах;
- б) гіподинамія;
- в) стимулятор росту й розвитку організму;
- г) негативний чинник для розвитку організму.

6. Яка добова норма (у годинах) рухового режиму є оптимальною для Вас?

- а) 1-2;
- б) 2,5-3;
- в) 5-6.

7. Загартування організму означає:

- а) підвищення опору й удосконалення системи терморегуляції організму;
- б) послаблення імунної системи;

в) шлях до хвороб.

8. Що таке фізичні вправи аеробної спрямованості?

- а) вправи на швидкість і силу;
- б) циклічні вправи на витривалість;
- в) вправи на гнучкість і координацію рухів.

9. Яка тривалість сну як фізіологічної потреби, для Вас (у годинах)?

- а) 7-8;
- б) 8-9;
- в) 9-10.

10. Показниками психічного здоров'я є:

- а) невротичний стан і тривожність;
- б) висока збудженість та агресивність;
- в) відсутність розладів нервової системи й адекватна поведінка.

11. До складових режиму дня належить:

- а) раціональне чергування роботи й відпочинку згідно з біоритмами;
- б) тривалість сну, харчування й руховий режим;
- в) аутогенне тренування та медитація;
- г) рівень, якість та стиль життя.

12. Раціональне харчування означає:

- а) вживання їжі, що містить велику кількість жирів та вуглеводів;
- б) вживання їжі, яка містить увесь набір вітамінів та мікроелементів;
- в) вживання їжі, яка кількісно та якісно забезпечує потреби організму.

13. Систематичні заняття фізичними вправами сприяють:

- а) збільшенню сили м'язів та розширенню функціональних можливостей серцево-судинної і дихальної систем;
- б) виникненню травм і патологічних станів;
- в) виникненню розладів нервової системи та координації рухів.

14. Ступінь втоми під час виконання фізичних вправ можна визначити за такими зовнішніми ознаками:

- а) за частотою серцевих скорочень;

- б) за зміною кольору шкіри, спітнінням і скаргами;
- в) за показниками підвищення працездатності, зростання швидкості, спритності.

15. Особиста гігієна передбачає:

- а) комплекс заходів, норм, вимог догляду за діяльністю організму людини;
- б) особливості психічної діяльності людини;
- в) закони росту і розвитку людини;
- г) вплив природного середовища на здоров'я людини.

16. Запобігти виникненню стресу можна за таких умов:

- а) систематичного виконання фізичних вправ і загартовуючи процедур;
- б) оволодіння прийомами психічної саморегуляції;
- в) підвищеними вимогами до себе та до інших людей;
- г) інформаційного перевантаження і неможливістю розв'язати поставлені завдання.

17. Система природного загартовування П. Іванова «Детка» містить таку кількість порад:

- а) 6;
- б) 8;
- в) 12.

18. Основними правилами культури спілкування є:

- а) уміння уважно слухати співрозмовника;
- б) не переривати розмову іншого;
- в) виявляти зацікавленість під час розмови.

19. Заклик «Пізнай самого себе» означає:

- а) знати будову й функції власного організму, психоемоційні та інтелектуальні особливості;
- б) знати свій родовід;
- в) адаптація до природного й соціального середовища;
- г) збільшення маси і пропорцій тіла.

20. Поняття «самореалізація» означає:

- а) досягнення всебічного гармонійного розвитку і найвищої мети в житті;
- б) прагнення до повного розкриття генетично закладених у людині здібностей і задатків;
- в) некерований стихійний процес.

Оцінювання.

Правильні відповіді: 1 - б, г; 2 - б; 3 - а, б; 4 - а, б; 5 - а, в; 6 - б; 7 - а; 8 - б; 9 - б; 10 - в; 11 - а, б; 12 - в; 13 - а; 14 - б; 15 - а; 16 - а, б; 17 - в; 18 - а; 19 - а; 20 - а, б

Оцінка результатів тесту:

Низький рівень - до 50% правильних відповідей;

Середній рівень - 60-69% (12-13 правильних відповідей); Достатній рівень - 70-79% (14-15 правильних відповідей); Високий рівень - 80-100% (16-20 правильних відповідей).

«Рефлексія на саморозвиток» Л. Бережнова (сформованість рефлексивних умінь і навичок майбутньої професійно-педагогічної здоров'язбережувальної діяльності)
(операційно-діяльнісний компонент)

Інструкція. Дайте відповідь на запитання, обравши лише один із запропонованих відповідей варіант.

1. Яка характеристика найбільше імпонує Вам?

- а) цілеспрямований;
- б) працьовитий;
- в) дисциплінований;

2. За що Вас цінують колеги?

- а) за відповідальність;
- б) за те, що я відстоюю позицію і не змінюю власних рішень;
- в) за те, що я ерудований, цікавий співбесідник.

3. Як Ви ставитесь до ідеї створення здоров'язбережувального середовища у ДНЗ?

- а) вважаю, що це марна трата часу;
- б) не заглиблювався у проблему;
- в) позитивно, активно включився б у зазначений проект.

4. Що Вам найбільше заважає професійно самовдосконалюватися?

- а) бракує часу;
- б) бракує відповідної літератури та умов;
- в) не вистачає сили волі та завзятості;

5. Які труднощі могли б виникнути у Вас при створенні здоров'язбережувального середовища?

- а) точно не знаю;
- б) не ставив собі за ціль це аналізувати;
- в) маючи великий досвід, труднощів не відчуваю.

6. Яка характеристика Вам найбільше підходить?

- а) вимогливий;
- б) наполегливий;
- в) поблажливий.

7. Яку, на Вашу думку, Ви відігравали б роль у проекті створення здоров'язбережувального середовища?

- а) генератор ідей;
- б) критик;
- в) організатор;

8. Які якості у Вас переважають?

- а) сила волі;
- б) завзятість;
- в) відповідальність.

9. Яка з наведених сфер останнім часом викликає у Вас пізнавальний інтерес?

- а) методичні знання;
- б) теоретичні знання;
- в) здоров'язбережувальна професійно-педагогічна діяльність.

10. Ваш ідеал?

- а) людина сильна духом і вольова;
- б) людина творча, яка багато знає та вміє;
- в) людина незалежна та впевнена у собі.

11. На Вашу думку, чи досягнете у професійному плані поставлених цілей?

- а) думаю, що так;
- б) швидше за все, так;

в) якщо пощастить.

12. Що Вас найбільше зацікавило б у проекті створення здоров'язберезувального середовища у ДНЗ?

а) те, що більшість педагогів підтримують таку ідею;

б) ще не знаю;

в) нові можливості педагогічної здоров'язберезувальної діяльності та перспектива саморозвитку.

Обробка результатів

1. За результатами тестування визначають рівень прагнення до саморозвитку. Відповіді на запитання тесту оцінюють так :

Запитання :

Оціночні бали відповідей :

1.	а – 3; б – 2; в - 1
2.	а – 2; б – 1; в - 3
3.	а – 1; б – 2; в - 3
4.	а – 3; б – 2; в - 1
5.	а – 3; б – 2; в - 1
6.	а – 2; б – 3; в - 1
7.	а – 3; б – 2; в - 1
8.	а – 2; б – 3; в - 1
9.	а – 1; б – 2; в - 3
10.	а – 3; б – 2; в - 1
11.	а – 1; б – 3; в - 2
12.	а – 1; б – 3; в - 2

Сумарна кількість балів визначається так :

Сумарна кількість балів	Рівень прагнення до саморозвитку
18-24	дуже низький
25-29	низький
30-34	середній
35-38	вище середнього
39-42	високий

2. Самооцінка особистістю своїх якостей, які сприяють саморозвитку, визначається за відповідями на запитання 1, 2, 5, 6, 8, 10. Сумарна кількість балів розподіляється за таким чином :

Сумарна кількість балів

Самооцінка особистістю своїх якостей

18-17	дуже висока
16-15	завищена
14-12	нормальна
11-9	занижена
8-7	низька
6-3	дуже низька

3. Оцінку проекту педагогічної підтримки як можливості професійної самореалізації визначають за відповідями на запитання 3, 7, 9, 14. Сумарна кількість балів розподіляється за таким порядком : сумарна кількість балів

Оцінка проекту педагогічної підтримки

15-14	як можливості професійної самореалізації
13-11	як необхідне і достатнє для самореалізації
10-8	скоріше як перспективне для самореалізації
7-6	невизначена оцінка, скоріше як неперспективна для самореалізації

Методика під назвою КОЗ-2 з метою діагностики комунікативних та організаторських здібностей майбутньої професійно-педагогічної здоров'язбережувальної діяльності.

Інструкція. На кожне запитання дайте, будь ласка, відповідь «так», «ні».

1. Чи відчуваєте прагнення вивчати людей, знайомитися з різними людьми?
2. Подобається або сподобалося б вам займатись здоров'язбережувальною педагогічною діяльністю?

3. Якщо вас образив хтось з друзів, одногрупників ви довго ображаєтесь?
4. Ви важко орієнтуєтесь в критичній ситуації?
5. У вас багато друзів?
6. Вам приємніше і простіше проводити час читаючи книги або займаючись чимось іншим, ніж спілкуватися з людьми?
7. Ви з легкістю відмовитеся від своїх намірів, якщо при їхньому виконанні виникатимуть труднощі?
8. Ви легко знаходите контакт з людьми старшими за вас по віку?
9. Вам сподобалося б організувати з одногрупниками своєрідний семінар-тренінг або інший захід на тему здоров'язбереження?
10. Вам важко «вливатись» у незнайомі колективи?
11. Ви легко встановлюєте контакти з незнайомими людьми?
12. Ви часто відкладаєте негайні справи на потім?
13. Під час вирішення важливих справ ви часто берете ініціативу у свої руки?
14. Ви погано орієнтуєтесь у незнайомій обстановці?
15. Ви почуваетесь невпевнено серед незнайомих людей?
16. Ви охоче організуєте різноманітні заходи?
17. Ви почуваетесь не дуже впевнено серед великої кількості своїх знайомих?
18. Ви часто відчуваєте себе дискомфортно під час спілкування з незнайомими людьми?
19. Ви часто запізнюєтесь на пари, ділові зустрічі, зустрічі з друзями?
20. Ви не відчуваєте себе досить впевнено та спокійно під час публічних виступів, навчальних дискусій?

Тест на креативність та творчий потенціал педагога

Інструкція.

Виберіть один варіант відповіді:

1. Чи вважаєте ви, що світ, який вас оточує, можна зробити кращим?
  - а) так;
  - б) ні, він і так досить хороший;
  - в) так, але тільки трохи.
2. Чи здатні ви своїми зусиллями змінити цей світ на краще?

а) так, у більшості випадків;

б) ні;

в) так, але в окремих випадках.

3. Чи вважаєте ви, що ваші ідеї у галузі здоров'язбереження могли б забезпечити значний прогрес у поліпшенні справи освіти?

а) так;

б) так, але за сприятливих обставин;

в) лише певною мірою.

4. Ваші творчі можливості та прагнення допоможуть у майбутньому змінити дещо кардинально:

а) так, напевно;

б) це малоймовірно;

в) можливо.

5. Коли ви плануєте розпочати якусь справу, ви завжди переконані в позитивному варіанті її вирішення?

а) так;

б) частіше маю сумніви;

в) так, завжди.

6. Чи мрієте ви зайнятися справою, про яку мало що знаєте?

а) так, невідоме завжди приваблює;

б) невідоме мене не цікавить;

в) усе залежить від характеру цієї справи.

7. Вам необхідно виконати незнайому справу. Чи відчуваєте ви бажання зробити це досконало?

а) так;

б) задовольняєтесь тим, чого встигли досягти;

в) так, але тільки тоді, коли мені це подобається.

8. Якщо справа, якої ви не знаєте, вам подобається, чи прагнете дізнатися про неї якомога більше?

а) так;

б) ні хочу навчитися тільки основного;

в) ні, хочу задовольнитися тільки своєю цікавістю.

9. Коли вас спіткає невдача, то:

а) розчаровуєтесь, втрачаєте інтерес;

б) припиняєте дію, бо її здійснення стає не реальним;

в) продовжуєте робити свою справу, навіть тоді, коли перешкоди подолати важко.

10. Виходячи з ваших міркувань, професію слід обирати відповідно до:

а) своїх можливостей, подальших перспектив для себе;

б) соціальної цінності та її престижу;

в) переваг які вона забезпечить.

11. Чи легко ви можете зорієнтуватися на маршруті, який уже пройшли?

а) так;

б) ні, боюся заблукати;

в) так, але тільки там, де місцевість сподобалась та запам'яталась.

12. Чи зможете ви, прослухавши лекцію, одразу переказати увесь її зміст:

а) так, без проблем;

б) усього згадати не зможу;

в) запам'ятовується лише те що цікавить.

13. Коли ви чуєте слово незнайомою вам мовою, чи можете його відтворити по складах, без помилок, не знаючи його значення:

а) так, без великих труднощів;

б) так, якщо це слово легко запам'ятати;

в) відтворю але не зовсім правильно.

14. У вільний час я люблю:

а) залишатись на самоті, міркувати;

б) бути в компанії;

в) мені байдуже, бути на самоті чи в компанії.

15. Ви займаєтесь справою і припиняєте її тільки тоді, коли:

а) справу закінчено і виконано бездоганно;

б) більш-менш задоволені результатом;

в) не все ще вдалося зробити.

16. Коли ви на самоті, то:

а) мрієте про якісь абстрактні речі;

б) шукаєте собі конкретну справу;

в) іноді міркуєте про речі, пов'язані з роботою.

17. Якщо якась ідея захоплює вас, ви міркуєте над нею:

а) незалежно від того, де і з ким ви перебуваєте;

б) роблю це тільки на одинці;

в) там, де буде більш-менш спокійно.

18. Коли ви відстоюєте якусь ідею, то:

а) можете відмовитися від неї, якщо вислухаєте переконливі аргументи опонентів;

б) триматиметесь своєї думки, якими б не були аргументи;

в) зміните свою думку, якщо спротив буде міцним.

Підрахуйте бали, яких ви набрали, таким чином:

За відповідь "а" - 3 бали;

За відповідь "б" - 1 бали;

За відповідь "в" - 2 бали;

Питання 1, 6, 7, 8 визначають межі вашої допитливості й креативні можливості.

Питання 2, 3, 4, 5 - свідчать про вашу віру в себе;

питання 9 і 15 - характеризують вашу стійкість та переконливість;

питання 10 - виявляє вашу амбіційність;

питання 12 і 13 - свідчать про вашу "слухову" пам'ять;

питання 11 - визначає особливості зорової пам'яті; питання 14 - засвідчує ваше прагнення бути незалежною особистістю;

питання 16, 17 - характеризують ваше вміння мислити абстрактно;

питання 18 – розкриває сутність вашої зосередженості на справах.

Загальна сума набраних балів показує рівень вашої креативності, творчого потенціалу.

49 і більше балів. У вас доволі високий творчий потенціал, який надає вам великих особистісних та професійних можливостей. Якщо на практиці реалізувати ваші здібності, то вам розкриють різні форми творчості у професійній здоров'язбережувальній діяльності.

Від 24 до 48 балів. У вас нормальний творчий потенціал. Ви маєте необхідні якості, що допомагають вам творити, шукати нові ідеї та рішення. Однак у вас є проблеми, які ускладнюють творчий процес. Поставтеся прискіпливіше до себе.

23 і менше балів. Ваш творчий потенціал обмежений, або ви недооцінили себе та свої можливості. Відсутність віри у свої сили може призвести до думки, що ви нездатні творити. Спробуйте подолати це в собі й тим самим ви розв'яжете проблему.

Додаток Д

**Фрагмент інтегрованого заняття з використання STEM-елементів
з курсу «Анатомія, вікова фізіологія та гігієна дітей дошкільного та
молодшого шкільного віку»**

Тема. ЗАЛОЗИ ВНУТРІШНЬОЇ СЕКРЕЦІЇ

Мета: поглибити знання про регуляцію функцій; дослідити будову та функції ендокринних залоз; сформулювати основні поняття гуморальної регуляції; конкретизувати й розширити знання про властивості та функції гормонів; з'ясувати географію поширення ендокринних хвороб; удосконалювати вміння проводити теоретичне дослідження; сприяти формуванню свідомого ставлення до власного здоров'я; розвивати ІТ-компетентність.

Обладнання: таблиця «Ендокринні залози», презентація «Гуморальна регуляція. Ендокринні залози», аудіозапис класичної музики, опорні конспекти, мобільні телефони з встановленою програмою «Kahoot!»

План

1. Біологічне значення залоз внутрішньої секреції.
2. Будова і функції ендокринних залоз.
3. Регуляція діяльності ендокринних залоз.

Основні поняття: залози внутрішньої секреції (ендокринні залози), гормони, гуморальна регуляція, нейрогуморальна регуляція, гіпофункція, гіперфункція.

I. Організаційний момент.

II. Актуалізація опорних знань

Людина завжди була і буде найцікавішим об'єктом пізнання для іншої людини.

Ми продовжуємо вивчати організм як саморегульовану систему, аналізуємо наукові погляди на знайомі нам речі, граючи у фізіологічний футбол (*Фотол0*).

(Студент обирає м'яч із запитанням та дає його іншому студенту. Останній повинен дати відповідь. Якщо відповідь неправильна, м'яч повертається до першого студента).

Фото1 . Проведення фізіологічного футболу

Запитання фізіологічного футболу

- ✓ Людина при падінні вдарилась головою, що аж «іскри посипались з очей». Якою частиною голови людина вдарилась? (Потиличною).
- ✓ Яке найболючіше місце нашого тіла? Зуби, там найбільше больових рецепторів(75 тис. на кв.см)
- ✓ У приміщенні з неприємним запахом через деякий час людина перестає його відчувати. Чому? (Запах викликає подразнення нюхових рецепторів. Якщо відчуття запаху зникло, це означає, що організм адаптувався до подразника і рецептори перестали збуджуватись, або відповідні центри перестали сприймати нервові імпульси, що ішли від рецепторів).
- ✓ При переході з темного приміщення в яскраво освітлене, чи навпаки проходить деякий час, доки очі не пристосуються до нових умов освітлення. Чому адаптація до темряви проходить довше, ніж до світла. Чому? (Колбочки збуджуються набагато швидше ніж палички.До того ж родопсин, що потрібен для сприйняття світла, синтезується в темряві, а на світлі руйнується. Тому око краще

приспосовується до яскравого освітлення).

- ✓ Після перенесеної травми голови чи інфекційної хвороби людина може ходити, немов у стані легкого сп'яніння, поясніть чому? (Уражений мозочок).
- ✓ Відомо, що клітини нейроглії не здатні проводити нервові збудження. Яку функцію вони виконують у гіпофізі та епіфізі, де немає нейронів? (Опорну, трофічну, секреторну).

III. Пояснення нового матеріалу(фрагмент)

Сторінка «Географічна ендокринологія»

Потужними і таємничими залишаються місцеві кліматичні особливості регіонів. У місцях, де проживають пігмеї, виявляють багато карликових рослин і тварин. Однією з гіпотез залишається недостатність цинку в ґрунті. Чи не почнуть нащадки пігмеїв швидко рости за нових кліматичних умов?

Відомий факт: японці, які виростили у західних регіонах США, за зростом і пропорціями обличчя і тулуба сильно відрізняються від своїх батьків-азіатів, наближаючись до типу «довгом'язових» американців.

Фото2. Проведення фізіологічного футболу

Завдання для групи 1

Користуючись інтернет-ресурсами та програмою GoogleMaps, знайти і показати на карті райони проживання найвищих та найнижчих людей у світі.

Поширення таких ендокринних хвороб, як ожиріння та цукровий діабет науковці пов'язують із комфортними умовами життя у розвинутих країнах світу та низьким рівнем фізичної активності. Зробіть висновки.

Завдання для групи 2

Користуючись інтернет-ресурсами та програмою GoogleMaps, знайти і показати на карті країни, де захворюваність даними недугами найвища. Зробіть висновки.

Сторінка «Географічна валеологія»

Користуючись QI- кодами, розшифруйте такі підсилювачі гормональної діяльності, як мікроелементи і вітаміни, що відіграють провідну роль в адаптації. Поєднайте їх з відповідною залозою внутрішньої секреції.

Щитоподібна залоза потребує йод(продукти моря, риба, жир, помідори, редиска, буряк), що входить до складу її гормонів, вітаміни групи В(гречка, ячмінь, овес, висівки, яблука, молочні продукти, яйця, печінка) та С (смолодина, цитрусові, шипшина, капуста), а також амінокислота тирозин(молоко, арахіс, кунжут, банани, гарбузове насіння). При їх нестачі виникає і збільшується зуб, спостерігаються ознаки кретинізму, ожиріння, сонливість, розумовий недорозвиток; репродуктивні порушення (безпліддя, зниження потенції); патологія молочних залоз (порушення лактації); гіпофіза (затримка росту і розвитку). **Паращитоподібні залози** потребують кальцію(молоко, творог, апельсини, мак, горіхи) та вітаміну D (яєчний жовток, риба та риба, жир). У результаті людина стає спокійна. **Статеві залози** – вітаміни А(риба, жир, картопля, помідори, печінка) і Е(яєчний жовток, зерна злаків, олія), залізо (квасоля, зелені овочі, горіхи, м'ясо), мідь(пророщена

пшениця, петрушка, печінка, гриби). Нормалізується робота статевих залоз та їх функції.

IV. Підсумок заняття

Студенти користуються онлайн-сервісом Kahoot! і дають відповіді на запитання вікторини з теми «Ендокринна система».

Додаток Б

М.Г.Савельєв

М.П.

Молодший спеціаліст

Фаховий молодший бакалавр

На основі: базової загальної середньої освіти

Термін навчання: 3 роки і 10 місяців

Форма навчання: денна

РОБОЧИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН

на 2020/2021 навчальний рік

Галузь знань: 01 Освіта / Педагогіка

Спеціальність: 013 Початкова освіта

Кваліфікація: Вчитель з початкової освіти

№	Назва предметів	Комісія	Ф. конт.			Розподіл загального обсягу годин								До оплати				
			Іспити	Заліки	Курсові роботи	Всього	Кредитів	Аудиторні	з них:					Поділ	Всього з поділом	Консультації 6%	Залік	Конс. перед екс
									Лекції	Семінари	Практичні	Лабораторні	Самостійні					
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
1. Нормативні навчальні дисципліни																		
1. ЦИКЛ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ПІДГОТОВКИ						1845		1845	1101	4	690	50	0	455	2506	76	0	0
1	Всесвітня історія	С				74		74	74				0		74	4		
2	Українська література	У				148		148	148				0		148	9		
3	Зарубіжна література	У				74		74	74				0		74	4		
4	Хімія	Ф	4*			48		48	22		6	20	0		48	3		

5	Біологія і екологія**	Ф	4*		116		116	88		20	8	0		116	7		
6	Географія	Ф	4*		32		32	32				0		32	2		
7	Математика	КМ	4*		296		296	296				0		296	18		
8	Фізика	км	4*		111		111	65		24	22	0		111	7		
9	Астрономія	КМ			0		0	0				0		0	0		
10	Українська мова	У	4		201		201	0		201		0	201	402			
11	Інформатика**	КМ			106		106	0		106		0	106	212			
12	Захист України	Ф			74		74	37		37		0		74	4		
13	Економіка (Економічна теорія)**	С			42		42	42				0		42	3		
14	Правознавство (Основи правознавства)**	С			42		42	42				0		42	3		
15	Історія України	С	4*		127		127	127				0		127	8		
16	Технології **	П			74		74	70	4			0		74	4		
17	Іноземна мова	А	4*		148		148	0		148		0	148	296			
18	Фізична культура	Ф			206		206	58		148		0	0	206			
Факультативи з підготовки до ЗНО																	
1	Математика / Географія	км			58	1,9	58	58				0		58			
2	Історія України	С			37	1,2	37	37				0		37			
3	Іноземна мова / Біологія	А			37	1,2	37	37				0		37			
2. ЦИКЛ ЗАГАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ					945	31,5	638	258	30	350	0	527	160	798	17	24	10
1	Історія України	С	5		45	1,5	0					13		0	0		2

2	Українська мова (за професійним спрямуванням)	У	7		45	1,5	30	20		10		15		30	2		2
3	Екологія	Ф		4	45	1,5						13				2	
4	Основи філософських знань	С		8	45	1,5	26	20	6			19		26	2	2	
5	Економіка (Основи економічної теорії)*	С		2	45	1,5						3		0	0	2	
6	Соціологія	С		8	45	1,5	26	20	6			19		26	2	2	
7	Правознавство (Основи правознавства)*	С		2	45	1,5						3		0	0	2	
8	Іноземна мова (за професійним спрямуванням)	А	6		180	6,0	66	0		66		114	66	132			2
9	Фізичне виховання	Ф		7	165	5,5	96	0		96		69		96		2	
10	Інформаційно-комунікаційні технології та ТЗН	КМ		7	45	1,5	30	0		30		15	30	60		2	
11	Практичний курс інформатики (з елементами прогр)	КМ		3	60	2,0						13				2	
12	БЖД	Т		7	45	1,5	30	24		6		15		30	2	2	
13	Охорона праці	Т		8	45	1,5	26	20		6		19		26	2	2	
14	Основи медичних знань і охорона здоров'я	Ф		8	45	1,5	26	18		8		19		26	2	2	
15	Основи валеології	Ф		7	45	1,5	30	24	6			15		30	2		
16	Основи початкового курсу математики	КМ		5	90	3,0						25		0	0	2	
17	Основи початкового курсу природознавства	Ф	2		90	3,0	53	33	12	8		37		53	3	2	
18	Сучасна українська мова з практикумом	У	8		180	6,0	135	79		56		45		135			2
19	Практикум усного і писемного мовлення (іноземна мова)	А	7		120	4,0	64	0		64		56	64	128			

3. ЦИКЛ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ						1710	57,0	1013	514	92	407	0	623	407	1420	60	22	18
1	Психологія	П	4			120	4,0	74	54	16	4		46		74	4		2
2	Вступ до спеціальності з основами педагогіки	П		4		105	3,5						31		0	0	2	
2	Педагогіка	П	6			225	7,5	122	94	20	8		103		122	7		2
3	Основи корекційної педагогіки	П		8		45	1,5	26	22	4			19		26	2	2	
4	Основи педагогічної майстерності	П		7		45	1,5	30	12		18		15		30	2	2	
5	Дитяча література з основами культури і техніки мовлення	У	8			165	5,5	103	53	36	14		62		103	6		2
6	Методика навчання математики	КМ	5			135	4,5	106	68	6	32		29		106	6		2
7	Методика громадянської освіти та історії	С	6			45	1,5	34	20	2	12		11		34	2		2
8	Методика навчання української мови та читання	У	5			135	4,5	106	74	6	26		29		106	6		2
9	Каліграфія	У		5		45	1,5	32	6		26		13		32	2	2	
9	Методика навчання іноземної мови	Ф		5		60	2,0	32	0		32		28	32	64	4		2
10	Методика навчання природознавства	Ф	4			60	2,0	42	24	2	16		18		42	3		2
11	Теорія і методика фізичного виховання	Ф		5		45	1,5	32	8		24		13		32	2	2	
12	Методика формування і збереження здоров'я	Ф		6		45	1,5	34	26		8		11		34	2	2	
13	Методика навчання технологіям з практикумом	Ф		6		120	4,0	74	32		42		46	42	116	7	2	
14	Методика навчання інформатики	КМ	5			60	2,0	32	0		32		28	32	64			2
15	Образотворче мистецтво з методикою навчання	Х		6		75	2,5	48	8		40		27		48	3	2	

16	Музичне мистецтво з методикою навчання	I		6		60	2,0	34			34		26		34	2	2	
17	Основи сценічного та екранного мистецтва з методикою навчання	I		8		45	1,5	26	13		13		19	13	39		2	
18	Основи ритміки і хореографії з методикою навчання	I		8		45	1,5	26	0		26		19	26	52		2	
19	Акомпанемент ритміки	I					0,0							52	52			
20	Курсова робота				8	30	1,0	0	0				30	90	90			
21	Державна атестація						0,0	0					0	120	120			
Всього по нормативних дисциплінах:						4500	89	3496	1873	126	1447	50	1150	1022	4724	153	46	28
Разом з вибірковими дисциплінами (В, Г):						5640	127	4162	1873	126	2113	50	1624	4933	9301	153	46	32
Разом з вибірковими дисциплінами (Б):						5670	128	4132	1999	136	1951	50	1684	6543	11304	162	48	30

4. Вибіркові дисципліни

4.1. ПРЕДМЕТИ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ (вчитель іноземної мови в початкових класах)																		
						1140	38,0	666	0	0	666	0	474	3911	4577	0	0	4
1	Практичний курс іноземної мови	A	7			840	28,0	501	0		501		339	1002	1503			2
2	Методика навчання іноземної мови	A	6			120	4,0	67	0		67		53	67	134			2
3	Основи гри на музичних інструментах	I				180	6,0	98	0		98		82	2842	2940			
4.2. ПРЕДМЕТИ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ (керівник дитячого художнього колективу)																		
						420	14,0	194	0	0	194	0	226	3541	3735	0	0	2
1	Основи гри на музичному інструменті	I				90	3,0	41	0		41		49	1148	1189			2
2	Основи диригування	I				90	3,0	41	0		41		49	1107	1148			
3	Вокал	I				90	3,0	43	0		43		47	1161	1204			

4	Ритміка і хореографія	I			60	2,0	28	0		28		32	28	56			
5	Акомпанемент (Хор+Ритміка)	I				0,0							97	97			
5	Хор, сольфеджіо	I		6	90	3,0	41	0		41		49		41			
4.3. ПРЕДМЕТИ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ (керівник дитячого хореографічного колективу)					300	10,0	183	18	8	161	0	117	1073	1489	2	2	0
1	Класичний танець	I			60	2,0	33			33		27	33	66			
2	Народно-сценічний танець	I			60	2,0	50			50		10	50	100			
3	Сучасний та бальний танець	I			60	2,0	33			33		27	33	66			
4	Методика роботи з хореографічним колективом	I			60	2,0	34	18	8	8		26		34	2	2	
5	Основи гри на музичних інструментах	I			60	2,0	33			37		27	957	990			
5	Акомпанемент	I												233			
4.4. ПРЕДМЕТИ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ (педагог-організатор)					450	15,0	259	108	2	149	0	191	907	1356	7	0	0
1	Теорія та методика роботи з дитячими та молодіжними орг. Укр.	П			90	3,0	53	41	2	10		37		53	3		
2	Соціальна молодіжна політика	П			150	5,0	74	58		16		76		74	4		
3	Ритміка і хореографія	I			135	4,5	95	0		95		40	95	190			
4	Акомпанемент до ритміки	I				0,0								190			
5	Основи гри на музичному інструменті	I			75	2,5	37	9		28		38	812	849			
Разом (В,Г):					5775	131	4231	1881	126	2174	50	1691	4994	9431	153	46	32
Разом (Б):					5805	132	4201	2007	136	2012	50	1751	6604	11434	162	48	30

5. ФАКУЛЬТАТИВИ						135	4,5	69	8	0	61	0	67	61	130	0	0	0
1	Основи наукових досліджень	П				15	0,5	8	8				8		8			
2	Польська мова	А				120	4,0	61	0		61		59	61	122			

1170

Годин на
рік:

Екзаменів

Семестровий контроль:

Заліків:

**Профіль освітньої програми
зі спеціальності 013 «Початкова освіта»**

1 – Загальна інформація	
Повна назва вищого навчального закладу та структурного підрозділу	Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради Факультет початкової освіти та фізичної культури Кафедра педагогіки, психології та окремих методик
Ступінь вищої освіти та назва кваліфікації	Перший (бакалаврський) ступінь <i>Спеціальність:</i> 013 Початкова освіта <i>Освітня кваліфікація:</i> бакалавр початкової освіти <i>Професійна кваліфікація:</i> вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти <i>Додаткові кваліфікації:</i> вчитель англійської мови у початковій школі; вчитель інформатики у початковій школі; керівник гуртка українознавства.
Офіційна назва освітньої програми	«013 Початкова освіта» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Тип диплому та обсяг освітньої програми	Диплом бакалавра, одиничний, на основі повної загальної середньої освіти - 240 кредитів ЄКТС, термін навчання -3 роки 10 місяців; за умови вступу на скорочений термін навчання (на базі ОКР молодший спеціаліст) – 120 кредитів ЄКТС, термін навчання – 1 рік 10 місяців.
Наявність акредитації	Акредитаційна комісія (Наказ МОН України від 03.07.2015 № 1683л). Період акредитації: до 2025 р.
Цикл/рівень	НРК України - 6 рівень, FQ-EHEA - перший цикл, EQF-LLL - 6 рівень.
Передумови	Наявність повної загальної середньої освіти, сертифікати ЗНО (денна форма навчання); диплом молодшого спеціаліста, молодшого бакалавра (денна та заочна форми навчання).
Мова(и) викладання	Українська мова.
Термін дії освітньої Програми	На період дії сертифікату про акредитацію освітньо-професійної програми.
Інтернет-адреса постійного розміщення опису освітньої програми	http://ipc.org.ua/освітні-програми/
2 – Мета освітньої програми	
Фундаментальна підготовка фахівців у галузі початкової освіти, що здатні ефективно розв'язувати комплексні професійні завдання у навчально-виховній, науково-дослідницькій, інноваційно-методичній діяльності з урахуванням новітніх тенденцій розвитку сфери освітніх послуг, - компетентнісної зорієнтованості, інклюзивності, діджиталізації, мобільності, партисипативності.	
3 – Характеристика освітньої програми	

Предметна область (галузь знань, спеціальність, спеціалізація (за наявності))	01 Освіта/Педагогіка, 013 Початкова освіта
Орієнтація освітньої програми	Освітньо-професійна програма підготовки бакалавра початкової освіти передбачає набуття здобувачами вищої освіти комплексу особистісних якостей, цінностей, мотивації, компетентностей, необхідних для професійної діяльності вчителя початкової школи, зокрема, щодо навчання учнів початкової школи освітніх галузей, визначених Держстандартом. Ключові слова: освіта, початкова освіта, виховання, навчання, розвиток, особистість, професійна компетентність, освітні галузі, методика, технології.
Основний фокус освітньої програми та спеціалізації	Освітній процес сфокусовано на забезпеченні <i>партисипативного</i> супроводу формування професійної компетентності майбутнього учителя початкової школи та <i>педагогічному партнерстві</i> (залучення суб'єктів професіоналізації, роботодавців до прийняття рішень, активної участі у конструюванні змісту та технологій освітньої програми). Акценти зроблено на <i>практичній та дослідницько-прикладній підготовці</i> студентів, <i>контекстності</i> освітнього процесу через опанування інноваційних методик навчання освітніх галузей, визначених Держстандартом початкової освіти.
Особливості та відмінності програми	Освітньо-професійна програма розроблена на основі багаторічного досвіду підготовки фахівців зі спеціальності «013 Початкова освіта», накопиченого у Луцькому педагогічному коледжі, та відповідного досвіду провідних вітчизняних та зарубіжних університетів. Особливості освітньої програми зумовлені також місією, візією та цінностями факультету початкової освіти та фізичної культури (http://ipc.org.ua/misia-vizia-cinnist/). Із урахуванням тенденцій регіонального розвитку сфери освітніх послуг та внутрішніх документів, що забезпечують якість професійної підготовки учителя початкової школи, здобувачі вищої освіти у межах освітньої програми поглиблено вивчають блоки вибіркових навчальних дисциплін відповідно до однієї з професійних кваліфікацій: вчитель англійської мови у початковій школі; вчитель інформатики у початковій школі; керівник гуртка українознавства.
4– Придатність випускників до працевлаштування та подальшого навчання	
Придатність до працевлаштування	Бакалавр початкової освіти може обіймати посади відповідно до національного класифікатора професій 2331 – вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти; педагог-організатор; керівник гуртка. Сфера працевлаштування – заклади загальної середньої освіти, заклади позашкільної освіти.
Подальше навчання	Навчання на другому (освітньо-професійному / науковому) рівні вищої освіти (7 рівень НРК, другий цикл FQ-EHEA та 7 рівень EQF-LLL). Набуття освітніх і професійних кваліфікацій за іншими спеціальностями та/або

	спеціалізаціями в системі післядипломної освіти, освіти дорослих.
5 – Викладання та оцінювання	
Викладання та навчання	Загальний стиль викладання і навчання – студентоцентроване, особистісно зорієнтоване, проблемно-зорієнтоване, практико-зорієнтоване та навчання через дослідження. Під час лекцій, практичних занять, семінарів використовуються інформаційно-комунікаційні технології, технології контекстного, проектного навчання, ситуативного моделювання, інтерактивні, дослідницькі методи, робота в малих групах, мобільне навчання, самонавчання, цифрові і медійні технології та ін. У процесі проходження практик, самостійної роботи, виконання індивідуальних науково-дослідних завдань, курсових робіт здійснюється очне та дистанційне консультування студентів викладачами.
Оцінювання	<p>Види контролю: вхідний, поточний, рубіжний, семестровий, самоконтроль. Форми контролю: усне і письмове опитування, поточні та підсумкові тестові опитування, в тому числі комп'ютерні; письмові та тестові екзамени; захисти курсових робіт, звітів про проходження практик, проектів, індивідуальних творчих завдань; контрольні роботи, есе, мультимедійні презентації та ін.; підсумкова атестація.</p> <p>Оцінювання навчальних досягнень студентів здійснюється за системою ECTS (A, B, C, D, E, F, FX) та національною шкалою.</p>
6 – Програмні компетентності	
Інтегральна компетентність	ІК. Здатність самостійно і комплексно здійснювати трудові функції: планування і здійснення освітнього процесу; забезпечення і підтримки навчання, виховання і розвитку учнів в освітньому середовищі і родині; створення освітнього середовища; рефлексії та професійного саморозвитку; проведення педагогічних досліджень; надання методичної допомоги колегам з питань навчання, розвитку, виховання й соціалізації молодших школярів; узагальнення власного педагогічного досвіду та його презентації педагогічній спільноті; оцінювання результатів роботи колег – учителів початкової школи.
Загальні компетентності	<p>КЗ-1. Загальнонавчальна. Здатність використовувати теоретичні знання та практичні уміння з циклів математичної та природничо-наукової, гуманітарної та соціально-економічної, професійної та практичної підготовки для формування в учнів ключових і предметних компетентностей згідно із державними вимогами до рівня їх загальноосвітньої підготовки з освітніх галузей.</p> <p>КЗ-2. Інформаційно-аналітична. Здатність орієнтуватися в потоці інформації, працювати з джерелами, знаходити і добирати необхідний матеріал, класифікувати, узагальнювати, критично ставитися та вирішувати будь-яку інформаційну проблему. Здатність вивчати, аналізувати та застосовувати під час планування освітнього процесу професійну інформацію, яка представлена в літературі, на електронних носіях, на Web-</p>

сервісах тощо.

КЗ-3. Дослідницько-практикологічна. Здатність виконувати навчально-дослідні завдання на основі аналітико-синтетичної мисленнєвої діяльності. Володіння науково-дослідними методами відповідно до фахового спрямування. Здатність до нестандартних рішень типових задач та вміння вирішувати нестандартні завдання, працювати автономно.

КЗ-4. Комунікативна. Здатність спілкуватися державною мовою на офіційно-діловому рівні; володіти навичками нормативного літературного мовлення (його усною та писемною формою) в різних сферах комунікації. Здатність до розуміння чужих і продукування власних програм комунікативної поведінки, адекватних цілям, сферам, ситуаціям спілкування, активній взаємодії з іншими мовленнєвими суб'єктами. Уміння володіти різновидами стилів мовленнєвого спілкування в ситуаціях запобігання та врегулювання конфліктів.

КЗ-5. Громадянська компетентність. Здатність активно, відповідально та ефективно реалізовувати громадянські права й обов'язки з метою розвитку демократичного суспільства. Здатність орієнтуватися у проблемах сучасного суспільно-політичного життя в Україні, застосовувати процедури й технології захисту власних інтересів, прав і свобод своїх та інших громадян, зокрема учнів початкової школи; використовувати способи діяльності й моделі поведінки, що відповідають чинному законодавству України.

КЗ-6. Етична. Здатність діяти на основі принципів і норм етики, правил культури поведінки у стосунках із дорослими й дітьми на основі загальнолюдських та національних цінностей, норм суспільної моралі; дотримуватися принципів педагогічної етики (професійної етики вчителя початкової школи).

КЗ-7. Соціокультурна. Здатність застосовувати знання, пов'язані із соціальною структурою та національною специфікою суспільства, з особливостями соціальних ролей; здатність до орієнтування у соціальних ситуаціях, розуміння соціального контексту художніх творів. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо; спроможність ідентифікувати себе з цінностями професійного середовища; наявність професійної позиції вчителя. Здатність до цінування та повага до різноманітності і мультикультурності; надання рівних можливостей учням різних національностей та різних розумових здібностей, толерантне ставлення до їхньої культурної спадщини, індивідуальних особливостей.

КЗ-8. Міжособистісної взаємодії. Здатність до ефективної міжособистісної взаємодії; зокрема, здатність успішно взаємодіяти з керівництвом, колегами, учнями та їхніми батьками; володіння алгоритмами конструктивного вирішення педагогічних конфліктів. Здатність працювати в команді, здатність до співпраці, групової та кооперативної діяльності. Здатність бути критичним і самокритичним, наполегливим щодо поставлених завдань і взятих зобов'язань.

КЗ-9. Адаптивна. Здатність до адаптації в професійно-педагогічному середовищі та дії в нових ситуаціях, зокрема тих,

	<p>що передбачають навчання, розвиток і виховання молодших школярів, спілкування з їхніми батьками, комунікації з адміністрацією школи й колегами.</p> <p>КЗ-10. Рефлексивна. Здатність ефективно та адекватно здійснювати рефлексивні процеси, що сприяє розвитку й саморозвитку учнів, творчому підході до навчально-виховного процесу початкової школи. Здатність оцінювати результати педагогічних впливів та забезпечувати якість освітнього процесу у початковій школі; здатність до педагогічної рефлексії.</p> <p>КЗ-11. Здоров'язбережувальна компетентність. Здатність ефективно вирішувати завдання щодо збереження і зміцнення здоров'я (фізичного, психічного, соціального та духовного) як власного, так і оточуючих. Здатність застосовувати знання, вміння, цінності і досвід практичної діяльності з питань культури здоров'я та здорового способу життя, готовність до здоров'язбережувальної діяльності в освітньому середовищі початкової школи та створення психолого-педагогічних умов для формування здорового способу життя учнів.</p> <p>КЗ-12. Інформаційно-комунікаційна. Здатність до застосування сучасних засобів інформаційних і комп'ютерних технологій для розв'язання комунікативних задач у професійній діяльності вчителя початкових класів й у повсякденному житті.</p>
<p>Спеціальні (фахові) компетентності</p>	<p>СК-1. Предметна компетентність. Здатність до застосування знань, умінь і навичок із циклу професійної підготовки, що є теоретичною основою побудови змісту освітніх галузей, визначених Держстандартом, задля усвідомлення їхньої реалізації в освітній галузі загалом, та окремих змістових ліній зокрема.</p> <p>Види предметних компетентностей: філологічна, математична, технологічна, природничо-наукова, мистецька.</p> <p>СК-1.1. Філологічна компетентність. Здатність до застосування професійно профільованих лінгвістичних і літературознавчих знань, умінь та навичок, що становлять теоретичну основу початкового курсу мови навчання, мови вивчення, іноземної мови, літературного читання та їхніх окремих змістових ліній. Складниками філологічної компетентності є лінгвістична, мовленнєва, літературознавча.</p> <p>СК-1.2. Математична компетентність. Здатність до застосування професійно профільованих математичних знань і умінь, що утворюють світоглядну, теоретичну та операційно-діяльнісну основу освітньої галузі «Математика». Складниками математичної компетентності є арифметична, логічна, алгебраїчна, геометрична та тотожних перетворень.</p> <p>СК-1.3. Технологічна компетентність. Здатність до застосування професійно профільованих проектно-технологічних знань, умінь і навичок, які є теоретичними основами побудови змісту освітньої галузі «Технології» загалом та окремих його змістових ліній. Складниками технологічної компетентності є: ІКТ-компетентність, компетентності з техніки обробки матеріалів, технічної творчості, декоративно-ужиткового мистецтва та самообслуговування.</p>

СК-1.4. Природничо-наукова компетентність. Здатність до застосування професійно профільованих природничо-наукових знань і практичних умінь і навичок, які є теоретичними основами побудови змісту природознавчого матеріалу відповідної освітньої галузі початкової освіти. Складниками природничо-наукової компетентності є астрономічна, географічна, землезнавча, біологічна (ботанічна, зоологічна, анатомічна, фізіологічна), екологічна, валеологічна.

СК-1.5. Мистецька компетентність. Здатність до застосування професійно профільованих мистецьких знань, умінь і навичок, які становлять теоретичну та діяльнісно-технологічну основу освітньої галузі «Мистецтво» загалом та окремих його змістових ліній. Складниками мистецької компетентності є музична, образотворча, мистецько-синтетична.

СК – 2. Психологічна компетентність. Здатність до розвитку учнів початкової школи як суб'єктів освітнього процесу на основі знань та умінь про їхні вікові, індивідуальні особливості та соціальні чинники розвитку. Здатність у практичній діяльності виконувати функцію фасилітатора, ментора. Складниками психологічної компетентності є диференціально-психологічна, соціально-психологічна, аутопсихологічна.

СК – 2.1. Диференціально-психологічна. Здатність до застосування знань про особливості засвоєння навчального матеріалу учнями початкової школи у відповідності з їхніми індивідуальними та віковими характеристиками сприймання, уваги, уяви, пам'яті, мислення; вміння застосовувати ці знання при моделюванні ситуацій навчання, виховання й розвитку молодших школярів; спроможність урахувати у професійній діяльності тип темпераменту, вік, стать, антропологічні ознаки учнів; володіння психологічними методиками вивчення індивідуальних особливостей перебігу пізнавальних процесів дітей і спроможність їх урахування у проектуванні педагогічного процесу.

СК – 2.2. Соціально-психологічна. Здатність до застосування знань про особливості комунікативної діяльності учнів класу /учня початкової школи, взаємостосунки вчителя та учнів, закономірності педагогічного спілкування, соціальної ситуації, ситуацій міжособистісної взаємодії; вміння застосовувати ці знання у моделюванні навчально-виховного процесу в початковій школі.

СК – 2.3. Аутопсихологічна. Здатність до адекватного усвідомлення особистісно-професійних якостей, самопізнання, самооцінки як підґрунтя формування критичного, гуманістично орієнтованого мислення вчителя початкової школи, емоційної усталеності, екстраверсії, розвитку проникливості; інтелектуальна здатність до бачення, постановки й розв'язання проблем особистісного зростання учня; сформованість психологічного мислення вчителя початкової школи; його готовність до природовідповідних дій у процесі навчання (чуття самого себе й міри власних дій як першого вчителя); здатність до

самоусвідомлення, саморозвитку, вдосконалення педагогічної діяльності з високим рівнем автономності.

СК – 3. Педагогічна компетентність. Володіти базовими психолого-педагогічними та методичними знаннями і вміннями; застосовувати їх на практиці з метою формування в учнів ключових і предметних компетентностей, здійснювати педагогічну взаємодію, досягаючи єдності виховних впливів школи, сім'ї та громадськості.

Складниками педагогічної компетентності є дидактична, виховна, дослідницька, організаційна.

СК – 3.1. Дидактична. Здатність майбутнього вчителя (випускника) вирішувати стандартні та проблемні професійні завдання, що виникають в освітній практиці початкової школи, на основі сформованих знань про теоретичні засади побудови змісту і процесу навчання молодших школярів, у тому числі ґрунтовних знань про сучасні теорії навчання, гнучкого володіння методами навчання; спроможність обґрунтовано обирати прийоми, засоби, технології, форми організації навчання для формування в учнів ключових і предметних компетентностей згідно із державними вимогами до рівня їх загальноосвітньої підготовки з освітніх галузей.

СК – 3.2. Виховна. Здатність реалізовувати завдання, принципи та шляхи національного виховання підростаючого покоління у системі загальноосвітньої школи; застосовувати сучасні педагогічні технології у навчанні та вихованні молодших школярів.

Здатність організовувати виховний процес як цілісну систему формування особистості дитини молодшого шкільного віку у взаємозв'язку всіх його компонентів (мети і завдань, чинників впливу, закономірностей і принципів, методів, прийомів, засобів, форм навчання і виховання, діагностики й корекції результатів). Здатність планувати та організовувати взаємодію з батьками молодших школярів, надавати їм консультативну допомогу щодо сімейного виховання дитини.

СК – 3.3. Дослідницька компетентність. Здатність випускника проводити наукові педагогічні дослідження, працювати з психолого-педагогічною, методичною літературою, формулювати конструктивні ідеї щодо розв'язання проблеми дослідження; здатність до розроблення, апробації та оцінювання ефективності навчальних, виховних і розвивальних завдань/систем уроків тощо для реалізації основних ідей дослідження. Здатність описувати, аналізувати та критично оцінювати одержані експериментальні дані, формулювати висновки.

СК – 3.4. Організаційна. Здатність дотримуватись вимог нормативно-правових документів, що регламентують організацію освітнього процесу в початковій школі. Здатність ефективно будувати освітній процес на гуманістичних засадах, інтегрувати перспективні педагогічні технології, систематично підвищувати професійно-педагогічну кваліфікацію.

СК – 4. Методична компетентність. Здатність ефективно діяти, розв'язуючи стандартні та проблемні методичні задачі під

час навчання учнів освітніх галузей/змістових ліній, визначених Державним стандартом початкової загальної освіти. Методична компетентність ґрунтується на теоретичній і практичній готовності до проведення уроків за різними навчальними комплектами, що виявляється у сформованості системи дидактико-методичних знань і умінь із окремих розділів та тем курсу, окремих етапів навчання й досвіду їх застосування та наявності емоційно- ціннісного ставлення до діяльності щодо навчання учнів предмету.

Види методичної компетентності (МК) визначаються відповідно до предметів, що вивчаються у початковій школі.

Складники методичної компетентності:

СК – 4._.1. Нормативна. Здатність учителя користуватися нормативними документами та реалізовувати на практиці цілі і завдання навчання предмету/освітньої галузі в початковій школі.

СК – 4._.2. Варіативна. Здатність учителя працювати за будь-яким навчально-методичним комплектом, здатність обирати найефективніший навчально-методичний комплект для досягнення цілей і завдань навчання предмета/освітньої галузі в початковій школі, визначених Державним стандартом і навчальною програмою.

СК – 4._.3. Спеціально-методична. Здатність до навчання молодших школярів будь-яким елементам змісту програми.

СК – 4._.4. Контрольно-оцінювальна. Здатність до реалізації критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи; здатність дотримуватись Державних вимог до рівня загальноосвітньої підготовки учнів початкової школи, визначених у програмі.

СК – 4._.5. Проектувально-моделювальна. Здатність моделювати та організовувати процес навчання предмету/освітньої галузі в початковій школі; спроможність учителя обирати необхідні засоби, форми і методи організації діяльності учнів у процесі навчання.

СК – 4._.6. Технологічна. Здатність упроваджувати сучасні навчальні технології, інноваційні підходи, передовий педагогічний досвід до навчання окремих питань певної освітньої галузі/предмету початкової школи.

СК – 5. Професійно-комунікативна компетентність (ПКК). Здатність актуалізувати та застосовувати комунікативні знання, навички, вміння, настанови, стратегії й тактики комунікативної поведінки, здобутий досвід комунікативної діяльності, а також індивідуально-психологічні якості особистості задля успішного здійснення в конкретних умовах педагогічної комунікативної діяльності з молодшими школярами, батьками, колегами. Складники професійно-комунікативної компетентності вчителя початкової школи :

СК – 5.1. Емоційна. Здатність педагога усвідомлювати та визнавати власні почуття, а також почуття інших суб'єктів навчально-виховного середовища; здатність до самомотивації та керування власними емоціями у стосунках із учнями, колегами, батьками.

СК – 5.2. Вербально-логічна. Здатність педагога володіти

	<p>доцільними формами вербального професійного спілкування в колективі, сприймати, осмислювати й відтворювати зміст і основну думку усних і письмових висловлювань, коригувати власне й чуже мовлення; здатність опрацьовувати, групувати навчальну інформацію, адекватно усвідомлювати комунікативний сенс повідомлень, запам'ятовувати й у разі необхідності актуалізувати в пам'яті професійні знання, фактичні дані, навчальну інформацію.</p> <p><i>СК–5.3.Інтерактивна.</i> Здатність педагога організувати ефективну спільну навчально-виховну діяльність і педагогічне спілкування; здатність співпрацювати для досягнення поставленої мети, знаходячи при цьому шляхи взаємодії зі всіма суб'єктами навчально-виховного середовища.</p> <p><i>СК – 5.4. Соціально-комунікативна.</i> Здатність учителя в будь-якій педагогічній ситуації орієнтуватися на всіх учасників навчально-виховного середовища, приймати правильні рішення і, як наслідок, досягати поставленої мети навчання й виховання.</p> <p><i>СК – 5.5. Технічна.</i> Здатність викладача забезпечити процесуальний аспект педагогічного спілкування; володіння технікою педагогічного спілкування з суб'єктами навчально-виховного середовища.</p> <p><i>СК – 5.6. Предметно-змістова.</i> Володіння змістовим аспектом комунікації, термінологією, мовленнєвими конструкціями, що притаманні всім предметам, визначеним навчальним планом початкової школи та здатність до розв'язання певного кола питань у конкретній ситуації педагогічної діяльності вчителя початкових класів.</p>
7 – Програмні результати навчання	
ПРОФЕСІЙНІ ДЕКЛАРАТИВНІ І ПРОЦЕДУРАЛЬНІ ЗНАННЯ	
PH 1.1.	Знати сучасні теоретичні основи освітніх галузей, визначених Державним стандартом початкової загальної освіти.
PH 1.2.	Знати мету, завдання, зміст, методи, організаційні форми й засоби початкової освіти, суть процесів виховання, навчання й розвитку учнів початкової школи (педагогічна компетентність + ПКК). Знати структуру календарно-тематичного планування, особливості ведення журналу обліку успішності учнів. Знати специфіку виховної роботи на уроках й у позаурочній діяльності.
PH 1.3.	Знати вікові особливості дітей молодшого шкільного віку, індивідуальні відмінності в перебігу пізнавальних процесів учнів початкової школи. Знати вікові особливості дітей молодшого шкільного віку, індивідуальні відмінності в перебігу пізнавальних процесів учнів початкової школи.
PH 1.4.	Знати закономірності та теорію процесу навчального пізнання, сучасні навчальні технології.
PH 1.5.	Знати суть методичних систем навчання учнів початкової школи освітніх галузей/змістових ліній, визначених Державним стандартом початкової загальної освіти.

PH 1.6.	Знати зміст нормативних документів, що регламентують початкову освіту: Державного стандарту початкової освіти, навчальних програм предметів, які вивчаються в початковій школі, критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи.
PH 1.7.	Знати сучасні концепції дослідження дидактичних, методичних проблем та шляхи їх реалізації в теорії та практиці початкової освіти. Знати сутність, види та методiku проведення педагогічного експерименту. Знати методи кількісного і якісного аналізу результатів експерименту.
PH 1.8.	Володіти базовими знаннями з гуманітарних та професійно-орієнтованих дисциплін, необхідних для вирішення професійних педагогічних завдань відповідно до освітньо-професійної програми та завдань початкової освіти.
ПРОФЕСІЙНІ ВМІННЯ І НАВИЧКИ	
PH 2.1.	Застосовувати знання, уміння й навички, що становлять теоретичну основу освітніх галузей, визначених Державним стандартом початкової загальної освіти, під час розв'язування навчально-пізнавальних і професійно-зорієнтованих задач.
PH 2.2.	Володіти методиками вивчення індивідуальних особливостей перебігу пізнавальних процесів учнів початкової школи та стратегії їх урахування в процесі навчання, розвитку й виховання учнів. Складати психолого-педагогічну характеристику на учня та клас.
PH 2.3.	Проектувати процес навчання з предмет у вигляді календарно-тематичного планування для певного класу, теми.
PH 2.4.	Моделювати процес навчання учнів початкової школи певного предмету: розробляти проекти уроків та їхні фрагменти, методiku роботи над окремими видами завдань, створювати методiku підготовчої роботи, ознайомлення та формування уявлень і понять, вмінь та навичок з метою опанування учнями певних елементів змісту програми.
PH 2.5.	Проводити моніторинг якості навчальних досягнень учнів з певної теми. Здійснювати контроль і оцінювання навчальних досягнень учнів згідно з критеріями оцінювання та у відповідності до Державних вимог до рівня навчальних досягнень учнів, визначених у програмі з певного предмету.
PH 2.6.	Проводити уроки в початковій школі, аналізувати урок щодо досягнення його мети й завдань, оцінювати ефективність застосованих форм, методів, засобів і технологій.
PH 2.7.	Проектувати зміст і методiku проведення виховних заходів для учнів початкової школи.
PH 2.8.	Проводити наукові педагогічні дослідження, працювати з психолого-педагогічною, методичною літературою, формулювати конструктивні ідеї щодо розв'язання проблеми дослідження, а також описувати, аналізувати та критично оцінювати одержані експериментальні дані.

КОМУНІКАЦІЯ	
PH 3.1.	Здійснювати комунікацію, орієнтуючись на стилі мовленнєвого спілкування у процесі вирішення професійно-педагогічних задач.
PH 3.2.	Прогнозувати, проектувати та коригувати педагогічну комунікацію з іншими суб'єктами освітнього процесу початкової школи на засадах етики професійного спілкування, застосовуючи правила мовленнєвого етикету.
PH 3.3.	Використовувати засоби вербальної та невербальної комунікації задля підвищення рівня професійної культури майбутнього вчителя.
АВТОНОМНІСТЬ І ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ	
PH 4.1.	Вчитися упродовж життя й удосконалювати з високим рівнем автономності набути під час навчання кваліфікацію.
PH 4.2.	Аналізувати соціально та особистісно значущі світоглядні проблеми, приймати рішення на основі сформованих ціннісних орієнтацій.
PH 4.3.	Створювати рівноправний і справедливий клімат, що сприяє навчанню всіх учнів, незалежно від соціально-культурно-економічного контексту.
8 – Ресурсне забезпечення реалізації програми	
Кадрове забезпечення	Кадровий склад, що забезпечує освітній процес за спеціальністю «013 Початкова освіта», відповідає вимогам Ліцензійних умов надання освітніх послуг у сфері вищої освіти. Викладання навчальних дисциплін здійснюється докторами, кандидатами наук (працюють за основним місцем роботи), які за своєю науково-педагогічною спеціальністю (диплом про освіту науковий ступінь, вчене звання або підвищення кваліфікації за напрямом дисципліни, що викладається) відповідають дисциплінам навчального плану. Частка науково-педагогічних працівників з науковими ступенями та вченими званнями, які забезпечують викладання нормативних та вибіркового навчальних дисциплін, відповідає ліцензійним вимогам. Підвищення кваліфікації викладацького складу за термінами та формами відповідає чинним вимогам.
Матеріально-технічне забезпечення	Матеріально-технічне забезпечення відповідає вимогам Міністерства освіти і науки України щодо здійснення діяльності з надання освітніх послуг підготовки фахівців зі спеціальності 013 Початкова освіта. У коледжі є бібліотека з читальною залом на 100 місць, актовий зал на 350 місць, 4 спортивні зали, спортивні майданчики, 36 групових аудиторій, кабінет-лабораторія НУШ, 6 спеціалізованих комп'ютерних лабораторій, 34 індивідуальні класи для занять музикою, зала для занять ритмікою та хореографією. Локальна комп'ютерна мережа коледжу об'єднує 138 персональних комп'ютерів, які підключені до системи Internet. Усі навчальні дисципліни

	забезпечені відповідними навчальними аудиторіями для проведення лекційних, практичних та лабораторних занять.
Інформаційне та навчально-методичне забезпечення	Інформація про освітньо-професійну програму «Початкова освіта», навчальний план, правила прийому, навчально-методичне забезпечення спеціальності «Початкова освіта», структурні підрозділи, контакти тощо розміщена на офіційному web-сайті Луцького педагогічного коледжу http://lpc.org.ua .
9 – Академічна мобільність	
Національна кредитна мобільність	<p>Національна кредитна мобільність передбачає можливість навчання за кредитно-трансферною системою з обсягом 1 кредиту ЄКТС 30 годин, а також можливість навчання та стажування у ЗВО-партнерах.</p> <p>До керівництва науковою роботою студентів можуть бути залучені провідні фахівці університетів та наукових установ України на умовах індивідуальних договорів.</p> <p>Академічна мобільність реалізується через участь викладачів і студентів у наукових конференціях, навчально-методичних семінарах, тренінгах, онлайн-курсах, наукових проектах, проведеннях спільних досліджень, підготовки спільних публікацій.</p>
Навчання іноземних здобувачів вищої освіти	Навчання іноземних здобувачів вищої освіти можливе після попередньої мовленнєвої підготовки та здійснюється у межах ліцензованого обсягу на підставі Правил прийому на поточний навчальний рік.

1. Перелік компонент освітньої програми та їх логічна послідовність

Перелік компонент ОП (денна форма навчання на базі повної загальної середньої освіти)

Код н/д	Компоненти освітньої програми (навчальні дисципліни, курсові проекти (роботи), практики, кваліфікаційна робота)	Кількість кредитів	Форма підсумкового контролю
1	2	3	4
Нормативні компоненти ОП			
<i>1.1. Цикл загальної підготовки</i>			
ОК. ЦЗП 1.	Українська мова за професійним спрямуванням	3,0	Екзамен
ОК. ЦЗП 2.	Історія української державності та національної культури	3.0	Екзамен
ОК. ЦЗП 3.	Етика.Філософія. Логіка	3.0	Залік
ОК. ЦЗП 4.	Соціологія. Політологія	3.0	Екзамен
ОК. ЦЗП 5.	Іноземна мова	5.0	Екзамен
ОК. ЦЗП 6.	Сучасні інформаційні технології навчання	3.0	Залік
ОК. ЦЗП 7.	Математика	3.0	Екзамен
ОК. ЦЗП 8.	Безпека життєдіяльності, ЦО та ООП	3.0	Екзамен
ОК. ЦЗП 9.	Анатомія і фізіологія дітей з основами генетики та основи медичних знань і охорони здоров'я	3.0	Екзамен
ОК. ЦЗП 10.	Мистецькі та культурологічні студії	3.0	Залік
ОК. ЦЗП 11.	Сучасна українська мова з практикумом	5.0	Екзамен
ОК. ЦЗП 12.	Літературні студії. Україна і світ	5.0	Екзамен
ОК. ЦЗП 13.	Практика усного і писемного мовлення (іноземна мова)	4.0	Екзамен
ОК. ЦЗП 14.	Фізичне виховання	9.0	
<i>1.2. Цикл професійної підготовки</i>			
ОК. ЦПП 15.	Психологія загальна та вікова	6.0	Екзамен
ОК. ЦПП 16.	Психологія педагогічна, психодіагностика	4.0	Екзамен
ОК. ЦПП 17.	Основи педагогіки зі вступом до спеціальності	3.0	Залік
ОК. ЦПП 18.	Історія педагогіки	3.0	Екзамен
ОК. ЦПП 19.	Дидактика	5.0	Екзамен
ОК. ЦПП 20.	Теорія та методика виховання	3.0	Екзамен
ОК. ЦПП 21.	Основи освітнього менеджменту. Освітнє лідерство	3.0	Залік
ОК. ЦПП 22.	Основи педагогічних досліджень та академічного письма	5.0	Екзамен
ОК. ЦПП 23.	Основи педагогічної майстерності	3.0	Залік
ОК. ЦПП 24.	Українська етнопедагогіка. Родинна педагогіка	3.0	Залік
ОК. ЦПП 25.	Методика навчання української мови, каліграфія	7.0	Екзамен
ОК. ЦПП 26.	Дитяча література з методикою навчання літературного читання	6.0	Залік
ОК. ЦПП 27.	Методика навчання математичної освітньої галузі	7.0	Екзамен
ОК. ЦПП 28.	Методика навчання природничої освітньої галузі	5.0	Екзамен
ОК. ЦПП 29.	Методика навчання громадянської та історичної освітньої галузі	5.0	Залік
ОК. ЦПП 30.	Методика навчання соціальної та здоров'язберезувальної освітньої галузі	3.0	Залік
ОК. ЦПП 31.	Методика навчання фізкультурної освітньої галузі	3.0	Залік
ОК. ЦПП 32.	Методика навчання технологічної освітньої галузі	5.0	Залік

ОК. ЦПП 33.	Методика навчання інформатичної освітньої галузі	5.0	Екзамен
ОК. ЦПП 34.	Образотворче мистецтво з методикою навчання	5.0	Екзамен
ОК. ЦПП 35.	Музичне мистецтво з методикою навчання	3.0	Залік
ОК. ЦПП 36.	Основи хореографії з методикою навчання	3.0	Залік
ОК. ЦПП 37.	Практика з основ природознавства та краєзнавства	3.0	Залік
ОК. ЦПП 38.	Позакласна та позашкільна виховна робота	4.0	Залік
ОК. ЦПП 39.	Перші дні дитини в школі	3.0	Залік
ОК. ЦПП 40.	Педагогічна практика в закладах оздоровлення та відпочинку дітей	7.0	Залік
ОК. ЦПП 41.	Пробні уроки та заняття в закладах загальної середньої освіти	9.0	Залік
ОК. ЦПП 42.	Дослідницько-педагогічна практика у початковій школі	3.0	Залік
ОК. ЦПП 43.	Переддипломна (безперервна) практика	7.0	Залік
Загальний обсяг практик		36	
ОК. ЦПП 44.	Курсова робота	3.0	
Загальний обсяг нормативних компонент:		180	
Варіативні компоненти ОП			
3.1. Блок вибірових дисциплін (відповідно до Каталогу вибірових дисциплін)			
БВК 2.1.1	Вибіркова дисципліна 1	3.0	Залік
БВК 2.1.2	Вибіркова дисципліна 2	3.0	Залік
БВК 2.1.3	Вибіркова дисципліна 3	3.0	Залік
БВК 2.1.4	Вибіркова дисципліна 4	5.0	Екзамен
БВК 2.1.5	Вибіркова дисципліна 5	4.0	Залік
3.2. Блоки дисциплін вільного вибору здобувачів вищої освіти відповідно до професійних кваліфікацій:			
Вчитель англійської мови у початковій школі			
БВК 2.2.1	Практичний курс англійської мови	17.0	Екзамен
БВК 2.2.2	Теоретичний курс англійської мови	15.0	Екзамен
БВК 2.2.3	Методика навчання англійської мови	5.0	Залік
БВК 2.2.4	Країнознавство та англійська дитяча література	5.0	Залік
Вчитель інформатики у початковій школі			
БВК 2.2.5	Інформатика та програмування з методикою навчання	17.0	Екзамен
БВК 2.2.6	Прикладне та системне програмне забезпечення	9.0	Залік
БВК 2.2.7	Інформаційні технології в освіті та адміністрування комп'ютерних мереж і систем	6.0	Екзамен
БВК 2.2.8	Комп'ютерна графіка та веб-технології	10.0	Залік
Керівник гуртка українознавства			
БВК 2.3.1	Українознавство з методикою викладання	9.0	Залік
БВК 2.3.2	Етнографія та фольклор України	15.0	Екзамен
БВК 2.3.3	Декоративно-прикладне мистецтво з методикою викладання	9.0	Залік
БВК 2.3.4	Сценічні та хореографічні технології гурткової роботи у ЗЗСО	9.0	Екзамен
Загальний обсяг варіативних компонент:		60	
ЗАГАЛЬНИЙ ОБСЯГ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ		240	

Перелік компонент ОП
за спеціальністю «013 Початкова освіта»
(скорочений термін навчання на базі ОКР «молодший спеціаліст»,
заочна форма навчання)

Код н/д	Компоненти освітньої програми (навчальні дисципліни, курсові проекти (роботи), практики, кваліфікаційна робота)	Кількість кредитів	Форма підсумкового контролю
1	2	3	4
Нормативні компоненти ОП			
1.1. Цикл загальної підготовки			
ОК. ЦЗП 1.	Українська мова за професійним спрямуванням	5.0	Екзамен
ОК. ЦЗП 2.	Історія української державності та національної культури	4.0	Залік
ОК. ЦЗП 3.	Етика.Філософія. Логіка	3.0	Екзамен
ОК. ЦЗП 4.	Практика усного і писемного мовлення (іноземна мова)	4.0	Залік
1.2. Цикл професійної підготовки			
ОК. ЦПП 5.	Психологія (загальна, вікова, педагогічна). Психодіагностика	6.0	Екзамен
ОК. ЦПП 6.	Дидактика	5.0	Екзамен
ОК. ЦПП 7.	Теорія та методика виховання	5.0	Екзамен
ОК. ЦПП 8.	Основи освітнього менеджменту. Освітнє лідерство	5.0	Залік
ОК. ЦПП 9.	Основи педагогічних досліджень та академічного письма	5.0	Екзамен
ОК. ЦПП 10.	Основи педагогічної майстерності	3.0	Залік
ОК. ЦПП 11.	Українська етнопедагогіка. Родинна педагогіка	3.0	Залік
ОК. ЦПП 12.	Методика навчання мовно-літературної освітньої галузі	5.0	Екзамен
ОК. ЦПП 13.	Методика навчання математичної освітньої галузі	5.0	Залік
ОК. ЦПП 14.	Методика навчання природничої освітньої галузі	3.0	Екзамен
ОК. ЦПП 15.	Методика навчання громадянської та історичної освітньої галузі	3.0	Залік
ОК. ЦПП 16.	Методика навчання соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі	3.0	Екзамен
ОК. ЦПП 17.	Методика навчання фізкультурної освітньої галузі	3.0	Залік
ОК. ЦПП 18.	Методика навчання технологічної освітньої галузі	3.0	Залік
ОК. ЦПП 19.	Методика навчання інформатичної освітньої галузі	3.0	Залік
ОК. ЦПП 20.	Методика навчання мистецької освітньої галузі	3.0	Залік
ОК. ЦПП 21.	Комплексна педагогічна практика з фаху	5.0	Залік
ОК. ЦПП 22.	Дослідницько-педагогічна практика у початковій школі	3.0	Залік
ОК. ЦПП 23.	Курсова робота	3.0	
Загальний обсяг нормативних компонент:		90	
Варіативні компоненти ОП			
2.1. Блок вибірових дисциплін (відповідно до Каталогу вибірових дисциплін)			
БВК 2.1.1	Вибіркова дисципліна 1	3.0	Залік
БВК 2.1.2	Вибіркова дисципліна 2	3.0	Залік
БВК 2.1.3	Вибіркова дисципліна 3	3.0	Залік
Блоки дисциплін вільного вибору здобувачів вищої освіти відповідно до професійних кваліфікацій:			
Вчитель англійської мови у початковій школі			
БВК 2.2.1	Практичний курс англійської мови	8.0	Екзаме н

БВК 2.2.2	Теоретичний курс англійської мови	8.0	Залік
БВК 2.2.3	Методика навчання англійської мови	5.0	Залік
Вчитель інформатики у початковій школі			
БВК 2.2.4	Інформатика та програмування з методикою навчання	8.0	Екзаме н
БВК 2.2.5	Прикладне програмне забезпечення (ППЗ), бази даних	8.0	Залік
БВК 2.2.6	Комп'ютерна графіка	5.0	Залік
Загальний обсяг варіативних компонент:		30	
ЗАГАЛЬНИЙ ОБСЯГ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ		120	

Опис навчальної дисципліни
Методика навчання предмету «Основи здоров'я»

Галузь знань: 01 «Освіта/Педагогіка»

Спеціальність: 013 «Початкова освіта»

Освітньо-кваліфікаційний рівень: молодший спеціаліст

Загальна кількість годин - 54

Кількість кредитів – 1,5

Вид контролю – залік, VI семестр

Всього годин	Кредитів ЄКТС	Аудиторні	Лекції	Практичні	Самостійна робота	Семестр / кількість годин							
						I	II	III	IV	V	VI	VI I	VIII
54	1,5	34	26	8	20	-	-	-	-	-	34	-	-

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: ознайомити студентів з основними складовими здоров'я людини, встановити сутність здорового способу життя, надати майбутнім вчителям необхідного мінімуму знань з теорії й практики формування, збереження та зміцнення здоров'я школярів початкових класів відповідно до їх вікових особливостей.

Завдання:

- здійснити теоретичну та методичну підготовку майбутніх учителів до вивчення основ здоров'я у початкових класах;
- ознайомити з формами і методами навчання основ здоров'я молодших школярів, допомогти студентам знайти найбільш раціональну методику проведення уроків основ здоров'я;
- навчити складати конспекти уроків, плани роботи гуртків, сценарії масових заходів; учити творчо підходити до організації уроків та позакласних занять;
- сформувати у студентів вміння та навички творчо застосовувати знання з психолого-педагогічних і природничих дисциплін у практиці викладання основ здоров'я у школі.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен **знати:**

- методологічні основи методики викладання основ здоров'я та її зв'язок з іншими науками;
- основні складові здоров'я та основи здорового способу життя;

- методика проведення роботи, щодо формування, зміцнення та збереження здоров'я;
- зміст і дидактичні принципи побудови шкільного курсу «Основи здоров'я»;
- форми організації навчання з «Основи здоров'я»;
- методи та засоби навчання;
- типи та структуру уроків з «Основи здоров'я»;
- методика написання конспекту уроків;
- методика перевірки знань, умінь і навичок учнів в процесі вивчення курсу «Основи здоров'я».

Студент повинен **вміти**:

- застосовувати отримані знання на практиці;
- проводити заходи, щодо формування, зміцнення та збереження здоров'я у школярів початкових класів;
- складати конспекти уроків з основ здоров'я;
- вибирати методи навчання відповідно до мети навчального заняття;
- визначати основні форми здоров'язберігаючої освіти та виховання;
- визначати та дотримуватися основних здоров'язберігаючих вимог до навчально-виховного процесу;
- використовувати здоров'язберігаючі технології на уроках основ здоров'я.

3. Програма навчальної дисципліни

Розділ I. Теоретичні основи процесу навчання предмету «Основи здоров'я»

Тема 1. Вступ. Методика навчання предмету «Основи здоров'я» як педагогічна дисципліна. Зміст курсів «Основи здоров'я», «Я досліджую світ» у сучасній початковій школі.

Мета та завдання курсу «Методика навчання предмету «Основи здоров'я». Роль педагога у формуванні здорового способу життя молодших школярів. Навчально-виховне значення шкільного предмету «Основи здоров'я» та інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Мета та основні завдання предмету «Основи здоров'я», «Я досліджую світ».

Здоров'я та його складові. Характеристика основних базових понять: здоров'я, здоровий спосіб життя, здоров'язбережувальна компетентність, здоров'язбережувальні компетенції, безпечна поведінка.

Тема 2. Система знань і умінь у шкільному курсі «Основи здоров'я». Матеріальна база вивчення курсу.

Система знань та вмінь окремих розділів шкільного курсу «Основи здоров'я», зокрема:

«Здоров'я людини», «Фізична складова здоров'я», «Соціальна складова здоров'я», «Психічна та духовна складові здоров'я». Характеристика основних груп життєвих навичок. Життєві навички, що сприяють фізичному, соціальному, духовному та психічному здоров'ю.

Характеристика навчальних програм з предмету «Основи здоров'я» для 2-4 класів. Ознайомлення з навчальною програмою інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

Тема 3. Шкільні підручники з курсу «Основи здоров'я», інтегрованого курсу «Я досліджую світ», їх зміст та структура.

Ознайомлення із способами структурування шкільних підручників та основними вимогами до підручників. Методичний апарат підручника, текстовий компонент, позатекстові компоненти. Тексти: основний, додатковий, пояснювальний. Позатекстові компоненти: апарат організації засвоєння: запитання і завдання; інструктивні матеріали (пам'ятки, зразки розв'язків задач, прикладів); таблиці; надписи-пояснення до ілюстративного матеріалу; вправи; ілюстративний матеріал: фотографії, малюнки, плани, картки, креслення і ін.; апарат орієнтування: вступ, зміст, бібліографія.

Розділ II. Форми організації навчання з курсу «Основи здоров'я»

Тема 1. Форми організації навчального процесу. Специфіка уроків з предмету «Основи здоров'я». Структура інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

Поняття про форми організації навчального процесу. Історичні форми організації навчальної діяльності. Урок як основна форма організації навчання. Загальнодидактичні вимоги до проведення уроку. Класифікація та типологія уроків з «Основи здоров'я». Взаємозв'язок типу і структури уроку з «Основи здоров'я». Специфіка уроків з «Основи здоров'я». Нестандартний урок та його характеристика, особливості проведення. Структура інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

Позаурочна робота, її види. Особливості домашніх завдань.

Позакласна робота її види. Принципи залучення учнів до позакласної роботи. Зв'язок між формами організації навчального процесу. Найбільш характерні типи уроків з основ здоров'я за дидактичною метою.

Тема 2. Методика проведення навчальних занять з курсу «Основи здоров'я», інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

Концепція нової української школи. Ключові компоненти формули Нової школи. Особливості вивчення навчальних дисциплін та організації занять. Актуальні для Нової школи ідеї дитиноцентризму. Дитиноцентризм як максимальне наближення навчання і виховання конкретної дитини до її сутності, здібностей і життєвих планів. Гуманістичні принципи концепції Нової школи. Характеристика ключових компетентностей та освітніх галузей НУШ. Формування здоров'язберезувальних компетентностей, громадських та соціальних компетентностей пов'язаних з добробутом та здоровим способом життя, турботою про особисте здоров'я і безпеку. Спостереження та аналіз уроку з предмету «Основи здоров'я», та інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

Розділ III. Методика формування основних понять та вмінь у процесі вивчення шкільного курсу «Основи здоров'я»

Тема 1. Здоров'язберігаючі технології на уроках з предмету «Основи здоров'я».

Компетентнісний підхід у навчанні. Ключові компетентності НУШ. Поняття про здоров'язберігаючі технології. Етапи навчання в умовах здоров'язберігаючої педагогіки. Види оздоровчих хвилинок на уроках. Здоров'язберігаючі технології на уроках з основ здоров'я.

Тема 2. Традиційні методи навчання шкільного курсу «Основи здоров'я».

Характеристика традиційних методів навчання: за джерелом знань (словесні, наочні, практичні); за пізнавальною діяльністю (проблемно-пошукові або евристичні, частково-пошукові, дослідницькі); за логікою пізнання (індуктивні, дедуктивні, аналіз, синтез, порівняння).

Тема 3. Використання інтерактивних технологій у процесі навчання курсу «Основи здоров'я».

Характеристика інтерактивних методів навчання: мозковий штурм, метод обговорення, міні-лекція, метод доповнення, метод ситуаційної гри, метод аналізу окремої життєвої ситуації, метод взаємонавчання, метод вирішення проблеми. Характеристика нетрадиційних методів навчання. Використання ігрових методів навчання на уроках «Основи здоров'я»: дидактичні ігри, сюжетно-рольові, ігри-драматизації, вправи-тренінги, комунікативні ігри.

Інтерактивні технології. Технології проблемного навчання. Використання проблемних ситуацій на уроках «Основи здоров'я».

Тема 4. Контроль навчальних досягнень учнів з курсу «Основи здоров'я».

Мета, завдання, види перевірки знань та вмінь на уроках основ здоров'я. Критерії оцінювання. Види контролю. Методи усної та письмової перевірки. Методика роботи з зошитом з друкованою основою. Індивідуальний підхід до перевірки навчальних досягнень учнів. Критерії оцінювання рівня підготовки учнів з основ здоров'я.

Тема 5. Практичні заняття у процесі вивчення предмету «Основи здоров'я».

Зміст і методика проведення та виконання практичних робіт з основ здоров'я. Етапи проведення практичних робіт: пояснення вчителя (теоретичне осмислення роботи), показ (інструктаж), проба (2-3 учні виконують роботу, решта спостерігає), виконання роботи (кожен учень самостійно виконує роботу), контроль (роботи учнів приймають і оцінюють).

4. Структура навчальної дисципліни Методика навчання предмету «Основи здоров'я»

Спеціальність: 013 «Початкова освіта»

Кваліфікація: «Вчитель з початкової освіти»

Назва розділів та тем	Всього годин	Кількість годин			
		Всього аудиторних	Лекції	Практичні	Самостійні
1	2	3	4	5	6
Розділ І. Теоретичні основи процесу навчання предмету «Основи здоров'я»					
Тема 1. Вступ. Методика навчання предмету «Основи здоров'я» як педагогічна дисципліна. Зміст курсів	4	2	2		2
Тема 2. Система знань і вмінь у шкільному курсі «Основи здоров'я». Матеріальна база вивчення курсу.	6	4	4		2
Тема 3. Шкільні підручники з курсу «Основи здоров'я», інтегрованого курсу «Я досліджую світ», їх зміст та структура.	2	2		2	
Розділ ІІ. Форми організації навчання з курсу «Основи здоров'я»					
Тема 1. Форми організації навчального процесу. Специфіка уроків з предмету «Основи здоров'я». Структура інтегрованого курсу «Я досліджую світ»	10	4	4		6
Тема 2. Методика проведення навчальних занять з курсу «Основи здоров'я», «Я	6	6	4	2	
Розділ ІІІ. Методика формування основних понять і вмінь у процесі вивчення шкільного курсу «Основи здоров'я»					
Тема 1. Здоров'язберігаючі технології на уроках з предмету «Основи здоров'я».	6	4	4		3
Тема 2. Традиційні методи навчання шкільного курсу «Основи здоров'я».	6	4	2	2	2
Тема 3. Використання інтерактивних технологій у процесі навчання курсу	4	2	2		3
Тема 4. Контроль навчальних досягнень учнів з курсу «Основи здоров'я».	4	2	2		2
Тема 5. Практичні заняття у процесі вивчення предмету «Основи здоров'я».	6	4	2	2	
Всього	54	34	26	8	20

5. Тематичний зміст

№ з/п	Назва розділів та тем	Всього годин	Кількість годин		
			Лекції	Практичні	Самостійні
Розділ І. Теоретичні основи процесу навчання предмету «Основи здоров'я»					
1	Вступ. Методика навчання предмету «Основи здоров'я» як педагогічна дисципліна. Зміст курсів «Основи здоров'я», «Я досліджую світ» у сучасній початковій школі.	4	2		2
2	Система знань і вмінь у шкільному курсі «Основи здоров'я». Матеріальна база вивчення курсу.	6	4		2
3	Шкільні підручники з курсу «Основи здоров'я», інтегрованого курсу «Я досліджую світ», їх зміст та структура.	2		2	
Розділ ІІ. Форми організації навчання з курсу «Основи здоров'я»					
4	Форми організації навчального процесу. Специфіка уроків з предмету «Основи здоров'я». Структура інтегрованого курсу «Я досліджую світ».	8	4		4
5	Позакласна та позаурочна робота учнів з предмету «Основи здоров'я».	4	2		2
6	Підготовка вчителя до уроку з основ здоров'я. Вимоги до написання конспекту.	2	2		
7	Написання конспекту уроку з основ здоров'я.	2		2	
Розділ ІІІ. Методика формування основних понять і вмінь у процесі вивчення шкільного курсу «Основи здоров'я»					
8	Здоров'язберігаючі технології на уроках з основ здоров'я.	6	4		3
9	Характеристика традиційних методів навчання освітньої галузі «Основи здоров'я».	4	2		2
10	Спостереження та аналіз уроку з основ здоров'я.	2		2	
11	Інтерактивні технології у процесі навчання курсу «Основи здоров'я».	4	2		3

12	Контроль навчальних досягнень учнів з курсу «Основи здоров'я».	4	2		2
13	Особливості проведення практичних робіт. Методика формування практичних умінь і навичок в учнів початкових класів.	4	2		
14	Методика проведення практичних занять з основ здоров'я.	2		2	
Всього		54	26	8	20

6. Тематика лекційних занять

№ п/п	Назва тем	Кількість годин
1	Вступ. Методика навчання предмету «Основи здоров'я» як педагогічна дисципліна. Зміст курсів «Основи здоров'я», «Я досліджую світ» у сучасній початковій школі.	2
2	Система знань і вмінь у шкільному курсі «Основи здоров'я». Матеріальна база вивчення курсу.	2
3	Навчальні програми з предмету «Основи здоров'я», інтегрованого курсу «Я досліджую світ».	2
4	Форми організації навчального процесу. Специфіка уроків з предмету «Основи здоров'я». Структура інтегрованого курсу «Я досліджую світ».	2
5	Взаємозв'язок типу і структури уроку з «Основи здоров'я».	2
6	Позакласна та позаурочна робота учнів з предмету «Основи здоров'я».	2
7	Підготовка вчителя до уроку з основ здоров'я. Вимоги до написання конспекту.	2
8	Здоров'язберігаючі технології на уроках з основ здоров'я.	2
9	Етапи навчання в умовах здоров'язберігаючої педагогіки.	2
10	Характеристика методів навчання освітньої галузі «Основи здоров'я».	2
11	Інтерактивні технології у процесі викладання курсу «Основи здоров'я».	2
12	Контроль навчальних досягнень учнів з курсу «Основи здоров'я».	2
13	Особливості проведення практичних робіт. Методика формування практичних умінь і навичок в учнів початкових класів.	2
Всього		26

7. Теми практичних занять

№ п/п	Назва тем	Кількість годин
1	Шкільні підручники з курсу «Основи здоров'я», інтегрованого курсу «Я досліджую світ», їх зміст та структура.	2
2	Написання конспекту уроку з основ здоров'я.	2
3	Спостереження та аналіз уроку з основ здоров'я.	2
4	Методика проведення практичних занять з основ здоров'я.	2
	Всього	8

8. Самостійна робота

№ п/п	Назва тем	Кількість годин
1	Вступ. Методика навчання предмету «Основи здоров'я» як педагогічна дисципліна. Зміст курсів «Основи здоров'я», «Я досліджую світ» у сучасній початковій школі.	2
2	Система знань і вмінь у шкільному курсі «Основи здоров'я». Матеріальна база вивчення курсу.	2
3	Форми організації навчального процесу. Специфіка уроків з предмету «Основи здоров'я». Структура інтегрованого курсу «Я досліджую світ».	4
4	Позакласна та позаурочна робота учнів з предмету «Основи здоров'я».	2
5	Здоров'язберігаючі технології на уроках з основ здоров'я.	3
6	Характеристика методів навчання освітньої галузі «Основи здоров'я».	2
7	Інтерактивні технології у процесі викладання курсу «Основи здоров'я».	3
8	Контроль навчальних досягнень учнів з курсу «Основи здоров'я».	2
	Всього	20

Методичне забезпечення

Комплекс методичного забезпечення з курсу Методика навчання предмету «Основи здоров'я»:

- лекції з курсу;
- інструкції до практичних занять;
- опорні конспекти лекцій;
- навчальні посібники;
- робоча навчальна програма;
- засоби підсумкового та тематичного контролю навчальних досягнень студентів;
- інструкції для виконання самостійної позааудиторної роботи студентами з курсу «Методика навчання предмету «Основи здоров'я»;
- комплекс опорних конспектів з курсу «Методика навчання предмету «Основи здоров'я».

12. Рекомендована література

1. Бех І.Д. Основи здоров'я. 2 клас / І.Д. Бех, Т.В. Воронцова, В.С. Пономаренко, С.В. Страшко. – К.: Алатон, 2012.
2. Бех І.Д. Основи здоров'я. 3 клас / І.Д. Бех, Т.В. Воронцова, В.С. Пономаренко, С.В. Страшко. – К.: Алатон, 2014.
3. Бібік Н.М. Основи здоров'я. 4 клас / Н.М. Бібік, Т.Є. Бойченко, Н.С. Коваль та ін.. – К.: Генеза, 2011.
4. Бойченко Т.Є. Програми для середньої загальноосвітньої школи. 1-4 класи / Т.Є. Бойченко, Т.В. Воронцова, О.В. Гнатюк та інші. – К.: Початкова школа», 2011.
5. Бойченко Т., Колотій Н. Викладання курсу «Основи здоров'я» в загальноосвітніх навчальних закладах (експериментальний навчально-методичний посібник для вчителів). – К.: ДІПСМ, УІСД, 2004. – 244 с.
6. Вашуленко М.С. Я досліджую світ: підручник інтегрованого курсу для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах) Ч. 1 / М.С. Вашуленко, В.Г. Бевз, Т.П. Єресько, О.Г. Трофімова. – К.: Видавничий дім «Освіта», 2018. – 112 с. : іл.
7. Вашуленко М.С. Я досліджую світ: підручник інтегрованого курсу для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах) Ч. 2 / М.С. Вашуленко, В.Г. Бевз, Т.П. Єресько, О.Г. Трофімова. – К.: Видавничий дім «Освіта», 2018. – 112 с. : іл.
8. Ващенко Л. С. Основи здоров'я : книга для вчителя: навчально-методичний посібник / Л. С. Ващенко, Т. Є. Бойченко – К. : Генеза, 2005. – 240 с.

9. Волощенко О.О. Я досліджую світ: підручник інтегрованого курсу для 1 класу закладів загальної середньої освіти / О.В. Волощенко, О. П. Козак, Г. С. Остапенко. – К.: Світич, 2018.
10. Воронцова Т.В. Я досліджую світ: підруч. інтегрованого курсу для 1 кл. закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Частина 1 / Т. В. Воронцова, В. С. Пономаренко, О. Л. Хомич, І. В. Гарбузюк, Н. В. Андрук, К. С. Василенко. – К.: Видавництво «Алатон», 2018. – 128 с.
11. Воронцова Т.В. Я досліджую світ: підруч. інтегрованого курсу для 1 кл. закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Частина 2 / Т. В. Воронцова, В. С. Пономаренко, О. Л. Хомич, І. В. Гарбузюк, Н. В. Андрук, К. С. Василенко. – К.: Видавництво «Алатон», 2018. – 128 с.
12. Гнатюк О.В. Основи здоров'я. 2 клас / О.В. Гнатюк. – К.: Генеза, 2012.
13. Гнатюк О.В. Основи здоров'я. 3 клас / О.В. Гнатюк. – К.: Генеза, 2014.
14. Савченко О.А. Програми для середньої загальноосвітньої школи. 1-4 класи / О.А. Савченко, Т.Є. Бойченко, Н.С. Коваль. – К.: Початкова школа, 2006.
15. Омельченко С.О. Педагогіка здоров'я: навч. посіб. / С.О. Омельченко. – Слов'янськ: СДПУ, 2009. – 205 с.

13. Інформаційні ресурси

1. Основи здоров'я. Сайт для вчителів шкіл, батьків та дітей. Методичні рекомендації з предмету "Основи здоров'я", розробки уроків-тренінгів, сценарії, корисні поради. – Режим доступу:
2. <http://zdorovyekonst.ucoz.ru>
3. Сайт Методичного об'єднання вчителів основ здоров'я м. Мелітополя. – Режим доступу: <http://mmo-oz.at.ua>
4. Урок. Сайт вчителів початкових класів. – Режим доступу: <http://yrok.at.ua>
5. Сучасні підходи викладання навчального предмета «Основи здоров'я». – Режим доступу: <http://journal.osnova.com.ua/download/40-0-16251.pdf>
6. Методичні рекомендації щодо оформлення навчальних кабінетів основ здоров'я у загальноосвітніх навчальних закладах. – Режим доступу: http://krutienko.ucoz.ua/index/osnovi_zdorov_39_ja/0-55

7. Журнал «Основи здоров'я» для викладачів курсу «Основи здоров'я» та ОБЖ. Сучасні методики викладання, розробки уроків та позакласних заходів, матеріали до уроків, цікава інформація з різних джерел, повнокольорова вкладка з наочно-дидактичними матеріалами. – Режим доступу: http://journal.osnova.com.ua/journal/40-Основи_здоров'я
8. Основи здоров'я. Наочні посібники. – Режим доступу: http://yrok.at.ua/load/naochni_posibniki/osnovi_zdorov_quot_ja/117
9. Цікаві факти про людину та її здоров'я. – Режим доступу: http://vsisvoi.at.ua/news/cikavi_fakti_pro_ljudinu_ta_jiji_zdorov_ja/2011-04-18-57
10. Вчитель вчителю, учням та батькам. Основи здоров'я. – Режим доступу: http://teacher.at.ua/publ/prezentaciji/osnovi_zdorov_39_ja/74
11. Безпека для малих та дорослих (Дорога до школи. Один вдома. При пожежі. На льоду. Зустріч з незнайомцем. Тварини. На воді. Електричні прилади. Обережно, газ! В чаті. Ролики. Велосипед). – Режим доступу: <http://www.babybezpeka.org.ua/index.php?section=tochildren>
12. Абетка безпеки. 12 різноманітних тем, які навчать дитину, як безпечно співіснувати з навколишнім середовищем. – Режим доступу: http://navigator.rv.ua/index.php?option=com_content&view=category&id=7&Itemid=29&layout=default
13. Основи здоров'я. Презентації для дітей. – Режим доступу: http://educat.at.ua/load/osnovi_zdorov39ja/40-1-2-0-0-2-0

Майстр-клас «Збережи своє здоров'я»

Мета: підвищити рівень поінформованості майбутніх учителів початкової школи про здоров'язбереження, здоровий спосіб життя, можливості власного впливу на формування позитивної мотивації у дітей щодо збереження і зміцнення здоров'я. Стимулювати зусилля для успішного розв'язання оздоровчих завдань, спрямованих на виховання культури здоров'язбереження школярів. Удосконалювати фахову майстерність майбутніх педагогів, активізувати їхній творчий потенціал, розвивати креативне мислення.

Хід майстер-класу

Ведучий. «Здоровенькі були! Доброго здоров'я! Здорові будьте!» – так часто звертаються один до одного в Україні, коли вітаються. У цих словах тепло, щирість і побажання основного – здоров'я. Слово «здоров'я» походить від старослов'янського «дерево». Первісне його значення було «подібний до дерева». Саме тому колись люди говорили: «Будь здоровий!», бажаючи тим самим бути міцним, сильним, як дерево.

Вправа «Дерево здоров'я»

Ведучий. Пропоную поміркувати, що ж ми вкладаємо у поняття «здоров'я»? Відповіді розмістимо на цьому дереві-дубі. Студенти пишуть свої відповіді на паперових заготовках у формі листочка дуба, потім озвучують свій запис і чіпляють листочок на дерево. Варіанти відповідей: «Здоров'я – це сила і розум», «Здоров'я – це позитивний настрій», «Здоров'я – це краса», «Здоров'я – це щастя», «Здоров'я – це найбільша цінність».

Гра-двобій «Що робити аби бути здоровим?»

Двоє учасників по черзі висловлюють свої пропозиції щодо здоров'язбереження. Виграє той, хто назве більше варіантів. Наприклад, піклуватися про фізичний стан; не мати шкідливих звичок; не займатися

самолікуванням; правильно харчуватися; вживати вітаміни; займатися спортом; дбати про стан зубів тощо.

Ведучий: Гадаю, всі погодяться, що дуже приємно почуватися здоровим, бадьорим і веселим! Адже, як говорив стародавній грек: «У здоровому тілі – здоровий дух!». Чимало прислів'їв і приказок про здоров'я склав і український народ.

Турнір «Народ скаже, як зав'яже»

Ведучий: Народна мудрість допомагає формувати у молодших школярів уявлення про навколишній світ і себе у ньому, зокрема й про здоров'я. Прислів'я та приказки про здоров'я варто пропонувати дітям у різних видах роботи. Наприклад:

Варіант 1. Назвати прислів'я та приказки про здоров'я. хто більше назве – той і переможе.

Варіант 2. Грають парами. Учасники отримують картки, на яких написано фрагменти (половини) фрази. Треба утворити вислів та знайти свою пару. Хто швидше впорається, той і переможе.

Варіант 3. Ведучий називає початок прислів'я, а учасник – кінцівку.

Прислів'я та приказки про здоров'я

Здоров'я дорожче за золото.

Здоров'я ні за які гроші не купиш.

Здоров'ю ціни немає.

Як про здоров'я дбаєш – так і маєш.

Інтерактивна вправа «Весела фізкультхвилинка»

Ведучий: Усі знають, що сидячий спосіб життя не на користь. Слід навчитися самим і навчити учнів чергувати розумове навантаження з активним відпочинком, фізичною роботою. Серед малих форм активного відпочинку – динамічні паузи, фізкультхвилинки. Пропоную учасникам розділитися на групи по 3 особи і виконати такі завдання:

- придумати і показати цікаву фізкультхвилинку;

- провести ігровий самомасаж із м'ячем;
- провести пальчикові ігри;
- елементи фітнесу «зумба».

Гра «Правда чи міф»

Займатися фізкультурою – це справа молодих і здорових (Міф).

Сонце може бути і шкідливим, і корисним (Правда).

Найбільше впливає на зміцнення і збереження здоров'я спосіб життя людини (Правда).

Здоров'я людини залежить від медичного обслуговування (Міф).

Курець завдає більше шкоди тільки собі (Міф).

Заняття спортом знижує ризик захворіти (Правда).

Чим їжа жирніша, ти корисніша (Міф).

Конкурс «Правила здорового харчування»

Ведучий: Є таке українське прислів'я: «Сила млина – у воді, а людини – в їжі». Пропоную взяти участь у конкурсі «Хто назве більше правил здорового харчування» (Учасники називають свої варіанти).

Вправа «Складемо кодекс здоров'язбереження»

Ведучий: Підсумовуючи все сказане на сьогоднішньому майстер-класі, пропоную створити «Кодекс здоров'язбереження». який ви розмістите у своїх групах, роздасте учням, їхнім батькам (під час педагогічної практики) і самі будете його дотримуватися.

Кодекс здоров'язбереження

Пам'ятай: здоров'я - не все, але все без здоров'я – ніщо!!!

Твоє здоров'я потрібне не тільки тобі, а й тим людям, яким ти потрібен.

Здоров'я – не лише фізична сила, а й дешева рівновага.

Хочеш бути здоровим – подружися з фізкультурою, чистим повітрям, здоровою їжею.

Хоча б інколи ходи по землі босоніж – земля дає нам силу, відводить із тіла зайву електрику і магнетику.

Вчися правильно дихати – діафрагмально, спокійно, неглибоко, рівномірно.

Сонце нам друг, а ми всі – друзі сонця. Але не жартуй з його промінцями: засмагагтя не має стати згоранням на сонці.

Ведучий: Памятайте: здоров'я – це одна з головних умов досягнення успіху в житті. Бережіть його з молодих літ, зміцнюйте й примножуйте його. Не витрачайте даремно цей безцінний скарб. Дарований природою. Памятайте: провідна роль щодо збереження здоров'я, виховання здорового способу життя, культури здоров'я збереження в учнів молодшого шкільного віку належить дорослим. Бажаю всім бути здоровими та бути взірцем для дітей.

Відомості про апробацію результатів дослідження

Апробація результатів дослідження здійснювалася на конференціях різного рівня:

1. XV Міжнародна наукова конференція студентів та молодих вчених «Шевченківська весна: досягнення біологічної науки / BIOSCIENCE ADVANCES», м.Київ. 18-21 квітня 2017 року, форма участі – публікація тез. Тема доповіді: Експрес-оцінка фізичного здоров'я молодших школярів, котрі проживають на радіоактивно забрудненій території.
2. XI Міжнародна науково-практична конференція студентів і аспірантів «Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень», м.Луцьк. 16-17 травня 2017 року, очна форма участі. Тема доповіді: Показники фізичного розвитку молодших школярів м. Володимир-Волинський.
3. II Міжнародна наукова конференція «Освіта і наука у мінливому світі: проблеми та перспективи розвитку», м. Дніпро. 27-28 березня 2020 року, форма участі – публікація тез. Тема доповіді: Актуалізація проблеми підготовки майбутніх учителів до формування в учнів початкової школи культури здоров'язбереження.
4. XVIII Всеукраїнська науково-практична конференція «Громадське здоров'я: проблеми та перспективи розвитку». м. Остріг. 29 листопада 2018 року, очна форма участі. Тема доповіді: Оцінка адаптаційних можливостей молодших школярів залежно від системи підготовки до навчання.
5. Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція «Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку». м.Переяслав. 18 березня 2020 року, форма участі – публікація тез. Тема доповіді: До питання культури здоров'язбереження у професійній підготовці майбутнього вчителя початкових класів.

Список публікацій здобувача

Опубліковані праці, що відображають основні наукові результати дисертації

Навчально-методичні посібники

1. Цибульська, О.В. (2019). *Фізіологія людини у дослідях*. Володимир-Волинський: ВВПК.
2. Цибульська, О.В., & Патріарх, Ю.М. (2019). *STEM – освітній тренд Нової української школи*. Володимир-Волинський: ВВПК.

Статті у фахових наукових виданнях України та у виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз

3. Цибульська, О.В. (2019). Деякі аспекти готовності майбутніх учителів до виховання в учнів початкової школи культури здоров'язбереження. *Наукові записки Серія: Педагогічні науки*, 186, 221–224 (3 міжнар. наук. бази).
4. Цибульська, О.В. (2019). Історико-педагогічний аналіз здоров'язберезувального виховання дитини. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія: Педагогічні науки*, 19, 20–27 (2 міжнар. наук. бази).
5. Цибульська, О.В. (2019). Сутнісні характеристики базових понять проблеми культури здоров'язбереження. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*, 6, 301–309 (6 міжнар. наук. баз).
6. Tsybulska, O. (2020). Socio-cultural phenomenon of health care and its place in the system of pedagogical categories. *KELM*, 1, 187–197 (4 міжнар. наук. бази).
7. Пріма, Р.М., & Цибульська, О.В. (2020). Компонентно-структурний аналіз феномену «готовність майбутнього вчителя початкової школи до виховання культури здоров'язбереження молодших школярів». *Молодь і ринок*, 6-7 (185–186), 37-42 (2 міжнар. наук. бази).

Опубліковані праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

8. Цибульська, О.В. (2017). *Показники фізичного розвитку молодших школярів м. Володимир-Волинський*. Матеріали XI Міжнародної науково-практичної конференції студентів і аспірантів «Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень». Луцьк: СНУ ім.Лесі Українки.

9. Цибульська, О.В., & Дмитроца, О.Р.(2017). *Експрес-оцінка фізичного здоров'я молодших школярів, котрі проживають на радіоактивно забрудненій території*. Матеріали XV Міжнародної наукової конференції студентів та молодих вчених «Шевченківська весна: досягнення біологічної науки/BIOSCIENCE ADVANCES». Київ: КНУ ім. Т. Шевченка.

10. Цибульська, О.В., Дмитроца, О.Р., Швайко, С.Є., &Поручинський, А. І. (2018). *Оцінка адаптаційних можливостей молодших школярів залежно від системи підготовки до навчання*. Матеріали XVIII Всеукраїнської науково-практичної конференції «Громадське здоров'я: проблеми та перспективи розвитку». Остріг: Національний університет «Острозька академія».

11. Цибульська, О.В. (2020). *Актуалізація проблеми підготовки майбутніх учителів до формування в учнів початкової школи культури здоров'язбереження*. Матеріали II Міжнародної наукової конференції «Освіта і наука у мінливому світі: проблеми та перспективи розвитку». Дніпро:Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара.

12. Цибульська, О.В. (2020). *До питання культури здоров'язбереження у професійній підготовці майбутнього вчителя початкових класів*. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку». Переяслав:Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди.

Додаток М

Довідки про впровадження

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

просп. Волі, 13, м. Луцьк, 43025, тел. (0332) 24-10-07, факс (0332) 72-01-23
 e-mail: post@vnu.edu.ua, web: http://www.vnu.edu.ua, код ЄДРПОУ 02125102

01.12.2020 р. № 03-29/01/3130

Довідка

на № _____ від _____
 про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Цибульської Олени Валеріївни
 на тему «Формування готовності майбутніх учителів початкової школи до
 виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження»
 на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
 за спеціальністю 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти

На базі факультету педагогічної освіти та соціальної роботи Волинського національного університету імені Лесі Українки у 2019–2020 роках здійснювалася апробація результатів дослідження Цибульської О. В. на тему «Формування готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження».

Результати дослідження, зокрема, теоретичне узагальнення і новий підхід до практичного вирішення проблеми формування готовності майбутніх вчителів до створення здоров'язбережувального середовища в навчальному закладі використано під час підготовки студентів-бакалаврів на заняттях з таких навчальних дисциплін, як «Теорія і методика виховання», «Методика виховної роботи». Опанування студентами запропонованих автором матеріалів навчально-методичних посібників «Цікаві досліди з анатомії і фізіології людини», «STEM-лайфхаки для викладача» сприяло ефективній підготовці майбутніх учителів початкових класів до професійної діяльності.

Експериментальна робота проводилася зі студентами II-IV курсів спеціальності 013 «Початкова освіта». У навчальний процес було впроваджено запропоновані здобувачем методологічні підходи, принципи, зміст, форми й засоби професійної підготовки студентів, що сприяло підвищенню рівня культури здоров'язбереження студентів, формуванню їх професійної мотивації, ціннісно-смыслового ставлення до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження.

Достатня результативність упровадження матеріалів дисертаційної роботи засвідчує доцільність їхнього подальшого використання у процесі професійної підготовки майбутніх учителів до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження у закладах освіти України.

Довідку видано для подання за місцем захисту дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти.

Анатолій ЦЬОСЬ

Антонюк Володимир, 0507354428

Теоретичні та практичні аспекти досліджуваної проблеми висвітлені в публікаціях, доповідях на наукових конференціях, круглих столах, семінарах, а також пройшли апробацію в процесі організації різних видів науково-дослідної роботи студентів спеціальності «Початкова освіта».

Матеріали дисертаційної роботи є актуальними, мають вагомое теоретичне і практичне значення у процесі підготовки майбутніх вчителів початкових класів.

Довідку видано для подання за місцем захисту дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 -- теорія та методика професійної освіти.

Апробовані дисертантом матеріали дослідно-експериментальної роботи схвалені на засіданні кафедри педагогіки, психології та окремих методик (протокол №2 від 04 листопада 2020р.).

В.о. ректора КЗВО

«Луцький педагогічний коледж»

Волинської обласної ради,

кандидат педагогічних наук

Завідувач кафедри

Наталія Борбич

Сергій Марчук

Володимир-Волинський
педагогічний
фаховий коледж
ім. А. Ю. Кримського
Волинської обласної ради

Ahatanhel Krymskyi
Volodymyr-Volynskyi
Pedagogical Applied College
of the Volyn
Regional Council

р/р UA728201720344201001200023033 Володимир-Волинське УДКСУ
код банку 820172 код ЄДРПОУ 02125941

№ 334 /01-07/20 від «01» 12 20 20 р.

Довідка
про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Цибульської Олени Валеріївни
на тему «Формування готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у
молодших школярів культури здоров'язбереження»
на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти

На базі Володимир-Волинському педагогічному фаховому коледжі ім.А.Ю. Кримського Волинської обласної ради у 2019–2020 роках здійснювалося впровадження результатів дослідження Цибульської О. В. на тему «Формування готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження».

У процесі підготовки молодших спеціалістів було запроваджено розроблені дисертанткою концепцію і модель професійної підготовки майбутніх вчителів до створення здоров'язбережувального середовища в навчальному закладі, що знайшло відображення у програмах професійної підготовки студентів спеціальності 013 «Початкова освіта», а також у навчальних дисциплінах «Методика викладання предмету «Основи здоров'я», «Основи медичних знань та охорона здоров'я», «Валеологія», «Анатомія, фізіологія з основами шкільної гігієни».

За підсумками впровадження результатів дисертаційного дослідження було внесено зміни у зміст навчання, форми, методи та засоби навчальної та самостійної роботи студентів, використано рекомендації автора щодо впровадження зарубіжного досвіду професійної підготовки щодо здоров'язбережувальної діяльності педагога у молодших класах. Основні результати викладені у наукових публікаціях в фахових виданнях, збірниках матеріалів міжнародних та всеукраїнських конференцій, навчально-методичних посібниках «Цікаві досліди з анатомії і фізіології людини» «STEM-лайфхаки для викладача».

Теоретичні та практичні аспекти досліджуваної проблеми висвітлені в публікаціях, доповідях на наукових конференціях, круглих столах, семінарах, а також пройшли апробацію у процесі організації різних видів науково-дослідної роботи студентів спеціальності «Початкова освіта».

Дисертаційного дослідження Цибульської О.В. є актуальним і доцільним, оскільки має важливе значення для підготовки професійної підготовки майбутніх учителів до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження у закладах освіти України.

Довідку видано для подання за місцем захисту дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти.

Директор

М.Г.Савельєв

вул. Хстилузька, 42, м. Володимир-Волинський,
Волинська обл., Україна, 44700
+380334235555; +380334223370
post@vvpc.com.ua
www.vvpc.com.ua

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ХАРКІВСЬКА ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ»
ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ

61001, м. Харків, провулок Руставелі, 7, тел/ факс (057) 732-46-30, e-mail hgpa@kharkov.com
 Розрахунковий рахунок UA248201720344290001000032413, UA408201720344281001200032413,
 UA678201720344291001300032413 Держказначейська служба України м.Київ
 МФО 820172, Код 02125591

02.12.2020 № 04-13/253

на № _____ від _____

Довідка
про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Цибульської Олени Валеріївни
на тему «Формування готовності майбутніх учителів початкової школи
до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження»
на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти

У ЗВО: «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради впродовж 2019–2020 років здійснювалася апробація результатів дослідження Цибульської О. В. на тему «Формування готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження».

Предметом упровадження були матеріали розроблених здобувачкою навчально-методичних посібників «Цікаві досліди з анатомії і фізіології людини», «STEM-лайфхаки для викладача», що сприяло ефективній підготовці майбутніх учителів початкових класів до професійної діяльності в контексті практичного вирішення проблеми формування готовності майбутніх учителів до створення здоров'язбережувального середовища в навчальному закладі початкової школи.

В освітній процес було впроваджено запропоновані автором форми й засоби професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи, що сприяло підвищенню рівня культури здоров'язбереження студентів, формуванню їхньої професійної мотивації, ціннісно-сміслового ставлення до виховання в молодших школярів культури здоров'язбереження.

Матеріали дисертаційного дослідження мають практичну значущість. Експериментальна апробація теоретичних положень дає підстави стверджувати про доцільність їх використання в освітньому процесі ЗВО.

Довідка видана для пред'явлення за місцем захисту дисертації.

доктор педагогічних наук, професор
 проректор з науково-педагогічної роботи

Алла ХАРКІВСЬКА

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
(КДПУ)

пр. Гагаріна, 54, м. Кривий Ріг, Дніпропетровська область, 50086, тел. (056) 470-13-34, факс (056) 470-13-68
E-mail : kdpu@kdpu.edu.ua, Код ЄДРПОУ 40787802

04 ГРУ 2020

№ 09/1-497/3

На № _____

Довідка

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Цибульської Олени Валеріївни
на тему «Формування готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження», поданої на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти

На базі Криворізького державного педагогічного університету упродовж 2018 – 2019 н.р. здійснювалося впровадження в освітній процес окремих результатів наукової роботи Цибульської Олени Валеріївни з теми «Формування готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження».

Особливістю науково-дослідницької роботи було впровадження в педагогічний процес навчальних посібників «Цікаві досліди з анатомії і фізіології людини», «STEM-лайфхаки для викладача»; апробація спроектованої моделі і педагогічних умов формування готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження, науково-методичного забезпечення.

У практику роботи Криворізького державного педагогічного університету впроваджено діагностичний інструментарій для визначення рівня сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження. Професорсько-викладацький колектив відзначив актуальність і своєчасність зазначеної теми, її технологічність, практичну орієнтованість в умовах впровадження Концепції Нової української школи. Аналіз результатів дисертаційного дослідження О.В.Цибульської засвідчує дієвість проведених науково-методичних заходів та підтверджує їх теоретичну й практичну значущість. Результати дисертаційного дослідження О.В.Цибульської було обговорено на засіданні кафедри початкової освіти психолого-педагогічного факультету (протокол №4 від «19» листопада 2020 року).

Довідка видана для пред'явлення за місцем захисту дисертації.

РЕКТОР

Я. В. ШРАМКО

001875